

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Türk Dili Bilim Dalı

KIRIM – TATAR SAHASINA AİT KARIŞIK DİLLİ BİR TIP RİSALESİ

Tarık TOPAY

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2022

KIRIM – TATAR SAHASINA AIT KARIŞIK DİLLİ BİR TIP RİSALESİ

Tarık TOPAY

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Türk Dili Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2022

KABUL VE ONAY

Tarık Topay tarafından hazırlanan “Kırım - Tatar Sahasına Ait Karışık Dilli Bir Tıp Risalesi” başlıklı bu çalışma, 29.12.2022 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Şükrü Halûk AKALIN (Danışman)

Prof. Dr. Mehmet Vefa NALBANT (Başkan)

Doç. Dr. Binnur ERDAĞI DOĞUER (Üye)

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

Prof. Dr. Uğur ÖMÜRGÖNÜLŞEN

Enstitü Müdürü

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kağıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinleri yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan “*Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge*”¹ kapsamında tezim aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- Enstitü / Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir. ⁽¹⁾²
- Enstitü / Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ..... ay ertelenmiştir. ⁽²⁾
- Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. ⁽³⁾

...../...../.....

Tarık TOPAY

¹ “*Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge*”

- (1) Madde 6. 1. Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez **danışmanın** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulu** iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.
- (2) Madde 6. 2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez **danışmanın** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulunun** gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.
- (3) Madde 7. 1. Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, **tezin yapıldığı kurum** tarafından verilir *. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, **ilgili kurum ve kuruluşun önerisi** ile **enstitü** veya **fakültenin** uygun görüşü üzerine **üniversite yönetim kurulu** tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.

Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması hâlinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

* Tez **danışmanın** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulu** tarafından karar verilir.

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında zgn olduğunu, **Prof. Dr. şükrü Halk AKALIN** danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

Tarık TOPAY

TEŞEKKÜR

Başta yüksek lisans öğrenimim ve tez yazım sürecim boyunca desteklerini sakınmayan, bilgi ve tecrübeleriyle bana yol gösteren değerli danışman hocam Prof. Dr. Şükrü Halûk AKALIN'a, süreçte yine hiçbir konuda desteklerini esirgemeyen Serkan TUNA ve Elif Gizem KARAOĞLU'na, süreç boyunca her zaman yanımda olan ve manevi desteğinin yoksunluğunu hiçbir zaman hissetmediğim değerli kardeşim Bahir Fatih TOPAY'a ve maddi manevi desteklerini asla esirgemeyen biricik aileme sonsuz şükranlarımı sunarım.

ÖZET

TOPAY, Tarık. *Kırım – Tatar Sahasına Ait Karışık Dilli Bir Tıp Risalesi*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2022.

Özel dilin, bir dilin farklı alanlarda yazılmış eserlerinin ses ve şekil özellikleri, söz varlığı ve söz dizimi bakımlarından dönemin standart dilinin farklı yönlerini ortaya koyabildiği görülmektedir. Bir alana ait söz varlığı dilin farklı coğrafyalarındaki kullanımlarından ve söz varlığından aldığı birikimlerle zenginleşir. Tıp dili de bu bu özel dillerden biridir. Tıp metinleri üzerine Eski Anadolu Türkçesi sahasında kaleme alınmış eserler üzerine çokça çalışma yapılmıştır. Bu çalışmalar sayesinde hatırı sayılır bir söz varlığı elde edilmiştir. Diğer taraftan Kuzey - Doğu Türkçelerine ait tıp çalışmalarının azlığı da dikkate değerdir. Çalışmaya konu olan risale de dil özellikleri bakımından karışık dillilik özellikleri gösteren bir tıp risalesidir. Risale öz itibarıyla cüzzam hastalığı özelinde zührevî hastalıklarla ilgili bilgiler vermekte, bu hastalıkların belirtileri ve tedavileri için kullanılması gereken ilaçların terkiplerini, tedavi yöntemlerini anlatmaktadır.

Anahtar sözcükler: tıp metinleri, Kıpçak Türkçesi, karışık dilli eserler

ABSTRACT

TOPAY, Tarık. *A Mixed-language Medical Treatise Belonging to the Crimea-Tatar Field*, Master Thesis, Ankara,2021.

It is seen that the special language can reveal different aspects of the standard language of the period in terms of sound and morphological features, vocabulary and syntax of the works of a language written in different fields. Vocabulary belonging to a field is enriched by the use of the language in different geographies and the accumulation of vocabulary. The medical language is one of these special languages. There have been many studies on medical texts written in the field of Old Anatolian Turkish. Thanks to these studies, a considerable vocabulary has been obtained. On the other hand, the scarcity of medical studies of North-East Turkish is also noteworthy. The treatise, which is the subject of the study, is a medical treatise showing mixed linguistic features in terms of language features. In essence, the treatise gives information about leprosy and venereal diseases, explains the symptoms of these diseases, the compositions of the drugs that should be used for their treatment, and the treatment methods.

Key words: medical texts, Kipchak Turkish, mixed dialect works

KISALTMALAR

- Ar. : Arapça
Bşk. : Başkurtça
bk. : bakınız
Far. : Farsça
Gr. : Grekçe
krş. : karşılaştırınız
Lat. : Latince
s. : sayfa.
T. : Türkçe
TDK : Türk Dil Kurumu
TKAE : Türk Kltr Araştırma Enstitüsü

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI.....	ii
ETİK BEYAN	iii
TEŞEKKÜR.....	iv
ÖZET.....	v
ABSTRACT.....	vi
KISALTMALAR	vii
İÇİNDEKİLER	viii
KULLANILAN ÇEVİRİYAZI KARŞILIKLARI.....	xii
GİRİŞ	1
1. BÖLÜM: TIP YAZMALARıyla İLGİLİ ÇALIŞMALAR	4
1.1. Anadolu Sahası.....	4
1.2. Memlûk Kıpçak Türkçesi Sahası	5
1.2.1. Kitâb Fî Riyâzati 'l-Hayl Tercümesi	5
1.2.2. Baytaratü 'l-Vâzih Tercümesi.....	5
1.3. Doğu Türkçesi Sahası.....	6
1.3.1. Uygur Türkçesi Tıp Metinleri.....	6
1.3.2. Tabîblik Kitabı.....	7
1.3.3. İbn-i Kutluk Toh Niyaz Ahontning Tıbb Kitabı.....	8
1.3.4. Menâfi 'al-İnsân.....	8
1.3.5. Risâle-i Tıbb	8
1.3.6. Esrâru'l-Etıbbâ	9
1.3.7. Tıb-nâme-i Türkî.....	9
1.3.8. Tıbb-ı Yüsüfî - Tabîblik Kitabı.....	9
1.3.9. Hülâsat al-hukamâ'	9
1.3.10. Kıabâ'id al-'ilâc	9
1.3.11. Risâla' -i şifâ' al-abdân.....	10
1.3.12. Tabîbçılık.....	10
1.3.13. Jarring Koleksiyonu.....	10
1.3.14. Kitâb-ı 'ilm-i Tıp	11

1.4. Karışık Dillilik.....	11
2. BÖLÜM: İNCELEME	14
2.1. Kıpçak Dil Özellikleri	14
2.1.1. Ses Bilgisi	15
2.1.1.1. Ünsüz Değişmeleri	15
2.1.1.1.1. /b-/ > /m-/ Değişmesi.....	15
2.1.1.1.2. /b-/ > /v-/ Değişmesi.....	15
2.1.1.1.3. /ç-/ > /ş-/ Değişmesi	15
2.1.1.1.4. /t-/ > /d-/ Değişmesi.....	16
2.1.1.1.5. /-b-/ > /-v-/ (> /-f-/) Değişmesi	16
2.1.1.1.6. /-d-/ > /-d-/ > /-y-/ Değişmesi.....	16
2.1.1.1.7. /-ğ-, -g-/ > /-v-/ (> /-y-/) Değişmesi.....	17
2.1.1.1.8. /-g-, -ğ-/ > /-y-/ Değişmesi	17
2.1.1.1.9. /-k-/ > /-ğ-/ Değişmesi	17
2.1.1.1.10. /-k-/ > /-h-/ Değişmesi	17
2.1.1.1.11. /-p-/ > /-f-/ Değişmesi.....	18
2.1.1.1.12. /-v-/ > /-y-/ Değişmesi	18
2.1.1.1.13. /-b/ > (/v/, /w/) > /-f/ Değişmesi.....	18
2.1.1.1.14. /-d/ > /-y/ Değişmesi.....	18
2.1.1.1.15. /-g-, -ğ/ > /-v/ Değişmesi	18
2.1.1.1.16. /-g-, -ğ/ > /-y/ Değişmesi	19
2.1.1.1.17. /-v/ > /-y/ Değişmesi.....	19
2.1.1.1.18. /-z/ > /-s/ Değişmesi	19
2.1.1.2. Ünsüz Düşmeleri.....	19
2.1.1.3. Ünsüz Türemeleri.....	19
2.1.1.4. Yer Değiştirme (Metatez)	20
2.1.1.5. Ünlü Türemesi.....	20
2.1.2. Şekil Bilgisi.....	20
2.1.2.1. Yapım Ekleri	20
2.1.2.1.1. Addan Ad Türeten Ekler	20
2.1.2.1.2. Fiilden Ad Türeten Ekler	23
2.1.2.1.3. Addan Fiil Türeten Ekler	27

2.1.2.1.4. Fiilden Fiil Türeten Ekler.....	28
2.1.3. Çekim Ekleri	31
2.1.3.1. Ad Çekim Ekleri	31
2.1.3.2. Fiil Çekim Ekleri.....	35
2.1.3.2.1. Görülen Geçmiş Zaman.....	36
2.1.3.2.2. Duyulan Geçmiş Zaman	36
2.1.3.2.3. Geniş Zaman.....	36
2.1.3.2.4. Gelecek Zaman.....	36
2.1.3.2.5. Emir Kipi	37
2.1.3.2.5. İstek Kipi	37
2.1.3.2.6. Şart – Dilek Kipi.....	38
2.1.3.2.7. Gereklilik Kipi.....	38
2.1.3.2.8. Fiillerin Birleşik Kipli Çekimleri	38
2.1.3.3. Birleşik Fiiller	38
2.1.3.3.1. Ad + Yardımcı Fiil Unsurlarıyla Kurulan Birleşik Fiiller.....	38
2.1.3.3.2. Ad + Asıl Fiil Unsurlarıyla Kurulan Birleşik Fiiller	39
2.1.3.3.3. Fiil + Zarf Fiil Eki + Yardımcı Fiil Unsurlarıyla Kurulan Birleşik Fiiller (Tasvir Fiilleri)	39
2.1.3.3.4. Fiil + Sıfat Fiil Eki + bol- Unsurlarıyla Kurulan Birleşik Fiiller	40
2.1.4. Fiilimsiler.....	40
2.1.4.1. Sıfat-Fiiller	40
2.1.4.2. Zarf-Fiiller.....	41
2.1.4.3. Ad-Fiiller.....	43
2.2. Çağatayca Dil Özellikleri	45
2.3. Oğuzca Dil Özellikleri.....	49
3. BÖLÜM: SÖZ VARLIĞI	53
3.1. Adlar	53
3.1.1. Bitki Adları	53
3.1.2. Özel Adlar.....	59
3.1.3. Hayvan Adları.....	60
3.1.4. Tedavi ile İlgili Kavramlar, Terkipler, İlaçlar	63
3.1.5. Cevher Adları.....	66

3.1.6. Hastalık Adları.....	68
3.1.7. Organ Adları	73
3.1.8. Ölçü Adları	79
3.2. Fiiller	80
3.2.1. Yardımcı Fiiller.....	111
3.2.1.1. ét- yardımcı fiili:	111
3.2.1.2. bol- yardımcı fiili:	111
3.2.1.3. ol- yardımcı fiili	113
3.3. Cevherî Fiil.....	114
4. BÖLÜM: METİN	115
5. BÖLÜM: DİZİN VE SÖZLÜK	131
SONUÇ	189
KAYNAKÇA	191
TIPKIBASIM.....	197

KULLANILAN ÇEVİRİYAZI KARŞILIKLARI

ا	a, e	ظ	z
ب	b	ع	'
پ	p, b	غ	ğ
ت	t	ف	f
ث	s	ث	f
ج	c	ق	ç
چ	ç	ك	k, g
ح	h	تك	ng
خ	h	ل	l
د	d	م	m
ذ	d	ن	n
ر	r	و	v
ز	z	ؤ	w
س	s	ه-ه	h - e
ش	ş	لا	l
ص	ş	ی	y, ĩ
ض	z	ای	ı, i, è
ط	ţ	او	o, ö, u, ü

GİRİŞ

Anadolu'da 13. yüzyıldan itibaren şekillenmeye başlayan Oğuz Türkçesinin süreç içerisinde birçok telif ve tercüme eser verdiği gibi, Orta Asya Türklüğü de kendi sahasında edebiyat, din, tarih gibi farklı alanlara ait birçok eser bırakmıştır. Bu alanların yanı sıra Kuzey - Doğu Türkçesine ait tıp yazmaları da Türkçenin söz varlığı için büyük önem arz etmektedir. Alanla ilgili Anadolu sahasında birçok çalışma yapılmış söz varlığı büyük ölçüde belirlenmiş, araştırmacıların hizmetine sunulmuştur. Kuzey - Doğu Türkçeleri için ise aynı durumdan söz etmek maalesef olanaksızdır.

Karahanlı Türkçesiyle müşterek bir yazı diline sahip olan Orta Asya Türklüğü, bir geçiş dönemi dili özelliği taşıyan Harezm Türkçesi sonrası farklı yazı dilleri kullanmaya başlamıştır. Kuzeyde Kıpçak Türkçesi, doğuda Çağatay Türkçesi yazı dili olarak kullanılmıştır. Tabii olarak bu süreçte edebî özellikli eserler, sözlükler, derlemeler, vakayinameler, dinî, filolojik, doğal bilimlere ait eserler telif edilmiş, diğer dillerden tercüme yoluyla dile kazandırılmıştır ve bu eserler ilmî çalışmalara konu olmuştur. Tıp alanında yazılan eserlerle ilgili olarak ise kayda değer bir çalışma sayısından bahsetmek maalesef mümkün değildir.

Türk dilinde tıp metnlerinin merkezi olarak dil tarihimizde tıp metnlerinin üç sahada yoğunlaştığı görülür: Eski Uygur, Memlûk ve Anadolu. Uygur Türkçesi dönemi; Türk dilinin hukuk, din, halk edebiyatı ürünleri gibi birçok alanında verdiği örneklerle büyük önem arz ettiği gibi tıp metinleri alanında da bu özelliğini korumakta, Memlûk Kıpçakçası sahasında verilen eserler ise daha çok atçılık, hayvan hastalıkları üzerine Türkçe ve Arapça telif özelliği taşımaktadır (Uysal, 2020:18). Anadolu sahasında ise 13-16. yüzyıllar arası ağırlıklı olmak üzere alanla ilgili verilen birçok eser üzerine çokça çalışma yapılmıştır. Bütün bu verilere dayanarak bu alanla ilgili Çağatay sahasında ya da Kıpçak dillerinin herhangi birinde eser verilmemiş olması düşük ihtimaldedir. Nitekim S. Kerimova'nın Ebu Reyyan el-Birûnî kütüphanesi el yazmaları bölümünde işaret ettiği *Ebü'lgazi Bahadır Han*'ın kaleme aldığı bir tıp yazması, *Manafîa'l-İnsan*, (Kerimova, 2012:36) da alana yalnızca hekimlerin değil önemli şahsiyetlerin de ilgi duyduğunu

göstermektedir. Ayrıca bu alandaki tıp yazmalarına Terzioğlu ve Sertkaya (1981), Zülfikar-Aydın ve Tören (1996), Károly (2003), Kaya (2006), Uysal (2020) da dikkat çeken araştırmacılarıdır.

Çalışmanın Konusu

Çalışmaya konu olan tezin malzemesi Prof. Dr. şükrü Halûk Akalın'ın şahsî kütüphanesinde yer alan bir tıp yazmasının içerisinde tespit edilmiştir. Aynı cilt içerisinde iki yazma birden derlenmiştir. Biri araştırmaya konu olan tıp risalesi diğer ise farklı kütüphanelerde çokça yazması bulunan bir *Menafi'ün-nas* yazmasıdır. İki eser arasında yazı, mürekkep ve kağıt farklılıkları vardır. Eserin müellifi hakkında risalede herhangi bir bilgi verilmemiş, tarafımızca da bir kayda rastlanmamıştır. Fakat sağlık konularına meraklı, Doğu ve Kıpçak Türkçesiyle ilgisi olan bir müellif ya da müstensih olduğu inceleme bölümünde ele aldığımız metnin dil özelliklerinden anlaşılmaktadır.

Eserin müellifi hakkında risalenin herhangi bir yerinde bir kayda rastlanmadığı gibi eserin yazım ya da istinsah tarihi ile ilgili de bir kayıt bulunmamaktadır. Eserin yazılış tarihi ile ilgili yapılabilecek tek yorum Kıpçak – Çağatay – Oğuzca dil özelliklerinin bir arada yer aldığı eserlerin somut verilerinin derlendiği diğer çalışmalara konu olan istinsah tarihi bilinen çalışmalar olabilir. Ayrıca eserde Ebu'lgazi Bahadır Han'a ait bir tıp eserinden bahsedilmesi risalenin tarihinin en erken 17. yüzyıla tarihlenebileceğini göstermektedir.

Metin dört hılt üzerine kurulu tıp anlayışında *sevda* (kara safra) unsurunun dengesizliğinin vücutta sebep olduğu hastalık olan cüzzam hastalığının sebepleri, belirtileri, tedavisi temelinde kaleme alınmıştır. Bununla birlikte cüzzam hastalığının süreci içerisinde sevda unsurundan kaynaklı diğer hastalıklara, temriye, sıtma, siroz gibi, ve bunların tedavilerine dair bilgiler verilmiştir. Metinde yer alan hastalıkların tedavisiyle ilgili halk hekimliği yöntemleri de metinde yer almaktadır.

Risale toplamda 19 varaktan oluşmakta her sayfada 17 satır bulunmaktadır. Yazımında kullanılan kağıt oldukça kalındır. Konular arası geçişlerde ve başlıklarda kırmızı mürekkep kullanılmış, geri kalan kısımlar ise siyah mürekkeple kaleme alınmıştır.

Çalışmanın Amacı

Araştırmanın amacı Kuzey – Doğu Türkçesiyle kaleme alınmış bir tıp yazmasını çeviriyazıya aktarmak, eserin dil özelliklerini belirlemek, eserin söz varlığını tespit etmek ve metin sözlüğünü hazırlamaktır.

Çalışmanın Kapsamı

Araştırma; metnin çeviriyazıya aktarımı, metnin söz varlığını ve dil özelliklerini belirleme, alanla ilgili diğer çalışmaları tespit etme, metnin dizinli söz varlığının incelenmesi ve sözlüğünü kapsamaktadır.

Çalışmanın Yöntemi

Çalışmanın konusu olan tıp risalesi çeviriyazıya aktarılmıştır. Metnin söz varlığı risalenin ait olabileceği sahaya ait sözlüklerden, etimolojik sözlüklerden yararlanılarak belirlenmiştir. Dil özellikleri belirlenirken dilbilgisi kitapları, karşılaştırmalı lehçe çalışmaları kaynaklarından yararlanılmıştır.

1. BÖLÜM: TIP YAZMALARıyla İLGİLİ ÇALIŞMALAR

Türk dilinde tarihî tıp yazmalarının genel itibarıyla üç merkezde, Anadolu, Memlük, Uygur, yoğunlaştığı tezi kabul edilerek bu sahalara ait yazmalar ve bu yazmalar üzerine yapılmış çalışmalar aşağıda sıralanmıştır. Ayrıca son zamanlarda araştırmacılar tarafından ilgi gösterilen Çağatay sahasına ait eserler hakkında da bilgi verilmiştir.

1.1. Anadolu Sahası

Eski Anadolu Türkçesi döneminde yazılmış ilk Türkçe tıp kitabı olduğu tahmin edilen eser, *Tuḥfe-i Mübārizî - Hekim Bereket*, ilk olarak *Lubābü'n-Nuḥab* adıyla Arapça yazılmıştır. Eserin yazılış veya istinsah ediliş tarihleri belli değildir. Türkçeye Farsçadan çevrilen eserin Konya ve Paris olmak üzere iki nüshası vardır. Eserin Paris nüshasında *Tuḥfe-i Mübārizî* (1b-61a), *Hulāsatu't-Tıbb* (61b-185b) ve *Tabiatnāme* (186a-193b) aynı cilt içerisinde bulunmaktadır. Bu sebeple *Tabiatnāme*'nin de Hekim Bereket'e ait olabileceği düşünülmektedir. Metin; hastalık adları, bitki adları ve organ adları açısından zengin bir söz varlığına sahiptir. Ölçünlü dilde yer almayan ve ağızlarda varlığını sürdüren Eski Türkçeye ait sözcüklerin kullanımı da dikkat çekicidir. Eser Binnur Erdağı – Doğuer tarafından çalışılmıştır (Erdağı Doğuer, 2013: 11 - 16).

Hacı Paşa olarak anılan Celâleddin Hızır'ın çok önemli bir eseri olan *Müntehâb-ı Şifâ* bu devre ait tıp bilgisini, hastalıktan korunma yollarını, ilaç yapımı gibi konuları anlatmaktadır. Eser, Anadolu'da yazılmış telif ilk Türkçe tıp kitabı olması, yazıldığı dönemdeki tıp bilimi karşısındaki Türkçenin durumunu gözler önüne sermesi yönüyle oldukça önemlidir (Önler 1990:7).

Yukarıda önemli olarak addettiğimiz iki eser dışında 14-16. yüzyıllar arasında tıp alanında Anadolu'da çok sayıda eser verilmiş ve bu eserlerle ilgili çokça çalışma (Önler 1990, Özçelik 1990, Turan 1992, Küçüker 1994, Argunşah 1999, Uzel ve Süveren 1999, Özçelik 2001, Güven 2005, Şahin 2005, Uçar 2009, Doğan 2009, Karasoy 2009, Gümüştam 2009, Yaylagül 2010, Murad 2011, Kurt 2012, Aktürk 2012, Yavuz 2013, Erdağı Doğuer 2013, Arslan 2014, Güneş 2015, Parlar 2015, Yıldız 2016, Canpolat ve Önler 2016, Koç 2017, Akkuş 2018, Kaya 2018, Özdemir 2018) yapılmıştır.

1.2. Memlük Kıpçak Türkçesi Sahası

Memlük Kıpçak Türkçesine ait edebiyat, din, siyaset, atçılık, okçuluk, gibi alanlardaki eserler dönemin standart yazı diline ait eserlerdir. Bu yazı dilinin Harezmi Türkçesinden çok az farkı vardır ve Kıpçak Türkçesi çatısı altında yazılan eserlerden yalnızca *Et-Tuhfetü'z-Zekiyye* yazarı, doğrudan doğruya Kıpçak dilini esas aldığını belirtmiştir (Ercilasun, 2012: 382).

Alana ait tıp metni çerçevesinde değerlendirilebilecek eserler şunlardır:

1.2.1. Kitāb Fī Riyāzati'l-Hayl Tercümesi

Kitāb Fī İlmi'n-Nüşşāb Tercümesi ile aynı nüsha içerisinde bulunan ve atçılık ve veterinerlikle ilgili bu kitabın adı metinde geçmediğinden kimi araştırmacılar tarafından *Kitāb Fī Riyāzati'l-Hayl* olarak adlandırılmıştır. Eserin kim tarafından çevrildiği bilinmemekle birlikte; içerik bakımından atların nitelikleri, at hastalıkları ve bu hastalıkların tedavisinde kullanılacak ilaçlar ve bu ilaçların yapımı ile at eğitimi gibi konuları içermektedir (Delice, 2003: 19-26). Biri İstanbul Beyazıt Devlet Kütüphanesi Veliyüddin Efendi Bölümü 3176 numaralı yazmanın 66b-102b varakları arası (Delice, 2003: 19), diğeri de Paris Bibliothèque Nationale Türkçe Yazmalar Bölümü 197 numara olmak üzere iki nüshası vardır (Öztopçu, 2002: 150).

1.2.2. Baytaratü'l-Vāzih Tercümesi

Atçılık ve baytarlığa ait olan eser Memlük Kıpçak hükümdarının nedimi Mahdum Tolu Bey için *Baytara* adlı Arapça bir eserden tercüme edilmiştir. Eserin kim tarafından çevrildiği bilinmemekle birlikte XIV. yüzyıla ait olduğu tahmin edilmektedir. On bölümden oluşan eserin onuncu bölümünde atlarla ilgili hastalıklar ve bu hastalıkların tedavi yöntemleri anlatılmaktadır. Eserin İstanbul Topkapı Sarayı Revan Köşkü Kütüphanesinde 1695 numarada ve Paris Bibliothèque Nationale Türkçe Yazmalar Bölümü 197 numaralı yazmanın 1b-61b varakları arasında olmak üzere iki nüshası vardır (Argunşah – Yüksekaya, 2012: 300).

1.3. Doğu Türkçesi Sahası

Türk dilinin doğu kolunu oluşturan Uygur ve devamında Çağatay Türkçesi dönemlerinde din, sanat, hukuk, askerlik, edebiyat gibi alanların yanında tıp alanında da eserler verilmiştir. Bu alana ait söz varlığının belirlenmesi, karşılaştırmalı dil çalışmaları, etimoloji araştırmaları, sözlük çalışmaları araştırmaları için büyük önem arz etmektedir. Aşağıda Uygur sahası ve Çağatay sahası tıp metinleri hakkında bilgiler verilmiştir.

1.3.1. Uygur Türkçesi Tıp Metinleri

Uygur Türkçesi dönemi şüphesiz Türk dilinin en önemli dönemlerindedir. Bu dönemde Uygurlar farklı dinlerin etkisi altına girmiş, sosyal-kültürel alanlarda büyük ve nitelikli değişiklikler yaşamış, fikir ve sanat hayatı bakımından ileri bir seviyeye ulaşmışlardı. Ayrıca giriştikleri büyük tercüme faaliyetleri ile Türkçe belli ve düzenli bir ifade gücü kazanmıştı (Tekin, 1992:3). Tabii ki bu ifade gücü ve zenginlik, telif ya da tercüme tıp metinlerine de yansımıştır. Aşağıda alanla ilgili bugüne kadar yapılan çalışmaların bazıları sıralanmıştır:

Arat, 1930 yılında 21 sayfa ve 201 satırlık Türk halk tababetinin en eski örneğini Berlin'de *Zur Heilkunde der Uiguren* başlıklı ilk tıp metnini transkripsiyon, Almancaya tercüme, açıklamalar ve kelime dizini ile birlikte; 1932'de de Berlin'de *Zur Heilkunde der Uiguren II* başlığı ile irili ufaklı 30 parça metni beş bölüme ayırarak yayımladı. (Sertkaya, 1989). Yine 1936 yılında Uygur metinlerinin birlikte yayımlandığı tıp metinlerini de ihtiva eden *Türkische Turfan-Texte VII* Arat ve Eberhard tarafından yayımlanmıştır.

Aynı yıl Süheyl Ünver *Uygularda Tababet VII-XIV Asır* eserinde Uygur tıbbıyla ilgili çalışmalar yer vermiş Arat'ın çalışmalarına da atıflarda bulunmuştur.

Annemarie von Gabain'in 1954 yılında yayınladığı Brahmi harfli Uygurca metinleri içeren *Türkische Turfan-Texte VIII* "guatr" hastalığıyla ilgili bir metin içermektedir. Osman Fikri Sertkaya'nın 1997 yayınında ise o zaman kadar yapılan alanla ilgili çalışmaların genel çerçevesi verilmiştir (Sertkaya, 1989).

1999 yılında Mehmet Ölmez ise çeşitli ağırlardan, hastalıklardan ve tedavi yollarından bahseden bir metni konu alan *Süryani Harfli Eski Uygurca Bir Tıp Metni* adlı çalışmasını yayınlamıştır.

Alanla ilgili bir diğer çalışma da Yaylagül'ün Eski Uygur Türkçesiyle yazılmış tıp metinleri ile Batı Orta Türkçesiyle yazılmış tıp metinlerinde yer alan fiillerin istem yapılarının belirlenmeye çalışıldığı üründür. Araştırmacı bu çalışmada, Arat'ın yukarıda bahsettiğimiz çalışmalarıyla, Batı Orta Türkçesiyle yazılmış ilk tıp metinleri olan *Edviye-i Müfredde* ve *Müntehāb-ı Şifā* ile Batı Orta Türkçesi dil özelliklerini taşıyan, tek yazma nüshası Özbekistan'da bulunan *Ebvāb-ı Şifā* adlı tıp metinlerini karşılaştırmıştır (Yaylagül, 2014).

Uygur Türkçesi tıp metinleri söz varlığı bağlamında ise Macidegül Batmaz, *Eski Uygurca Tıp Terimleri* adlı çalışmada yeni terimler türetme bakımından Uygurcanın gösterdiği özellikleri; terimleri anlam, yapı ve köken bakımından ele alarak o güne kadar yazıçevrimleri ve tercümelere yapılmış tıp metinleri derleminden yararlanma yoluyla açıklanmaya çalışmıştır (Batmaz, 2013:167).

1.3.2. Tabîlik Kitabı

Sayyid Subhān Kūlī Muḥammad Bahādur Han tarafından Buhara'da, 17. yüzyılın sonunda yazılmış olan eseri ilk keşfeden Ármīn Vámbéry, esere *Tabîlik Kitabı* adını vermiş ve eser, Batı ilim âleminde bu adla yayılmıştır.

János Eckmann'ın Çağatayca eserler için verdiği ölçütlere göre, eserin dili klasik sonrası Çağatayca döneminin özelliklerini göstermektedir. Eserde dikkat çeken birkaç filolojik özellik şudur: 1. Oğuz etkisiyle *turur* yerine *durur* ve *ol-* fiili ile diğer Türk dillerinden farklı olarak *başka* kelimesinin mevcudiyeti; 2. –GA ve –mAk gibi ön ve arka damak ünsüzlü eklerin kullanımındaki kararsızlık ve İrānî dillerin etkisiyle başlayan düzlük-yuvarlaklık uyumundaki aykırılıklar; 3. Ağız özelliklerine ait birçok kelimenin edebî dile sızması: çorga- '*katlamak, eğilmek*', köçe '*lapa*', puçaklık '*bir ölçü*' vs.

Eserin tek nüshası, Budapeşte’de Macar Bilimler Akademisinin Şarkiyat Kütüphanesinde, Török O.38 numara altında bulunmaktadır. Eser, László Károly tarafından transkripsiyon, tıpkıbasım ve İngilizce çeviri metin olmak üzere çalışılmıştır (Uysal, 2020).

Sayyid Subhān Kūlī’na ait bir başka tıp eseri de *İhyā’üt-Ṭıbb-ı Sübhānī Te’līf-i Seyyid Sübhānqulı Bahādur Hān* adlı Farsça yazılmış ve iki nüshası olan eserdir.

1.3.3. İbn-i Kutluk Toh Niyaz Ahontning Tıbb Kitabı

Eser I. Turfan seferi sırasında bulunmuştur fakat 767 satırdan oluşan eserin orijinali kayıptır. Eserin çeviri yazısı ile Almanca bir çevirisi bulunmaktadır. Eser, yazı diline girmemiş çok sayıda bitki adı ihtiva etmesi sebebiyle Türk dili ve tababet tarihi bakımından ayrı bir önem arz etmektedir. Eserin yazıldığı tarih kesin olarak bilinmemektedir, ancak XVII. veya XVIII. yüzyılda yazıldığı tahmin edilmektedir (Gürgüz, 2005: 1). Eserin bir bölümü, Arslan Terzioğlu ve Osman Fikri Sertkaya tarafından 1981 yılında yayımlanmıştır. Eserin tamamı ise, 2005 yılında Aysun Gürgüz tarafından doktora tezi olarak çalışılmıştır.

1.3.4. Menāfi‘ al-İnsān

Eser Hive Hanı Ebu’l Gazi Bahadır tarafından kaleme alınmıştır (Károly, 2014: 5). Aynı bilgi Karimova’nın notlarında (2012: 36) da yer almaktadır. Toplam 64 varaktan oluşan ve XIX. yüzyılda istinsah edilen eser, Taşkent Ebu Reyhan El Biruni Şarkşinaslık Enstitüsünün Yazma Eserler Kütüphanesi 4017 numarada kayıtlıdır.

1.3.5. Risāle-i Ṭıbb

Eser, SSSR Bilimler Akademisi Asya Halkları Enstitüsü Uyurca El Yazmaları Kataloğu A275 numarada kayıtlı yazmanın içindeki 4b-91a varaklarını ihtiva eden bir risaledir (Kaya, 2006: 113). Eser üzerine Kaya 2006 yılında bir makale yazmıştır.

1.3.6. Esrāru'l-Etibbā

Yunan hekim Tolozan'dan telif edilen eser 1506 yılında Çağatay sahasında kaleme alınmıştır. Eserin yazarı bilinmemekle birlik eserde Yarkendli Hacı Ahmet Can adında bir hekimin adı geçmektedir (Vaner, 1939: 129).

1.3.7. Tıb-nāme-i Türki

Baydan tarafından 1992'de yüksek lisans tezi olarak çalışılan eser Özbekçe bir mecmuada yer almaktadır. Eser 48 sayfadan oluşmakta ve Özbekçe dil özellikleri göstermektedir (Baydan, 1992: 3).

1.3.8. Tıbb-ı Yūsūfī - Tābīblik Kitābı

Klasik Çağatay Türkçesinin bütün dil özelliklerinin görülebildiği, derleme niteliğinde, 70 varaktan oluşan eser; 1996 yılında IV. Tıp Kongresinde Zülfikar, Aydın ve Tören tarafından bilim dünyasına tanıtılmıştır. Eserin müellifi, müstensihisi, başka nüshalarının olup olmadığı belli değildir (Zülfikar-Aydın ve Tören, 1996: 16).

1.3.9. Hūlāsāt al-ḥukamā'

Eserin 39 varak ve 1860'ta kopyalanmış tek nüshasının Taşkent Kütüphanesi'nde 436/III katalog numarası ile kaydedildiği bilgisi verilmektedir (Semenov, 1952: 280). Eser Sayyid Subhān Kūlī'nın *Tābīblik Kitābı*'nın bir kopyasıdır (Károly, 2011: 24) .

1.3.10. Kābā'id al-'ilāc

226 varaktan oluşan eserin tek kopyası Hotan Kütüphanesinde bulunmaktadır. Eserin katalog numarasına, müellifi hakkında bir bilgiye ve eser hakkında yapılmış herhangi bir çalışma kaydına rastlanmamıştır (Károly 2011: 25).

1.3.11. Risāla’-i şifā’ al-abdān

15 varaktan oluşan bu kısa tıp metninin 1854 yılında kopyalanmış tek nüshası Taşkent Kütüphanesi’nde 436/III katalog numarası ile yer almaktadır. Eserin müellifi hakkında bir bilgiye ve eser hakkında yapılmış herhangi bir çalışma kaydına rastlanmamıştır (Károly 2014: 5).

1.3.12. Tabībçılıq

Kim tarafından yazıya geçirildiği hakkında kesin bilgi olmayan ve Uygur Türklerinde yaygın olan hekimlik mesleği yahut şifacılık geleneği üzerine yazılmış olan , İsveç Lund Üniversitesi Kütüphanesi Jarring Koleksiyonu’nda “Jarring Prov. 24” numarası ile kayıtlı yazmada yer almaktadır. Eserin 1928-9 yılında Doğu Türkistan’ın Yarkend şehrinde yazıldığı, aynı yıl İsveçli misyoner Gunnar Hermansson için istinsah edildiği, bir süre sonra da filolog Gunnar Jarring’in eline geçtiği bilinmektedir (Uysal, 2020: 33-34). Yeni Uygur Türkçesi dil özellikleri de gösteren Çağatay Türkçesiyle kaleme alınmış eser üzerine İdris Nebi Uysal’ın çalışmaları vardır.

1.3.13. Jarring Koleksiyonu

Lund Üniversitesi el yazması eserler koleksiyonunda yer alan, İsveçli filolog Gunnar Jarring tarafından kütüphaneye bağışlanan eserlerden iki adet yazma da tıp metni olarak ifade edilmiştir. Bunlardan birincisi 351 numarada kayıtlı *Handbook of Medicine* olarak başlıklı eserdir. Eserin 1331 tarihli olduğu ve 54 varaktan teşekkül ettiği belirtilmektedir. Eser Elif Gizem Karaoğlu tarafından doktora tezi kapsamında çalışılmaktadır.

Lund Üniversitesi el yazması eserler koleksiyonunda 357 numarada kayıtlı bir başka yazma da İsveçli filolog Gunnar Jarring tarafından Kâşgar’da satın alınan 148 varaklık bir yazmanın 1b-142a arası bölümdür. Yazmanın 142b-147a aralığında çeşitli şiirler, hikayeler ve tıbbî reçeteler yer almaktadır. Yazmanın tarihi 1299 (1881-2) olarak belirtilmiştir (Uysal, 2020: 383).

1.3.14. Kitâb-ı ‘ilm-i Tıp

Kazakistan Milli Kütüphanesinde 309 numarada kayıtlı eser; her sayfasında 17 satır bulunan, 238 varaktan oluşan, yazıldığı tarih ve müellifi hakkında herhangi bir bilgi bulunmayan nestalik hatla yazılmış Çağatayca bir eserdir (Kabadayı, 2021: 143).

1.4. Karışık Dillilik

Tarihî bilgi ve belgeler ışığında XIII. yüzyıla kadar yalnızca küçük ses ve biçim farklılıklarıyla süregelen Türk dili XIII. yüzyıldan sonra çeşitli sebeplerle kollara ayrılmıştır. Orta Asya, Horasan, Anadolu, Memlük coğrafyası gibi farklı bölgelerde ortak Türkçeden ayrılan özelliklere sahip konuşma ve yazı dilleri ortaya çıkmıştır. Bu farklılıkların kesiştiği bir küme olarak düşünülebilecek karışık dilli eserlerin ortaya çıkmasında ortak bir görüş olmamakla birlikte yoğunlukla şu görüşler tartışılmaktadır: karışık dilli eserlerin XI – XIII. yüzyıllara ve bir geçiş devresine ait oldukları (Korkmaz, 1991: 57), Orta Asya’dan Anadolu’ya gelenlerin Orta Asya’dan getirdiği kendi ağız özelliklerini eserlere yansıttıkları görüşleridir (Tekin, 1973-1974: 59-157).

Bir başka görüş ise yukarıda aktarılan görüşlerin farklı temellerde ele alınması gerektiği yani iki farklı karışık dilli eser oluşum sürecini kabul eden görüştür (Doerfer, 1977: 127-204). Ercilasun ise konuyla ilgili olarak karışık dilli eserlerin ortaya çıkışını Oğuzların Anadolu’ya geliş serüvenine bağlar. Moğol baskısı neticesinde Kâşgar edebi muhitinin Harezm’e kayması, burada Oğuzların geç de olsa Kâşgar edebi muhitiyle tanışmasına olanak sağlamıştır. Harezm’de edebî dil geleneği kazanmış Oğuzların yine Moğolların önünden kaçıp Anadolu’ya gelmeleri burada yeni bir yazı dilinin oluşmasını sağlamıştır. Bu yazı dilini oluşturanların eserlerinde zaman zaman eski yazı dilinin etkileri görülmekle birlikte Anadolu’da hitap ettikleri Oğuzların dillik özelliklerini de kullanmışlardır (Ercilasun, 2007: 227-228).

Anadolu’da yazılmış eserlerin dili bu gelişim aşamalarından geçerken, XIII. yüzyıldan itibaren Harezmi ve daha sonra Altın Ordu sahasında yazılan bazı eserlerde de ortak edebî yazı dilinden ayrı ayrı kolların gelişmeye başladığı görülmektedir. Harezmi ,Türkçesi XI – XIII. yüzyıllarda Harezmi bölgesinde Karahanlı Türkçesi temelinde fakat Oğuz ve Kıpçak Türk lehçelerinin etkisiyle oluşmuş yazı dilinin adıdır. Oğuz ve Kıpçak dil özellikleri, Harezmi Türkçesini Karahanlı Türkçesinden birtakım dillik özellikler bakımından ayırmakla birlikte bu dönem yazı dili Karahanlı yazı dilinin bir devamı olarak kabul edilir. Bu edebî yazı dili aynı zamanda Karahanlı edebî dili ile Çağatay edebî dili arasında bir geçiş dönemi olarak görülür (Nalbant, 2014: 7).

Döneminde bir kültür merkezi olan Harezmi Bölgesi Moğol akınlarından sonra da bir kültür merkezi olma özelliğini devam ettirir. Burada gelişen İslamî Türk edebiyatının temsilcileri olan şair ve yazarların Saray ve Kırım’a göç ederek Türk yazı dilinin Altın Ordu sınırları içerisinde de yayılmasını sağlamıştır. Böylece Altın Ordu sahasında konuşulan mahallî şiveye Harezmi Türkçesinin de katılmasıyla Harezmi bölgesinden farklı bir yazı oluşmuştur. Bu kadar geniş bir sahada kullanılan bu edebî dil, birlik sağlayamamış, eski ve yeni şekiller yerli ağız özellikleri ile karışmıştır (Ata, 2016: 17-18). Harezmi’de yerleşik bulunan ve Moğolların önünden sürülerek Harezmi’e gelen ve bu bölgede yerleşik diğer Türk boyları ile bir arada yaşayan Oğuzlar bu edebî yazı diline kendi dil özelliklerinin bir kısmını bırakmışlardır.

İkinci kez tesir ise Altın Ordu’nun dağılmasıyla Osmanlı’nın bölgeye nüfuzu vasıtasıyla olmuştur. Siyasi ilişkilerin ortaya çıkardığı bu durum bölgede oluşmuş edebî yazı dilinin Oğuz Türkçesi yazı dilinden etkilemesine sebep olmuştur (Nalbant, 2014: 8). Bu bağlamda yukarıda belirttiğimiz üzere birlik sağlayamayan bu edebî dilin vermiş olduğu eserler üzerine yapılan çalışmalar da vardır. Mehmet Vefa Nalbant’ın *Karışık Dilli Kur’an Tefsiri (Çağatay, Oğuz ve Kıpçak Lehçeleriyle)* çalışması (2014), Özkan Öztekten’in *Bahâdur Şâh’ın Arz-Nâmesi* adlı eseri (2010), Ahmet Turan Türk’ün *Kazan – Tatar Türkçesi ile Yazılmış ve Çok Lehçelilik Özelliği Gösteren Nogmanî Tefsiri: Yasin Suresi Örneği* adlı çalışması (2018) bunlara örnektir.

Karışık dilli olarak nitelendirilebilecek, çalışmaya konu olan eser de Kıpçak – Çağatay – Oğuzca dilik özelliklere sahip bir eserdir.

2. BÖLÜM: İNCELEME

Metnin dil özellikleri belirlenirken yalnızca hangi sahaya ait olduğu noktasında bir kanı getirmek amaç edinilmiştir. Buna bağlı olarak metnin genel dil özellikleri üzerinden yapılan değerlendirmelerde eserin Kıpçak sahasına ait olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte metinde yer alan belli başlı Çağatayca ve Oğuzca dil özellikleri de belirlenmiş farklı başlıklarda bu tespitler de verilmiştir.

Metnin yazım özellikleri noktasında ise genel bir tutarsızlıktan söz etmek mümkündür. Özellikle terkip ve bitki adlarının yazımındaki tutarsızlık metinde bariz bir şekilde göze çarpmaktadır. Örneğin: *eremçek* (Lor peyniri, kesilmiş süt.) ifadesi 18a/10, 18a/13, 18a/15 numaralı yerlerde şeklinde yazılmışken 17a/13, 17b/2 numaralı yerlerde ise ve şekillerinde yazılmıştır.

Kapalı e (è) sesinin gösterimindeyse metinde net bir tutumdan söz etmek mümkün değildir. Arap harfli Türkçe metinlerin yazıldığı Arap alfabesinde bu sesi gösterecek bir harf olmadığından metinlerde söz konusu ses /ع / harfiyle gösterilmiştir. Bu kullanıma örnek olarak *ber-* fiili ele alındığında metinde kelimenin 6 defa ع harfiyle yazıldığı, 7 defa ise bu harfin kullanılmadan yazıldığı belirlenmiştir. Bir örnekte de esreli kullanım mevcuttur. Metinde tespit edilen /ع / harfli ve esreli bu kullanımlar çeviri yazıda /è/ ile karşılanmıştır:

èt (et), bék (pek, çok), dègen (denen, anılan), dè- (demek), yètiş- (ulaşmak), èdgürek (daha iyi), tègrü (-e kadar), zarar bère başla- (zarar vermeye başla-) vb.

2.1. Kıpçak Dil Özellikleri

Eserin dil özellikleri belirlenirken Kıpçak Türkçesinin belirgin özellikleri temele alınmış ve buna göre değerlendirilmiştir. Bu özellikler ses bilgisi, yapı bilgisi ve fiilimsiler başlıklarıyla verilmiştir.

2.1.1. Ses Bilgisi

2.1.1.1. Ünsüz Değişmeleri

2.1.1.1.1. /b-/ > /m-/ Değişmesi

/b-/ ünsüzünün kendini takip edeni bir geniz ünsüzünün (n, ŋ) etkisiyle /m-/ ye dönüşmesi Kıpçak Türkçesi metinlerinde rastlanır bir durumdur.

mundın (14b/12, 15b/8, 18b/15, 18b/16, 3a/15, 4a/14, 4a/16, 4a/6, 5a/15, 5a/17, 5a/5, 5b/1, 5b/2, 6a/12, 6a/13, 6a/14, 6b/10, 6b/5, 7b/12, 7b/8, 8b/15, 8b/16, 8b/2, 8b/8, 8b/9)
mundan (1b/2), *mumı* (12b/6, 14a/12, 15a/10, 5a/16), *mununġ* (11a/7), *münġüz* (4b/15)

bunġa (3a/13) örneğinde ise değişimin gerçekleşmediği görülmüştür.

2.1.1.1.2. /b-/ > /v-/ Değişmesi

Kıpçak Türkçesinde, Eski Türkçenin bir devamı olarak çoğunlukla kelime başındaki /b-/ ünsüzü muhafaza edilmektedir.

bar “var” (17a/17, 19a/14, 4a/6), *bardur* (11a/1, 11b/15, 11b/16, 12a/1, 12a/2, 12a/8, 16a/9, 17a/5, 1b/17, 3b/9, 4b/15), *bar-* “varmak” (3b/12, 3a/11), *ber-* / *bër* - “vermek” (8a/2, 1b/8, 17a/17, 17b/9, 7b/7, 14a/9, 16b/3, 18a/2, 18a/3, 18a/8, 18b/10, 2a/1, 3a/14, 3a/17, 12b/9, 19b/3, 4b/13, 9b/12)

bol- fiilinin kullanımındaysa metinde ağırlıklı *bol-* şekli hakimken söz konusu fiil dört yerde (3b/5, 7b/16, 1b/3, 17b/15) *ol-* biçiminde kullanılmıştır.

2.1.1.1.3. /ç-/ > /ş-/ Değişmesi

Metinde ise bu duruma örnek teşkil edecek herhangi bir kullanım bulunmamasına rağmen Kıpçak Türkçesiyle yazılmış eserlerde sık sık /ç/ > /ş/ değişmesinin örnekleriyle karşılaşmak mümkündür. Fakat bu değişimin Arap yazarlar tarafından kaleme alınmış eserlere ait bir yazım özelliği mi yoksa fonetik bir değişme mi olduğu konusu tartışılmalıdır (Argunşah, 2011: 257). Bu durumun fonetik bir değişme olduğunu savunan araştırmacıların (Halasi-Kun, 1975: 155-210; Özyetgin, 2001: 103) yanı sıra yazım sorunu olduğunu ifade eden araştırmacılar da (Argunşah 2004) vardır. Bu

bağlamda metinde bu değişimin yer almaması metnin Türk bir hekimin kaleminden çıktığı şeklinde de yorumlanabilir.

/ç/ ~ /ş/ dönüşmesinin Eski Uygur Türkçesi Dönemi'nden beri düzensiz olarak gerçekleşen bir ses olayı olduğunu ise Karaağaç Eski Türk yazı dillerinden verdiği örneklerle ortaya koymuştur (Güner, 2020: 85).

2.1.1.1.4. /t-/ > /d-/ Değişmesi

Kıpçak Türkçesinde t'ler çoklukla korunmasına rağmen, Kıpçak Türkçesi ve tarihi Türkmen Türkçesinin dil özelliklerini karışık olarak yansıtan eserlerde bu değişim daha çok görülür. Metinde geçen t-'li ve d-'li örnekler ise şunlardır:

til (9b/12), *tiş* (12b/2), *taşkı* (3b/1), *têbiv* (4b/2), *tamağ* (11b/11), *têgi* (9b/17), *tartğaylar* (12a/12), *tar* (12a/2), *têrle-* (6a/13), *têri* (8b/4)
dahı (11b/2), *dê-* (2a/9), *dêgen* (2a/10), *dala-* (7b/11) örneklerinde ise kelime başı /t-/ seslerinin /d-/ sesine değiştiği tespit edilmiştir.

2.1.1.1.5. /-b-/ > /-v-/ (> /-f-/) Değişmesi

Kelime içinde Eski Türkçenin patlayıcı /-b-/ ünsüzünün sızıcılaşarak /-v-/ olmasına dayanan bir ünsüz değişmesidir. Bu /-v-/ bazı Kıpçak metinlerinde akıcılaşarak /-f-/ olmuştur.

avla- (7b/7), *yuvul-* (11b/6), *yavız* (1b/13, 9a/1, 9b/5)

2.1.1.1.6. /-d-/ > /-d̡-/ > /-y-/ Değişmesi

Karahanlı Türkçesinden itibaren sızıcılaşmaya başlayan Eski Türkçenin /-d-/ sesi, Harezmi Türkçesinden itibaren ise akıcılaşmaya başlar ve /- d̡-/ ve /-y-/ kullanımlarına bürünür. Kıpçak Türkçesinde ise kimi metinlerde tek tük /- d̡-/li örnekleri olsa da bu ünsüz ağırlıklı olarak /-y-/ ünsüzüne dönüşmüştür (Güner, 2020: 91).

êdgürekdür (3a/5) örneğinde /-d̡-/ sesi korunmuştur.

ayağ “ayak” (6b/9, 12b/15, 13a/2, 16a/1, 16a/2, 16b/7, 16b/4, 19a/3, 19b/8, 19b/8, 19b/9),
ayrul- “ayrılmak” (8a/8, 8b/15), *toy-* “doymak” (7b/5), *ko-y-* “koymak” (8a/11, 9b/3, 9a/7,

10b/9, 10b/14, 11a/3, 15a/7, 15b/4, 20a/13), *yuklası* “uykusu” (17b/16), *yukusunda* “uykusunda” (4a/5), *yay-* “yaymak” (3b/10, 3b/11, 3a/16, 20a/4), *kağguymak* “kaygılanmak” (17b/8), *kuyruk* “kuyruk” (7b/7)

2.1.1.1.7. /-ğ-, -g-/ > /-v-/ (>/-y-/) Değişmesi

Kıpçak Türkçesini diğer tarihi lehçelerden ayırt etmede en temel fonetik olaylardan biridir. Az da olsa /-v-/nin akıcılaşarak /-y-/ olduğu da görülür.

avru- (18a/4, 11b/17, 19b/10, 12a/4, 12a/4, 19b/8), *bavır* (18a/11, 1b/6, 7b/13), *bayla-* (10b/9, 10a/16, 14b/16, 16b/7, 18a/4), *şovuğ* (6a/3, 6a/15), *tavuç* (16a/12, 19a/2, 19a/2)

Metinde bu değişmeye aykırı örnekler de mevcuttur:

ağrığ (5b/15, 6b/17, 11b/16)

2.1.1.1.8. /-g-, -ğ-/ > /-y-/ Değişmesi

Söz içinde /-g- ve -ğ-/ ünsüzlerinin akıcılaşmasına dayanan bu değişme Kıpçak Türkçesinin önemli fonetik olaylarından.

şıyr /19a/14, 19a/16, 19a/4, 19b/1, 19b/15, 19b/5, 19b/6, 17a/6, 17a/7)

2.1.1.1.9. /-k-/ > /-ğ-/ Değişmesi

Kıpçak metinlerinde her iki kullanımına da rastlanmaktadır.

ağar- (9a/16), *çığar-* (13a/3, 16b/15, 17a/12)

2.1.1.1.10. /-k-/ > /-h-/ Değişmesi

Ermeni harfli Kıpçak metinlerinde belirleyici bir fonetik özellik olan bu değişme /k-/ ünsüzünün sızıcılaşarak /-h-/ye dönüşmesiyle gerçekleşir.

dağı (11b/2, 12b/12, 13a/13, 14a/1, 14a/2, 14a/5), *oğşaş* (15a/2, 3a/13), *yağşı* (10a/11, 10a/7, 14a/17, 16a/9, 16b/13)

2.1.1.1.11. /-p-/ > /-f-/ Değişmesi

Bir yazım meselesi olabileceği de düşünülen bu değişme çalışmaya konu olan metinde yalnızca *yafraq* (16a/12, 16a/17, 14b/7) kelimesinde tanıklanmıştır.

2.1.1.1.12. /-v-/ > /-y-/ Değişmesi

İç seste sızıcı /-v-/ ünsüzünün akıcılaşarak /-y-/ olması durumudur.

beyāşur (14b/15, 15a/11)

2.1.1.1.13. /-b/ > (/v/, /w/) > /-f/ Değişmesi

Patlayıcı /-b/ ünsüzünün sızıcılaşarak önce /-v/, -w/ ardından /-f/ olmasıdır. Kelime sonu /-f/ değişmesi metinde tespit edilememiştir.

êw (7a/6), *av* (7b/7), *şuv* (5a/14, 7b/5, 8a/5, 8b/14, 11a/12), *şuw* (10a/16, 11b/2, 14a/3, 15b/13, 16a/2, 16a/7).

2.1.1.1.14. /- d/ > /-y/ Değişmesi

Harezm Türkçesinde her iki sese de rastlanmasına karşın Kıpçak Türkçesinde yaygın kullanım /-y/ ile. Metinde /-y/ li örnekler tespit edilmiştir:

ķoy- (10b/14, 9b/3, 15a/7, 8a/11), *ķoy-* (1b/5, 13b/7), *yay-* (20a/4)

2.1.1.1.15. /-g, - ğ/ > /-v/ Değişmesi

Kıpçak Türkçesinin ayrıcalığı olarak art ve ön damak /-ğ/ ve /-g/ ünsüzlerinin sızıcılaşarak /-v/ ünsüzüne dönüştüğü görülür.

ov- (6a/12, 15b/17, 8b/17, 15b/15, 17b/13), *şav-* (18a/1), *şoluv* (12a/2, 14a/6, 4a/11, 4a/3, 5a/2, 4a/10), *yav* (12b/3), *taş* ~ *taş* (7b/6, 7b/6) kullanımlarının yanı sıra metinde aynı kelimenin *taş* (7a/16) yazımı da tespit edilmiştir.

2.1.1.1.16. /-g, - ğ/ > /-y/ Değişmesi

Kıpçak metimlerinde nadiren görülen bu değişim ele alınan metinde şu kullanımlarda tanıklanmıştır:

töy- (16b/4, 10a/15, 10b/1, 14b/15, 15b/4, 16a/13, 16b/2, 16b/7), *tëy-* (16b/7)

2.1.1.1.17. /-v/ > /-y/ Değişmesi

töy- (10a/15, 10b/1, 14b/15, 15b/4, 16a/13, 16b/2, 16b/7)

2.1.1.1.18. /-z/ > /-s/ Değişmesi

Çoklukla geniş zaman olumsuz çekiminde rastlanılır.

tura *almas* (3b/2), *aşıkmas* (4b/6), *kılmas* (6b/4), *yaramas* (20a/15), *ziyân êmes* (19a/11)

2.1.1.2. Ünsüz Düşmeleri

Gerçekleşmesinde seslerin kendi özelliklerinin ve ses olaylarının etkisi olabildiği gibi kendi ortamlarında yer alan komşu seslerin de tesiriyle bir dil biriminin ortadan kalkması hadisesi ünsüz düşmesi olarak değerlendirilir (Karaağaç, 2013: 342). Ele alınan metinde yer alan kelime başında, ortasında ve sonundaki ünsüz düşmeleri şu şekildedir:

Kelime başında: *bol-* fiilinin kullanımında metinde ağırlıklı *bol-* şekli hâkimken söz konusu fiil dört yerde (3b/5, 7b/16, 1b/3, 17b/15) *ol-* biçiminde kullanılmıştır.

Kelime başı ve kelime içi ünsüz düşmesi örnekleri sınırlıyken kelime sonu ünsüz düşmesi örnekleri çokçadır:

kutul- (2b/14, 9b/11, 17b/13), *katı* (10a/2, 12b/17, 17b/16, 17b/3, 18a/13, 19a/17, 19b/2, 19b/8, 4a/11, 6a/12, 11a/5), *şarı* (10b/11, 11a/14, 13a/17, 14a/3, 15b/12, 4a/17, 5a/12, 5a/16, 9b/4), *şāşı* (4a/17, 4a/3), *kırı* (10a/10, 13a/3, 17a/10, 20a/14, 8a/12, 9a/8),

2.1.1.3. Ünsüz Türemeleri

Metinde tespit edilen ünsüz türemesi örnekleri şunlardır:

yeşke- (16a/3), *yığaç* (6b/7), *yırak* (2a/9), *yüzüm* (15b/5, 16b/15, 5a/13, 6a/5, 6b/7).

2.1.1.4. Yer Değiştirme (Metatez)

Göçüşme, bir kelime içerisindeki iki ses biriminin yer değiştirmesidir. Metinde göçüşme örneği olarak:

yuku (4a/6) kullanımını tespit edilmiştir.

2.1.1.5. Ünlü Türemesi

Kıpçak lehçeleri ile diğer Türk lehçeleri arasında ayırt edici bir özellik olarak değerlendirilebileceği (Nalbant, 2014: 17) düşünülen çift ünsüz arasında ünlü türemesi ses olayı bazı araştırmacılar tarafından da sözcüklerin aslî şekilleri olarak (Deny, 2013) değerlendirilmiştir. Metinde tanıklanan örnekleri şunlardır:

törüt “dört” (19a/3), *kurut* “kurt” (8b/8, 8b/10, 9b/7, 9b/8, 11b/1, 12a/5, 12a/6, 13b/8)

2.1.2. Şekil Bilgisi

2.1.2.1. Yapım Ekleri

2.1.2.1.1. Addan Ad Türeten Ekler

+A

Çoklukla eklendiği adın anlamını değiştirmeyen ama pekiştiren bir işlevi yerine getirdiği görülür.

kīne “kin” (4a/4)

+AK, Ah

Kıpçak Türkçesinde hayvan, hastalık, alet, organ adları türettiği görülmektedir.

kulaḳ (9b/8, 11a/7, 11b/17, 16a/3), *ṭamaḳ* (16b/11), *butaḳ* (15b/2, 15b/3, 15b/6)

+ CA

Eşitlik, benzerlik, karşılaştırma, küçültme görevlerinde kullanılan bir ektir (Korkmaz, 2003: 37).

yunanča (4a/13), *türkiçe* (10a/13, 10b/16), *uruşça* (10b/17), *barça* (10a/3, 11b/16, 13a/15)

+CI, +şI

Adlara gelerek bir nesneyi, bir işi, veya sanatı , meslek veya uğraşı olarak tercih etmiş olanları gösteren adlar türetir (Korkmaz, 2014: 125).

buyavcı (13b/14)

+çIK, +çUK

Hayvan, organ ve yer adlarıyla somut adlar türettiği görülmektedir.

kimircikleri (4a/15), *ğabarçıklar* (4a/13)

+Daş

Ortaklık, birliktelik, mensup olma anlamları katar.

ziyāndaşlı (9b/9)

+GA, +KA+ ħa

Eklendiği adın taşıdığı özelliği ifade eden ya da kökün dışındakini ifade eden türetmeler yapar (Ergin, 2008: 175).

başka (8a/8, 8a/9), *özge* (9a/3, 14b/8, 15a/6)

+GI

İlgi sıfatı ve zamiri türetir.

hālündeki cimā' (2a/14), *yüzdeki tğleri* (4a/7), *üstündeki māy* (5a/17), *boynundağı tamarlar* (5a/3)

+GI, +GU, +KI

Ayırıcı karakter özelliği gösteren nitelik adları türetir.

édgü (3a/5), *yılıkı* (1b/2), *ğarañggu* (13b/6)

+GınA, +KınA

Adlara ve sıfatlara gelerek onlara kuvvetlendirme, küçültme ve sevgi anlamı katar.

kiçikine (4b/14, 4b/17), *azğına* (15b/4, 11a/16, 2b/3), *kızılğına* (3b/15)

+(U)K

Organ adları yapan asıl işlevi küçültme olan ektir.

tubiğın (9a/11, 9a/13)

+(I)I

Renk adları türetir.

kızıl (3b/14, 13a/16)

+IA

Çoklukla zarf görevinde kullanılan sayı adlarına eklendiğinde birliktelik anlamı katan ektir.

birle (10a/11, 10a/16, 10a/8)

+IIG, +IUG, +II, +IU

Çoklukla sahip olan anlamında sıfatlar türeten ektir. Ekin durumu sondaki /ğ, g/ ünsüzlerinin durumu bakımından Kıpçak Türkçesinde farklılık arz etmektedir. Oğuz Türkçesinin bir özelliği olarak ekin +II, +IU kullanımı yaygındır. Fakat her iki kullanım birlikte görüldüğü Kıpçak Türkçesi eserleri de vardır (Güner, 2020: 120).

Bu çalışmaya konu olan metinde de bu ekin kullanımı bir Oğuz Türkçesi özelliği olarak +II, +IU biçimindedir.

zahmetli (2a/2), *cüzāmlı* (2a/7), *ṭabī'atlı* (2a/12), *sereṭānlı* (3b/11), *hızlavlı* (13b/5), *sütli* (14b/2)

+IIK, +IUK, ++IIh, +IUh

Kıpçak Türkçesinde ek, somut ve soyut ad, eşya ve yer adları türetmek gibi çok farklı görevlerde kullanılmıştır (Karamanlıoğlu, 2019: 29).

karalık (2b/3), *ağırlık* (3b/4), *tarlıkğa* (4a/11), *akrınlık* (4b/4), *ağaçlıkğa* (7b/1), *āsānlık* (15a/6), *açılık* (18a/16), *yavızlıklar* (19b/16)

+(I)nç, +(I)nCI

Sıra sayı sıfatları türeten bir ektir.

ekinçi (2a/7), *üçünçi* (11b/9), *törtünçi* (14b/7)

+rAK, +rAh

Sıfatlardan karşılaştırma, üstünlük, pekiştirme görevinde türetmeler yapar.

azrakı (2b/15), *āsānrakdur* (3a/5), *yakınrak* (3b/15), *kılıksızrak* (4a/4), *yağsırac* (6b/4), *köprek* (1b/4), *bekrek* (3a/2), *tizrek* (3a/4), *sütsizrek* (11a/8)

+sIz, +sUz

Addan, “yokluk, eksiklik” bildiren olumsuz anlamda sıfatlar türeten bir ektir (Korkmaz, 2014: 140).

nürsüz (4a/9), *hāccetsiz* (12b/1), *şorpasız* (19b/17), *yemsüz* (2b/12)

+t

Eski bir çokluk ekidir.

kanatını (6b/11)

2.1.2.1.2. Fiilden Ad Türeten Ekler**-A+**

Eski Türkçeden itibaren soyut ve somut adlar türeten bir ektir (Gabain, 2007: 51).

yana (15a/13, 16a/12, 5a/10), *erte* (6a/7, 6a/8), *yuramalı* (7a/10)

-AçAk+

Yer bildiren adlar türeten bir ektir. Metinde ise partisip işlevinde organ adı yapan bir ek olarak kullanılmıştır.

olturaçağ yer (10a/7)

-AK+, -Ah+

Kıpçak Türkçesinde somut, soyut adlar türetme işlevinin yanında farklı işlevleri olan bir ektir.

uvağ (11b/1)

-am+

Çok işlek olmayan fiilden ad yapma ektir.

tuşam (7b/8)

-An+

Çoklukla somut ve soyut adlar türetilmesinde kullanılan bir ektir.

yılan (7a/15)

-ç+

Dönüştürücü fiil gövdelerinden türetme yapan işlek eklerden biridir. Ek, getirildiği fiildeki hareketi yapanı, yapılan hareketi veya hareketin taşıdığı bir özelliği gösteren soyut adlar ya da sıfatlar türetir (Korkmaz, 2014: 149).

korğunç (4a/5)

-çAk+

Eklendiği fiillerden çoğunlukla araç gereç adları türeten, fiilden ad türetme işleviyle kullanılan gelecek zaman sıfat-fiil eki *-AçAK*'ın başındaki ünlünün düşmesiyle ortaya çıkan ektir.

émçek (11a/9, 11a/10)

-çUK+

Kıpçak Türkçesinde fiillerde somut ad türetmede kullanılmıştır (Güner, 2020: 136).

ķabarçıklar (4a/13, 10b/1)

-(I, U)G+, -(I, U)K+, -(I,U,O)v+

Çoklukla bir fiilin sonucunu ifade eden bu ek, Kıpçak Türkçesinde oldukça çeşitlilik arz eder. Ekin, birden fazla heceli kelimelerin sonunda -g+, -ğ+ olarak kullanıldığı durumlar olduğu gibi sızıcılaşarak -v+ şeklini aldığı, aynı zamanda dar ünlüsünün yuvarlaklaştığı da görülmektedir. Bütün bunlara ek olarak ekin düşerek yardımcı ünlünün asıl işlevi üzerine aldığı örnekler de mevcuttur.

Çalışmaya konu olan metinde ise bu eke örnek olabilecek kullanımlar şunlardır:

açığ (4a/4), *avrv* (18/a1), *şoluv* (5a/2), *ķıçuv* (15b/17)

-GAç+, -Kaç+

Fiil kök ve gövdelerinden hayvan adı türeten ektir.

ķışķaç (12b/14), *ēsŗütkeç* (15b/8, 15b/9)

-GAK+

Fiilin bildirdiği işi veya hareketi çokça yapanı bildiren veya eylemin sonucu olan adlar türetir.

bizgek (10b/15)

-GAN+, -KAN+, -An+

Genellikle fiil kök ve gövdelerinden alışkanlık sıfatları türeten, bazı durumlarda kelimelerin sıfatlık özelliğini yitirerek ad olmasını sağlayan ektir (Korkmaz, 2014: 151).

ķuturğan (11b/4)

-I+, -U+

Fiilden ad türetme eklerinden biri olan -G+ 'nin düşmesiyle bu ekten önce gelen yardımcı ünlünün ekin işlevini üstlenmesiyle ortaya çıkan bir ektir.

ķatı (10a/2, 12b/17), *şāşı* (4a/17)

-ICI+, -UCI+, GUçI

Her türlü fiil kök ve gövdelerine getirilerek ad ve sıfat türeten, daha çok fiilin bildirdiği işi, oluşu veya hareketi yerine getiren anlamında eyleyici adları türetir.

kutlu *kılguç* (19a/8), *açıglanğuç* (4a/4), *yoklatğuç* (10b/2), *bardurğuç* (14b/5), *siŋgüç* (19a/5), *bişürgüç* (16a/5)

+(I,U)K+, -(I,U)h+

Kıpçak Türkçesinde geçişli ve geçişsiz fiillere eklenerek onlardan sıfat ve adlar türeten işlek eklerden biridir. Ekin soyut veya somut adların yanı sıra alet adları türettiği örnekler de mevcuttur (Güner, 2020: 145).

aruğ (17a/7), *çirük* (10a/6), *şişik* (4a/13), *şovuğ* (6a/3), *yırağ* (2a/9), *yımşak* (3a/14), *kasık* (10b/9), *sidük* (17a/1)

-(I,U)l+

Geçişsiz fiillerden sıfatlar, alet ve organ adları türeten eklerden biridir.

til (9a/12)

-(I,U)m+

Kıpçak türkçesinde soyut adlar da türeten asıl işlevi fiillerle ilgili bir hâl, durum veya iş ifade etmek olan ektir.

yarum (5a/13), *adum* (5b/1)

-mIr+, -mUr+

Fiilin bildirdiği iş, oluş veya hareketin sonucu olma anlamında yeni adlar türeten çok da işlek olmayan bir ektir.

țamar (4b/11)

-(I,U)n+

Fiilin bildirdiği işin, oluşun veya hareketin sonucu veya ürünü olma görevini üstlenmiş adlar yahut bu görevde kullanılan sıfatlar türetmeye yarayan (Korkmaz, 2014: 166) Kıpçak Türkçesinde işlek olarak kullanılan eklerden biridir.

buvun (11b/16, 16b/7)

-(I,U)ş+

İşlev bakımından eklendiği fiilin anlamını tamamen değiştirmeden, yapılan işin tarzını bildiren kalıcı kılış adları veya bir işin sonucu veya ürünü olan somut veya soyut adlar türeten (Korkmaz, 2014: 776) ve Kıpçak Türkçesinde yoğun olarak kullanılan eklerden biridir.

katuş (3a/7)

-vUK+

Yansıma adlardan türetilmiş fiil gövdelerine gelerek onlardan ad türetmiştir.

çetlevük (6a/5)

-(I, U)z+

Çoklukla organ adı ve soyut adlar türeten işlek olmayan bir ektir.

semiz (16a/11), *köz* (3b/14), *söz* (3b/8), *boğaz* (11b/11)

2.1.2.1.3. Addan Fiil Türeten Ekler

İsimden fiil yapma ekleri isim kök ve gövdelerinden fiil yapmak için kullanılan eklerdir. Fiillerin manaları ya bir olma veya bir yapma ifade eder. İsimden fiil yapma ekleri ile yapılan fiiller de dayandıkları isimlerle ilgili, olma veya yapma ifade eden çeşitli hareketleri karşılarlar. Bu hareketlerin manaları umumiyetle dayandıkları isimlere bağlıdır (Ergin, 2008: 179).

+A-

Adlardan olma veya yapma ifade eden geçişli ve geçişsiz fiiller türeten oldukça işlek bir ektir.

aşa- (1b/6), *açal-* (2b/11), *oyna-* (6a/11), *usa-* (8b/4)

+(A)r-

Renk adları başta olmak üzere sıfat cinsinden kelimelere eklenerek onlardan olma veya dönüşme bildiren fiiller türeten ektir. Genellikle geçişsiz fiiller türetir. Eski Türkçedeki *êr-* fiilinin birleştiği sözlerle kaynaşarak ekleşmesiyle oluşmuştur (Korkmaz, 2014: 174).

aķar- (9a/15), *şuvar-* (11b/2)

+GA-

Az kullanılan bir addan fiil türetme ekidir.

yeşke- (16a/3)

+Gİr-, +GUr-, +Kİr-, +KUr-, + ħİr-, ħUr-

Yansıma köklerden geçişli ve geçişsiz fiiller türeten bir ektir.

kaķırık (1b/3), *tükriĝi* (9a/17), *töçkürmeklik* (3b/16)

+İA-

Türkçenin en işlek addan fiil türetme eklerinden biridir. Asıl işlevi adın taşıdığı özelliĝi yerine getirmek, gerçekleştirmek anlamında fiiller türetmektir (Korkmaz, 2014: 176).

başla- (3b/14), *taşla-* (8b/15), *çaylat-* (10a/16), *baĝla-* (11a/5)

+sA-

Ad kök ve gövdelerinden eklenmiş olduĝu ada karşı bir arzuyu, isteĝi, ihtiyacı veya düşünlütü ifade eder (Korkmaz, 2014: 180).

şuvşat- (7b/4)

2.1.2.1.4. Fiilden Fiil Türeten Ekler

Fiil kök ve gövdelerinden yeni fiiller türetmeye yarayan eklerdir. Metinde tespit edilen Kıpçak Türkçesinde kullanılan fiilden fiil yapma ekleri şunlardır:

-A-

Kıpçak Türkçesinde genellikle tek heceli fiil köklerine getirilir ve fiile çoklukla pekiştirme anlamı katar.

dala- (7b/11)

-AİA-

Fiilin bildirdiĝi hareketin bir süreklilik içinde art arda yapıldığını ifade etmek için seyrek kullanıma sahip bir ektir.

aşala- (12a/17)

-Ar-

Kıpçak Türkçesinde ünsüzle biten fiil kök veya gövdelerine eklenerek onlardan çoklukla geçişli ve ettirgen fiil çatıları türetmeye yarar (Güner, 2020: 172).

kiter- (9a/6), *kaıtar-* (11b/11), *kop-* (11b/14), *çıkar-* (5a/6)

-Dİr-, -DÜr-

Kıpçak Türkçesinde düzlük – yuvarlaklık uyumuna çoklukla uymayan bu ek; oldurma, yaptırma veya fiilin gerçekleşmesine sebep olma gibi anlamları eklendiği fiile yükler.

bardur- (18b/7), *kiptür-* (15a/13), *köydür-* (12a/10), *öltür-* (11b/2)

-Gİr-, -Gİr-, -Kİr-, -KUr-, -vUr-

Ettirgenlik işlevinin yanı sıra fiile yapma, olma anlamları katan Eski Türkçeden itibaren yaygın kullanılan ektir.

kaçkur- (6a/10), *tëgür-* (6b/12)

-(I, U)K-

Eklendiği fiillerden pekiştirtilmiş olma anlamı taşıyan yeni fiiller türeten bir ektir (Güner, 2020: 177).

açığ- (4a/4), *aşuk-* (4b/4)

-(I, U)l-

Eklendiği fiile kendi kendine olma veya bir başkası tarafından yapılma anlamı katan, Kıpçak Türkçesinde çoğunlukla düzlük yuvarlaklık uyumuna çoklukla uyduğu görülen ve sık kullanılan bir ektir (Güner, 2020: 178).

kesil- (2b/17), *yayıl-* (3a/16), *tökülür* (4a/1), *ayıl-* (4b/17), *yarıl-* (10a/7), *sürtil-* (12a/11), *şitul-* (7b/14), *yuvul-* (8a/6), *oyuldurur* (17b/10), *tapulşa* (19b/11)

-(I, U)n-

Kıpçak Türkçesinde oldukça yoğun kullanılan, eklendiği fiile olma ve yapma anlamları katan ve işlevi dönüşlü fiiller türetmek olan bir ektir.

şaklan- (6a/1), *yuvun-* (7a/7), *olun-* (14a/9), *bulğan-* (6b/3)

-(I, U)-

İşlev bakımından geçişsiz fiil kök veya gövdelerinden geçişli, geçişli fiil kök ve gövdelerinden ise ettirgen fiiller türeten bir ektir.

artur - (13a/13), *dëgür*- (17b/6), *tüşür*- (15a/6), *içür*- (5b/10)

-(I, U)ş-

Genellikle fiilin özneye olan bağlantısı noktasında işteşlik ifade eden çok işlek bir ektir.

söleş- (2a/7), *çençes*- (18a/2), *yetiş*- (4a/11), *katuş*- (2b/3)

-(I, U)t-

Geçişsiz fiilleri geçişli yapan ve Kıpçak Türkçesinde yoğun olarak kullanılan, eklendiği fiili ettirgen duruma getiren bir ektir.

kaynat- (5a/14), *yımşat*- (6b/1), *aşat*- (18b/12), *têrlet*- (7a/3), *yêllet* (15b/13), *kayt*- (3b/4)

-y-

Eski Türkçenin pekiştirme eklerinden olan -d-'nin sızıcılaşarak önce -d-, daha sonra ise akıcılaşarak -y- şeklini almış biçimidir. Ek, zamanla pekiştirme görevinden uzaklaşarak kökteki anlam aşınmasını gidermek üzere de kullanılır olmuştur (Güner, 2020: 189).

toy- (1b/5), *ko-y*- (8a/11)

-(I, U)z-

Kıpçak Türkçesinde az sayıda örnekler vermiş bir ettirgenlik ekidir.

tamuz- (5b/16)

2.1.3. Çekim Ekleri

2.1.3.1. Ad Çekim Ekleri

Cümlede adlar ile adlar veya dalar ile fiiller arasında geçici ilişkiler kuran eklere çekim veya işletme ekleri denir (Korkmaz, 2014: 274).

Bu başlıkta isim çekimlerinin metinde kullanılan örnekleri verilecektir. Metnin bir tıp metni olması, dilin göndergesel işlevde kullanılması sonucunu doğurmuştur. Dolayısıyla tüm eklerin ve eklerin tüm işlevlerinin metinde yer almaması bunun doğal bir sonucudur.

2.1.3.1.1. Çokluk Eki

Kıpçak Türkçesinde olduğu gibi metinde de adların ve ad soylu kelimelerin çoğul biçimleri yapmak için *-lar* eki kullanılmıştır.

azuklar (1b/1), *koturlar* (9b/6), *étler* (2a/17), *hálller* (7a/1), *tériler* (9a/1), *sütler* (17a/5)

2.1.3.1.2. İyelik Ekleri

İyelik ekleri Eski Türkçeden beri çok fazla değişikliğe uğramamıştır. Kıpçak Türkçesinde de bu değişiklikler yalnızca fonetik düzeyde kalmıştır.

Metinde yer alan iyelik eklerinin kullanımını şu örneklerde tespit edilmiştir:

Teklik 1. Şahıs İyelik Eki: +m

Kullanımı metinde tespit edilememiştir.

Teklik 2. Şahıs İyelik Eki: +ng

Kıpçak Türkçesinde teklik 2. şahıs iyelik eki + $\widehat{ng}$ biçimindedir. Ek, ünlü ile biten adlara doğrudan, ünsüzle biten adlara ise yardımcı bir ünlü olarak gelir. Düzlük yuarlaklık uyumu noktasında tam bir tutarlılık göstermez (Güner, 2020: 193). Metinde tespit edilememiştir.

Teklik 3. Şahıs İyelik Eki: +I, +U, +sI, +sU

Orhun Türkçesinden itibaren adlara daima düz ünlülü olarak gelen teklik 3. şahıs iyelik eki, Kıpçak Türkçesinde de ağırlıklı olarak +I, +sI şeklinde düz ünlülüdür. Az da olsa ekin yuvarlak ünlülü biçimleri mevcuttur.

anunġ arasında (2a/8), (onun) *atasından* (2a/12), (onun) *şifāsı* (7b/10), *қыояş şū'lesi* (8a/13), (onun) *fāidesi* (12/a12), *şıġır süti* (9a/16), *hatunlar sütin* (9b/1), *butaqlarınġ kayrusun* (15b/7),

Çokluk 1. Şahıs İyelik Eki: +mIz, +mUz

Kıpçak Türkçesinde 1. şahıs iyelik eki +mIz, +mUz şeklindedir. Metinde yalnızca aşağıdaki örnekte tanıklanmıştır.

(bizim) *peygamberimiz* (2a/5)

Çokluk 2. Şahıs İyelik Eki: +nġIz, +nġUz

Kıpçak Türkçesinde çokluk 2. şahıs iyelik eki +nġIz, +nġUz biçimindedir. Ekin ünlüsü çoklukla düzlük yuvarlaklık uyumuna girmez, ünsüzle biten adlara bir yardımcı ünlü ile bağlanır (Güner, 2020: 195).

Kullanımı metinde tespit edilememiştir.

Çokluk 3. Şahıs İyelik Eki: +lArI

Kıpçak Türkçesinde +lArI biçimdedir ve ekin son ünlüsü metinde yuvarlak ünlülü biçimiyle de kullanılmıştır.

yaralarınġ dārūlarına (13b/1), (onların) *yüzlerininġ* (4a/2), (onların) *tenlerindeki* (7a/2), (onların) *emçeklerine* (11a/9), *hatunlarınġ rahimleri* (12b/10), *kişilerinġ yatğan turğan yerlerinde* (2a/2), (onların) *tenlerün* (7a/4), (onların) *söyekleründin* (8a/7)

2.1.3.1.3. Aitlik Eki

İlgi hâli eklerinden sonra ait olan anlamı, bulunma hâli ekinden sonra olan veya bulunan anlamı, yalın sözlerdeki şekli ise zaman ve yer zarfı olarak kullanılan bir ektir (Karamanlıoğlu, 2019: 76). Metinde tespit edilen kullanımların bazıları şunlardır:

boynındağı (5a/3), *ķavukdağı* (12b/4), *yaķdaķı* (3b/1), *ağızdaķı* (12b/4), *ķavukdaķı* (17a/2), *evvelki* (16/4), *yerdeki* (10a/5), *içdeki* (20a/14)

2.1.3.1.4. Hâl Ekleri

Hâl ekleri; adı kendisine baēlı olmayan, kendisinin baēlı olduēu unsurlarla münasebete getiren eklerdir (Korkmaz, 2014: 282). Bu ekler adı adlara, edatlara ve özellikle de fiillere baēlayarak münasebetler kurarlar ve bu münasebetlerden ise ad, edat ve fiil grupları ile cümleler ortaya çıkar (Ergin, 2008: 226).

Metinde hâl eklerinin kullanımı Şu Şekildedir:

İlgi Hâli Eki: +nİng, +nUng, +ing, +Ung, +Im, +Um

İlgi hâli eki Kıpçak Türkçesinde +nİng, +nUng, +İng, +Ung, +Im, +Um Őeklinindedir. Metinde ayrıca Oēuzca etkisiyle ekin yuvarlak ünlülü kullanımları da tespit edilmiştir.

tabī'atnīng (1b/9), *ħadiŐlernīng* (2a/10), *yaralarnīng* (13b/1), *ķoynīng* (18b/16), *hevānūng* (2a/1), *a'zānūng* (14a/1), *munūng* (11a/7), *anūng* (20a/7), *ōbkeniūng* (3b/16), *türlügnūng* (14b/4)

Belirtme Hâli Eki: +nI, +nU, +n, +I

+nI kullanımları: *yaŐmıķnı* (1b/1), *sevdānı* (1b/5), *ķamarnı* (4b/10), *fesādını* (11b/10), *ķurutlarnı* (12a/5), *unını* (13b/11), *ķurēaŐunnu* (9b/15), *avritunu* (11a/10)

+I kullanımları: *ķa'āmı* (1b/6), *yılanı* (7b/7)

+n kullanımı: *ētin* (1b/1), *ķaralığın* (1b/14), *ķabī'atın* (3a/13), *ķaysısın* (5a/12), *başın* (7b/7), *Şorbasın* (7b/16), *ayaēın* (13a/2), *yafraēın* (16a/12)

Yönelme Hâli Eki: +GA, +KA, +A

Ünlüler ve tonlu ünsüzlerden sonra +GA, tonsuz ünsüzlerden sonra +KA, iyelik eki almış adlardan ve zamirlerden sonra +A, 3. şahıs iyelik eklerinden sonra da araya bir /n/ ünsüzü alarak +nġA biçiminde kullanılabilir.

+GA, +KA kullanımı: *a'zālarge* (3a/14), *tenge* (10a/11), *hamrge* (14a/10), *birenge* (18a/5), *cüzāmġa* (1b/7), *kızılıkġa* (3a/2), *ķoyaşġa* (8a/11), *munçaġa* (15b/14), *otķa* (11b/7), *eylenmekke* (1b/8), *künke* (5b/9), *mertebeke* (9b/17)

+A kullanımı: Belirtildiġi üzere ekin önüne bir /n/ sesi olarak kullanılmıştır:

artına (5b/2), *aldına* (5b/2), *burnuna* (5b/16), *başına* (6b/9), *māyına* (8b/11), *řerābına* (10b/6), *pāylarına* (19b/14)

+ nġA kullanımı: Ekin 3. şahıs iyelik eklerinden sonra önüne aldıġı /n/ sesi, zamirlere geldiġi örneklerde de tespit edilmiştir:

aġga (3b/10), *buġga* (3a/13)

Bulunma Hâli Eki: +DA

Kıpçak Türkçesinde bulunma hâli eki +DA biçimindedir. Tespit edilen örnekler şunlardır:

bābunda (1b/3), *cüzāmnda* (3b/9), *yukusunda* (4a/5), *buvunlarında* (4a/10), *çaķda* (8a/12), *beyānında* (17a/5), *yerlerinde* (2a/2), *ħadiřinde* (2a/10), *içinde* (10a/13), *yērde* (15b/6)

Ayrılma Hâli Eki: +DAn, +DIn

Kıpçak Türkçesi için ayırt edici özelliklerden biri olan ayrılma hâli ekinin kullanımı metinde +DAn, +DIn olmak üzere her iki şekildedir.

mundan (1b/1), *arslandan* (2b/14), *ķurılıķdan* (17b/6), *řehvetden* (2a/13), *tenden* (4b/8), *kebūsteden* (17a/3)

üstündin (1b/4), *zaħmetlerdin* (2a/5), *yıraķdın* (2a/9), *mundın* (4a/6), *ķamarlardın* (4b/14), *raħmindin* (10b/12)

Eşitlik Hâli Eki: +çA

Ek, eklendiği adla fiil veya cümlenin diğer bir ögesi arasında karşılaştırma amacı güden birbirinden niteliklerde eşitlik ilgisi kurmaya yarar (Korkmaz, 2014: 329).

ğadarınça (5b/16), *ança* (14a/10), *şüretinçe* (4a/14), *revişçedir* (6a/10), *ğā'ideçe* (8b/7), *yëkünçe* (14b/9)

Vasıta Hâli Eki: +n, +lA, +lAyIn

Kıpçak Türkçesinde vasıta hâli eki +n, +lA, +lAyIn ekleriyle yapılmaktadır. +n eki çoklukla işlekliliğini kaybetmiştir ve hâl, zaman ve yer zarfı göreviyle kullanılan kelimelerde kalıplaşmış olarak yer almaktadır (Güner, 2020: 203). Metinde vasıta hâli daha çok “*bile birle*” edatıyla karşılanmıştır. Metinde tespit edilen kullanımlar şunlardır:

ağrın (15b/4), *dëmekile* (10b/17), *birle* (10a/8, 11b/3, 13b/14, 16b/4, 6a/15, 9b/1)

Yön Gösterme Hâli Eki: +GARl, +GARU, +KARl, +KARU, +ARl, +ARU, +rA

Kıpçak Türkçesinde çok çeşitli şekillerde yapılan yön gösterme hâli metinde yalnızca *ilgeri* (16a/6, 1b/6, 2a/17) kullanımlarında tespit edilmiştir. Bu kullanımlarda sözcük yön gösterme işlevinden çok eylemsileri niteleme ve zarf görevlerini üstlenmiştir. Ayrıca *song* (15b/8, 17b/11, 3a/16, 5a/15, 5a/5, 5b/1, 5b/2, 6a/8, 6b/10, 7b/12, 7b/9), *üze* (6a/3) ifadelerinde de bir yön gösterme eki kullanılmamıştır.

2.1.3.2. Fiil Çekim Ekleri

Çalışmaya konu olan metin belli bir alana, tıp alanına, ait bir üslup ve dil kullanım özelliğine göre kaleme alındığından fiil çekimlerinin tamamını yansıtmamaktadır. Bu sebepten başlıklar yalnızca metinde yer alan fiil çekimlerini içermektedir.

2.1.3.2.1. Görülen Geçmiş Zaman

Kıpçak Türkçesinde görülen geçmiş zaman çekimi *-DI*, *-DU* ekleriyle yapılmaktadır. Şahısların gösterilmesinde iyelik kökenli şahıs ekleri kullanılıp, kipin olumsuzu *-mA* eki ile yapılmaktadır.

aydı (2a/7), *olundu* (7b/16), *ıapdı* (8a/1), *dėdi* (2a/9), *içdi* (8a/1)

2.1.3.2.2. Duyulan Geçmiş Zaman

Kıpçak Türkçesinde duyulan geçmiş zaman üç şekilde ifade edilir: *+mIş*; *-p + şahıs zamiri*, *-ptIr*, *-ptUr*, *-p turur* ve *-GAN*.

dėmişler (9b/12), *aytup tururlar* (9a/11), *yayılgandır* (3b/10), *yazılıgandır* (2a/4), *yaşalıgandır* (7a/10)

2.1.3.2.3. Geniş Zaman

Kıpçak Türkçesinde *-r*, *-Ar*, *-Ir* ve *-Ur* ile yapılan geniş zaman kipi metinde çokça kullanılmıştır.

çıgar (2b/9), *bozar* (3a/15), *usar* (8b/4), *çıkarur* (9b/2), *kılur* (9b/1), *bulurlar* (12b/9), (16a/14), *tüzetür* (16b/13), *berür* (18b/10)

2.1.3.2.4. Gelecek Zaman

Kıpçak Türkçesinde *-GA*, *-GAy*; *-AsI*, *-IsAr*, *-UsAr*, *-sAr*; ve *-AçAK* ekleriyle yapılan gelecek zaman kipi metinde şu örneklerde tespit edilmiştir.

bolğay (10a/9), *açımağay* (11a/3), *uyumağay* (11a/3), *kaytarğay* (11b/11), *ıapğay* (13b/13), *çııkğay* (14b/12)

Metinde gelecek zaman eki -GAy yapısının bir zaman bildirmekten ziyade Kıpçak Türkçesinde müstakil bir vaziyette yer almayan (Karamanlıoğlu, 2019: 133) istek kipini karşılama amaçlı kullanıldığı belirlenmiştir:

çirüttürgeyler “hacamat ettireler” (4b/14), *içürgeyler* “içireler” (5b/10), *sürtgeyler* “süreler” (7a/5), *māylağaylar* “yağlayalar” (6a/14), *yandurğay* “kavurular” (9b/16), *oğaylar* “ovalar” (11a/6)

Tıp metinlerinde tarif edilen terkipler, tedaviler aktarılırken genellikle emir ve istek kalıplarıyla aktarılır. Bu durum tıp metinlerinin genel üslubunun bir yansıması olarak metinde yer almaktadır.

2.1.3.2.5. Emir Kipi

Kıpçak Türkçesinde emir kipi, -AyIm; -GIl, -KIl; -sIn, -sUn; -sInlAr, -sUnlAr ekleriyle yapılır. Metinde tespit edilen örnekler şunlardır:

öleyim (8a/1), *söyleşgil* (2a/7), *kaçğıl* (2a/6), *bolşun* (2a/9), *māylaşun* (6a/16), *kušşun* (6b/4), *kirsün* (6b/5), *bişürsün* (7b/15), *tégmesün* (15a/8), *alşunlar* (5a/11), *koşşunlar* (5a/11), *beylesinler* (14a/1)

2.1.3.2.5. İstek Kipi

Yukarıda da değindiğimiz gibi Kıpçak Türkçesinde doğrudan doğruya isteki kipini karşılayan bir yapı yoktur. Ancak bazı eserlerde az da olsa isteği ifade etmek üzere -A ekinin kullanıldığı görülmektedir (Güner, 2020: 258). Metinde istek kipinin karşılığı olarak gelecek zaman eki olan -GAy eki kullanılmıştır.

içürgey (5b/3), *étgey* (6a/9), *yégeyler* (15a/15), *pāk kılğaylar* (5b/7), *yuvunğaylar* (7a/7)

2.1.3.2.6. Şart – Dilek Kipi

Kıpçak Türkçesinde dilek – şart kipi -sA ile yapılır.

aşasa (1b/4), *issi bolsa* (2a/16), *aķsa* (7b/9), *bilsenġ* (4b/9), *bilmesenġ* (4b/11), *ţamuzsalar* (9a/6), *aşatsalar* (18b/12)

2.1.3.2.7. Gereklilik Kipi

Kıpçak Türkçesinde gereklilik kipi ya zaman eklerinin, özellikle de gelecek zamanın, gereklilik görevinde kullanılmasıyla ya da -Ar, -sA, -mAK, -mAġ *kerek* yapılarıyla ifade edilir.

hem *bolsa kerek* (2b/10), *açsun kerek* (13b/17), *ķuşmaķ kerek* (20a/6)

2.1.3.2.8. Fiillerin Birleşik Kipli Çekimleri

Eserde birleşik kipli fiillerden yalnızca geniş zaman kipinin hikâye çekimi, görülen geçmiş zaman kipinin şart çekimi, geniş zaman kipinin rivâyet çekimi tespit edilmiştir:

buyurur êrdi (2a/6), *haber berdiler êrse* (8a/2), *ķaçar êrmiş* (9a/13)

2.1.3.3. Birleşik Fiiller

Bu başlıkta metinde tespit edilen birleşik fiiller birleşme durumlarına göre ele alınmıştır.

2.1.3.3.1. Ad + Yardımcı Fiil Unsurlarıyla Kurulan Birleşik Fiiller

Kıpçak Türkçesinde adlarla kurulan birleşik fiillere bakıldığında *bol-*, *êt-*, *ķıl-*, *eyle-*, *tap-* gibi farklı fiillerin adlarla birlikte birleşik fiillerin kurulmasına katkı sağladıkları görülür (Güner, 2020: 332).

peydā *bol-* (1b/7), biren *bol-* (13a/1), hāşıl *bol-* (16a/11), kebāb *bol-* (19a/9), za‘īf *bol-* (4b/3), ma‘lūm *bol-* (8a/16), yahşı *bol-* (17a/7), hāzır *bol-* (15a/15), cüzām *bol-* (4a/15), ğālib *bol-* (6b/1), muhtāc *bol-* (5a/11), āşkäre *bol-* (3b/14), kalın *bol-* (4a/12), lāzım *bol-* (4b/10), nürsüz *bol-* (4a/10), şāşırak *bol-* (4a/3), vācib *bol-* (17b/11), hükm *ét-* (9a/10), kabül *ét-* (3a/1), riyāzet *ét-* (6a/9), rāhat *ét-* (6b/13), cehd *ét-* (6a/10), köp *kıl-* (1b/3), pāk *kıl-* (5b/6), yād *kıl-* (2a/17), cimā *kıl-* (7a/8), cehd *kıl-* (4b/10), dārū *kıl-* (2b/17), şād *kıl-* (6a/11), yeg *kıl-* (1b/10), beyān *kıl-* (7b/15) fāide *kıl-* (9a/17), müşkil *kıl-* (3a/3), şifā *tap-* (15b/14), dermān *tap-* (13b/12)

2.1.3.3.2. Ad + Asıl Fiil Unsurlarıyla Kurulan Birleşik Fiiller

zarar *bēr-* (3a/14), ziyān *bēr-* (3a/17), kīne *tut-* (4a/4), rūze *tut-* (9b/7), naķışke *tut-* (14a/16), ‘ādet *tuţ-* (14a/11), küçi *yet-* (1b/14), hāli *yet-* (1b/17)

2.1.3.3.3. Fiil + Zarf Fiil Eki + Yardımcı Fiil Unsurlarıyla Kurulan Birleşik Fiiller (Tasvir Fiilleri)

Bu başlıkta metinde yer alan tasvir fiilleri verilmiştir. Eserde sürerlilik ve yeterlilik kurallı birleşik fiillerinin örnekleri tespit edilebilmiştir.

ķıla *tur-* (1b/3), ķılup *tur-* (1b/10), tokķamay *tur-* (4a/15), ŧamuza *tur-* (5b/16), kiptüre *tur-* (5b/17), dolap *tur-* (7b/9), aytup *tur-* (9a/11), tokķamay *tur-* (10b/10), avritup *tur-* (11a/6), aşala *tur-* (12a/17), bala *bolmay tur-* (12b/11), aĝa *tur-* (13a/17), öltüre *tur-* (13b/16), oyula *tur-* (14b/17), şızlay *tur-* (15a/4), yörüy *tur-* (16a/16), érseley *tur-* (16b/1), baru *bil-* (3b/12), toya *bil-* (7b/5), yöri *al-* (1b/11), ŧarĝa *al-* (1b/13), kire *al-* (1b/16), ķarşı *tura al-* (3b/2), yörüy *al-* (9b/10)

2.1.3.3.4. Fiil + Sıfat Fiil Eki + bol- Unsurlarıyla Kurulan Birleşik Fiiller

Kıpçak Türkçesinde çok fazla olmasa da sıfat-fiil eki almış bir esas fiilin bol- yardımcı fiiliyle birlikte kurduğu birleşik fiiller de mevcuttur. Karmaşık fiil olarak da adlandırılan bu tür birleşik fiillerde asıl anlam birleşik fiilin üzerindedir (Güner, 2020: 347).

bağlangan bol- (12b/10), *toktalğan bol-* (12b/10), *beklengen bol-* (1b/13), *za'ıflengen bol-* (1b/15), *muhkemlengen bol-* (3a/1), *yöri almas bol-* (1b/11), *tarhta almas bol-* (1b/13), *kabül kılmaz bol-* (6b/4)

2.1.4. Fiilimsiler

2.1.4.1. Sıfat-Fiiller

-AçAK

Kıpçak gramerlerinde ek, ism – i mekan eki olarak ifade edilmektedir. Bu durumda eki almış fiillerin yalın hâlde oldukları yani adlaştıkları görülmektedir (Güner, 2020: 349).

olturaçaq yër (10a/7)

-AsI

Kıpçak Türkçesinde çok yaygın olmayan ek, eklendiği sözcüğe gelecek zaman anlamı katar veya eklendiği sözcükten kalıcı adlar yapar.

ğargara kılası nerseler (5b/15), *bala bulası* (2a/14)

-GAn, -KAn, -An

Geniş zaman anlamı taşıyan sıfat fiil eklerinden biridir. Çok kullanılan bir sıfat-fiil eki olup eklendiği fiillerde kalıcı adlar da türetmiştir (Karamanlıoğlu, 2019: 142).

başlangan zahmeti (3b/3), *kabuğı alğan yüzüm* (5a/13), *açımağan yüzüm* (6a/5), *şalğan māylar* (6a/17), *avritğan başını* (10b/3), *toqtamağan kınnı* (13b/15), *ayağı şızlağan kişi* (16a/1), *kıturğan it* (17a/4)

-GIÇI, -GUÇI, -KIÇI, -KUÇI, -vUÇI, -IÇI, -UÇI

peydā *kılguçı* (1b/1), *açıglanguçı* (4a/4), *rūze tutguçınıḡ* (9b/7), *yardıḡ bergüçı* (1b/8), *rencütküçı* (3a/2)

-mAZ, -mAs

tüyte *sürmes* kadarı (12a/12)

-mİŞ

yād *kılınmıŞ* (5b/15)

2.1.4.2. Zarf-Fiiller

Metinde tespit edilen zarf-fiil örnekleri şunlardır:

-A

Eserde ekin kalıplaşarak bazı zarf ve edatların türetilmesinde ve birleşik fiillerin kurulmasında kullanıldığı örnekler tespit edilmiştir.

tura al- (3b/2), *peydā bula başla-* (3b/13), *yana* (5a/10, 7a/6), *kala* (14b/6)

-ArGA, -UrGA

Yüklemi sebep bakımından tamamlayan, eklediği fiile “-mak için” anlamı katan zarf-fiil ekidir.

tüşürürge (1b/16), *kuşarğa* (6b/11)

-GAç, -KAç

Eklendiği fiile “-ınca, -ince, -dığında” anlamı katıp yükleme bağlayarak yüklem zamanını gösterme işlevini üstlenir.

çirütkeç (2b/8), *kēşkeç* (15b/3), *bolğaç* (1b/7), *çıkğaç* (7a/4), *kurutğaç* (7a/4)

-GAnça

Eklendiği fiile “-dığınca, -diğince; -ınca, -ince” anlamı katar.

ayrulğança (8a/8), *bolğança* (9b/16)

-GAndA, -KAndA, -AndA

Bu ekle yapılmış zarf-fiiller eklendiği fiile Kıpçak Türkçesinde “-ınca, -ince” anlamı katarlar (Güner, 2020: 369).

bolğanda (5a/3), *yaşağanda* (10a/4)

-GAndIn, -GAndAn, -KAndIn, -AndAn

Eklendiği fiile “-dıktan, -dığından” anlamı ktan zarf-fiil ekidir. Kıpçak metinlerinde çoklukla *sonğra* edatlarıyla kullanılır.

pāk kılğandın sonğ (6a/6), *çıkarğandın sonğ* (6a/8), *māylağandın sonğ* (6b/10), *aşağandın sonğ* (17b/11)

-GIñA, -GUnça, -KIñA, -KUnça, -Inca

Eklendiği fiile “-ınca, -dikça; -incaya kadar” anlamları katar.

kaynağunça (5a/17), *bolğunça* (8b/6), *kurutlanğunça* (8b/8), *ayrılğunça* (8b/15), *têrlegünçe* (6a/11), *tirkeşkünçe* (6a/12), *ézilgünçe* (8b/15)

-mAzdIn, -mAsdIn, -mAzdAn, -mAsdAn

Eklendiği fiile “-madan, -meden” anlamı katar ve çoklukla burun edatıyla kullanılır.

kitmesdin burunrak (4b/9)

-mAyIn, -mAdIn, -mIyIn

Bu zarf-fiil ekleri -A ve -p zarf-fiil eklerinin olumsuz şekillerinin ifadesinde kullanılır. Ekin kullanılışında eserde -mAyInçA yapısı görülmektedir. Bağlam olarak -mAyIn ekinin fiile kattığı -mAdAn anlamını sağlamaktadır.

yemeyinçe (6a/9), *ölmeyinçe* (7b/9), *bermeyince* (7b/7), *toktanmayınça* (10b/12), *kaldurmayınça* (18b/11)

-(I, U)p

Eklendiği fiile -arak, -erek anlamı katar. Birleşik fiillerin kuruluşuna katıldığı da görülmektedir.

tarıup (1b/14), *barup* (3a/11), *râhatlanup* (5a/5), *ıamuzup* (5b/16), *yarup* (13a/4), *katuştırulup* (15a/3), *şıgup* (15b/9), *içüp* (5a/8), *têgürüp* (6b/12), *töyüp* (10a/15), *taşlap* (5a/15), *şıtap* (8a/2), *aşap* (17b/16), *çiynep* (16b/12), *dolap tursa* (7b/9), *içüp tursa* (9a/3),

-y

Ünlü ile biten fiil tabanlarına gelerek -arak, -erek anlamında zarf-fiiller oluşturur.

toktamay (4b/6), *aşay aşay* (8b/2), *aşamay* (9a/3), *çıluy* (16b/8)

2.1.4.3. Ad-Fiiller

Fiillerin hareket adları olarak tanımlanan ad-fiiller, ekler yokuyla yapılır. genel Türkçede ad-fiiller kurulurken fiilin -mAK, -mA ve -(I, U)ş eklerinden veya varyantlarından birini aldığı görülür. Metinde tespit edilen ad-fiiller ve örnekleri şöyledir:

-mAK, -mAğ

Fiillerin hareket adlarını yapmada kullanılır.

aşamak (1b/5), *kayguymak* (6a/2), *ayalanmak* (6a/3), *yaylamakka* (6b/17), *buyalmaknu* (18b/7), *kutulmak* (2b/14), *kuşmak* (20a/6), *köçmek* (2a/10), *têrlenmek* (4a/1)

-mAKLIK, -mAHLIK

Eklendiği fiilleri tam bir hareket adına dönüştürme işlevi vardır (Güner, 2020: 382).

olmaklık (3b/5), *kurumaklığı* (11a/1), *çıkmaklık* (4b/8), *kılmaklık* (4b/8), *töçkürmeklik* (3b/16), *tökülmeklik* (4a/7)

-mA

Üzerine çalışılan metinde -mA ekinin kullanım sıklığı -mAk ekine göre daha azdır. Sayılı örnekler şunlardır:

kılmağa (1b/14), *aşamağa* (10a/9)

-ş, -(y)Iş, -(y)Uş

Fiillerin tarzını gösteren bu matar eki, hareket ve oluş isimler itüretir. Kıpçak Türkçesinde ait eserlerdeki kullanımlarına bakıldığında ekin, ünsüz ile biten sözcüklere, fiil tabanının ünlüsüne göre -Iş, -Uş biçimlerinden biriyle eklendiği, ünlüyle biten sözcüklere -ş biçimiyle hem de -(y)Iş, -(y)Uş biçimlerinden biriyle eklendiği anlaşılmaktadır (Bayraktar, 2018: 32). Metinde ekin kalıcı isim yaptığı yalnızca aşağıdaki örnek tespit edilmiştir.

yemiş (12a/9, 15a/13)

2.2. Çağatayca Dil Özellikleri

Eserde, Çağatay Türkçesine dahil edilebilecek yazım ve dilbilgisi özellikleri de belirgin olduğundan bu sahaya ait olan dil özellikleri belirlenmiştir. Çağatay Türkçesini kendinden önceki Karahanlı ve Harezmi Türkçelerinden ayıran ses (fonetik) ve biçim bilgisi (morfoloji) özellikleri şunlardır (Argunşah, 2021:21):

2.2.1. /p/ ve /v/ dudak ünsüzlerinden sonra gelen yardımcı ünlü veya ek ünlüsünün yuvarlaklaşması:

şovuk (6a/3), *şovukğa* (6a/3), *şovuklukda* (6a/15), *şovuklukdan* (12b/15), *tapulşa* (19b/11), *kopup* (8b/3), *sepüp* (11a/2)

2.2.2. Kelime ortası ve sonundaki geniz ünsüzleri /n/ ve /ŋ/ seslerinin etkisiyle *b- > m-* değişmesi:

mundın (14b/12, 15b/8, 18b/15, 18b/16, 3a/15, 4a/14, 4a/16, 4a/6, 5a/15, 5a/17, 5a/5, 5b/1, 5b/2, 6a/12, 6a/13, 6a/14, 6b/10, 6b/5, 7b/12, 7b/8, 8b/15, 8b/16, 8b/2, 8b/8, 8b/9) *mundan* (1b/2), *munı* (12b/6, 14a/12, 15a/10, 5a/16), *munuŋ* (11a/7)

2.2.3. Eski Türkçenin kelime başı /b-/ sesleri korunması:

bar “var” (17a/17, 19a/14, 4a/6), *bardur* (11a/1, 11b/15, 11b/16, 12a/1, 12a/2, 12a/8, 16a/9, 17a/5, 1b/17, 3b/9, 4b/15), *bar-* “varmak” (3b/12, 3a/11), *ber-* / *bér* - “vermek” (8a/2, 1b/8, 17a/17, 17b/9, 7b/7, 14a/9, 16b/3, 18a/2, 18a/3, 18a/8, 18b/10, 2a/1, 3a/14, 3a/17, 12b/9, 19b/3, 4b/13, 9b/12).

bol- fiilinin kullanımındaysa metinde ağırlıklı *bol-* şekli hakimken söz konusu fiil dört yerde (3b/5, 7b/16, 1b/3, 17b/15) *ol-* biçiminde kullanılmıştır.

2.2.4. Eski Türkçenin kelime içi ve sonundaki /b/, Karahanlı ve Harezmi Türkçesinin /w/ sesleri Çağatay Türkçesinde /v/ olmuştur. Bu gelişim metinde tutarsızlık içerisindedir:

av (7b/7) kelimesinin yazımında standart Çağatay Türkçesi kullanımı tanıklanmıştır.

yavız (1b/13, 9a/1, 9b/5), kullanımının yanında *yawız* (15a/12) kullanımı tespit edilmiştir.

şuv “su” kelimesi gösterilen yerlerde (5a/14, 7b/5, 8a/5, 8b/14, 11a/12, 11b/6, 12a/3, 12a/11, 13a/17, 13b/3, 13b/7, 15b/5, 17b/5), *şuvğa* (7a/11), *şuvı* (6a/6, 8a/6, 8b/11, 16b/15), *şuvına* (10b/13), *şuvlar* (7a/17, 10a/14), *şuvlarını* (15a/12), *şuvnu* (16b/15, 17a/3) şeklinde yazılmışken, *şuw* (10a/16, 11b/2, 14a/3, 15b/13, 16a/2, 16a/7), *şuwnu* (16b/14) kullanımlarında biçiminde yazılmıştır.

2.2.5. Harezmi döneminde kelime içi ve sonu /d/ sesi korunurken Çağatay Türkçesinde bu sesin /y/ sesine dönüşmesi:

ayağ “ayak” (6b/9, 12b/15, 13a/2, 16a/1, 16a/2, 16b/7, 16b/4, 19a/3, 19b/8, 19b/8, 19b/9), *ayrul-* “ayrılmak” (8a/8, 8b/15), *toyabilmes* “doymak” (7b/5), *ko-* “koymak” (8a/11, 9b/3, 9a/7, 10b/9, 10b/14, 11a/3, 15a/7, 15b/4, 20a/13), *yuklası* “uykusu” (17b/16), *yukısında* “uykusunda” (4a/5), *yay-* “yaymak” (3b/10, 3b/11, 3a/16, 20a/4), *kayguymak* “kaygılanmak” (17b/8).

azın “başka” (3a/16) örneğinde ise /d/ sesinin Çağatay Türkçesinde nadiren gösterdiği /z/ < /d/ değişimi tespit edilmiştir.

édgürekdür (3a/5) örneğinde ise /d/ sesi korunmuştur.

2.2.6. /p/ sesinin /f/ sesine dönmesi:

yafrak “yaprak” (14b/7, 16a/12, 16a/17)

2.2.7. Kelime başı /t-/ sesinin /d-/ li kullanımları:

Kelime başındaki /t-/ sesleri korunmasına rağmen (d-)li örneklere de rastlanmıştır.

dürlü “türlü” (8b/7), *duralay* “dinmeye yakın” (3b/6)

2.2.8. Geniş zaman olumsuzunda tonlu /z/ ünsüzünün tonsuzlaşarak /s/ye dönmesi:

siṅmes (1b/6), *ḳabūl étmes* (3a/1), *ḳaytup yetmes* (3b/4), *barubile yetmes* (3b/12), *toyabilmes* (7b/5), *ziyān émes* (19a/11).

2.2.9. +IIG, +IUG isimden sıfat yapma ekinin son ünsüzünün özellikle klasik döneme kadar korunması:

kezelik tekesiniṅ (18b/17), *türlüg* “ türlü” (12a/7, 13b/16, 18a/17), *açılık zaḫmetlerdin* (2a/5) sınırlı sayıdaki örneklerde ekin son ünsüzünün korunduğu görülmektedir.

Metnin genelinde ise ekin son ünsüzünün düştüğü görülmektedir: *cüzāmlı kişi* (2a/7), *ṭabī'atlı kişiniṅ* (2a/12), *seretānlı a'zāğa* (3a/11), *ballı sirke* (9a/7), *māḫastalı kişike* (9b/9), *ḳuyāşlı kün* (14b/11).

2.2.10. Ünsüz ikişleşmesi:

Yalnızca *ékki* “iki” (2a/8), *ékinçi* “ikinci” (10b/17) sayı adlarında ve *issi* (10a/16, 11a/1, 11a/11, 13a/16, 16a/14, 17a/10) sözcüklerinde tanıklanmıştır.

2.2.11. Teklik 3. kişi iyelik ekinden sonra durum ekleri (+GA, +dA, +dIn, çA) geldiğinde zamir n'sinin düşmesi:

Metnin genelinde zamir n'si kullanılmıştır: *ḳararınça* (5a/16, 15b/11, 19a/11), *pāylarından* (19b/6), *bābında* (19b/10), *bābunda* (1b/3), *bolğanlıkından* (1b/8), *arasında* (2a/8), *zamānında* (9a/10), *atasından* (2a/12), *anasından* (2a/12), *yukusunda* (4a/5), *üstünden* (1b/6), *içinde* (2a/3), *ḫadişinde* (2a/10), *közünde* (3b/14), *étinden* (19a/4), *rahmindin* (10b/12)

Zamir n'sinin düşmesi ise *buvunlarıda* (4a/10), *étiden* (19a/4), *ṭamarlarıdın* (2b/8) örneklerinde tespit edilmiştir.

2.2.12. İlgi durum ekinin +nİṅ biçiminde kullanılması:

ḳanniṅ (1b/8), *ṭabī'atınıṅ* (3b/5), *yığaçınıṅ* (6b/7), *kişiniṅ* (9a/16), *māyınıṅ* (13a/15), *kesteniṅ* (17a/1), *yılkıınıṅ* (19b/7)

2.2.13. *-p* zarf fiil ekinin ünlüyle biten kelimelere yardımcı ünlü almadan gelmesi:

çiynep (16b/12), *aşap* (17b/16), *tomalap* (20a/2)

2.2.14. *ër-* ve *è-* ek fiillerinin birlikte kullanılması:

ziyān emes (19a/11). *kaçar ermiş* (9a/13), *buyurur erdi* (2a/6), ‘*âdet tuţkanlar erdi* (14a/11).

2.2.15. Yeterlilik yapısının *al-* yapısıyla karşılanmasının yanında Oğuzcanın etkisiyle *bil-* ve *u-* fiillerinin de kullanımı:

Çalışmaya konu olan metinde *bil-* fiiliyle beraber *al-* fiilinin kullanımları tespit edilmiştir. Örneklerde ayrıca ünsüzle biten kelime tabanlarına *-A*, ünlüyle biten kelime tabanlarına ise *-y* zarf fiil ekinin geldiği görülmektedir.

toyabilmes “doyamaz” (7b/5), *barubile* yetmes “ulaşamaz” (3b/12); *yörüy almas* (1b/11), *kire almasnı* (1b/16), *karşı tura almas* (3b/2), *yörüy almağan cāymāndeke* (9b/10).

İkinci hecedeki yuvarlak ünlünün etkisiyle ilk hecedeki düz ünlülerin yuvarlaklaşması, ince ünlülü Türkçe kelime tabanlarına gelen kalın ünlülü eklerin kalınlık – incelik uyumunu bozması, iki heceli kelimelerde yuvarlak ünlülerin düzleşmesi, /ev/ ses grubunun /öy/ değişimi, /K/ ve /G/ nöbetleşmesi, belirtme durum ekinin bazı kullanımlarda ilgi ekinin işlevini üstlenmesi gibi diğer belirleyici özelliklerin örnekleri metnimizde tespit edilememiştir.

2.3. Oğuzca Dil Özellikleri

Çalışmaya konu olan metinde göze çarpan belli başlı kullanımlar, metinde yer alan Oğuzca dil özelliklerinin de tespit edilmesi ihtiyacını doğurmuştur. Metinde tespit edilen Oğuzca dil özellikleri şunlardır:

2.3.1. Kapalı /é/ ünlüsünün bulunması

ét (1b/2), *békle-* (1b/9), *dé-* (2a/9), *yér* (5a/17), *térle-* (6a/13), *émçek* (11a/9)

2.3.2. *ol-* / *bol-* ayrımı:

Karahanlı Türkçesine özgü olan *bol-* fiili, Oğuzcada *ol-* biçimindedir (Korkmaz, 1995: 284). Bu durum karışık dilli eserlerin tespiti için önemlidir. Eserde fiilin kullanımı ağırlıklı *bol-* şeklindeyken söz konusu fiil dört yerde (3b/5, 7b/16, 1b/3, 17b/15) *ol-* biçiminde kullanılmıştır.

2.3.3. Kelime başında *b-* > *v-* değişimi:

Oğuzcaya mahsus bir başka özellik olan kelime başı *b-* seslerinin *v-* ye dönüşmesi eserde tanıklanamamıştır. Ses değişmesinin gerçekleşmesinin beklendiği sözcükler *b-* li şekilleriyle aşağıda verilmiştir:

bar “var” (17a/17, 19a/14, 4a/6), *bardur* (11a/1, 11b/15, 11b/16, 12a/1, 12a/2, 12a/8, 16a/9, 17a/5, 1b/17, 3b/9, 4b/15), *bar-* “varmak” (3b/12, 3a/11), *ber-* / *bér-* “vermek” (8a/2, 1b/8, 17a/17, 17b/9, 7b/7, 14a/9, 16b/3, 18a/2, 18a/3, 18a/8, 18b/10, 2a/1, 3a/14, 3a/17, 12b/9, 19b/3, 4b/13, 9b/12).

2.3.4. Birden çok heceli sözlerde hece başı *ğ/g*'lerin eriyip kaybolması:

kulak (11a/7, 11b/17, 16a/3, 17b/14), *kazan* (7b/14, 8a/5, 8b/13), *kerek* (14a/1, 15a/16, 20a/6, 2b/11) örneklerinde *ğ/g* seslerinin erimesi tanıklanırken *bulğan-* (6b/3), *yalğan* (13a/12) örneklerinde *ğ/g* sesleri korunmuştur.

2.3.5. Addan sıfat türetme eki *+IIg/+IUg*'un seyrek olarak *+II* biçimine dönmesi:

zahmetli (2a/2), *cüzāmlı* (2a/7), *ballı* (9a/7), *ziyāndaşlı* (9b/9), *tüsli* (16a/14), *koturlı* (17b/2)

2.3.6. Sözcük ve ek sonu -ğ/-g ünsüzlerinin eriyip kaybolması:

katı (19a/17, 4a/11, 11a/5) *şarı* (11a/14, 15b/12, 9b/4) *şāşı* (4a/17, 4a/3) *kurı* (10a/10, 17a/10, 8a/12)

2.3.7. Ön seste *t- > d-* değişimi örneklerinin yer alması:

dahı (11b/2, 12b/12, 15b/1, 15b/16, 19b/4, 2b/9, 4a/2, 5a/6), *dürlü* (8b/7), *duralay* (3b/6), *dëgür-* (17b/6), *dewe* (18b/4), *degül* (4b/5, 7b/2, 16b/13, 17a/6, 17a/7, 19a/10), *dë-* (2a/9, 2b/9, 2b/10, 4a/14, 10b/15, 13b/13, 15a/8)

2.3.8. Dış arası /d/ sesinin durumu:

Dış arası /d/ sesi eserde yaygın olarak /y/li biçimiyle kullanılmıştır. Tek örnekte *ëdgürekdür* (3a/5) /d/li biçimi tespit edilmiştir. Ayrıca başka bir örnekte de *azın* “başka” (3a/16) /d/ sesinin /z/ sesine dönüştüğü belirlenmiştir.

ayağ “ayak” (6b/9, 12b/15, 13a/2, 16a/1, 16a/2, 16b/7, 16b/4, 19a/3, 19b/8, 19b/8, 19b/9), *ayrul-* “ayrılmak” (8a/8, 8b/15), *toyabilmes* “doymak” (7b/5), *ğoy-* “koymak” (8a/11, 9b/3, 9a/7, 10b/9, 10b/14, 11a/3, 15a/7, 15b/4, 20a/13), *yuklası* “uykusu” (17b/16), *yukısında* “uykusunda” (4a/5), *yay-* “yaymak” (3b/10, 3b/11, 3a/16, 20a/4), *ğayğuyamak* “kaygılanmak” (17b/8).

2.3.9. Yeterlilik fiilinin kullanımı:

Türk dilinde yeterlilik için kullanılan *u-*, *bil-* ve *al-* fillerinden *al-* fiili Orta Asya Türk lehçeleri için, *bil-* fiili de Oğuzca için standart hâle gelmiştir (Gülsevin, 2006: 63). Eserde ise *al-* ve *bil-* fiilleri birlikte kullanıldığı tespit edilmiştir.

barubile yetmes (3b/12), *toyabilmes* (7b/5), kire *almasnı* (1b/16), karşı tura *almas* (3b/2), yürüy *almağan* (9b/10)

2.3.10. Geniş zaman olumsuz çekiminin kullanımı -mAs / -mAz:

Divanu Lügati't-Türk'te geniş zamanın olumsuz çekimi hakkında da önemli bilgiler yer alır (Erdem ve Sarı, 2010: 394). "Olumsuzunda değişik bir özellik göze çarpmaz: "men barmas men, ol barmas denir ki 'ben gitmem, o gitmez' demektir. Oğuzlarla öbür Türkler arasında ayrılık yoktur." (II, 65) Kâşgarlı, geniş zaman kipinin başka çekimleri için de *olar barmaslar, bular barmaslar, biz barmasmız* gibi örnekler vermiştir (Korkmaz 1995: 250)." Kâşgarlı'nın belirttiği bu durum karışık dilli eserlerde yaygındır. Metinde ise ekin hem -mAz hem de -mAs biçimleri tespit edilmiştir:

-mAz biçimindeki örnekler sınırlıdır: *kalmaz* (2b/6), *yaramaz* (17b/3), *çıkar çıkmaz* (8a/6)

-mAs biçimindeki örneklerin sayısı ise oldukça çoktur: *selâmet bulmas* (2a/13), *kabarçıklanmas* (3a/5), *karşı tura almas* (3b/2), *kalmas* (4b/1), *aşıkmas* (4b/6), *uluğ bolmas* (4b/6), *bolmas* (5a/2, 5a/4, 15b/3, 17a/7, 18a/15, 19b/16), *kabül kılmaz* (6b/4), *yaramas* (7b/2, 10a/9, 19a/14, 20a/15), *kâr kılmaz* (9a/12), *çıkmas* (14a/15), *muvaflak olmas* (17b/15), *şuvınmas* (20a/3)

2.3.11. Ayrılma hâli ekinin durumu:

Eski Anadolu Türkçesinde işlek olarak kullanılan yapı +dAn biçimindeyken bu saha için karakteristik olmayan (Gülsevin, 2007: 57) +dIn ekinin metinde yaygın kullanımı belirlenmiştir.

mundan (1b/2), *bolğanlığından* (1b/8), *arslandan* (2a/6, 2b/14), *atasından* (2a/12), *anasından* (2a/12), *ağırlığından* (3a/4), *yağdan* (3b/1, 3b/3), *sevdâdan* (5a/7), *orundan* (9b/5), *buğdaydan* (10a/10), *şowukluğdan* (12b/15), *hesâbdan* (14a/7), *balдан* (15b/1), *yaşmıkdan* (16a/10), *aşağından* (16/10, 18b/6), *kurılığdan* (17b/6), *yaşdan* (18b/16, 19a/13, 19b/4), *pâylarından* (19b/6)

üstündin (1b/4), *toyğandın* (1b/5), *zahmetlerdin* (2a/5), *kişidin* (2a/6), *yırağdın* (2a/9), *cimâ'dın* (2a/14, 7a/8), *şamarlarıdın* (2b/8, 4b/13, 4b/14), *zahmetdin* (2b/14, 3b/16, 9b/11), *yanmağındın* (3a/6), *mundın* (3a/15, 4a/6, 4a/14, 4a/16, 5a/5, 5a/15, 5a/17, 5b/1, 5b/2, 6a/12, 6a/13, 6a/14, 6b/5, 6b/10, 7b/9, 7b/12, 8b/8, 8b/9, 8b/15, 8b/16, 14b/12,

15b/8, 18b/15, 18b/16), *orunlarundın* (4a/17), *artundın* (4b/6), *kitmesdin* (4b/9), *kolındın* (4b/11), *tamurlardın* (4b/12), *aldurğandın* (4b/15), *tendin* (5a/6), *dārūlardın* (5b/17), *tū'āmlardın* (6a/1), *issidin* (6a/3), *sevdādın* (6a/4), *kılğandın* (6a/6, 9b/15), *çıkargandın* (6a/8), *māylağandın* (6b/10), *tubıkdın* (9a/13), *rahmindin* (10b/12), *munçadın* (7a/3), *zamāndın* (8a/4), *söyekleründin* (8a/7), *ançadın* (a/14), *aşamağdın* (8b/1), *yılandın* (8b/10), *sebebidin* (8b/17, 9a/1), *sırhawdın* (9a/14), *ğarnındın* (9b/1), *bişkenindin* (10a/11), *rahmindin* (10b/12), *ornundın* (11b/14), *taşlağanındın* (13a/3), *andın* (14b/6, 14b/6, 14b/7), *içmekdin* (15b/10), *aşağandın* (17b/11)

3. BÖLÜM: SÖZ VARLIĞI

3.1. Adlar

Metinde yer alan adlar konularına göre başlıklar hâlinde sınıflandırılmıştır.

3.1.1. Bitki Adları

afşentin: < Far. Pelin, acı yavşan. Kurutucu ve ısıtıcı özelliğindedir. Midedeki yuvarlak kurtları döker.

e.+ ni 6b/12

afyün: < Ar. Haşhaş bitkisinin sütünden elde edilen uyuşturucu madde (*Papaver somniferum*).

a. 18b/13

‘āķırķarhā: < Ar. Pire otu, nezle otu.

‘.+ nı 6b/15

arpa: Buğdaygillerden bir bitki ve bu bitkinin taneleri, arpa.

a. 20a/10, 9a/15, 9a/4

belāstur : < Ar. Demir hindi meyvesine benzer, et kısmı badem tanesi kadar, tatlı, zararsız, cilt hastalıkları, iltihap, hemoroid gibi tedavilerde kullanılan meyve, belazur. (*Semecarpus anacardium*).

b. 15a/2

b.+ ğa 12a/9

b.+ ina 12a/16

b.+ larĝa 15a/3

b.+ un 10a/4

besfanç: < Ar. Bespaye, kaya eğreltisi, bir eğrelti otu çeşidi, besfāyiç.

b. 5a/8

biçan: Ot. Metinde sütü zehirli yedi ot “yetu” karşılığında kullanılmıştır. Bu otlar şöyle nakledilir: *mezeryun, aşar, şir, hayfa, banisaluni* (şibram: deniz marulu), *calidana* ve *şir-i badrunc*. Bu otlar vücuttaki kara safranın ve suyun atılması için terki b hâline getirilir.

b. 15a/16

b.+ ı 16b/4

b.+ lar 14b/2

b.+ larning 14b/10, 14b/14

b.+ ning 15a/13, 15a/15, 15a/9, 15b/2

buğday: Buğdaygillerin örnek bitkisinin başaktan ayrılıp öğütülmesiyle elde edilen tanesi.

b. 20a/10, 5b/2, 9a/5

b.+ dan 10a/10

burçak: Baklagillerden, taneleri hayvan yemi olarak kullanılan yıllık bir yem bitkisi.

b. 13b/11

böri börci: *bk. dār-ı fülful*

b. 18b/14

çetlevük: Fındık, fıstık, bütün kabuklu yemişler.

ç. 6a/5

çiçek: Tohumlu bitkilerin, üreme organlarını taşıyan güzel renkli ve ekseri güzel kokulu kısmı.

ç.+ inden 6b/8

dār-ı fülful: < Far. Baş biberi, uzun biber (*Piper longum*). İki türü vardır. *T. kara büber*, ve *ak büber* diye anılır.

d.- ı fülfulni 6b/15

dügi: İnce bulgur.

d. 10a/9

efşimūn: < Far. Bağbozan, serent, gelin saçı, eftīmūn (*Cuscuta epythimum*).

e. 5a/7, 5b/8

encīr: < Far. Dutgillerden, asıl yurdu Akdeniz kıyıları olan, geniş ve dilimli yapraklı, sütlü, bâzıları tırmanıcı olan ağaç ve bu ağacın meyvesi.

e. 15a/12, 15a/15

e.+ ni 15a/14

ferbiyūn: < Ar. Sütleğen otu ve bundan elde edilen tıbbi bir zamk, ferfiyūn, (*Euphorbia officinarum*).

f. 6b/17

fūtenç: < Far. Ballıbabagillerden, çiçekleri birbirinden ayrı halka durumunda, nane türünden, kısa saplı, az veya çok tüylü, güzel kokulu bir bitki (*Mentha pulegium*). *T. yarpuz*, şu yapuzı ve tağ yarpuzı olmak üzere iki türüne rastlanılır. *Ar. hıbak*, *Yun. gulicen*.

f.+ ni 6b/16

futne : < Ar. Akasya çiçeği, futüne.

f. + 7a/13

gül: < Far. Gül, gül ağacının kokulu, pek çok çeşidi bulunan çiçeği. L. *rosa*.

g. 14a/12, 16b/10, 18a/3

g.+ rek 13b/14

ḥabb'ül-'arūs: < Ar. Kebabe, kebabiye, kuyruklu biber (*Piper cubeba*).

ḥ. 10a/14

hanzāl: < Ar. Ebūcehil karpuzu. (*Citrillus colocynthis*).

ayāric-i şehm'ül h. 5a/6

hardal: < Ar. Hardal otu, ak hardal (*Snapis alba*) ve yabani hardal (*Snapis arvensis*) olmak üzere başlıca iki türü bulunmaktadır.

h.+ nı 6b/15, 6b/16

helīlec: < Ar. Helile otu, ağaç kavunu, helīlec (*Terminalia*).

h. 17b/2, 5a/9, 6a/17

h.+ dür 5a/9

h.+ ni 5a/12

helīlec-i esved: Kara helile. 5a/9

şarı helīlec: sarı helilec, helīlec-i aşfar.

helīlec – i kābilī: Beş helilec türünden biri.

hur mā: < Far. Hurma. Hurma ağacının tatlı, besleyici, etli meyvesi.

h. 12a/8

kebūste: < Rus. Lahana.

k. 16a/10, 16a/12, 16a/17, 16a/4, 16b/11, 16b/14, 16b/5, 16b/9, 17a/2

k.+ den 17a/3

k.+ ni 16b/10, 16b/14, 16b/17, 16b/4, 16b/6, 16b/8

k.+ ning 16a/9, 17a/1

kuşṭ: < Ar. K1st otu ve kökünden elde edilen ilaç. Far. *rāsen*; *kuşṭ-ı Hindī*, *kuşṭ-ı Arabī* olmak üzere iki çeşidi vardır. (*costus Arabicus*)

ķ. 6b/8, 6b/9

ķuyantubīķ: Yaban havucu.

ķ.+ ın 9a/11

mek: Haşhaş.

m. 10b/6

metrüşke: < Rus. Kılıç otu, sarı kantaron, mayasıl otu, koyunkıran (*Hypericum perforatum*). Farklı kaynaklarda “mercanköşk” bitkisi karşılığıyla da tanıklanmıştır. Metinde ise Türkçe “nane”nin karşılığı olarak verilmiştir.

m. 10b/17, 11a/11, 11a/4, 11a/6, 11a/7

m.+ ni 11a/17, 11a/2, 11a/9, 11b/2

milevşe: < Far. Menekşe (*Viola*).

m. 20a/11, 9a/6

miyv̄iz̄ec: < Far. Yaban üzümü (*Delphinium staphisagria*).

m.+ ni 6b/16

mışak: < Ar. Misk otu, kara pelin, kâfur otu. (*Artemisia abrotanum*).

m. 11a/17

na‘na: < Ar. Nane (*Mentha piperita*).

n. 10b/16, 5b/16, 10b/16

n̄ilüfer: < Far. Nilüfer çiçeği (*Nymphaea*). Metinde Bşk. *ıombık n̄ilüferi* (*Beyaz nilüfer*) olarak geçmektedir.

n. 10a/13

ıombık n.+ i 10a/12

řu‘t: < Ar. Burun otu, enfiye, řu‘üť.

ř.+ nı 6b/15

şamır: Bitkinin, ağacın kökü.

ř.+ ı 10a/15, 10a/16, 10b/1, 10b/7, 10b/8, 14b/7

ř.+ ını 10b/11, 14b/15, 15a/9

ř.+ un 15a/16

ř.+ unı 17a/2

şobak: bk. *şobalak*

ř.+ ın 12a/15

şobalak: Hoş kokulu ve ilaç yapımında kullanılan *suud* adlı bir bitki. Kırkboğum.

1. Kökü ufak ve salkın biçiminde yumrulardan oluşan, yazın bostan ve darı tarlalarında biten çiğdeme benzer bir çeşit bitki. 2. Kökü kokulu akçiçekli bataklıkta yetişen bir çeşit saz. 3. Ceviz büyüklüğündeki yumuşak kökü yenilen bir çeşit bitki olarak değişik anlamları aktarılmıştır (*Cyperus rolundus*). DLT’de “topulgak” olarak geçen kelime “yaraya konulan ot” anlamında verilmiştir (DLT, 1986: 641). Claauson (1972: 441), kelimenin “delinmek” anlamında olan “tupul-” kelimesinden geldiğini belirtmiştir (Poyraz, 2021:115).

ř. 12a/13, 12b/1

ř.+ ı 12a/15

ř.+ ını 12a/17, 12b/8

uşşuhudüs: < Far. Karabaş otu, keşiş otu (*Lavandula stoechas*).

u. 5a/8

yaşmık: Mercimek (*Lens culinaris*).

y. 2b/1, 6a/1

y.+ dan 16a/10

y.+ nı 1b/1

yumrı bürüce : Köklü böyrüce. (*Dolichos bulbosus*).

y.+ ni 6b/15

yüzüm: Asmanın taze veya kuru olarak yenilen ve salkım durumunda bulunan meyvesi
(*Vitis vinifera*).

y. 15b/5, 16b/15, 5a/13, 6a/5, 6b/7

zeyt: < Ar. Zeytin yağı (*Olea europaea*)

z. 13a/14, 13a/15, 13a/16, 13b/11, 13b/2, 13b/3, 13b/4, 13b/5,
13b/6, 13b/8, 14b/13, 8b/11, 8b/12

3.1.2. Özel Adlar

‘arab: < Ar. Arap.

‘.+ lar 9a/11

çahṭa: ? Hekim adı.

ç. 9a/10

endürmāḥis: < Gr. Andromachus (MS 64 - 68) Neron zamanında yaşamış bir hekim.

e. 7b/17, 8a/2

e.+ ke 8a/2

ermenī: Far. Ermeni halkı.

ṭīn-i e. 13b/13

halit : < Ar. Devrinde meşhur bir zat.

h. 9a/10

hindūstān: Güney Asya’da bir ülke.

h. 12a/15

pīr ebū’l ḡazī: 1643-1663 yılları arasında Hive Hanlığı yapan bir han.

p. 2b/17

saşurun: < Lat. Roma mitolojisiinde kendi çocuklarını yemesiyle bilinen, vücudunun yarısı keçi yarısı balıktan oluşan çirkin görünüşlü bir tanrı. (*Kronos*)

s. 4a/13

türkçe: Türk dili.

t. 10b/16

uruşça: Rus dili.

u. 10b/17

yunana: Yunan dili.

y. 4a/13

3.1.3. Hayvan Adları

arşlan: Kedi cinsinden yırtıcı bir hayvan.

a. 2b/10, 2b/11, 2b/12, 2b/13

a.+ dan 2a/7, 2b/14

a.+ ға 2b/10

balış: Su içinde yaşayıp solungala nefes alan, çoğunlukla yumurtlama şeklinde üreyen omurgalı hayvanların ortak adı.

b. 2a/17

biye: Aygır.

b. 18b/4

büdene: Bildircin.

b. 13a/12, 13a/13, 19a/2

Çıyan: Zehirli ıyan böceği.

. 12a/8, 12b/12, 13a/6

hayvân: < Ar. Hareket edip yer değiştirebilme ve hissetme yeteneği olan canlı yaratık.

Mitolojik yaratık, tanrı.

h. 19a/3, 4a/14
h.+ larının 13b/2

kaz: Ördekgiller familyasından, gri ve beyaz tüylü, bitkiyle beslenen, perde ayaklı büyük kuş cinsi.

k. 19a/6, 19b/1

keze: Keçi.

k. 17b/4, 18a/16, 18a/4, 18b/15, 18b/5, 18b/9, 19a/4

kışkaç: Yengeç. Bir kısım hayvanların yiyeceklerini parçalamaya, avlarını yakalamaya ve savunmaya yarayan organları.

k. 12b/14, 13a/1, 13a/11, 13a/6, 19b/14
k.+ nı 12b/14
k.+ ların 13a/2
k.+ nı 12b/17
k.+ nın 12b/16, 13a/9

kögerçin: Güvercin.

k. 8a/14

kuş: Yumurtlayan omurgalılarından gagalı, iki ayaklı, iki kanatlı, vücûdu tüylerle kaplı, uçucu hayvanların ortak adı.

k. 19a/3, 6b/11
k.+ lar 19a/6

kuyan: Tavşan.

k. 19a/5, 19b/9, 9a/9
hâşiyet-i k. 9a/10

ördek: Perde ayaklılardan, evcil ve yabânî cinsleri bulunan, kazdan küçük su kuşu.

ö. 19a/6, 19b/1

şāalçan: Birçoğu omurgalı hayvanlarda ve insanlarda asalak olarak, bir kısmı toprak içinde yaşayan, ufak, uzun, yuvarlak veya yassı kurt.

ş.+ larını 11b/1

şıyır: Sığır.

ş. 19a/14, 19a/16, 19a/4, 19b/1, 19b/15, 19b/5, 19b/6
ş.+ nıng 17a/6, 17a/7

tavuç: Tavuk.

t. 16a/12, 19a/2
şahrā t.+ nıng 19a/2

yılan: Omurgalı hayvanlardan, bacakları olmayan, üzeri pullarla kaplı, çatal dilli, büyük bir kısmı zehirli olan, uzun sürüngen hayvan.

y. 17a/4, 19b/10, 7a/17, 7b/11, 7b/17, 7b/9, 8a/13,
8a/14, 8a/15, 8a/3, 8b/1, 8b/17, 8b/2, 8b/5
y.+ dın 8b/10
y.+ lar 7b/1, 7b/2, 7b/3, 7b/4
y.+ nı 8a/6, 8b/11, 8b/13, 8b/14, 8b/7
kara y. 7a/15
tağ y.1 7a/16
şāz y.1 7a/17
orman y.1 7a/17
taş y.1 7b/6

yılkı: At.

y. 19a/17, 19b/5, 1b/2
y.+ nıng 19b/6, 19b/7

3.1.4. Tedavi ile İlgili Kavramlar, Terkipler, İlaçlar

ayāric: < Ar. İlaç olarak kullanılan bir grup macuna verilen genel ad.

- a.- i lūgāziyā 5a/6
- a.- i şahm'ül-ḥanzal 5a/6
- a.+ ler 5b/8

ayāric-i şahm'ül ḥanzal: < Ar. Ebucehil karpuzu ile yapılan bir tür terkip (*Citrullus colocynthis*).

- a. 5a/6

ayāric-i lūgāziyā: <Ar. Bir tür şerbet. Metinde terkip adı.

- ayāric-i l. 5a/6

balavız: Bal mumu.

- b. 10a/8, 15a/6

balçık: bk. palçık.

- b. 13b/13
- ermenīli b.+ ı 13b/13
- b.+ nı 14a/10

baluṣ: < Far. Dondurulmuş şerbet veya katı ve sıvı olarak un ve nişastadan yapılmış tatlı veya soğuk yenilen pelte.

- b. + ı 19b/15
- b. + ke 19b/17

dārū: < Far. İlâç.

- d. 5b/13, 7a/16, 7a/9, 9b/14
- d. kılmaknı 2b/17
- d. kırup 2b/15
- d.+ dur 10b/10, 19b/12, 7a/4
- d.+ lar 3b/10, 5b/16, 5b/8, 7a/1

d.+ lardın 5b/17
 d.+ lardur 6b/13
 d.+ larğa 6b/2
 d.+ larına 13b/1
 d.+ larnı 5a/15, 5b/11, 5b/7, 5b/9, 6b/17
 d.+ larun 8b/17
 d.+ nı 10a/4, 10a/8, 10a/9, 15a/17, 3a/1, 3a/4, 3a/7, 5b/3, 5b/6
 d.+ nıng 10a/5

dārūw: *bk. dārū*

d. 10a/1, 13a/10, 4b/7, 9b/17
 d.+ ıdur 17b/7, 17b/8

ḥaltis: < Gr. Özellikle göz hastalıklarının tedavisinde kullanılan, Sina Çölü'nden ve Hindistan'dan getirilen koyu kırmızı bir taş, kan taşı, ḥamaṭiyus.

ḥ.+ nı 5a/13

ēsrūtkeç: Sarhoş eden, müskir. Metinde genel anlamda alkollü bir karışım anlamında kullanılmıştır.

è. 17b/12
 è.+ ke 15b/8
 è.+ ni 15b/9

eremçek: Lor peyniri, süzme yoğurt, topak, kesilmiş süt.

i. 18a/10, 18a/13, 18a/15

ferbiyūn : < Ar. Sütleğen otu ve bundan elde edilen tıbbî bir zamk, *yenū* , südlügen, şebrem, ferfiyūn (*Euphorbia peplis*).

f. 6b/17

fūtenç : < Far. Avşan otu, habak, koca yarpuz, mermāḥūn, merv. (*Mentha pulegium*).

f.+ ni 6b/16

futne : < Ar. Akasya çiçeği, futūne.

f. + 7a/13

fūlfül : < Ar. Biber.

dār-ı f.+ ni 6b/15

maştaķī: < Ar. Sakız, sakız ağacından elde edilen bir tür reçine (*Pistacia lentiscus*).

m. 6b/7

palçık: İçinde çeşitli organik maddeler bulunan, genellikle killi, koyu, yapışkan çamur, mil.

p.+ dur 13b/14

silti: ? Potasyum nitrat, güherçile, selitra.

s. 13a/4, 15b/17
ermenîli s.+ leri 16a/1

sirke: < Ar. Ekşimiş üzüm, elma, limon vb. suyu; kimyevî usûllerle hazırlanan bâzı birleşiklerin ortak adı.

s. 11a/17, 14b/15, 15a/9, 16b/17, 16b/6, 6a/17, 8b/13, 8b/15, 9a/7, 9a/8, 9b/16,
9b/17
s.+ ke 11a/4
s.+ ni 20a/4

sürke: *bk. sirke.*

s. 15b/17, 16a/3, 17b/12, 20a/13, 20a/14, 20a/16, 8b/16
s.+ ke 15b/15

şerāb: < Ar. Şurup, şerbet.

ş. 10b/15
ş.+ ı 10b/15, 10b/4, 11a/15, 11a/8
ş.+ ma 10b/6
ş.+ nı 8a/1

şerbet: < Ar. Şurup, şarāb.

ş. 10a/17
ş.+ i 5a/7, 5a/8
ş.+ ini 5a/10
ş.+ ke 7a/12

tiryāk: < Ar. (< Gr. *theria*) Eski hekimlikte zehirli hayvan ısırığı veya sokmasına karşı panzehir olarak kullanılmış, çeşitli maddelerden oluşan, şurup veya macun hâlindeki karışım. Genellikle panzehir niteliğinde olan bir grup karışım.

t.+ eti 7a/5
t.+ nı 7a/14

tiryāk-i fārūḳ: < Ar. + Ar. Tiryāk-ı ekber, çok tesirli bir panzehir.

t.- fārūḳ 8a/3
t.- fārūḳ 8a/4

3.1.5. Cevher Adları

altun: Kolay işlenen, yüksek değerli, paslanmaz element.

a.+ nı 13b/14

ḥācer'ül-ermeñi: < Ar. Ermeni taşı denen ve tıpta ilaç olarak kullanılan bir madde.

ḥ. 14a/13

kireç: < Far. Kireç.

k. 11b/5

kömür: Kömür.

k. 15b/4

ḳurğaşun: Ağır, yumuşak, kolayca dövülebilen, mâviye çalan gri (kurşunî) renkli, metal element.

ḳ. 9b/13, 9b/14, 9b/15
ḳ.+ nı 9b/15

kükürt: < Far. Kükürt.

k. 15b/14
k.+ ni 16a/1, 16a/2

kükürd: *bk. kükürt*

k.+ ni 6b/14

lāciverd: < Far. İçinde düzgün bir biçimde dağılmış kükürt bulunan sodyumla alüminyum silikatın oluşturduğu değerli, lacivert renkli taş.

l. 14a/14, 14a/16, 5a/10

l.+ ke 14a/14

naṭrūn: < Ar. Doğal sodyum karbonat.

n.+ 1 6b/14

neft: < Far. Ham veya arıtılmış petrol, petrol yağı.

n. 11b/12, 11b/17, 12a/6

niṣātur: < Far. Amonyak tuzu, amonyak klorür, nişadır.

n. 11b/7

senḡilrek: < Far. Taş, kil cinsiden tedavide kullanılan maddelerin tümü.

s.+ ni 2b/15

ṭīn – i ermenī: < Ar. Ermeni kili denen ve ilaç olarak kullanılan bir tür kil, potasyum nitrat.

t. 13b/13

tuz: Tuz.

t. 16b/2, 18b/6, 8a/6, 8a/7

t.+ lağan 19a/11

t.+ lı 13a/4

3.1.6. Hastalık Adları

Bu başlık altında hastalık bildiren adlarla birlikte hastalık bildiren fiillere de yer verilmiştir.

aķ tüş-: Katarakt, körlük.

a.- ken 12a/1

ağrıĝ: Ağrı, şiddetli acı.

a.+ ma 11b/16

a.+ ında 5b/15

babaĝar : < Ar. Veba.

b. 12b/9

baĝlan - : Kısırlık.

b.- sa 10a/17

b.- şa 10b/2

b.- ĝan bolşa 12b/10

b.- ĝanın 12b/11

bar-: Bulanmak.

b.- ĝan 13b/10, 18a/16, 18b/8, 18b/9

b.- up 13a/3

b.- durĝuçıdur 14b/5

bêkle - : Damar tıkanması.

b.- ngen 1b/13

b.- nür 1b/9

b.- r 18a/10

beyāşur: < Ar. Kalın baĝırsaĝın alt bölümünde ve anüste toplardamarların genişlemesiyle oluşan varis, hemoroit. *krş bevāşir*

b. 14b/15

biren: Siroz, pis boğaz kimse.

b. 13a/1, 13a/4, 14a/5, 19b/14, 9b/13
 b.+ den 11b/4
 b.+ ge 18a/5
 b.+ ning 14a/8, 18a/6

bizgek: Yüksek ateş, sıtma, humma.

b.+ ike 18b/10
 b.+ ine 14a/8, 14a/9
 b.+ ke 10b/15, 18b/10
 b.+ lerke 12b/12
 b.+ li 18b/12

boşu: Sıkıntı, ızdırıp.

iç b.- ining 17b/7

busur: Bir tür küçük sivilce, fliktenu-losis.

b.+ larnı 11b/1

buşa- : Sıkıntı, ızdırıp çekmek.

b.- gaç 6a/9

cāymānde: < Far. Ayak rahatsızlıklarından kaynaklı yerinden kalkamama.

c.+ ke 9b/10

cerāhat: < Ar. Yara.

c.+ ke 11b/6
 c.+ lerke 15a/2
 c.+ lerning 10a/3

cüzām : < Ar. İnsan vücûdunda yer yer lekeler veya çibanlar ve yaralar şeklinde beliren, çok bulaşıcı, iyileşmesi güç bir deri hastalığı, miskin hastalığı, lepra.

c. 12b/1, 1b/15, 2a/11, 2a/15, 2a/2, 2a/6, 2b/1, 2b/2, 2b/9, 3a/10, 3a/14, 3a/6,
 3a/7, 3a/8, 3b/13, 3b/5, 4b/4, 4b/7, 5b/5, 7a/10, 7a/3
 c. bol- 4a/15
 c.+ da 3b/9
 c.+ ga 1b/17, 1b/7, 2a/1

c.+ ı 3b/6, 8b/9
 c.+ ma 3b/7
 c.+ lı 20a/15, 20a/8, 2a/7, 2b/7, 3b/3, 4b/2, 5a/11, 5b/14, 6a/2, 7a/15, 7a/7, 7a/9,
 7b/17, 9a/2, 9a/9
 c.+ nıng 3a/17, 3b/9

çenceş-: Batma hissine sahip ağrı.

ç.+ mekliline 18a/2

dā' u' lesed: < Ar. Cüzzam, arslan hastalığı (*Mycobacterium leprae*).

d. 2b/9

dā' ü' lfil: < Ar. Ayak şişmesi (*Elephantiasis*).

d.+ ni 19b/8

hızlav: Ağrılı hastalık.

h.+ lı 13b/5

içbaru: Mide bulantısı.

i.+ ı 18b/6

kabarçık: 1. Deri üzerinde meydana gelen sıvı dolu kabarcık, sivilce. 2. Çiçek hastalığı.

ķ.+ landırur 3a/15
 ķ.+ landurur 3a/3
 ķ.+ lanmas 3a/5
 ķ.+ lanur 4a/14
 ķ.+ lar 4a/13
 ķ.+ larğa 14b/17, 17b/6
 ķ.+ larınıg 10a/3
 ķ.+ larnı 10b/1, 10b/8, 12a/10, 12a/13, 14a/7, 16a/16, 17b/1
 ķ.+ larnıg 18a/17
 ķ.+ larun 14a/6
 ķ.+ landırur 3a/15
 ķ.+ landurur 3a/3
 ķ.+ lanmas 3a/5
 ķ.+ lanur 4a/14
 ķ.+ lar 4a/13
 ķ.+ larğa 14b/17, 17b/6

. + larınıg 10a/3
 . + larını 10b/1, 10b/8, 12a/10, 12a/13, 14a/7, 16a/16, 17b/1
 . + larınıga 18a/17
 . + larun 14a/6

akırık: Balgam.

. + larını 15a/11, 19a/7
 . + nı 1b/3

arangguluk: Tavuk karası, gece görememe.

. 17b/17
 . + nı 13b/6

ayguymak: Kaygılı olmak, ruhsal bunalım duymak.

. + nıng 17b/8

az amak: Damak, boğaz sertliği.

. 11b/10,

ıçuv: Uyuz, kaşıntı, egzema.

. + ı 17a/15
 . + nı 15b/17

ızılık: Kızılık, kırmızılık.

. + ga 3a/2

otur: Uyuz, kaşıntı, çıban.

. + lap 17a/15
 . + larına 15a/1
 . + larını 13a/17, 13b/2, 15b/16, 16b/1, 19b/3, 9b/5, 9b/6
 . + larun 13b/3
 . + lı 17b/2
 . + nı 13b/17

renç: < Far. Acı, ağrı.

r. + mekliği 3b/16

şarılık: 1.Sarılık hastalığı. 2.Karasu denilen göz hastalığı, glokom.

ş. 10b/3, 16b/15, 17a/16, 17b/1, 18a/11, 3a/7
ş.+ nı 18a/13

serefān: < Ar. Kanser, iyileşmez bir tür çıban.

s. 19a/16, 3b/6
s.+ lı 3b/11

sipkēl: Yüzdeki çil.

s. 17a/13
s. 17a/12

söyel: Genellikle parmak, tabanın dışı, elin iç bölgesi ve dudakların kenarında çıkan sarı ve gri renkli cilt kabarcıkları, siğil.

s.+ ke 9a/17
s.+ ni 14b/9

şavla- : Çınlamak, uğuldamak.

kulağı ş.- ğan 17b/14

ţamaḫ baḫası: Damakta ve boğazda sert kabarcıkların çıkmasıyla oluşan hastalık.

ţ. 18a/7

timrevü: Kabarcıklarla ortaya çıkan bir deri hastalığı, liken.

t.+ ke 14b/16
t.+ lerni 19b/4
t.+ ke 9a/17
t.+ ni 9b/6

tüyürçek : Şiş, kabarcık.

t.+ ler 4a/13
t.+ lerke 15a/1
t.+ ke 16b/2

uçkılık : Hıçkırık.

u. tutaḡnı 11a/11

unutçaklık : Unutkanlık.

u.+ nıng 17b/7

yarıl - : Yarılmak, çatlamak.

y.- ğan 10a/7

y.- ƙan 12b/15

yaruv : Bulanıklık, net görememe.

közke y.+ nı 17b/17

yürek oynavı: Kalp çarpıntısı.

y. oynavlı 18a/9

3.1.7. Organ Adları

ayaḡ: Ayak.

a. 16b/7, 19b/8, 19b/9

a.+ da 19b/8

a.+ ğa 12b/15, 16b/4

a.+ ı 16a/1

a.+ m 13a/2

a.+ ma 16a/2

a.+ larına 6b/9

a.+ lı 19a/3

a'zâ: < Ar.Vücûdu meydana getiren parçalar, organlar; organ.

a.+ ğa 11b/7, 3b/11

a.+ lar 3a/13, 3b/2

a.+ larġa 3b/11

a.+ large 3a/14, 3a/15

a.+ larınıġ 3a/9

a.+ larınıġ 3a/11, 3a/12

a.+ nung 14a/1, 3b/6

a.+ sını 12a/14

bavır: Ciğer, karaciğer.

b.+ ı 18a/11

b.+ un 1b/6, 7b/13

boğaz: Boğaz.

b. şişiklerine 18a/7

b. avırtmağını 18a/8

b.+ ı 15b/1

b.+ dağı kabarcıklara 17b/5

b.+ ğa şarı şuw inmekini 14a/3

b.+ ına bağlasa 11b/11

böyrek: Böbrek.

b. 12b/7

b.+ deki taşlarını 12b/4

boyun: Boyun.

b.+ ındağı 5a/3

burun: Burun.

b. 12b/1, 12b/2, 14a/3, 20a/3, 3b/17, 3b/4, 4a/16, 8a/17

b.+ ğa 16b/8

b.+ ı 3b/17

b.+ ına 20a/11, 6b/3, 7a/14

b.+ nıng 4a/15

b.+ una 5b/16, 9a/5

buvun: Eklem yeri, boğum.

b. 11b/16, 16b/7

b.+ ları 19b/10, 9b/10

b.+ larıda 4a/10

b.+ ı 13b/4

b.+ sız 16b/5

dübür: < Ar. Kıç, makat.

d. 10a/7

êmçek: Meme.

è. 11a/10

è.+ lerine 11a/9
 è.+ ning şışikni 11a/10

ķanať: Kuşlarda ve böceklerde gövdenin iki yanında yer alan ve uçmayı sağlayan açılır kapanır bir çift organ.

ķ.+ ını 6b/11

ķavuķ: Mesane, idrar kesesi.

k. 12b/7
 ķ.+ lı 12b/6
 ķ.+ nı 12b/6
 ķ. ağrığanı 10b/8
 ķ.+ dağı taşlarını 12b/4
 ķ.+ daķı taşını 17a/2
 ķ.+ daki ķabarķıklarınıđa 18a/17

ķimircik: Kıkırdak.

k.+ leri 4a/15

ķöngül: Vücudun hayatî işlevlerini yerine getiren kalp gibi ana, mide gibi ara organların tümü, yürek.

k. 11a/13
 ķ.+ i bulđan-maķ 6b/3
 ķ.+ i ta'âmını ķabül kılmaması 6b/4
 ķ.+ ini şād kılıp 6a/11

ķöz: Göz.

k. 18a/1, 9a/12
 ķ.+ deki ķabarķıklarınıđı 12a/12,
 ķ.+ deki ıssılıke 18a/1
 ķ.+ ke 11b/10, 12a/1, 12a/11, 13b/6, 17b/17, 18a/1, 18a/4
 ķ.+ ünde çatukluk 3b/14

ķulaķ: İşitme organı.

ķ.+ ğa 11a/7
 ķ.+ ğa şalışmalar 9b/8
 avrutđan ķ.+ ğa 11b/17
 ķ.+ ğa tamuzsalar 16a/3
 ķ.+ ı şavlağan kışıke 17b/14

ķurşaq: Kursak, mide, işkembe.

ķ.+ ına 13b/10

ķ.+ ına şılağay 13b/7

manglay: Alın.

m. tamarı 4b/17

m.+ ına bağlasalar 11a/4

miy: Beyin, geniz, geniz boşluğu.

m.+ den boğazğa sarı şuw inmekini 14a/2

m.+ den tamağğa açı şu inmekini 17b/5

m.+ lerni pāk kıлмақ 5b/14

olturçak yer: Dübür, makat.

o. 10a/7

öbke: Akciğer.

ö.+ nünġ rençmekliki 3b/16

ö.+ nünġ yüvüş қabarçıklarun 14a/5

pāy: < Far. Ayak.

p.+ lar 19b/11, 19b/5

p.+ larına 19b/14

p.+ larından 19b/6

rahim: < Ar. Rahim, döl yatağı.

r.+ indin 10b/12

r.+ leri 12b/10, 12b/8

r.+ i şalkın bolğa 12a/7

şalkın r.+ li ҳатunlar 12b/8

r.+ ning bağlanganın 12b/11

şarov: Mide.

ş. қaynamaқını 11a/12

siᅇir: Duyu ve hareket uyarılarını beyinden organlara, organlardan beyne ileten beyazımsı teller ve bu tellerin oluşturduğu demet, kas lifi, kiriş.

s.+ leri avırtığan kişike 17b/3, 17b/4
buvunu avırtığan s.+ lerke 13b/4

söyek: 1. Kemik. 2. Yemiş kabuğu.

yemiş s.+ ini 12a/10, 12a/9
s.+ lerün 8a/9
s.+ leründin 8a/7
s.+ ni 9b/9

talak: Dalak.

t. 10a/17, 16b/16, 1b/12
t.+ ı 16b/16, 18a/12
t.+ nı 19b/15

tamak: Damak.

t. 16b/11, 18a/7
t.+ ęa 11b/11, 17b/5
t.+ ina 6b/11
t.+ lı 11b/10

țamar: Damar.

t. çirütürme 4b/11, 5a/1, 5a/2, 5a/4
maᅇlay t.+ ı 4b/17,
kol t.+ ı 4b/2, 4b/6
t.+ lar 4b/17
uluğ t.+ lardın 4b/13
kiçik t.+ lardın 4b/14
kan t.+ larıdın 2b/8
uluğ t.+ larnı 5a/3
t.+ larnıᅇ buyalęanını 11b/14
t.+ nı çirütmekke 4b/10

tamur: bk. țamar

t.+ lardın 4b/12

ten: < Far. İnsan vücûdunun dış yüzü, cilt.

t. 3a/5
 t.+ de 11b/13
 t.+ den 4b/8
 t.+ din 5a/6
 t.+ ge 10a/11, 10a/15, 3a/16, 3b/10
 t.+ i 17a/15, 17b/2, 4a/14, 8b/2
 t.+ inde 4a/6, 4b/1
 t.+ ine 4a/12, 9a/1
 t.+ ini 11a/1, 3a/3, 5a/16, 6a/12, 6a/13, 6a/14, 6a/16
 t.+ lerindeki 7a/2
 t.+ lerine 7a/5
 t.+ lerün 7a/4
 t.+ ni 11b/9, 13a/15, 15b/17, 16a/11, 17a/8, 19a/8, 6a/4, 6b/1, 6b/13, 6b/5
 t.+ ning 2b/6, 3b/7, 4a/2

til: Dil.

t. 9a/12
 t.+ i 15b/1
 t.+ ni 11a/6, 16b/9

tiş: Dış.

t. 12b/2, 17b/10, 9a/12
 t.+ i 15a/9
 t.+ ini 15a/6
 t.+ ining 15a/5
 t.+ ke 15a/4, 17b/9
 t.+ lerke 15a/8
 t.+ lerni 17b/13
 t.+ ni 17b/9

tüg: Tüy, kıl.

t. 14b/13, 14b/14
 t.+ i 4b/1
 t.+ ler 19a/15
 t.+ leri 4a/1, 4a/7, 4a/8
 t.+ lerni 3a/15
 t.+ ni 14b/11, 14b/14

tüs : Renk, yüz, sima, hâl, vaziyet, görüntü.

t.+ i 14a/14, 2b/12, 4a/12, 4a/9, 4b/1
 t.+ li 10b/11, 11b/13, 11b/17, 12a/1, 12a/5, 13a/16, 14a/14, 16a/14,
 16a/15, 17a/6, 19a/1
 t.+ ni 12a/14, 17a/9, 2b/12, 3a/15

uça: Uca kemiği, kuyruk sokumu kemiği.

u. 11b/15

yürek: Yürek kalp.

y. 3a/13

y. oynavlı 18a/9

3.1.8. Ölçü Adları

dirhem: < Ar. 3,2075 grama eşit eski bir ağırlık ölçüsü birimi.

d. 10b/6, 15b/11, 5a/12, 5a/13, 5a/16, 7a/12

d.+ ni 8b/10

ķumķan: İbrik.

ķ. 5a/14

mişķāl: < Ar. Yaklaşık 1,3 veya 1,5 dirhem ya da 4,009 veya 4,80 gram karşılığı olarak kabul edilen ağırlık ölçüsü birimi.

m. 7a/11, 9a/15

tüyte sürmes : Süpürge ucu kadar.

t. (12a/12)

ülüş : Pay, parça, hisse.

ü. 8b/13, 8b/14

yarum: Bir bütünün ayrıldığı iki eşit parçadan her biri, bir bütünün yarısı.

y. 5a/13, 6b/10, 7a/10

3.2. Fiiller

aç - : Tıkalı bir şeyi bu durumdan kurtarmak, yarmak.

- a.- ar 12b/12, 17a/1, 17a/2
- a.- kuçıdur 11b/15
- a.- sun 13b/17

açı - : Tadı acı duruma gelmek, acılı ağırlı olmak.

- a.- lık 2a/5
- a.- lık 18a/16
- a.- mağan 6a/5
- a.- mağay 11a/3
- a.- r 18a/14

açıglan- : Izdırap duymak.

- a.- guçı 4a/4

ağrı - : Ağrımak.

- a.- ğan 16b/16, 6b/17
- a.- ğanı 10b/9

aķ - : Akmak.

- a.- ar 4a/17
- a.- armıya 9a/16
- a.- aturĝan 13a/17
- a.- mağan 10a/13
- a.- masa 7b/11
- a.- sa 7b/9

aķ tüş - : Katarakt.

- a.- ken 12a/1

al - : 1. Alma. 2. Tıraş etmek. 3. Yardımcı fiil ‘‘yeterlilik’’.

- a.- durĝandın 4b/15
- a.- durup 8b/16
- a.- ğan 5a/13

a.- ğay 15b/7
 a.- ğaylar 8a/8, 8a/9
 yörüy a.- mağan 9b/10
 yörüy a. 1b/11
 a.- mağay 7b/12
 tura a.- mas 3b/2
 a.- masnı 1b/16
 a.- şun 15b/2
 a.- şunlar 5a/11
 a.- up 10b/14, 15b/6, 7b/13

arıt - : Temizlemek, kabuĝunu soymak, ayıklamak.

a.- kuçıdur 11b/10, 11b/14

art - : Artmak, çoĝalmak.

a.- uķ 1b/5
 a.- ur 4a/11

artur - : Artırmak, çoĝaltmak.

a.- ur 13a/13, 13a/14, 18b/2

arvıķlat - : Aĝırtmak.

a.- ķan 18b/10

aşal - : Aşınmak, yıpranmak.

a.- ur 4a/15
 a.- ur 4a/15

aş - : Aşmak, geçmek, bulaşmak.

a.- ar 11b/5
 a.- aturĝan 14b/17

aşa - : Yemek yemek.

a.- ğan 1b/6, 2a/16, 7b/5
 a.- ğandan 16a/10

a.- ğandın 17b/11
 a.- ğayla 8a/9
 a.- laturğan 12a/17
 a.- mağa 10a/9, 8a/10, 8a/11
 a.- mağaylar 12b/1
 a.- mağ 16b/11, 17a/8, 17b/16, 17b/3, 1b/5, 1b/6
 a.- mağdan 18b/6
 a.- mağdın 8b/1, 8b/5
 a.- maşa 20a/9
 a.- may 9a/3
 a.- p 17b/16
 a.- r 10a/6
 a.- sa 12b/6, 15a/14, 16b/17, 1b/4
 a.- sada 20a/10, 9a/4
 a.- sun 20a/11, 5b/2, 8b/6, 9a/5
 a.- y 18b/14

aşat - : Yedirmek.

a.- kaylar 15b/12
 a.- salar 18b/12

aşuğ - : Acele etmek.

a.- ğuĉı 4b/4
 a.- mas 4b/6

aşal - : Adlanmak, ismi olmak.

a.- dı 2b/11
 a.- ur 2b/10

aşla - : Atlamak, hareket etmek.

a.- sun 5b/1

avla - : Av yapmak.

a.- ğaçda 7b/7

avırt - : Ağrıtmak, acıtmak.

a.- ğan 10b/3, 11a/7, 13b/4, 17b/3, 17b/4, 18a/12
 a.- ğanına 11b/16
 a.- kan 10b/2
 a.- kağa 11b/15
 a.- mağını 18a/8

a.- up 9b/10
a.- up turġan 11a/6

avırıv - : Aġrımak.

a.- ġan 18a/4

avru - : Aġrımak, hasta olmak.

a.- ġan 18a/4
a.- tġan 11b/17
a.- tġan 19b/10
a.- tġanda 12a/4
a.- tġanına 12a/4
a.- tmaġnı 19b/8

ay - : Söylemek.

a.- dı 2a/7

ayalan - : Ayaklanmak, ayaġa kalkmak.

a.- maġ 6a/3

ayrul - : Ayrılmak.

a.- ġanġa 8a/8
a.- ġunġa 8b/15

ayt - : Söylemek.

a.- asın 3b/7
a.- ılġan 4b/17
a.- ulġan 10b/15
a.- up tururlar 9a/11
a.- urlar 10a/14

baġla - : Baġlamak, yakı etmek.

b.- maġġa 13a/10
b.- sa 11b/11, 16b/4
b.- salar 11a/5, 11a/9, 16a/14, 16b/1, 16b/2
b.- yalar 13a/8

baġlan - : Kısırlık.

b.- sa 10a/17

b.- şa 10b/2
 b.- ğan bolşa 12b/10
 b.- ğanın 12b/11

bağ - : Bakmak.

b.- dı 8a/3

bar - : Varmak, ulaşmak, bulaşmak.

b.- u bile 3b/12
 b.- up 3a/11

bar - : Mide bulanması, ishâl olmak.

b.- dur 2a/10, 2a/11
 b.- durğucıdur 14b/5
 b.- durur 18b/7
 b.- ğan 13b/10, 18a/16, 18b/8, 18b/9
 b.- up 13a/3

başla - : Başlamak, belirti göstermek.

b.- ğaç 9a/7
 bère b.- mağı 3a/17
 b.- nğan 3b/3
 b.- r 14b/8, 3a/14, 3b/1, 8b/2, 8b/3
 bozula b.- r 3b/2
 b.- sa 20a/12
 b.- şa 3b/13

bayla - : Bağlamak.

b.- gılaç 10b/9
 b.- nşa 10a/16
 b.- salar 14b/16, 16b/7, 18a/4

bèkle - : Kilitlemek, engel olmak, tıkmak.

b.- ngen 1b/13
 b.- nür 1b/9
 b.- r 18a/10

ber - : 1. Vermek. 2. Sağlamak.

haber b.- diler 8a/2
 b.- güçi 1b/8
 b.- güçidür 17a/17, 17b/9

b.- meyinca 7b/7
 b.- ür 14a/9, 16b/3, 18a/2, 18a/3, 18a/8, 18b/10, 2a/1

bêr - : *bk.* ber-

b.- e 3a/14
 b.- e başlamakı 3a/17
 b.- ür 12b/9, 19b/3, 4b/13, 9b/12

beyle - : Bağlamak.

b.- seler 13a/1
 b.- sinler 14a/1

bil - : 1. Yardımcı fiil ‘yeterlilik’ 2. Bilmek.

baru b.- e 3b/12
 b.- esin 5b/5, 7a/14
 toya b.- mes 7b/5
 b.- meseng 4b/11
 b.- seler 4b/14
 b.- seng 4b/9
 b.- üp 15a/10, 8a/3

biş - : Pişmek.

b.- ken 16b/16, 16b/5
 b.- keni 19a/9
 b.- kenindin 10a/11
 b.- se 16a/12
 b.- ürgeç 20a/3
 b.- ürge 8a/14
 b.- ürgüçidür 16a/5
 b.- ürmek 7b/15, 8a/5
 b.- ürse 8a/14
 b.- ürsün 7b/15, 8b/14
 b.- ürülgen 20a/2
 b.- ürülüp 19b/16
 b.- ürüp 13a/4, 13a/8, 8b/12

bit - : Bitmek, sona ermek.

b.- gen 5a/4
 b.- gey 17a/14
 b.- mes 5b/6
 b.- ürgey 16a/1

b.- ürür 14b/9, 16b/10

boşu - : Sıkılmak, kederlenmek, öfkelenmek.

b.- ınıĝ 17b/7

bunĝla - : Bunalmak, sıkıntı basmak.

b.- şa 7a/12

buşa - : Bunalmak, sıkıntı basmak.

b.- ĝaç 6a/9

boya - : Boyamak.

b.- rlar 13b/14

boz - : Bozmak, tahrip etmek.

b.- ar 3a/11, 3a/12, 3a/15, 3a/9

b.- ula başlar 3b/2

bozul - : Bozulmak.

b.- maĝlıkını 14a/1

bul - : Bulmak, erişmek.

selāmet b.- a 20a/12, 9a/7

ĝalāş b.- ĝay 17b/2

selāmet b.- mas 2a/13

selāmet b.- ur 8b/5, 9a/2

b.- urlar 12b/9

bulĝan - : Bulanmak, üzölmek.

b.- maĝ 6b/3

buvalĝa - : Boĝulmak, nefes alamamak.

b.- maĝnı 11a/13

buyal - : Tıkanmak, kirlenmek.

b.- ganını 11b/15

b.- maknı 18b/7

buyur - : Buyurmak, emretmek.

b.- ur 2a/6

çaçıl - : Saçılmak.

ç.- ur 2b/8

çaķ - : Isırmak, sokmak.

ç.- ğan 12a/8, 12b/13, 13a/6, 13a/7, 13a/8, 17a/4

çalıķa - : Çalkalamak.

ç.- sa 15a/10

çayķa - : Yıkamak, kir çıkarmak.

ç.- sa 15a/10

ç.- ğay 17b/13

ç.- maķ 17b/11

çémét - : Sancı, batma.

ç.- üp 12a/3

çenceş - : Batmak.

ç.+ likine 18a/2

ç.- meklikine 18a/2

çér - : Hastalanmak, tamamen kötüleşmek.

ç.- üp 8a/1

çık - : Çıkmak.

ç.- ar 2b/9, 8a/6

ç.- ğaç 7a/4

ç.- ğan 11b/11, 4b/14

ç.- ğay 14b/12, 14b/14

ç.- ğaylar 9b/8

ç.- mağay 14b/13

ç.- maķığa 9a/17
 ç.- mas 14a/15
 ç.- maz 8a/7
 ç.- sa 14b/12
 ç.- sa 17a/14

çıkār - : Çıkarmak, çekip çıkarmak.

ç.- ğandın 6a/8
 ç.- ğay 15b/10
 ç.- maķ 7a/2
 ç.- maķlık 4b/8
 ç.- sun 5a/6
 ç.- up 13a/3, 16b/15, 8b/8
 ç.- ur 12b/5, 17a/12, 20a/6, 9b/2

çıla - : Islanmak, nemlenmek.

ç.- y 16b/17, 16b/8
 ç.- tup 10a/16

çirüt - : Kesmek, hacemat etmek, kan aldirmek.

ç.- keç 2b/8
 ç.- mekke 4b/10
 ç.- mey 5a/2, 5a/3
 ç.- se 5a/4
 ç.- türgeyler 4b/14
 ç.- türmek 4b/12
 ç.- türmey 5a/1
 ç.- ür 17b/9
 ç.- ürme 4b/11

çiyne - : Çiğnemek.

ç.- p 16b/12

dala - : Saldirmek, ısirmek.

d.- mayınça 7b/11

dè - : Demek.

d.- di 2a/9
 d.- gen 15a/1, 16b/2, 4a/14, 9a/10
 d.- genmez 3b/6
 d.- mekdür 13b/13
 d.- mekile 10b/16, 10b/17
 d.- mişler 9b/12

d.- p 10a/14, 15a/8, 2b/10, 2b/11, 2b/9, 4b/15, 4b/9, 8a/1
d.- yüp 10b/15

dégen - : Ulaşmak, etki etmek.

d.- mez 3a/13, 4b/17

dégür - : Ulaştırmak, yetiştirmek.

d.- ür 17b/6

dinel- : Ayağa kalkmak.

d.- ğandur 9b/11

dıkan - : Tıkanmak.

d.- maz 4b/17

dola - : Dolanmak, sürünmek.

d.- p 7b/10, 7b/9

erit - : Eritmek.

e. 6a/5

e.- e 9b/11

érsele - : Soyulmak, kabuğu soyulmak.

è.- eyturğan 16b/1

eylen - : Dönmek, dönüşmek.

e.- meki 2b/4

e.- mekindin 3a/6

e.- mekine 2a/1

e.- mekke 1b/8

e.- şün 5b/1

e.- ür 17a/16, 1b/12, 2b/4, 8b/4

éz - : Ezmek, suyunu çıkarmak.

è.- ilgünçe 8b/15

è.- üp 13a/10, 14a/17, 15b/17, 17a/2, 7a/11, 7a/12, 7a/5

ḥalāṣ bul- : Kurtulmak, refaha ermek, iyileşmek.

ḥalāṣ b.- ğay 17b/2

iç - : Bir sıvıyı ağza alıp yutmak.

i.- di 8a/1

i.- gey 15a/16, 15b/11, 15b/6, 8a/10

i.- geyler 13b/10, 13b/9, 15a/17

i.- ilse 10a/17

i.- ken 18b/12, 5b/4

i.- kende 14a/12

i.- keyler 12a/3, 14a/13

i.- megey 15b/9

i.- mek 17a/11, 18a/11, 6a/6

i.- mekdin 15b/10

i.- mekinden 18b/1

i.- mekke 14a/11

i.- se 15b/1, 15b/11, 16b/15, 17a/13, 17a/15, 17a/2, 17a/4, 17a/9, 7a/13

i.- şe 10b/12, 15a/11, 9b/2

i.- seler 9a/16

i.- şeler 11a/17, 14b/1

i.- sün 20a/13, 6b/12, 7b/16, 8b/6

i.- sün 15b/9, 9a/7

i.- ülse 10b/5, 11a/13

i.- ülşe 11b/3

i.- üp 13b/12, 13b/7, 20a/5, 20a/6, 20a/9, 5a/10, 5a/11, 5a/8, 7b/5, 9a/3

i.- ürgey 5b/3, 8b/11

i.- ürgeyler 13a/10, 15b/13, 5b/10, 5b/11, 7a/11, 9b/10, 9b/9

i.- ürken 13b/12

i.- ürmegeyler 5b/12

i.- ürmek 5b/6

i.- ürseler 13a/5

i.- ürsen 3b/10

i.- ürsünler 5a/16

i.- ürüp 5b/7

içür - : İçirmek.

i.- geyler 5b/10

in - : 1. İnnek. 2. Akmak.

i.- mekini 14a/3, 17b/5

işle - : İş yapmak, çalışmak.

i.- mek 6a/3

kabarçıklan - : Üzerinde kabarcıklar oluşmak, kabarcıklanmak, cerahatlenmek.

ķ.- ğan 15b/16

kaç - : **1.** Kaçmak, sıvışmak. **2.** Saklanmak, gizlenmek. **3.** Kaçınmak.

ķ.- ar 2a/7

ķ.- ar êrmiş 9a/13

ķ.- ğıl 2a/6

ķal - : **1.** Kalmak. **2.** Deĝişmeden durmak. **3.** Mahrum olmak.

ķ.- ğanıça 5a/14

ķ.- mas 4b/1

ķ.- maşa 2b/6

ķ.- maz 2b/6

ķaldur - : Kaldırmak.

ķ.- mayınça 18b/11

ķalķura - : Soĝuktan veya korkudan titremek.

ķ.- ğan 16b/3

ķara - : **1.** Bakmak. **2.** Gözünü dikip bakmak.

ķ.- şun 7b/9

ķaral - : **1.** Kararmak. **2.** Kirilenmek. **3.** Kara renkte görünmek.

ķ.- ur 4a/12, 4b/2

ķat - : İçine katıp karıştırmak.

ķ.- uş bolşa 11b/1

ķ. bolĝan 3a/7

ķ. bolĝanı 3a/2

ķ.- uşşa 12b/16, 2b/3

ķ.- uşturĝay 20a/7

ķ.- uşturğaylar 10a/4

ķ.- uştursun 6b/16, 6b/2

ķ.- uşturulşa 12a/16, 12a/9, 19a/11, 9b/4, 18a/3

ķ.- uşturulup 10b/6, 14b/13, 15a/3, 18a/3

ķ.- uşturulur 13b/1

ķ.- uşturup 11a/4, 12a/3, 13b/12, 14a/13, 14b/15, 15a/17, 15b/15, 15b/17, 15b/5, 16a/13, 16a/17, 16b/10, 16b/6, 17a/3, 17a/9, 17b/2, 20a/5, 6b/14, 6b/3, 7a/13, 8a/3, 8b/11, 16a/2, 6b/14

ķ.- uşur 7a/1

ķavır - : Kavurmak.

ķ.- sun 15b/4

ķayna - : Kaynamak, k p r p kabarmak.

ķ.- ğan 11a/4, 16a/7, 17b/12, 18b/7, 7a/11, 7a/12

ķ.- ğuna 5a/17

ķ.- maķnı 11a/12

ķ.- tup 10a/8, 10b/14, 11a/12

ķayt - : **1.** Geri gelmek, d nmek. **2.** Azalmak, eksilmek. **3.** Tekrar başlamak.

ķ.- up 3b/4

ķaytar - : **1.** Geri evirmek, durdurmak. **2.** Sağlığına kavuşmak.

ķ.- ğay 11b/11

ķ.- ur 11a/10, 13a/16, 13b/17, 16a/14, 16a/15, 10a/17, 10b/1

ķaynat - : Kaynatmak, k p rt p kabartmak.

ķ.- avnı 5b/4

ķ.- ğaylar 8a/6, 8a/7

ķ.- sun 20a/5

ķ.- sunlar 5a/14

ķ.- up 10b/12, 10b/13, 11a/17, 11b/3, 13b/3, 14b/10, 15a/11, 15a/16, 15a/9, 20a/4

ķayt - : D nmek, geri d nmek.

ķ.- up 3b/4

ķaytar - : Geri vermek, iade etmek.

ķ.- ğay 11b/11

ķ.- ur 11a/10, 13a/16, 13b/17, 16a/14, 16a/15

ķaytar - : *bk. ķaytar-*

ķ.- ur 10a/17, 10b/1

kert - : Ćentik atmak, kesmek, kazımak.

k.- ŗeler 13b/6

kę̄s - : Kesmek, biçmek.

k.- er 17a/3

k.- keĉ 15b/3

k.- üp 8b/7, 7b/8

k.- ilken 16b/12

üm̄id k.- ilken 2b/17

ķır - : Kırmak.

ķ.- ılan 13a/2

kę̄ĉ - : Geĉmek.

k.- ü 18a/14

kę̄l - : Gelmek.

k.- gen 10b/12

keltür - : Getirmek, sebep olmak.

k.- ür 17b/17

kę̄lüŗ - : **1.** Barıŗmak, dę̄ŗmanlığa son vermek. **2.** Dinmek, sona ermek.

k.- mes 17b/14

kert - : Kertmek, ĉentmek.

k.- ŗeler 13b/6

kızar - : 1. Rengi kızarmak, kırmızılaşmak. 2. Yüzü ve teni kızarmak.

ķ.- ur 3b/14

k̄ine tut - : Kin tutmak, gizli düşmanlık.

k. güçü 4a/4

kip - : 1. Yanmak. 2. Canlılığını kaybedip kurumaya başlamak. 3. Kurumak,

zayıflamak.

k.- dūrgey 8b/8

k.- dūrüp 8a/11

k.- er 10a/6, 2b/6

k.- küçidür 14b/4

k.- mekliki 2b/7

k.- tüçidür 16a/6

kiptür - : 1. Yakmak, yakıcı. 2. Kurutmak.

k.- e turğan 5b/17

k.- gey 15b/6

k.- güçidür 19a/11

k.- kücidür 13b/16

k.- küçidür 16a/8

k.- üp 15a/13

k.- ür 14a/6

kir - : Girmek.

k.- e 1b/16

k.- gen 7a/2

k.- gey 15b/14

k.- sün 6b/5

kit - : 1. Gitmek. 2. Yok olmak. 3. Ulaşmak.

k.- e 8b/3

k.- mekek 8a/17

k.- mesdin 4b/9

k.- mese 8b/5

k.- se 7b/12

kiter - : **1.** Gidermek, ortadan kaldırmak. **2.** Fayda vermek, tedavi etmek.

k.- gey 14b/14, 20a/12, 9a/6
 k.- mek 2b/15
 k.- mekde 14b/1
 k.- tegey 16b/16
 k.- ür 12a/15, 13b/6, 14a/17, 14b/11, 15a/11, 17a/12, 18a/13, 18b/2,
 19b/11, 9a/15
 k.- ürke 3b/12

kop - : Kopmak, dökülmek, soyulmak.

ķ.- ar 4a/9
 ķ.- arur 11b/14
 ķ.- up 8b/3

ķobar - : Koparmak.

ķ.- up 15b/7

ķoş - : **1.** Koşmak. **2.** Ekleme ilave etmek.

ķ.- şunlar 5a/15
 ķ.- up 20a/10, 20a/11, 9a/4, 9a/5

ķoy - : **1.** Koymak, bırakmak. **2.** Hastalığı ortaya çıkmak.

ķ.- alar 10b/14
 ķ.- ğalsalar 9b/3
 ķ.- ğaylar 15a/7, 8a/11
 ķ.- şa 11a/3
 ķ.- up 10b/9, 15b/4, 20a/13, 9a/7

ķoyul - : **1.** Koyulmak, bırakılmak. **2.** Koyulaşmak. **3.** İlaç damlatılmak.

ķ.- ğan 14a/8
 ķ.- maķnı 11a/16
 ķ.- up 8b/3

ķoyun - : Yıkanmak.

ķ.- ğay 15b/14

ķoyurt - : Koyulaştırmak, yoğun kıvama getirmek.

ķ.- up 10b/14

koyur - : 1. Suyu çekilmek, kurumak. 2. Koyu hâle gelmek, koyulaşmak.

ķ.- ur 1b/11, 2b/4

köbün - : 1. Köpürmek, kabarmak. 2. Hastalığın ur toplama, derinin şişme evresi.

k.- me 8b/5

köç - : 1. Bir yerden bir yere hareket etmek. 2. Bulaşmak.

k.- e turğan 9b/6

k.- mek 2a/10

köm - : Gömmek.

k.- key 8b/7

kör - : Görmek.

k.- gey 4a/5

körset - : Göstermek, ortaya çıkarmak.

k.- megeyler 8a/12

köy - : Yanmak, kurumak, kızmak.

k.- gen 18a/13

köydür - : Yakmak, kurutmak.

k.- geyleyler 12a/10

k.- küçidür 14b/4

k.- üp 12a/9, 17a/2, 9b/3, 9b/9

k.- ür 3a/3

ķuru - : Kurumak.

ķ.- maklığı 11a/1

ķ.- tğaç 7a/4

ķ.- kaylar 6a/14

ķus - : *bk. ķuř-*

ķ.- maķ 9a/8

ķ.- şun 6b/4

ķuř - : Kusmak.

ķ.- arĝa 6b/11

ķ.- maķ 20a/14, 20a/6

ķ.- şa 13b/12

ķutal - : Kurtulmak, savuşturmak, azat olmak, iyileşmek.

ķ.- dılar 14a/11

ķutul - : Selamet bulmak, iyileşmek.

ķ.- ĝay 17b/13, 9b/11

ķ.- maķ 2b/14

ķutur - : Kudurmak, kuduz olmak.

ķ.- ĝan 11b/4, 13a/11, 13a/8, 17a/4

ķuyur - : Koyulaşmak.

ķ.- ur 1b/11

māyla - : **1.** Yaĝlamak. **2.** Aĝrıyan bir yere şifa olmak üzere merhem sürmek.

m.- şun 6a/15, 6a/16

oᅇgal - : İyileşmek, sıhhat bulmak.

o.- maydur 3b/7

oᅇgalt - : İyileştirmek.

o.- ur 12a/17, 14b/10, 16a/16, 16b/3, 3b/8, 9b/4, 9b/5

oĝ - : Ovmak.

o.- aylar 11a/6

oltur - : Oturmak.

- o.- açak yer 10a/7
- o.- salar 16b/5
- o.- up 7a/6

ov - : Ovmak.

- o.- dursun 6a/12
- o.- sa 15b/17
- o.- şun 8b/17,
- o.- up 15b/15, 17b/13

oyna - : Oynamak, hareket etmek.

- o.- sun 6a/11, 6a/12

oyul - : Oyulmak, yarılmak.

- o.- aturğan 14b/17
- o.- durur 17b/10
- o.- ğan 15a/5, 15a/7
- o.- up 12a/17

öl - : Ölmek.

- ö.- diler 14a/12
- ö.- er 3b/3
- ö.- eyim 8a/1
- ö.- gen 7b/17
- ö.- meyince 7b/9
- ö.- türür 10a/9, 15b/11
- ö.- üp 7b/12, 9b/8

öltür - : Öldürmek.

- ö.- eturğan 13b/16
- ö.- küçidür 14b/5
- ö.- ür 11b/2, 12a/5, 3a/12, 7b/4

özge - : Başkalaşmak.

- ö.- rür 4a/3

piş - : Pişmek.

p.- ken 16b/10

rāhatlandır - : Hastalığa iyi gelmek, ferahlık sağlamak.

r.- a turgan 6b/6

rencüt - : Hastalık, sıkıntı vermek.

r.- dür 3a/2

şaklan - : Saklanmak, sakınmak.

ş.- ğay 6a/1, 7a/8

ş.- ğaylar 15b/10

ş.- maḡğa 2a/6

ş.- şun 7b/14

ş.- up 15b/9

şal - : Katmak, eklemek.

ş.- ğan 18b/6, 6a/17

ş.- maḡ 19b/17

ş.- şalar 9b/8

ş.- şun 15b/1, 8b/13, 8b/14

ş.- up 10b/13, 11a/13, 14a/11, 14a/12, 15b/4, 15b/8, 16a/7, 7b/14,
8a/5, 8a/6, 8a/7, 8b/11, 9b/16

şaşu - : Çok çirkin koku yaymak, kokuşmak.

ş.- ğan 14b/17

ş.- ğanğa 12b/2

sēmür - : Semirmek, yağlanmak.

s.- tür 17a/10, 17a/11, 17a/9

selāmet bul - : Ruh ve beden yönünden sağlıklı olma, esenlik bulma.

selāmet b.- a 20a/12, 9a/7

selāmet b.- mas 2a/13

selāmet b.- ur 8b/5, 9a/2

sep - : Serpmek, yaymak.

ş.- selerler 11b/7

ş.- üp 11a/2

şığ - : Sıkmak.

ş.- up 15b/9, 16b/8, 16b/14, 20a/7

ş.- ulğan 17a/3

şıla - : Yapıştırmak, sürmek.

ş.- ğay 13b/7

ş.- sunlar 5a/17

şılav - : Sıvamak, sıvazlamak.

ş.- şalar 18a/1

sın - : Kırmak.

ş.- durup 15b/2

şın - : Kırmak.

ş.- durur 10b/5

şınal - : Denenmek, tecrübe edilmek.

ş.- ğandur 9b/11

şıt - : Acı veya beğenmeme sebebiyle yüz buruşturmak.

ş.- ap 8a/2

şıtul - : Sıkılmak, ezilmek, ufalanmak.

ş.- maşun 7b/14

şıvala - : Sıvamak.

ş.- şa 16a/2

sız - : Sızmak, akmak.

ş.- ar 4a/6

şızla - : Sızlamak, ağrmak.

ş.- ğan 15a/9, 16a/1, 16b/4
ş.- y 15a/4

sikereş - : Sıçramak, zıplamak, hoplamak.

s.- üp 6a/12

şing - : Sinmek, bir şeyin dokularına nüfuz etmek.

s.- güçidür 19a/5
s.- küçidür 18a/14
s.- mes 1b/6
s.- şe 18a/15
s.- üp 6a/8

şoğar - : Soğutmak, serinletmek.

ş.- ğay 9b/16, 9b/17

şovun - : Soğumak. *krş. sovun-*

ş.- ur 1b/11
s.- mas 20a/3

soyul - : Soyulmak, sıyrılıp çıkmak.

s.- up 9a/1

söyleş - : Konuşmak, söyleşmek.

s.- gil 2a/7, 2a/9
s.- meklik 3b/17

şuğar - : Sulamak, su vermek, suya doyumak.

ş.- ğay 9b/16, 9b/17
ş.- ğaylar 12a/11
ş.- ulğan 11b/6

şuvar - : *bk. şuğar-*

ş.- ğan 11b/2

şuvır – : Çekip çıkarmak, soğurmak.

ş.- sa 16b/12

ş.- up 13a/2

şuvşat - : Susatmak.

ş.- ğucıdur 7b/4

sür - : 1. Sürmek. 2. Süpürge ucu kadar.

tüyte s.- mes 12a/12

sürt - : Sürtmek, ovalamak, silmek.

s.- geyler 7a/5, 9b/1

s.- ilüp 12a/11

s.- keyler 10a/8

s.- se 13b/4, 17a/13, 8b/12

s.- şe 15b/16

s.- şeler 13b/5

s.- sün 6b/6, 6b/9

s.- ülse 14b/10

s.- ülşe 14b/11, 14b/13

s.- üp 6b/13

süz - : Süzmek, temizlemek.

s.- üp 5a/14, 8a/8, 8b/15

şavla - : Kulak çınlamak, uğuldamak.

ş.- ğan 17b/14

şiş - : Şişmek, yaranın iltihap toplanması.

ş.- e 8b/2

ş.- inür 7b/5

ş.- key 15b/1

şamuz - : Damlatmak.

- t.- a turđan 5b/16
- t.- ğaylar 11a/7, 15a/5, 15a/6, 15a/8, 7a/14
- t.- salar 16a/3, 16b/8, 20a/11, 9a/6
- t.- sun 6b/3
- t.- up 15a/13, 15a/15, 5b/16

şap - : Gerekli bir şeyi bulmak, arayıp ele geçirmek.

- t.- dı 8a/1
- t.- ğay 13b/13, 15b/14
- t.- ulşa 19b/11

řarřat - : **1.** Dřzeni bozmak, alt űst etmek. **2.** Maneviyatını bozmak, demoralize etmek.

- t.- ur 17a/12

şart - : **1.** ekmek. **2.** Taşımak.

- t.- aturgan 1b/12
- t.- ğaylar 12a/12

şarş - : *bk. tart-*.

- t.- aalmas 1b/13
- t.- up 1b/14

şaşla - : ıkarmak, hari tutmak.

- t.- ğanındın 13a/3
- t.- ğaylar 8a/9
- t.- p 10b/14, 13a/2, 5a/15, 8b/15
- t.- sun 15b/9, 7b/13, 7b/8

tėb - : Kalbin her atışında damarda hissedilen atış, vuruş.

- t.- er 4b/6
- t.- erge 4b/3

tėg - : Deĝmek, ulaşmak, bulaşmak.

- t.- mes 9a/12
- t.- mesűn 15a/8
- t.- űrűp 6b/12

têgür - : Değdirmek, ulaştırmak, bulaştırmak.

t.- mek 8a/16
t.- mekligi 8b/1
t.- ür 8a/16

tirkeş - : Çekişmek kavga etmek.

t.- künçe 6a/12

têrle - : Terlemek.

t.- geç 6a/13
t.- günçe 6a/11, 6a/13
t.- nmek 4a/1
t.- r 4a/2

têş - : Deşmek, oymak.

t.- er 17b/9

tişle - : Isırmak, dişlemek.

t.- gen 11b/4, 17a/5, 9b/2
t.- ken 13a/10, 13a/9

titre - : Titremek, sarsılmak.

t.- mekni 9a/15

têy - : Faydası dokunmak.

t.- er 16b/7

toқта - : Durmak, yerleşmek, kalmak.

~toқта - / toқта-
t.- maқ 8b/1
t.- may 4b/6
t.- may turğan 10b/10, 4a/15
t.- nmayınça 10b/12
t.- r 11b/3
t.- tur 10b/10, 10b/13, 10b/9, 11a/10, 11a/16, 14a/1, 18a/15, 18b/8, 18b/9
t.- țin 10b/8, 11a/12
țin.- ğay 15a/10, 16a/3
țin.- mağan 13b/15
țin.- tur 11a/12, 11a/13, 11a/14, 13b/15, 14a/3, 14a/7, 14a/8, 16a/9

toḡtat - : Durdurmak, kesmek.

~toḡtat -

t.- ur 18a/8

ṭ.- ur 17b/5, 19b/17

tol - : Dolmak.

t.- ṣa 16a/7

ṭomala - : Tıkamak, kapamak.

ṭ.- nur 4a/1

ṭ.- p 20a/2

ṭong - : Donmak.

ṭ.- ar 2b/5

töçkür - : Hapşırmak.

t.- meklik 3b/16

tök - : Dökmek.

t.- er 3a/15

t.- üp 16a/7

tökül - : Dökülmek.

t.- kenke 19a/15

t.- meklik 4a/7

t.- ür 4a/1, 4a/8

töy - : Dövmek, ezmek.

t.- ṣe 16b/4

t.- üp 10a/15, 10b/1, 14b/15, 15b/4, 16a/13, 16b/2, 16b/7

tut - : **1.** Herhangi bir durumda bulunmak. **2.** Benimsemek.

t.- arlar 14a/16

kīne t.- ḡuṣı 4a/4

t.- ḡuṣıning 9b/7

t.- maḡ 20a/14, 9a/8

t.- sa 9a/11

ṭ.- aḡmı 11a/12

ṭ.- ḡanlar 14a/11

tuṭ - : *bk. tut*

uçkuluḡ t.- aḡnı 11a/12
 'ādet t.- ḡanlar 14a/11

tuzla - : Tuz eklemek.

t.- ḡan 16b/13

tükür - : Tükürmek.

t.- ken 11a/8, 14a/4, 18a/5

tüş - : **1.** Düşmek, inmek. **2.** Maruz kalmak.

t.- er 4a/16
 t.- ken 11a/14, 11b/10
 t.- üp 7b/17

tüşür - : **1.** Düşürmek. **2.** Şiddetini azaltmak. **3.** Hastalıḡa yakalanmak.

t.- gey 15a/6
 t.- mek 13b/8
 t.- üp 12a/6
 t.- ür 12b/5, 14b/11
 t.- ürge 1b/16
 t.- mek 13b/8
 t.- üp 12a/6
 t.- ür 12b/5, 14b/11
 t.- ürge 1b/16

tütü - : Tütmeḡ, duman çıkarmak.

t.- şün 15b/8

tüzet - : Düzgün hâle getirmek, onarmak, iyileştirmek.

t.- gey 14b/16, 16b/11
 t.- key 12a/13
 t.- küçidür 10b/3
 t.- mekde 14a/2
 t.- ür 10b/1, 10b/8, 11b/14, 12a/10, 12a/17, 12b/4, 13a/17, 13b/1,
 13b/2, 13b/3, 14a/7, 15b/16, 16b/13, 16b/2, 17b/5, 9b/6

usa - : Uzakmak.

u.- r 10a/14, 8b/4

uvat - : Parçalayıp ezmek.

u.- ur 17b/10

uyu - : **1.** Uyumak. **2.** Mayalanmış hâlde koyulaşmak, katılaşmak. **3.** Kanın pıhtılaşması.

u.- ğan 18b/11

u.- mağay 11a/3

u.- r 2b/5

uyuş - : Uyuşmak.

u.- ur 4a/10

uz - : **1.** Geçmek geride bırakmak. **2.** Vakit geçmek.

u.- ğan 19b/4, 8b/9

u.- ğanı 19a/13

u.- mağan 13a/6

üstür - : Büyütmek, geliştirmek, yetiştirmek.

ü.- ür 10a/7, 11b/6

yabuş - : Yapışmak, bitişmek.

y.- şa 2b/13

y.- ur 2b/13

yabuştur - : Yapıştırmak, yakı etmek.

y.- ğaylar 13b/11

y.- ulşa 15a/3

y.- up 15a/7

yan - : Yanmak.

y.- ğan 11b/7, 16b/1

y.- mağındın 3a/6

yanç - : Yassılaştırmak, yapıştırmak, sıkıştırmak.

y.- ğan 18b/9

yandur - : Yakmak.

y.- ğay 9b/16

y.- up 12b/14, 9b/15

yar - : Yarmak.

y.- up 12b/17, 13a/4, 7b/13

yara - : Yaramak, faydalı olmak.

y.- mas 10a/9, 19a/14, 20a/15, 7b/2, 9a/8

y.- maz 17b/3

y.- r 8a/11

yaratul - : Yaratılmak.

y.- ğan 2a/13

yarıl - : Yarılmak, çatlamak.

y.- ğan 10a/7

y.- kan 12b/15

yaşa - 1. Yapmak, üretmek, hazırlamak.

y.- ğaylar 13a/11

y.- dı 8a/4, 8a/5

y.- ğanda 10a/4

y.- lğan 6b/7, 6b/8

y.- lğandur 7a/10

yat - : Yatmak.

y.- ğan 2a/2

yay - : Yaymak.

y.- mayalar 20a/4

yayıl - : Yayılmak.

y.- gandır 3b/10
y.- ur 3a/16, 3b/11

yayla - : Yağlamak.

y.- makka 6b/17

yaz - : Yazmak.

y.- ılgandır 2a/4

ye - : Yemek yemek.

y.- mek 16b/9, 1b/1, 1b/2
y.- mekde 8a/15
y.- meyince 6a/9

yê - : Yemek yemek.

y.- dürseler 13a/5
y.- geçde 8a/15
y.- geyle 13a/8, 15a/15
y.- şeler 12b/8, 9a/14
y.- şün 7b/16

yëllet - : Havalandırmak.

y.- üp 15b/13

yengirt - : Yenilemek, tazeletmek.

y.- şün 5b/4

yeşke - : Koklamak, içine çekmek.

y.- se 16a/3

yet - : Ulaşmak, erişmek, kafi gelmek.

y.- er 11b/2, 3b/12, 7a/15
 y.- mes 3b/12, 3b/4
 y.- mese 1b/14, 1b/17
 y.- se 3b/12

yetiş - : Erişmek, ulaşmak, yetmek.

y.- se 4b/1
 y.- ür 2b/8, 4a/11

yımşat - : Yumuşatmak.

y.- ğay 14b/16
 y.- sun 6b/1

yoğar - : Yok etmek, azaltmak.

y.- ur 4a/1

yoğlat - : Yok edici, giderici.

y.- güçdür 10b/2

yol - : Yolmak, koparmak.

y.- ğan 12b/4

yörü - : **1.** Yürümek. **2.** Akmak.

y.- mekden 1b/10
 y.- y almağan 9b/10
 y.- y almas 1b/11
 y.- y turğan 16a/16

yuğla - : Uyumak, uyuklamak.

y.- sı 17b/16

yuv - : Yıkamak, paklamak.

y.- ğaylar 12a/11
 y.- ulğan 8a/6
 y.- up 13a/4

yuvul - : Yıkanmak.

y.- ğan 11b/6

yuvun - : Yıkanmak, kirlerini temizlemek.

y.- ğaylar 7a/7

yüz - : Soymak, çıkarmak.

y.- üp 13b/17

3.2.1. Yardımcı Fiiller

3.2.1.1. èt- yardımcı fiili:

hüküm è.- di 9a/10
 men' è.- er 18b/7
 niks è.- er 19b/15
 kabûl è.- er 3a/1,
 kabûl è.- mes 3a/4
 riyâzet è.- gey 6a/9
 yumşak è.- küçidür 16a/6
 râhat è.- mek 6b/13
 riyâzet è.- mek 6a/7
 kabûl è.- mes 3a/1
 kabûl è.- mez 3a/8
 arıĝ è.- sün 5a/7
 cehd è.- sün 6a/10
 cehd è.- sün 6b/11
 şerbet è.- üp 10a/17
 kebâb è.- üp 20a/3
 yengilrek è.- üp 5b/9
 kebâb è.- üp 9a/14

3.2.1.2. bol- yardımcı fiili:

peydâ b.- dı 14a/10
 peydâ b.- ğaç 1b/7
 revişçe b.- ğaç 2b/5
 yörü almas b.- ğaç 1b/11
 ağır b.- ğan 8b/9
 biren b.- ğan 13a/1, 13a/5, 14a/5, 19b/14
 hâşıl b.- ğan 16a/11, 17b/7, 18a/9, 18b/1, 2a/4

atuş b.- an 3a/7
 peydā b.- an 3a/6, 9a/14
 ar b.- an 14a/6
 ar b.- anda 5a/2
 atuş b.- anı 3a/2
 kebāb b.- anı 19a/9
 uvvetli b.- anı 2b/16
 peydā b.- anı 3a/5
 za'if b.- anı 4b/3, 4b/5
 ara b.- anlıkından 1b/8
 fāide b.- ay 9a/6
 fāideli b.- ay 8b/12
 peydā b.- ay 10a/12
 şifā b.- ay 10a/9, 11a/6
 peydā b.- unça 8b/6
 ēski b.- maan 5b/5
 hācceti b.- maanı 4b/3
 fesād b.- maı 2a/1
 ma'lūm b.- maı 8a/16
 peydā b.- maı 3a/17
 hāşıl b.- maına 1b/15
 zā'if b.- maına 12b/3
 hāşıl b.- maını 19b/17
 'ucab b.- mas 18a/15
 āre b.- mas 5a/4
 taşir b.- mas 19b/16
 ulu b.- mas 4b/6
 yaşı b.- mas 17a/7
 hāccetli b.- masa 8a/10
 hāzır b.- masa 15a/15
 bala b.- may 12b/11
 azına b.- sa 2b/3
 balanan b.- Şa 12b/10
 cūzām b.- Őa 4a/15
 ālib b.- sa 6b/1
 issi b.- sa 2a/16
 atuş b.- Şa 11b/1
 mukemplengen b.- sa 3a/1
 mūşkil b.- Őa 15b/12
 peydā b.- sa 3a/8, 6b/4
 semiz b.- Şa 19a/1
 arta almas b.- sa 1b/13
 totalan b.- Şa 12b/10
 uşal b.- sa 2a/16
 za'if b.- sa 1b/12
 za'iflengen b.- Şa 1b/16
 muhtāc b.- unur 5a/11
 bozu b.- up 2a/13

iski b.- up 3a/1
 iskirek b.- up 13a/6
 kıızıl b.- up 3b/14
 peydā b.- up 12a/4
 terk b.- up 7b/10
 āşkāre b.- ur 3b/14
 azrak b.- ur 4b/17
 bes b.- ur 3b/4
 bozuğ b.- ur 2a/3
 ḥāşıl b.- ur 18b/6
 issi b.- ur 12b/9
 kalın b.- ur 4a/12
 karınğk b.- ur 4a/12
 kılıksızrak b.- ur 4a/4
 kīne tutğuçı b.- ur 4a/5
 köp b.- ur 2b/2
 kurı b.- ur 2b/7
 lāzım b.- ur 4b/10
 mīrāş b.- ur 2a/11
 muhtāc b.- ur 6b/17
 müşkil b.- ur 2b/14, 2b/15
 nūrsız b.- ur 4a/10
 peydā b.- ur 2b/1, 3b/15, 3b/17, 4a/1, 4a/13, 4a/7, 8a/17, 9a/2
 şāşırak b.- ur 4a/3
 vācib b.- ur 17b/11, 4b/7, 5a/5, 5b/14, 6a/7, 6b/13
 yaşşı b.- ur 12b/15, 20a/9, 7a/14, 8a/15, 9a/4
 yaşşırak b.- ur 4b/15, 4b/16
 yaşrun b.- ur 4b/1

3.2.1.3. ol- yardımcı fiili

“bol-” fiilinin yaygın olarak kullanıldığı metinde dört yerde de “ol-” fiilinin iki farklı kullanımı, esas fiil ve yardımcı fiil, tespit edilmiştir.

Esas fiil olarak:

o.- maklık 3b/5 (*burun bes bolur anuñg olmaklık cüzām birle*)

Yardımcı fiil olarak:

hikāyet o.- undı 7b/16 (*nitekim hikāyet olundı huşūşen endürmāhis hekim zamānında*)

ma'lūm o.- unur 1b/3 (*ağır ta'āmlar ma'lūm olunur öz bābunda*)

muvaḥḥaf o.- mas 17b/15 (*za'ifrek başlı kişilerinġ küllīşine muvaḥḥaf olmas*)

3.3. Cevherî Fiil

ēr -

ādet tutқанlar è.- di 14a/11

şaklanmaqğa buyurur è.- di 2a/6

tabī'atnıġ issiliki yörümekden anunġcün ol issilik è.- di 1b/10

ol tubıkdın dēw peri ve cinler kaçır è.- miş 9a/13

bu hālını endürmāhiske haber bērdiler è.- se 8a/2

her kim è.- se 11a/2

4. BÖLÜM: METİN

METNİN ÇEVİRİ YAZISI

[1^b]¹sebeb – i sevdānı peydā kılguçı azuqlardur yaşmıknı köp yemek hem ²karuğ şıgır etin yemek yılkı etin yemek hem mundan ğayrı ağır étler ve ağır ta‘āmlar ³ma‘lüm olunur öz bābunda ve hem sevdānı peydā kıılır kaçırıkını köp kııla ⁴turgān azuqlarını köprek aşasa huşūşen tokluk üstündin aşa ⁵sa sevdānı peydā kıılır ve dağı her ta‘āmnı toygāndın artuğ aşamak ve hem ⁶ilgeri aşığan ta‘āmı sīngmes bavırun toğ üstündin aşamak ⁷küllisi bék ağır sevdānı peydā kılguçıdur ammā sevdā peydā bolğaç cüzāmğa ⁸eylenmekke yardım bergüçü sebebler budur kim kıanning kıuyı kara bolğan ⁹lıkından tabī‘atnıng yolları béklenür bes toğtalur tabī‘atnıng ¹⁰issiligi yörümekden anuñğün ol issilik erdi tabī‘atnı yek kıılıp ¹¹turguçı emdi issilik yörü almas bolğaç kıan şovunur kıoyurur ¹²karāğa eylenür huşūşen talağ za‘īf bolsa sevdānı tartatur ¹³gan yolları béklenen bolsa tarta almas bolsa kıanunıng yavız ¹⁴karalığın tartıp pāk kıılmağa küçü yetmese bu hāller küllisi ¹⁵cüzām hāşıl bolmağına yardımdur ya inek çākideki kıuvvet za‘īf ¹⁶lengen bolşa ta‘āmnıng uşalı kire almasnı tüben tüşürürge ¹⁷hāli yetmese bu hālnıng cüzāmğa hem yardımlıkı bardur ve dağı ba‘zı [2^a]¹vağtda sevdānıng cüzāmğa eylenmekine yardım berür hevānunğ fesād bolmağı ²özaldına ve hem cüzām zahmetli kışilerinıng yatğan turgān yerlerinde ³hevā bozuğ bolur lāmuħālete anuñğün zahmet ādemnıng içinde hā ⁴şıl bolğan zahmetdür nitekim şırāt - i müstaķīm degen kıtābda yaz ⁵ılğandır bu revişçe peygamberimiz ‘aleyhişşalāvātıvesselām açılık zahmetlerdin ⁶şaklanmağğa buyurur erdi nitekim cüzām zahmetli kışidin kaçğıl ⁷arslandan kaçır kibi ve yine ekinçi hādışde aydı söyleşgil cüzāmlı ⁸kışi birlen senıng birlen anuñğün arasında bir süngü boyı ya ekkı süngü ⁹boyı bolşun dedi ya‘ni yıraqdın söyleşgil dedi peygamber ‘am. hem yine ¹⁰bir hādışinde kışike köçmek degen süreti hem bardur bu hādışlernıng ¹¹ma‘nāsında bahş bardur ba‘zı vağtda bu cüzām zahmeti mırāş bolur ¹²ya atasından ya anasından nitekim bozuğ tabī‘atlı kışinıng şehveti hem bozuğ ¹³bolup ol şehvetden yaratulğan belā hem selāmet bulmas köprek ¹⁴çağda ve dağı hayz hālündeki cimā‘dın bala bolası bolsa ¹⁵ol hem āhır cüzām zahmetli bolur ba‘zı vağtda ve dağı her kaçır ¹⁶hevā issi bolsa ol issi hevāda aşığan azuqları uşal bolsa ¹⁷balığ kibi kāk ét kibi dağı ilgeri yād kıılınğan ağır étler kibi ve dağı [2^b]¹yaşmığ kibi kıyāsfehm budur kim anlarğa cüzām zahmeti peydā bolur nitekim i ²skenderiyye şehrinde bu şıfatlı bolğan üçün cüzām köp bolur ³ammā bu kıaralığ kıanğa kıatuşsa azğına bolsa da ötri

köpeyür anungçün ⁴ karağa eylenmeki birle ötüri koyurur ve hem şalkunğa eylenür şalkınlığı ⁵ sebebli kan uyur tongar bu revişçe bolgaç kanning yüvüşliki ⁶ qalmaz bes yüvüşliki qalmaşa tenning issiligi birle kiper ol ⁷ kan qırı bolur ba'zı cüzāmlı kişilerde kanning kipmekliki şol ⁸ orunğa yetişür kan tamarlarıdın çirütkeç qum kibi nerseler ça ⁹ çılur çığar ve dağı uşbu cüzām zahmeti dā'u'lesed dep ¹⁰ ya'ni arslan zahmeti dep açalur anungçün bu zahmet arslanğa hem ¹¹ bolsa kerek ekinçi delil anungçün arslan zahmeti dep aaldı ¹² kişining tūsni arslan tūsi kibi yemsüz kıılır üçünçi delil ¹³ anungçün bu zahmet kişike yabuşsa arslan kibi yabuşur ya'ni ¹⁴ bu zahmetdin qutulmaq müşkil bolur nitekim arslandan qutulmaq ¹⁵ müşkil bolur bu zahmetning azraqı sevgilrekni dārū kıilup kitermek ¹⁶ hem müşkillik birle bolur ammā zahmetning bék kuvvetli bolğanı ¹⁷ köprekindin ümīd kesilken kibidür ammā pīr ebū'l gāzī dārū kıılmaqñı [3^a]¹ kabül eter ammā eski bolup muhkemlengen bolsa dārūnı bék kabül etmes ² ammā kıızılıqğa şarıluq qatuş bolğanı békrek rencütükçi ³ dūr hällini bék müşkil kıılır bék köydürür tenini hem bék qabarçıklandurur ⁴ ammā alayıda bolsa dārūnı tizrek kabül eter ammā kanning ağırlığından ağırlıq ⁵ peydā bolğanı āsānraqdur edgürekdür ten hem qabarçıklanmas ammā ⁶ kanning karağa eylenmekindin ve hem yanmaqındın peydā bolğan cüzām ⁷ şıfatları şarılıq birle qatuş bolğan cüzām kibidür ammā dārūnı ⁸ tiz kabül etmez uşbu cüzām degen peydā bolsa hiç turmasın hemişe ⁹ a'zālarının tabi'atın bozar anungçün kim terklikining revişı issilik ¹⁰ birle yüvüşliktür bu cüzām zahmeti şalkündür qurıdur ammā şugar tēgrü ¹¹ bozar bu zahmet a'zāların tabi'atın ahırını barup uluğ ¹² a'zāların tabi'atın hem bozar ol vaqt da kişini öltürür uluğ ¹³ a'zālar degenmez yürek kibi miye kibi ve hem bunğa oşşaslardur ¹⁴ ammā bu cüzām evvel zarar bere başlar hatta ki a'zālarge ve hem yımşaq ¹⁵ a'zālarge tūsni bozar tüglerni töker ve hem qabarçıklandırur mu ¹⁶ ndın song azın azın barça tenge şol yayılır anungçün ¹⁷ cüzāmning evvel peydā bolmaqı çäkilerdeki bolsa da ziyān bere başlamaqı [3^b]¹ taşkı yaqdan yumşaq yerlerden başlar anungçün ol taşkı yaqdağı ² a'zālar za'ifdür zahmetke köp qarşı tura almas tiz ok bozula ³ başlar köp vaqtda cüzāmlı kişi öler taşkı yaqdan başlanğan ⁴ zahmeti çäkilerke yine qayıup yetmes burun bes bolur anung ⁵ olmaqlığı cüzām birle ve hem tabi'atının bozuqlığı birlesin özün belāsın ⁶ seretān degenmez bir a'zānūngına cüzāmı duralay bolmaşa da ⁷ köpreki anung hem ongalmaydur bes ni aytasın küllī tenning cüzā ⁸ mına ol neçük ba'zı vaqtda ongaldur bu sözke cevāb böyle ⁹ dūr cüzāmning bir revişden birāz āsānlığı bardur bu revişden kim cüzāmda ¹⁰ zahmet küllī tenge yayılıgandır bes emdi anğa kuvvetli dārūlar

içür ¹¹sen ol özke bir taze selâmet a'zâlarğa hem yayılır seretânlı a'zâğa ¹²barubile yetmes
 yetse de az yeter kiterürke küçi yetmes vallâhü 'âlem ¹³bi'sşevâb 'alâmetleri beyânında
 cüzâm zahmeti kişike peydâ bula başlaşa ¹⁴evvel yüz kızarur qarâk kızıl bolup âşkâre
 bolur közünde ¹⁵çatukluk kızılığına yakınrak ve hem şoluw tarlığı peydâ bolur bu
¹⁶zahmetdin öbkenüñ rençmeklik sebebi töçkürmeklik hem köpeyür ¹⁷burun birle
 söyleşmeklik peydâ bolur şâyed kim köprek çâkda burnı [4^a]¹tumalanur ve hem tügleri
 azayur tökülür yoğarur kükreğine ternenmek peydâ ²bolur ve hem yüzlerinin tégresi
 têrler ve dahı tenniñ isi şâşı ³rak bolur ve hem téri ve hem şolu şâşı bolur ve hem halkı
 ve fi'li öz ⁴gerür kılıksızrak bolur tiz açığınguçı tiz buşuçu ve hem kîne ⁵tutğuçu bolur ve
 hem tüşünde qorqunç tüşler köp körgey ve hem yu ⁶kusında sızar güya kim teninde bir
 uluğ ağırlık bar kibidür mundın song ⁷tügleri hem saçları tökülmeklik peydâ bolur
 huşuşen yüzdeki ⁸tügleri békrek tökülür ve hem ba'zı vaqtda tügleri têrisi birle birge
⁹qobar tırnakları yarulur şüreti yemsüzlenür tüsi qaralır nürsüz ¹⁰bolur ve hem qanları
 buvunlarıda uyşur ve hem şolunıñ tarlığı ¹¹dâim artur hatta qatı bék tarlıqğa yetişür
 şolu ve hem tavşı gâyet ¹²bék qarınğkı bolur êki erni qalın bolur tüsi bék qaralır ve hem
 tenine ¹³tüyürçekler qabarçıklar peydâ bolur qabarçıklar şişikler yunança sa ¹⁴turun degen
 hayvân şüretinçe mundın song barça teni qabarçıklanur ¹⁵toqşamay turğan cüzâm bolşa
 ve hem burunıñ kimircikleri aşalur ¹⁶mundın song burun bi'lküllıyye tüşer ve hem gayrı
 tarafları şulay ¹⁷ağar bozuq orunlarundın şâşı şârı su ve hem tavşı bék [4^b]¹yaşrun bolur
 bu rewışke yetişse hiçbir tügi teninde qalmas tüsi bék ²qaralır cüzâmlı kişiniñ qol tamarı
 tēbvi za'ifdür qol tamarı ³tēbvi za'if bolğanı üçün bék tiperge hâçeti bolmağanı üçün
⁴anğçün bu cüzâm şalkın zahmetdür aqrınlık birle bolğuçudur aşu ⁵kğuçu degüldür
 şuwqalgunuñ za'if bolğanı üçün ammâ lâbüd bir ⁶biri artundın toqşamay tēper aşıkmas
 hem uluğ bolmas ol qol tamarı ⁷dārūw kılamak beyânında bes vâcib bolur uşbu cüzâm
⁸zahmetinde sevdanı tenden ve çıkarmaqlık ve yeg kılamaklık bu zahmet ağır ⁹ğa
 kitmesdin burunrak eger bilsen zahmetli kişiniñ qanı köpdür dep ¹⁰ya'ni bozuq qandur
 bes lâzım bolur cehd kılamak tamarını çirütmekke êki ¹¹kolındın bolsa da eger qanınñ
 köplikini bilmesen tamar çirüttürme ¹²anunğçün kim uluğ tamurlardın çirüttürmek
 zahmetde ba'zı vaqtda ¹³zarar da bēür gâyet bék fâidesinden artuq velikin uluğ
 tamarlardın ¹⁴çıqğan kiçikine tamarlardın çirüttürgeyler eger bilseler şalkın qanı ¹⁵bardur
 dep bes münğüz birle aldurgandın yaşıraq bolur ¹⁶ve hem sölekden de yaşıraq bolur ve
 hem çäkilerke zarar azrak ¹⁷bolur uşbu aytilgan kiçikine tamarlar degenmez manğlay

tamarı kibi [5^a]¹ammā köprek vaqtda bu zahmetde tamar çirütmey çäre yoqdur
 anuñgün ²kim şoluv tamar çirütmey bolmas belki şoluvı bék tār bo ³lganda
 boynındağı eki tarafındağı uluğ tamarlarını çirütmey çäre ⁴bolmas huşušen tavşı bitgen
 çaqda eger tamar çirütse vācib ⁵bolur bir cimā' rāhatlanup tēk turmaq mundın song
 sevdānı ⁶çıqarsun tendin ayāric-i lūgāziyā birle ve dağı ayāric-i shehm'ül hanzal ⁷birle ve
 dağı arıg etsün özini ol sevdādan efşimün şerbeti ⁸içüp yana usūhudūs şerbeti birlen yana
 besfānç şerbeti birle ⁹ve dağı helīlec-i esved kara helīlecdür yana helīlec – i kabilī bolşun
 ve dağı ¹⁰kara hārīk şerbetini içüp yana lāciverd şerbetini içüp yana ermenli ¹¹taşnı içüp
 bes muhtāc bolunur cüzāmlı kişilerke alşunlar ¹²şarı helīlecni ve hem kara helīlecni her
 kıysısın onar dirhem yahşı ¹³haltıñni yarum dirhem ve hem kabuğı alğan yüzüm bir
 kırwañga étüp ¹⁴kaynatsunlar üç kumğan şuv birle bir kumğan qalğanıça ba'd süzüp
¹⁵dārūlarını taşlap şāf kılsunlar mundın song bal қоşşunlar ¹⁶beş dirhem qadarınça munı
 her dāim içürsünler ve dağı küllī tenini şarı māy ¹⁷birle yelli yerde şılasunlar tamām
 üstündeki māy kaynağunça mundın [5^b]¹song turup atlasun yetmiş adum mundın song
 eylensün ²öñge şolga artına aldına mundın song aşasun buğday ³gümecini bal birle ve
 hem içürgey sıfat kılınğan mezkūr dārūnı yeti ⁴künke tēgrü ve her kün kaynatavnı
 yanğaltşun içken çaqda ammā ⁵ma'lüm bilesin kim bu cüzām zahmeti eski bolmağan
 vaqtda hem sevdānı ⁶pāk kılaturğan dārūnı bir mertebe içürmek birle iş bitmes belki her
 ayda ⁷iki mertebe mezkūr dārūlarını içürüp pāk kılgaylar yād kılınğan ⁸ayāricler birle ve
 hem efşimün kibi dārūlar birle belki ba'zı vaqtda sevdānı ⁹pāk kılaturğan dārūlarını
 yengilrek étüp kırık künke tēgrü her ¹⁰içürgeyler yımşaklıq birle ve hem bék az az
 içürgeyler ve hem ¹¹kuvvetli yengilrek dārūlarını içürgeyler ammā ağır kuvvetli dārūlarını
 yıl ¹²tevekinde eki mertebeden artuq içürmegeyler yarım mertebe aprilde ¹³küz bir
 mertebe oktabirde bu yād kılınğan bék kuvvetli dārū hārīkdür ¹⁴huşušen hārīk-i vañid
 vācib bolur cüzāmlı kişilerinñ miylerni ¹⁵pāk kılamak baş ağırında yād kılınmış gargara
 kılası nerseler ¹⁶birle ve hem burununga tamuzaturğan dārūlar birle burnuna tamuzup ¹⁷ve
 dağı vācibdür tabī' atını kiptüreturğan dārūlardın ve hem kiptüre [6^a]¹turğan tū'āmlardın
 şaklanğay qarı sığır eti kibi yaşmıq ²kibi nerselerdin ve dağı cüzāmlı kişiğe kayguymak
 harāmdur ve hem iş ³işlemek üze ayalanmaq harāmdur ve hem issidin şovukğa ve şovukd
⁴ın issike küçmek zararlıdır ve dağı tenni sevdādın pāk kılgac ⁵içsün māylarını erit çetlevük
 māyını açmağan yüzüm ⁶şuvı birle ammā uşbu māylarını içmek sevdānı kat kat pāk
 kılgandın ⁷songdur ve dağı vācib bolur her erte birle riyāzet etmek içreki ta'āmeti

⁸çıkargandın song̃ ya'ni erte birlen elgen ta'āmı sing̃üp ⁹hem içi boşağaç yeng̃idin ol kün
 ta'ām yemeyinçe riyāzet etgey ¹⁰riyāzet bu revişcedür bék kaçqurmağa cehd etsün uluğ
 tavış ¹¹birle hem könglini şād kılup oynasun kişi birle gāyet bék tērlēgünçe hem
¹²sikēreşüp oynasun tamām katı tirkeşkünçe mundın song̃ tenini ovdursun ¹³gāyet bék
 tērlēgünçe mundın song̃ tērlegeç çüprek birle tenini ¹⁴kurutqaylar mundın song̃ şol sā'atde
 tenini māylağaylar issi ¹⁵likde şovuklukda 'adl ammā bu yüvüş kılguçı māylarla birle
 māylaşun ¹⁶ve hem evvel mā'lamaqda tenini kuvvetli kılaturğan māylar birle māylaşun
¹⁷helīlec birle ve hem māzı birle sirke birle şalgan māylar kibi ve hem her kaçan
 [6^b]¹kurılık bēkrek gālib bolsa tenni yımşatsun māylanaturğan māylarına ²hatunlar sütüni
 katuştursun ve hem hatunlar sütüni ba'zı dārūlar ³ğa katuşturun burnına hem tamuzsun
 eger köngli köngül bulğanmaq peydā ⁴bolsa ve hem köngli ta'āmı kabül kılmas bolsa
 kussun ammā yahşırak ⁵budur kim evvel munçağa kirsün mundın song̃ tenni
 yumşataturğan ⁶rahātlanduraturğan nerselerni sürtsün ol rahātlanduraturğan ⁷nerseler
 maştakī birle yaşalgan māylardur ve dağı yüzüm yığacı ⁸ning çiçekinden yaşalgan
 māylardur ve dağı kuşt māydur bu ⁹kuşt māyını başına kollarına ayaklarına sürtsün uşbu
 revī ¹⁰şce māylağandın song̃ yarum sā'at tursun da mundın song̃ ¹¹kuş kanatını kuşarğa
 cehd etsün egerçi tamağına kuş kanatını ¹²tēgürüp bolsada afşentinni içsün ammā köprek
 çākda vācib ¹³bolur munçada tenni rahāt etmek laṭif dārūlardur māylar sūrtüp ¹⁴kim ol
 māylarğa naṭrını katuştutup hem kükürdni katuşturun belki ¹⁵hardalını şı'itni
 yumrıbörüceni dār-ı fūlfulni kim bōrūce bōridür hem 'ākırkarhāni ¹⁶katuştursun hem
 miyvīzecni hardalını şabırını fūtençni dağı uşbu ¹⁷dārūlarını yaylamakka muhtāc bolur ba'zı
 ağırgan yerlerine belki ferbiyūn [7^a]¹kibi dārūlar hem bu urunda katuşur uşbu hāller
 küllīsi munçağa ²kirgen vaqtdür tenlerindeki fesādni çıkarmak için ve hem tērletmek
³üçün angçün uşbu cüzām zahmetine tērletmek bir uluğ kā'ide ⁴dür uluğ dārūdur ve dağı
 munçadın çıkğaç tenlerün kuru ⁵tğaç barça tenlerine tiryāketi ezüp sūrtgeyler issi ko
⁶yaşda oturup yana issi ewde yana issi munçada ve hem mu ⁷nçada pāk şābūn birle
 yuvunğaylar gāyet fāidelidür ammā cüzāmlı ⁸kişi cimā'dın bi'lküllīyye şaklangay hiç de
 cimā' kılmağay gāyet ⁹hāzerdür ammā cüzāmlı gāyet uluğ dārū gāyet fā'ideli dārū tiryāk-
 i ¹⁰fārūkdur belki cüzām için yoramalı yaşalgandur her künde yarum ¹¹mişkāl içürgeyler
 yahşı kaynağan issi şuvğa ezüp ve dağı ¹²kaynağan şerbetke ezüp eger tabī'atı bunlasa
 ba'zı vaqtda bir dirhem ¹³kadarı içse hem bolur ve hem futneke katuşturun içse hem
¹⁴yahşı bolur ve hem bu tiryākni burnına tamuzğaylar ve dağı bilesin ¹⁵bu cüzāmlı kişike

kara yılan eti fâ'idelidür cüzâmhande yılan étine yeter ¹⁶hiçbir dârû yokdur ammâ
 vâcibdür kim tağ yılanı bolşun ve hem şahr ¹⁷ā yılanı bolşun ammâ orman yılanı yana şaz
 yılanı yana şuvlar yanındağı yılan [7^b]¹ ağaçlıkğa şazlıkğa ve hem açılkalargğa yakın
 yerlerde bolğan yılan ²lar bu yād kılingan yılanlar küllisi de yaramas anuᅅcün bu şifat
³kılingan yılanlar étiniᅅ şifası azdur hazeri köprekdür belki ⁴ba'zısı kişini öltürür
 anuᅅcün bu yılanlar küllisi kişini şuv ⁵şatgucıdır aşığan kişi şuv içüp tamām şişinür
 toyabilmes ⁶bêlkim taw yılanı kim ol tawda ağaçlık şazlık bolmasa ᅅāyet yaᅅşı ⁷dur ammâ
 yılanı avlaᅅaᅅda şol sâ'atde ok bolcak bermeyince başın kıyru ⁸ᅅin birer tıtam yerden
 êki balta birle biryulı kêsüp taşlasun mundın ⁹sonᅅ karaşun tēz ölmeyince uzaᅅ dolap
 tursa kanı hem köp aᅅsa yılan ¹⁰henüz terk bolup uzaᅅ zamāᅅgaᅅa dolap tursa şifası köp
¹¹bolğan yılan uşbudur eger kanı hem köp aᅅmasa ve hem tiz zamān dalama ¹²yınᅅa ölüp
 kitse şifalı degildür anı almaᅅay sen mundın sonᅅ için ¹³yarup şan'at birlekilerün içindeki
 bavrun alup taşlasun ammâ ¹⁴şaklanşun öti şıtulmaşun çünkü öti zehrdür kazanᅅa şalup
¹⁵bişürsün bişürmek şan'atı beyān kıılır رَبِّهِمْ خُذْ bolsa è ¹⁶tin hem yeşün şorbasın hem
 içsün nitekim hikāyet olundı huşuşen ¹⁷endürmāhis hekim zamānında bir cüzāmlı kişi
 yılan tüşüp ölgen hem [8^a]¹çerüp اِيْرُوْلِكَا şerābnı öleyim dēp içdi fi'lhāl şifā tapdı bu ²hāllni
 endürasmāhiske haber berdiler érse endürmāhis kat kat şıtap ³baᅅdı fāidesin mu'ayyen
 bilüp yılan étün katuşturun tiryāk'ül ⁴fārūk yaşadı şol zamāndın bēru anuᅅ şan'atinᅅe
 tiryāk'ül fārūk ⁵yaşaladur ammâ bişürmek kâ'idesi budur kim pāk kazanᅅa şuv şalup ⁶koᅅ
 şuvı birle kat kat yuvulᅅan yılanı şalup kaynatᅅaylar hem çıkar ⁷çıᅅmaz tuz hem şalup
 kaynatᅅaylar tamām étleri söyekleründin ⁸ayrulᅅanᅅa ba'd süzüp alᅅaylar étin başᅅa
 şorpasın ⁹başᅅa alᅅaylar söyeklerün taşlaᅅaylar étin aşıᅅaylar şor ¹⁰pasın içgey ammâ ol
 hāilde aşamaᅅa hāccetli bolmasa étni ¹¹kipdürüp koyᅅaylar hāccet vāktide aşamaᅅa yarar
 ammâ koyaşᅅa ¹²herᅅiz körsetmegeyler hiç de hem yüvüş çakda hem kıurı çakda
¹³anuᅅcün koyaş şū'lesi yılan étiniᅅ fāidesin yasallı kıılır ammâ ¹⁴yılan étin bişürᅅen
 vāktde köᅅerçin balasın hem birᅅe bişürse ¹⁵yaᅅşı bolur ammâ bu revişᅅe yılan étin
 yemekde ba'zı vāktde yeᅅeᅅde ma'lüm ¹⁶bolmakı belki bir anᅅadın sonᅅ kesekrān fāide
 tēᅅrür belki fāide tēᅅürmek ¹⁷burun peydā bolur 'aᅅl kitmekek bir anᅅa künke tēᅅrü uşbu
 'aᅅl kitmekek anuᅅ [8^b]¹fāide tēᅅürmekligi 'alāmetidür ammâ yılan étin aşamaᅅdın
 tokᅅamak vāᅅtı ²şol vāᅅtde kim yılan étin aşay aşay teni bāz şişe başlar mundın so ³ᅅᅅ
 'aᅅl hem kitebaşlar bir anᅅa kündin sonᅅ uşal tērileri kıopup kıoyu ⁴lup astındın yaᅅşı tēri
 usar şāf taze étke eylenür selāmet ⁵bulur eger yılan étin aşamaᅅdın köbünmese 'aᅅlı hem

kitmese dağı ikinci ⁶kat kat aşasun şorpasın hem içsün ‘alāmetleri peydā bolğunça ⁷yine ikinci dürlü kâ‘ide kara yılannı mezkūr kâ‘ideçe eki yerden kēsüp yerke kōmgey ⁸anda turğay kurutlanğunça mundın song̃ kırtı birle çıkarup kibdürgey ⁹kölgede mundın song̃ cüzāmı bēk uzğan ağır bolğan kişike içürgey ¹⁰ler üç künke tēgrü her kün bir dirhemni ol kurutlağan yilandın içürgeyler ¹¹kırtı birle bal şuvı katuşturup içürgey yılannı zeyt māyına şalup ¹²bişürüp ol zeyt māyını üstüne sürtse gāyet fāideli bolğay ve dağı ¹³mezkūr yılannı kazaŋga şalsun sekkiz ülüş sirke ¹⁴şalsun bir ülüş şuv şalsun bişürsün yılannı yımşak ok birle tamām ¹⁵ezilğünçe ayrılğunça mundın song̃ etin süzüp taşlap ol sirke ¹⁶birle şakalın saçın aldırup mundın mezkūr sürke birle başın yüzün ¹⁷ovşun üç künke tēgrü bu revişçe yılan eti dārūlarun kılgan sebebidin [9^a]¹sebebidin yavız bozuk tēriler soyulup tenine taze tēri peydā ²bolur bi’lküllīyye selāmet bulur ve dağı cüzāmlı kişike koy süti ³gāyet muvaffağdur belki özge nerse aşamay anı içüp tursa bēkr ⁴ekde yahşı bolur eger ol sütke koşup aşasa da şāf arpa ⁵etmeki yana şāf buğday etmekini koşup aşasun ammā burnuna ⁶milevşe māyı tamuzsalar fāide bolğay kurulkanı kētergey ve dağı selāmet ⁷bula başlağaç sütni koyup açi nerselerini içsün ballı sirke ⁸kibi kıru sirke kibi kısmak için içinde tutmak için yarama ⁹s anuŋğün her açi nerse cüzāmlı kişike zararlıdır sir kibi kıyan hāşiyet ¹⁰hāşiyet-i kıyan çahta degen hekīm aytdı evvelki helit zamānında ¹¹ğı ‘arablar aytup tururlar kim bir kimesne kıyan tubıgım özi birle tutsa ¹²til tiş yaman köz tēgmes ve sihr kār kılmaz anuŋğün için ol ¹³tubıkdın dīw peri ve cinler kaçır ermiş hayz ornı bolğan ¹⁴üçün eger anı kebāb etüp miyesini yēseler sırhawdın peydā bolğan ¹⁵titremekni kiterür ve eger dört arpa agramnı miyesini on altı mişkāl şıgır ¹⁶süti birle içseler hergiz ol kişining̃ şakalı saçı akarmıya ādemning̃ ¹⁷tükriği haşerātlar çıkmakıga fāide kıılır ve hem timrevke ve hem söyelke fāide [9^b]¹kılır ol tükrukni sürtgeyler aç karnındın ve eger hatunlar sütnün bal birle ²içse kavuğdaki taşnı çıkarur ve eger ādemning̃ sidügi it tişlegen ³yerke koyğalsalar āşkäre fāide kılgay ādemning̃ saçnı köydürüp ⁴şarı māyga katuşturulsa toştuşka div şişikni onğaltur yine ⁵ādemning̃ sidügi yavız irinlegen kıoturlarnı onğaltur ve bir orundan ⁶ikinci oruŋga köçetürğan kıoturlarnı tüzetür ve hem timrevni tüz ⁷etür ve dağı aç kişining̃ rüze tutğuçıning̃ tükriğini içinde kurut bolğan ⁸kolağga şalsalar kurutları cümlesi ölüp çıkğaylar yine ādem ⁹söyekini köydürüp bu māhastalı kişike ve hem ziyāndaşlı kişike içürgey ¹⁰ler hem buvnları avrıtup yörüyalmağan cāymāndeke içürgeyler ¹¹mezkūr ādem süyekini külünü erite ol zahmetdin kıutulğay tekrār şinalğa ¹²ndur demişler yine yaş balalarınğın sidügi şoluw tarlığına fāide

bêrür ¹³ve hem hatunlarınġ sūti biren bolġan kišike bék fâidelidür qur ¹⁴ġaşun beyânında ušbu dârū qurġaşun külidür ammâ yahššı ¹⁵sı qara qurġaşun külidür qurġaşunni tamâm yandurup kül qılġandın ¹⁶song sirke šalup šuġarġay yine ot kibi bolġanqa yandurġay ¹⁷yine sirke birle šuġarġay üç mertebeke tēgi böyle qılġay bu dârūw [10^a]¹bu dârūw ġāyet laţīfdür šalkındur qurıdur êkinçi mertebede ²yumšatur šalkın šišiklerni ve hem qatı šišiklerni yu ³mšatur ve hem barqa cerāhatlerniġ qabarçıqlarınıġ ve barqa ⁴šišiklerniġ belāšurun yašaġanda bu dârūni qatuštu ⁵rġaylar anuġġün bu dârūniġ fâidesi budur kim her yerdeki ⁶ušal êtlerni ašar ve hem çirük êtni kiper ve hem ornına ⁷yahššı êt üstürür ve hem dübür kim olturaçak yer yarılġan ⁸bolsa bu dârūni mây birle balavuz qaynatup sürtkeyler šifâ ⁹bolġay ammâ bu dârūni ašamaġa yaramas kišini öltürür dügi ¹⁰beyânında buġdaydan issirekdür ve hem qurı qılġuçu ¹¹dur ammâ sūt birle biškenindin song tenge azuqdur yahššı ¹²azuq peydâ bolġay ve hem menī ziyâde bolġay tombıq nîlū ¹³feri beyânında bu nîlūfer türkiçe tombıqdur köprek köl içinde aq ¹⁴maġan šuvlar içinde usar urluġı ġabb'ül 'arūs dep ayturlar ša ¹⁵lġındur yüvüšdür tombıqniġ tamırı ālā tenge fâide qılır töyüp ¹⁶šuw birle çılatup beylense ve hem tamırı issi šišikler ¹⁷ke baġlansa qaytarur ve hem šerbet êtüp içilse talak šišikni hem [10^b]¹kaytarur hem tamırı ve hem urluġı qabarçıqlarını tüzetur töyüp bašġa ²baġlansa yoklatġuçıdur ve hem issilik birle avrıtkan bašni ³tüzetküçidür ve hem šarılık birle avrıtkan bašni tüzetküçidür ⁴ušbu tombıqniġ šerābı yötelke yahššıdur köp tüšlengen ⁵kišike fâidelidür anuġġün šehvetini šındurur her qaçan içülse ⁶mek šerābına qatušturulup bir dirhem qadarın ve hem šehvetini qavī qılır ⁷hušušen bu ġāsiyetni qılır ve hem tamırı dāim çilk qılġan içbaw ⁸runi tokqatur ve hem çākideki qabarçıqlarını tüzetur ve hem tamırı qavuk ⁹aġrġını tokqatur qasıqqa koyup baylaġılaç ve hem urluġı ġā ¹⁰yet kuvvetli dârūdur belki hic de tokqamay turġan ġayzını tokqat ¹¹tur ve hem šarı tüšli tombıqniġ tamırını ve hem urluġın sūt birle ¹²qaynatup bir anqa kerre içse hatunlarınġ raġmindin tokqanmayınça kēlgen ¹³yüvüšlikni tokqatur ušbu tombıqni qaynatup šuvına šeker šalup ¹⁴yine qaynatup qoyurtup köpükün alup tašlap šešeke qoyalar to ¹⁵mbıq šerābı dēyüp aytulġan ušbudur bu šerāb hušušen bizgek ¹⁶ke fâide qılır na' nā' türkiçe ve hem farsīde na' na demekile mešhürdur ¹⁷urušça metrūške demekile mešhürdur issidur qurıdur êkinçi mertebe de [11^a]¹ādemniġ tenini issi qılır hem qurumaklıġı bardur ve hem ġāyet laţif ²dür her kim êrse ušbu ve hem ġāyet metrūškeni sūt üstü sepüp ³koysa ol sūt herġiz açımaġay ve hem uyumaġay ve hem her kim êrse ⁴metrūške qaynaġan šuvni sirkeke qatušturup bašına yan maġla ⁵yına baġlasalar

fâidesi şifâsi bolğay ve hem katarak bolup ve hem ⁶avritup turğan tilni bu metrüške birlen oğaylar şifâ bolğay ⁷ve hem avritğan kulakğa munuñ süti tamuzğaylar ve hem bu metrüške ⁸şerâbı kan tükürken kişike fâide kılğay ve hem sütsizrek hâtu ⁹nlar bu metrüşkeni emçeklerine bağlasalar sütleri köp bolğay ¹⁰emçek avritunu toqtatur ve hem emçekning şişikni kaytarur ve hem ¹¹uşbu metrüške içni kuvvetli kılur ve hem issi kılur ve hem uçkulık ¹²tutakni toqtatur ve hem şarov kaynamakni toqtatur şuv birle kayna ¹³tup bal şalup içülse ve hem köngül buvalğamakni toqtatur ve hem ¹⁴şımakni toqtatur ve hem sarı tüşken kişike fâidelidür huşuşen ¹⁵şerâbı gâyet de fâidelidür ve hem şehvetni kuvvetli kılur ve hem muhkem kılur ¹⁶yâ'ni şehvetning azgına sebebden koyulmakni toqtatur ve hem uşbu ¹⁷metrüşkeni mışak birle kaynatup içseler ve hem huşuşen sirke hem [11^b]¹ katuş bolşa içdeki şaalçanlarını ve hem busurlarını ve hem uvaq kurut ²larını küllisini öltürür ve dahı bu metrüşkeni yeter şuvargan şuv birlen ³kaynatup ve hem bal birle kaynatup içülse her türlü iç barını toqtar ⁴turğan birenden gayrı baru bolşa ve hem kuturğan it tişlegen ⁵kişike fâidelidür kireç hâşiyeti beyânında yâralardağı artuq etni aşar ⁶ammâ şuv birle kat kat şuvğarulğan yuvulğan cerâhatke ét üstü ⁷rür ve hem otka yangan a'zâğa sepseler gâyet fâidelidür nişâ ⁸tur hâşiyeti beyânında yahşısı gâyet aq bolğandır issidur ⁹kurudur üçünçi mertebening ahırında tenni laţif kılğuçudur ve her ¹⁰fesâdnı arıtkuçudur ve hem aq tüşken közke fâidelidür ve hem kaz tama ¹¹klı kişike boğazına bağlasa kaytarğay ve hem tamağğa çıqğan bağağa ¹²fâidelidür neft hâşiyeti beyânında issidur kurudur törtünçi mertebeke ¹³tégrü laţıfdür huşuşen aq tüşli bolğanı tende bolğan her bozuq ¹⁴lıkni ornundın koparur tuzetür ve hem arıtkuçudur ve hem tamarlarıning ¹⁵buyalğanını açkuçudur ve hem uça avritkanığa fâidesi bardur ve hem ¹⁶barça buvun ağırgına avritğanına fâidesi bardur huşuşen aq ¹⁷tüşli bolğanı çağır tüşli neft şalkınlık birle avrutğan kulakğa fâidesi [12^a]¹bardur ve yine aq tüşken közke fâidelidür huşuşen kara tüşli bo ²lğanı ve hem şoluvı tär bolğanğa fâidesi bardur ve hem gâyet eski ³yötelke issi şuvğa katuşturup içkeyler içning çemëtüp ⁴avrutğanına fâidelidür hem içke tolu yel peydâ bolup avrutqanda ⁵fâidelidür ve hem içreki kurutlarını öltürür huşuşen kara tüşli ⁶neft ve hem ol kurutlarını tüşürüp içden ve hem hatunlarıning ⁷rahmi şalkın bolğa fâidelidür ve hem türlüğ buşan şişe bal kurtı ⁸çıyan çağğan kişilerke fâidesi bardur hurma içinde yâk beyânında ⁹bu yemiş söyekni köydürüp belâşturğa katuşturulşa gâyet ya ¹⁰vız kabarıqlarını tuzetür yine bu yemiş söyekini köydürgeyler yine ot ¹¹kibi bolğaç şuv birle şuvğaylar ve hem yugaylar közke sürtilüp ¹²tartğaylar tüyte sürmes kadarı fâidesi

bolğay hem közdeki ¹³ķabarçıklarnı tüzetkey ve hem kirpürük uzun kılğay ʔobalāk ¹⁴hāşiyyeti beyānında ādemning tūsni kōrkem kılur a‘zāsın hoş ¹⁵kılur ammā hindūstān ʔobalākı kiterür bu ʔobaķın yaralarnıng ¹⁶belāşturına ķatuşturulşa oruᅇgulmay turğan yaralarnı ¹⁷oᅇgaltur ve hem oyulup aşalaturğan yaralarnı tüzetür ammā bu ʔobalākı [12b]¹hāccetsiz vaķtda kōp aşamağaylar cüzām zaħmeti peydā bu ʔobalāk burun ²hem ağız şāsūğanğa ve hem érün ve burun yarulmaķına tiş étiniᅇg ³za‘if bolmaķına ġāyet fāide kılur ve hem yavnı hātırını ġāyet ziyāde kılur ⁴ve hem ağızdaķı uzālına ve yolğan yaralarnı tüzetür ve hem ķavukdaģı böyre ⁵kdeki taşlarnı ķıķarur tüşürür buyulķısız kişike ġāyet fāidelidür ⁶ve hem za‘if ķavuklı kişike ġāyet fāidelidür munı aşasa ķavukı ķavı kılur ⁷ve hem issi kılur ķavuk haķķında böyrek haķķında ġāyet bēk fāideli ⁸dür ve hem şalkın raħimli ĥatunlar ʔobalākı yeşeler raħimleri ⁹ssı bolur selāmet bulurlar ve hem bab-ı ĥar zaħmetine fāide bérür ve hem hā ¹⁰tunlarnıng raħimleri bağlanğan bolşa ya‘ni tokᅇalğan bolşa ¹¹yani bala bolmay turğan ĥatun bolsa raħimning bağlanğanın ¹²açar ve daħı istiskāya ġāyet ēski bizgeklerke fāidelidür ve hem çıyan ¹³çaķğan kişilerke ve hem ġāyrı haşerātlar çaķğan kişiler fāidesi kō ¹⁴pdür kışķaç hāşiyyeti beyānında eger kışķāçnı yandurup kül kılşala ¹⁵r ol kül şowukluğdan yarılğan ayakğa bēk yaħşı bolur ve hem uşbu ¹⁶kışķaçnıng küli alayınlı kişiniᅇg davālarına ķatuşsa fāidesi kōp ¹⁷bolğay ve hem şızlavlı kişiniᅇg ķatı şişiklerine kışķaçnı yarup [13a]¹beyleseler fāide kılğay kışķaç biren bolğan kişilerke fāideli ²dür ayağın kırılan ve hem kışķaçlarun şuvırup taşlap ve hem ³için bawrun çığarup taşlağanındın soᅇg ķurı gew ⁴desin yarup tuzlı silti birle üç mertebe yuvup ba‘d bişürüp biren ⁵bolğan kişike yedürseler hem şorpasın içürseler fāidesi ⁶bolğay ēskirek bolup uzmağan bu kışķaç çayan çaķğan ⁷kişike hem ürmegüç çaķğan kişike fāidelidür hem mezkūr kâ‘ide ⁸çe bişürüp yegeyler hem çaķğan yerine bağlayalar ķo hem ķutur ⁹ğan it tişlegen kişike uşbu kışķaçnıng külini bal birle ¹⁰ēzüp içürgeyler ve hem tişleken ornuna bađlamaķğa dā ¹¹rūw yaşagağaylar uşbu kışķaç küli birle haķıķat beyānı ķuturğan ¹²itniᅇg öz beyānında yalğandur büdene étni beyānında büdene étı kükē ¹³étinden yaħşırađdur büdene étı menı arturur ve daħı fehmiᅇ ġāyet ¹⁴bēk arturur ve hem şehvetni ziyāde kılur vallāhū a‘lem zeyt māyı beyānında ¹⁵zeyt māyınıᅇg barça türlügi tenni ķutlı kılğuçı ĥareketni āsān kılğuçı ¹⁶dür zeyt māyı issi şişikler kızıllı tūsli şişiklerni ķaytarur ve hem ¹⁷şarı şuv ağaturğan érün ağaturğan ķoturlarnı tüzetür ve hem [13b]¹ve hem üni tüzetür hem barça yaralarnıng dārūlarına ķatuşturulur ²ve yine zeyt māyınıᅇg çöpresi ķoturlarnı tüzetür ĥatta ĥayvān ³larnıᅇg ķoturlarun hem tüzetür ve yine zeyt māynı

şuv birle kaynatup ⁴buvunu avrutğan siñirlerke sürtse fâidelidür ve hem eski zeyt ⁵mâyı ağa hızlavlı kişilerke fâide kılar sürtşeler yine eski zeyt ⁶mâyını közke kertşeler karangguluğnı kiterür zeyt mâynıng çöprek ⁷in istiskâ ya'nî şuv içüp toymağan kişiniñ kuruşına şıla ⁸ğay ve hem içindeki kurutları tüşürmek için zeyt mâynı yuvlı ⁹kılıp içgeyler ve hem içinde şişik bolup uluğ yumuş toktal ¹⁰ğanga hem içgeyler ve hem çençüvine ve yine içi bargan kişiniñ kuruşa ¹¹ğına burçağ unını zeyt mâynı birle yabuşturğaylar ve yine mâynı yuvlı ¹²şuv birle katuşturun içüp kuşsa her içürken bolşalar dermâ ¹³n tapğay tîn-i ermenî ma'nâsı ermenili balçığı demekdür ol ba ¹⁴ıçık bir gülrek kızıl palçıkdur buyavçılar anuñ birle altunı boyarlar şalkın ¹⁵dur kurudur êkinçi mertebede toktamağan kânı toktatur anuñçün ¹⁶ğâyet bék kiptürkücidür yine bu davâ kişini öltüretür her türlüğ ¹⁷şişikni kaytarur hem yaman kotonı sirek yüzüp açsun [14^a]¹ kerek uşbuna beylesinler ve dağı a'zânıng bozulmağlını toқта tur ve dağı yaralar tüzetmekde 'acâib-i nazîr fâidelidür yine miy ³den boğazğa sarı şuv inmekni toktatur ve hem ağız ve burun ⁴yarulğanga fâidesi köpdür ve hem kan tükürken kişike şifâlıdur ⁵ve dağı biren bolğan kişike gâyet fâidelidür anuñçün kim öbkenüñ yüvü ⁶ş kabarıklarun kiptürür ve hem soluvı tār bolğan kişike şifâdur ⁷ve hem çäkide kabarıklarını tüzetür ve hem iç barunı toktatur ve hem hesâb ⁸dan artuğ koyulğan hayznı toktatur ve hem birenning bizgekine ⁹ve hem ölet bizgekine gâyet fâide berür nitekim hikâyet olundı bir şehrde ¹⁰bir 'azîm ölet peydâ boldı ança cemâ'at bu balçıknı üçki huşuşen hamrge ¹¹şalup içmekke 'âdet tutқанlar êrdi anlar küllîsi selâmet ku ¹²taldılar gayırları öldiler ammâ munı üçkike şalup içkende gül şuvunu ¹³hem katuşturun içkeyler hacet'ül ermenili ya'nî ermenili taş beyânındadır ¹⁴bu taş lâciverdke yakınrağ taşdur ammâ tüsi lâciverd tüsli de ¹⁵gildür ve hem lâcivert birle yerden hem çıkmas lakin kadem taş kibi yımşak ¹⁶rağ taşdur ammâ nakkaşlar bu taşnı lâciverd ornına nakışke tutar ¹⁷lar ba'zı vaktde içke bék yahşı töğüldür ammâ sevdânı kiterür ezüp [14^b]¹ içşeler sevdânı kitermekde lâciverdân hem kuvvetlirekdür ²vallâhüa'lem sütli biçânlar beyânında bu sütli biçânlar köpdü ³r ammâ meşhûrı yetidür şıfatlarını bu revüşde her kaysısının ö ⁴tkün sütü bolur köydürküçidür keşküçidür bu yeti türlüğ ⁵nüñ her kayusı kişini öltürküçidür ve hem içni bardurğuçıdur ⁶sütü bék kötügdür andın qala urluğı kuvvetlidür andın qala ⁷tamırı kuvvetlidür andın qala yafrağıdur sütü issidür kurudur törtünçi mertebe ⁸de özgelere hem issidür kurudur êkinçi mertebeden başlar ü ⁹çünçi mertebeke yekünçe fâidesi budur kim söyelni bitürür huşuşen ¹⁰sütü üstün kaynatup tekrâr sürtülse onğaltur ve dağı bu biçân

¹¹larning süti tügni kiterür huşušen kuyāşlı kün sürtülse tügni tü ¹²şürür mundın song çıkşa da za'if çıkğay ammā tekrār kat kat ¹³sürtülse tüg hiç de çıkmağay ammā zeyt māyı birle katuşturulup sürtü ¹⁴se tügni kitergey ammā tüg yine selāmet çıkğay uşbu biçānlarınġ ¹⁵tamırını töyüp sirke birle katuşturup beyāşur zahmetiniġ eylesinde ¹⁶ki şişikke beyleseler yımşatğay ve hem temrevüke bu revişçe beyleseler tüz ¹⁷etgey ve hem şaşuğan kabarıqlarğa ve hem oyulaturğan uzāldına aşā [15^a]¹turğan yarağa ve hem şıtrula koturlarına ve hem ot közi degen tü ²yürçeklerke hem bularğa oħşaş cerāhatlerke belāstur kılup ³ya'ni belāsturlarğa katuşturulup yabuşturulşa uşbu ⁴mezkūrlarınġ küllisi fāidelidür ve dahı şızlayaturğan tişke sütni ⁵tamuzğaylar tişiniġ oyulğan ornı bolşa oyulğan yerine ⁶tamuzğaylar tişini tüşürgey āsānlık birle ammā özge ornına balavız ⁷yabuşturup oyulğan ornunġına açun koyğaylar gayrı ⁸tişlerke tēgmesün dep bu revişçe tamuzğaylar yine sütlü ⁹biçānning tamırını sirke birle kaynatup tişi şızlağan kişi kat kat ağzun ¹⁰çaykasa şızlavı toқтаğay ammā bir kişi muni hesāben rūşen bilüp ¹¹kaynatup içşe içdeki beyāşurnı kiterür ve hem kaçırıklarını arığ kılur ¹²ve hem içdeki yawız şuvlarını arığ kılur ve dahı eger bir kişi encār ¹³yemişini bu biçānning sütni bir eki tamçı yana üç tamçı tamuzup kiptürüp ¹⁴ol encārni aşasa içdeki her türlü bozukluġni āsānlık birle yeg kılğay ¹⁵ve hem encār hāzır bolmasa etmekke talışkanğa tamuzup yegeyler bu biçān ¹⁶ning süti bolşun kerek tamırın kerek biçān kaynatup içgey kişi ¹⁷süçü bal birle katuşturup içgeyler balnı köprek dārünü azrak [15^b]¹şalışun eger baldan başka içse ağzı tili boğazı şişkey ve dahı ²ikinçi kār ide sütlü biçānning butaqlarını sindurup alşun yeş vaktde ³kēskeç fāidesi köp bolmas ol yeveş butaqlarını turāb yanġı çömlek ⁴ke şalup azġına kömür üstüne koyup akrın akrın kavırsun töyüp ⁵uvak kılup eki yüzüm kadarını talışkanğa katuşturup ol talışkanı şuv ⁶birle ezüp içgey yine üçünçi kār ide butaqlarını alup kölke yerde kiptür ⁷gey yine ol butaqlarınġ kayrusun kobarup alğay yine ol kıyıkni ⁸esrütkeçke şalup bir kün tevlēki tütüşün mundın song ol kıyıklarını ⁹şıġup taşlasun esrütkeçni içsün şaklanup köp içmegey ¹⁰küllī zahmetlerni çıkarğay ammā köp içmekdin şaklanğaylar ammā bēk ¹¹zehr sütdür eki dirhem kadarınça içse öltürür imdi bu zehrni içgey ¹²kişiniġ hāli müşkil bolşa fi'lhāl katuk köp aşatğaylar hem sārı ¹³māynı köp içürgeyler ve hem qar eritüp yelletüp ol şuv birle ¹⁴munçağa kirgey koyunğay inşā'allāhüteālā şifā tapğay kükürt ¹⁵hāşiyeti beyānında ala tenli kişike fāidelidür ovup sürkeke katuşturup ¹⁶sürtse ve hem dahı kabarıqlanğan koturlarını tūzetür ve hem temrevünü tūzetür ¹⁷sürke birle hem silti birle katuşturup ezüp tenni ovsā kıçuvnı [16^a]¹bitürgey ve hem ayaġı şızlağan kişi bu kükürtni

ermenli silteleri ve ²dağı şuw birle katuşturup ayağına şıvalaşa fâidesi bolğay kükür ³tni yeşkese toқтаğay ve hem ballı sürke birle za'if kulağğa tamuz ⁴salar fâidesi bolur kebüste hâşīyyeti issidur evvelki mertebe ⁵de qurıdur ekinçi mertebede içdeki çiy fesâdlarnı bişürgüçidür ⁶hem içni yumşaq êtküçidür hem kiptüçidür huşuşen ilgeri ⁷kaynağan şuvun töküp ekinçi şuw şalup tolşa bék fâide ⁸lidür küçelining küli bék gâyet kiptürküçidür ve hem avırtularnı ⁹toqtatur 'acāib yahşı fâidesi bardur kebüstening azuqlığı yengil ¹⁰dür ve hem yüvüşdür yaşmıqdan ammā kebüste aşagandan hâşıl ¹¹bolğan kan uşal kan bolur tenni ağır kıılır meger semiz ét ¹²birle yana tavuq eti birle bişse yahşırağ bolur ve dağı kebüste yafrağın ¹³töyüp özin kez ya ĩnek talağğa katuşturup bolsun her ¹⁴türli issi şişiklerke bağlasalar kaytarur ve hem aq tūsli ¹⁵yumşaq şişiklerni ve hem kızıl tūsli şişiklerni kaytarur eger yaralarnı ¹⁶kabarçıqlarnı hem onğaltur ve hem yörüytürğan yavız yaralarnı onğaltur ¹⁷ve hem yumurtakaning ağına katuşturup uşbu kebüste yafrağın otğa [16^b]¹yanğan orunğa bağlasalar gâyet fâidelidür yine erseleytürğan qotur ²larnı tüzetür ve hem tuz birle töyüp ot közi degen tüyürçükke bağla ³salar fâide berür onğaltur yine başı kalturağan kişike fâide berür ve hem ⁴hulbe biçānı birle kebüsteni birge töyse şızlağan ayakğa bağlasa fâide ⁵dür buvunsız kişiler kebüste bişken şorpağa köp oltursa ⁶lar fâide kıılır ve dağı bu kebüsteni hulbe otını sirke birle katuşturup ⁷töyüp baylasalar ayak şızlavına ve hem buvun şızlavına fâidesi teyer ⁸yine kebüsteni çılay şıgıp şuvunı burunğa tamuzsalar başını barça ⁹zahmetlerdin arığ kıılır ammā kebüste yemek hâşīyyeti budur kim tilni ¹⁰bitürür ve hem yüzni rüşen kıılır yine pişken kebüsteni gül māynı birle ka ¹¹tuşturup gargara kıılsa tamaq baqasını tüzetgey ammā kebüste a ¹²şamaq tavışnı şaf kıılır ve hem çiynep şuvnı şuvırsa kēsilke ¹³n tavışnı tüzetür ammā azuqlığı içke bék yahşı degildür ammā tuz ¹⁴lağan kebüste békrek de içke uşaldur ammā kebüsteni şıgıp şuw ¹⁵nı çıgarup evvel şuvnı yüzüm şuvı birle içse şarılık zahmetini ¹⁶kitertegey ammā bişken küçeni içke yahşıdur eger talaq talaqı agrı ¹⁷ğan kişi kebüsteni çılay sirke aşasa fâidesi köp bolğay ammā yine [17^a]¹bu kestening hâşīyyeti budur kim sidük yolını açar ve hem hayz yolını ²açar ve yine kebüste tamırını köydürüp kül kıılıp ezüp içse kavu ³qdağı taşnı keşer yine kebüstenen şıgulğan şuvnı hamr birle ka ⁴tuşturup içse yılan çağğan kişike fâide kıılır ve yine qutu ⁵rğan it tişlegen kişilerke fâidesi bardur sütler beyānında ⁶qarut şıyrınning süti yahşı degildür ve hem aq tūsli şıyrınning ⁷süti yahşı degildür hem aruq şıyrınning süti yahşı bolmas ammā sütini ⁸köp aşamaq bitni köp kıılır ve hem tenni ala kıılmaq havfı hem bolur ⁹meger şeker birle katuşturup içse tūsni körkem kıılır ve hem bék

sümü ¹⁰rtür huşūšen hatunlarını bék sémürtür ve hem issi ve hem kıru tabī‘atlı kişini sémürtür anungcün bu revişçe içmek içdeki ya ¹²vızlıklarını kiterür hem çıgarur azuknı ki tarķatur ve dağı sipkeli ¹³yetli kişi erümçek şuvnı içse ve hem yüzine kat kat sürtse sipkél ¹⁴bitgey ve dağı ba‘zı vaķtda bir kişike yavız şişikler köp çıķsa ¹⁵ve hem teni ķoturlap hem kıçuvı köp bolşa sütüni köp içse teni tazeĝa ¹⁶eylenür içinde azrak şarılık zahmeti bolmasa ammā içinde katuv ¹⁷lar ve şişikleri bar kişike süt zarar bergüçidür ve yine süt içdeki [17^b] ¹uvaķ tüyek ķabarçıklarını pāk kıılır içindeki şarılık zahmeti bolmaşa ²erümçek şuvnı helīlec birle ķatuşturun teni ķoturlı kişi halāş bulĝay ³singirleri avritĝan kişike süt aşamak yaramaz ķatı zarar dur huşū ⁴şen şalkınlık birle singirleri avritĝan kişike ĝāyet zarar dur kez ⁵e sütü miyden tamaķĝa açı şuv inmekini toķtatur tüzetur ve hem bo ⁶ĝazdaki ķabarçıklarĝa fāide dēĝürür ammā süt kırılıķdan hā ⁷şıl bolĝan unuķaķlıķnıĝ dārūwıdur ve hem iç boşunıĝ ⁸sebebsiz kayĝuymaknıĝ ve hem bātıllı hayāllı kişinin dārūwıdur ammā barça ⁹türlüĝ süt tişke zarar bergüçidür tişni tēşer çirü ¹⁰tür oyuldurur uvatur ve hem süt tiş etlerini za‘if kıılır ¹¹belki süt aşāĝandın song vācib bolur aĝzın çayķamak ¹²töçē bal birle esrütkeç içkiler birle huşūšen bal kaynaĝan sürke birle ¹³çayķaĝay tişlerini ovup hazeründin ķutulĝay ammā süt ¹⁴kēlüşmes baş avrulu kişike ve hem ķulaĝı şavlaĝan kişike el-kışsa ¹⁵za‘ifrek başlı kişilerinĝ küllişine muvaffak olmas huşūšen süt ¹⁶aşap yuklası bolşa ziyāde ķatı zarar dur ve dağı sütüni köp aşā ¹⁷maķ közke ķaranĝuluk keltürür ve hem közke yaruvnı peydā kıılır velīkin sütüni [18^a] ¹közke şılavşalar köz avrına fāide kıılĝay ve hem közdeki issilike ²fāide kıılĝay ve hem çençeşmeklikine fāide berür ve hem uşandaķ fāide ³berür ol sütke yumurta aĝı ķatuşturulşa ve hem gül māyı ka ⁴tuşturulup avruĝan közke baylasalar keze sütüni yötel ⁵ke ve hem birene fāidelidür ve hem ķan tükürken kişike fāidelidür ⁶huşūšen koy sütüni bēkrek fāidelidür süt birennıĝ bir uluĝ ⁷dārūsıdur ve dağı süt birle ĝarĝara kıılmaķ tamaķ baķasına boĝaz ⁸şişiklerine fāide berür ve hem boĝaz avrutmaķını toķtatur lākin ⁹yüvüşlikden hāşıl bolĝan yürek oynavlı kişilerke süt ¹⁰zarardur ammā süt sidük yolun bēkler erümçek şuvunı köp ¹¹içmek şarılık zahmeti bolĝan kişike ĝāyet şifādur ammā bavı ¹²rı avritĝan kişike ve hem talaķı avritĝan kişilerke süt zarar ¹³dur yine erümçek şuvı bék ķatı ķuvvetli köygen şarılıķnı kiterür ammā ¹⁴ķatuķ açır bék kiçü köp singküçidür meĝer içreki kişide ¹⁵tiz singse ‘ucab bolmas erümçek şuvı içni toķtatur ve hem öz ¹⁶sütüni bék fāidelidür açılıķ birle barĝan içke ve hem keze sütüni ¹⁷fāidelidür kavuķdaki ķabarçıklarına ve hem barça türlüĝ süt [18^b] ¹ler şehvetni ķuvvetli kıılır ve hem süt içmekinden hāşıl bolĝan ²zararını

kiterür hatta katuğı hem issi tabī' atlı kişike şehvetni arturur ³bék açi bolmaşa ve hem ba'zı sütler içni yımşak kılur ⁴huşūšen biye süti ya'ni kıımız ve hem dewe süti ve dağı şıgır süti ve hem ⁵keze süti küllisi içni yumşak kılur ve hem ba'zı vaqtda sütni köp ⁶aşamaqdan içbaruvı hāşıl bolur huşūšen tuz şalgan süt içni ⁷bardurur ammā çäkilerde ta'am buyalmakni men' eter ammā yahşı kaynağan ⁸sütning katuğı sarılık zahmetine bargan içni toktatur ve hem ⁹kan köplikinden bargan içni hem toktatur keze süti bék yançgan ¹⁰bizgekike ya'ni bék issilik birle arvıqlatқан bizgekke fāide berür ve hem ¹¹yahşı uyugan katukning üstündeki kaymakun kaldurmayınça mezkür ¹²bizgekli kişike dāim aşatsalar şifā bolğay ve dağı süt zehr içke ¹³n kişilerke şifādur huşūšen efyün kibi nebc kibi ve hem diger ¹⁴büriburçı kibi ve hem cemī' içni aşayturğan zehrlerning şifāsıdur ¹⁵étler beyānında yahşısı koy étidür mundın qalaşı keze étidür ve dağı ¹⁶mundın qala eki yaşdan tüben şıgır étidür qarut koyning éti u ¹⁷saldur qara koyning éti yengilrek ve hem lezzetlidür ve hem kezelik tekesining [19^a]yahşıraq semiz bolşa ve hem kızıl tūsli aq tūsli bolşa yahşı ²dur eteç éti tawuq éti ve hem şahrā tawuqınıning éti büdene éti yahşı ³dur küllisi de ve bi'lcümle kuş éti qurıraqdur törüt ayaklı hayva ⁴n étinden ve hem şıyır éti keze étiden qurıraqdur ve hem keze éti gayı ⁵étlerden qurıdur ve hem keç köp singüçidür kuyan éti ⁶issidur qurıdur uluğ kuşlar éti ördek hem kaz ⁷éti uşaldur ağırdur yavız kaqıruqlarnı peydā kılur semiz ⁸ét issidur yüvüşdür ammā ét tenni kutlı kılguçı ⁹dur qanı köp kılguçidur şorpada bişkeni ammā kebāb bolğanı qurıdu ¹⁰r ammā māyning azuqlığı yahşı degildür meger ta'āmeti lezzetli kılur qararı ¹¹nça kez katusturulşa ziyān emes tuzlağan ét qurıdur kiptür ¹²güçidür azuqlığı azdur sıgır éti azuqlığı köprekdür barça ét ¹³lerden ammā ağır étdür huşūšen eki yaşdan uzğanı sevdāvī ¹⁴zahmetli şızlavni bar kişilerke yaramas şıyır étni yemekke muvaffaq vaqt ¹⁵yaz künidür hem yayning evvelidür baqa étining küli tügler tökülke ¹⁶nke şifādur şıyır éti şalkın tabī' atlı kişike sereţān şızlavınıning ¹⁷katı şişik peydā kılur ve hem uşandaqdur yılkı éti issi [19^b]tabī' atlı kişike ve hem ördek ve kaz éti ağırdur ve qarut şıyır éti kibidür ²uşbu barça ağır étler hem barça türlüğ katı şişikli kişilerke ³zarar bérür ve hem uşbu barça ağır étler ādemga qoturlarnı hem ⁴timrevülerni peydā kılur ve dağı eki yaşdan uzğan şıgır éti ve huşū ⁵şen qarut şıyır éti pāylar çirüni peydā kılur ve hem yılkı éti qarut ⁶şıyır éti pāylarından hem yavızdur huşūšen qarut yılķınıning éti ve huşū ⁷şen aruq yılķınıning éti mezkür çirni peydā kılur ve hem uşbu ağır ét ⁸ler ayak avrutmakni ve hem ayakda katı şişiklerni peydā kılur ve hem dā'ü'l ⁹fīlni peydā kılur kuyan éti ayak şızlavlı kişike fāidelidür ve ¹⁰hem buvunları

avrutkan kişike fâidelidür kara yılan eti kim bâbında şıfat ¹¹kılınğan revişinde tapulşa pâyalar çirini bir sâ'atde kiterür nazîr ¹²dârûdur ve hem barça yâd kılınğan ağır étler sevdâni peydâ kıılır ve hem ¹³başda bâtıl vesveselerni ve de hayâllerni peydâ kıılır ve hem kirpi eti ¹⁴pâyalarına gâyet şifâdur kışkaç eti biren bolğan kişike fâideli ¹⁵dür barça ağır étler talaqnı neks eter velîkin şıyr étining baluşı za ¹⁶ğfirân birle bişürülüp şorpası takşîr bolmas içke yavızlıklar fesâdlar ¹⁷hâşıl bolmaqnı toktatur ammâ şorpasız baluşke ét cinsini şalmağ [20^a]¹gâyet hatâdur âdemke zehrdür türlüğ zağmetlerni peydâ kıılır ve hem ²uşandağ zehrdür kebâb étler üstün tomalap bişürülgen ³bolşa ve hem étni kebâb édüp bişürgeç hem şovunmas burun ⁴üstün yaymayalar bir sâ'atde ve yine bal sirkeni kaynatup ve hem ⁵turma urluğın katuşturunup kaynatsun bu devânı içüp ⁶belki köprek içüp kuşmağ kerek içdeki sevdâni çıkarur turma u ⁷rluğı bolmaşa anuñ ornına şuwını şıgıp katuşturgay ⁸ve dağı cüzâmlı kişike koy süti gâyet muvaffağdur öz ⁹ge nerse aşamaşa anı içüp tursa békrek de yağşı bolur eger ol sütkü ¹⁰koşup aşasa da şâfî arpa étmeki şâfî buğday étmekini ¹¹koşup aşasun ammâ burnına milevşe mâyını şamuzsalar fâide ¹²si bolur kurılıqnı kitergey dağı selâmet bulabaşlasa ¹³sütüni koyup açi nerselerni içsün ballı sürke kibi ¹⁴kurı sürke kibi kuşmağ üçün içdeki nerseni tutmağ ¹⁵üçün yaramas anğçün her açi cüzâmlı kişike zardur ¹⁶sürke kibi vallâhü'âlem

5. BÖLÜM: DİZİN VE SÖZLÜK

-A-

- a** İşaret zamiri, o.
a.+ nda 8b/8
a.+ ndın 14b/6, 14b/7
a.+ n̄ga 3b/10
a.+ nı 20a/9, 7b/12, 9a/14, 9a/3
a.+ nung 13b/14, 20a/7, 2a/8,
3b/4, 3b/7, 8a/17, 8a/4, 9a/12
- ‘**acāib** Ar. Garip, tuhaf, alışılmamış
dışında, değişik.
‘.- i nazīr 14a/2
‘. 16a/9
- ‘**aceb** Şaşma, hayret etme, taaccüp.
‘. bolmas 18a/15
- aç** Yemek yeme isteği ve ihtiyacı
duyan.
a. 9b/1, 9b/7
- aç -** Tıkalı bir şeyi bu durumdan
kurtarmak, yarmak.
a.- ar 12b/12, 17a/1, 17a/2
a.- kuçıdur 11b/15
a.- sun 13b/17
- açı** Acı, ağrı, bazı maddelerin dilde
bıraktığı yakıcı duyu, tadı bu
nitelikte olan, ızdırap verici.
a. 17b/5, 18b/3, 20a/13, 20a/15,
9a/7, 9a/9
a.+ lık 2a/5
a.+ lık 18a/16
- açı -** Tadı acı duruma gelmek, acılı
ağrılı olmak.
a.- mağan 6a/5
a.- mağay 11a/3
a.- r 18a/14

- açıglan-** Izdırap duymak.
a.- güçü 4a/4
- açılka** Açık, ıssız yer, yaban.
a.+ larğa 7b/1
- açun** ?
a. 15a/7
- ādem** Ar. İnsan.
ā. 9b/11, 9b/8
ā.+ ğa 19b/3
ā.+ ke 20a/1
ā.+ ning 11a/1, 12a/14, 2a/3,
9a/16, 9b/2, 9b/3, 9b/5
- ‘**ādet** Ar. Olagelmiş, alışılmış şey,
usûl, görenek.
‘. tūtқанlar 14a/11
- ‘**adl** Ar. Doğruluk, adâlet.
‘. 6a/15
- adum** Adım.
a. 5b/1
- afşentin** Far. Kurutucu ve yakıcı etkisi
olan acı, mide tedavisinde
kullanılan bir çeşit bitki, pelin
otu.
e.+ ni 6b/12
- ağaç** Ağaç, orman.
a.+ lık 7b/6
a.+ lıkğa 7b/1
- ağır** Ağır, ağırlık, yavaş.
a. 16a/11, 19a/13, 19b/12,
19b/15, 19b/2, 19b/3, 19b/7,
1b/2, 1b/7, 2a/17, 5b/11
a. bolğan 8b/9
a.+ dur 19a/7, 19b/1
a.+ ğa 4b/8
a.+ lıgından 3a/4, 4a/6

- ağız** Ağız.
a. 12b/2, 14a/3
a.+ dağı 12b/4
a.+ ı 15b/1
a.+ ın 17b/11
a.+ un 15a/9
- ağram** At.
a.+ nı 9a/15
- ağrı** - Ağrımak.
a.- ğan 16b/16, 6b/17
a.- ğını 10b/9
- ağrıĝ** Ağrı, hastalık.
a.+ ına 11b/16
a.+ ında 5b/15
- āhır** Ar. Son, sonunda, nihayet.
ā. 2a/15
ā.+ ı 3a/11
ā.+ ında 11b/9
- aķ** - Akmak.
a.- a turĝan 13a/17
a.- ar 4a/17
a.- armıya 9a/16
a.- maĝan 10a/13
a.- masa 7b/11
a.- sa 7b/9
- aķ** Beyaz.
a. 11b/10, 11b/13, 11b/16,
11b/8, 16a/14, 17a/6, 19a/1
a.+ ı 18a/3
a.+ ına 16a/17
- aķa** Yaşlı, ihtiyar.
a. 13b/5
- ‘āķırķarķā** Ar. Pireotu, nezle otu,
‘ūdū’l - ķarķ. (Anacyclus
pyrethrum).
‘.+ nı 6b/15
- ‘aķl** Ar. Akıl.
‘. 8a/17, 8b/3
- aķrın** Yavaş, sakin, sessiz.
a. 15b/4
a.+ lık 4b/4
- aķ tüş** - Katarakt.
a.- ken 12a/1
- al** - **1.** Alma. **2.** tıraş etmek. **3.**
Yardımcı fiil “yeterlilik”.
a.- durĝandın 4b/15
a.- durup 8b/16
a.- ĝan 5a/13
a.- ĝay 15b/7
a.- ĝaylar 8a/8, 8a/9
yörüy a.- maĝan 9b/10
yörüy a. 1b/11
a.- maĝay 7b/12
tura a.- mas 3b/2
a.- masnı 1b/16
a.- şun 15b/2
a.- şunlar 5a/11
a.- up 10b/14, 15b/6, 7b/13
- ala** Siyah ve beyaz veya açık ve
koyu renklerden oluşun, alaca.
a. 10a/15, 12b/16, 15b/15, 17a/8
- ‘alāmet** Ar. İşâret, belirti.
‘.+ idür 8b/1
‘.+ leri 3b/13, 8b/6
- alay** Öyle, o derece, o kadar.
a.+ ıda 3a/4
- ‘aleyhi’ş-şalavātü ve’s-selām** : Ar.
Hazreti Muhammed’in ismini
duyunca söylenmesi sünnet
olan bir dua.
‘. 2a/5
- alt** Alt.
a.+ ına 5b/2
- altı** Altı.
a. 9a/15
- altun** Altın.
a.+ nı 13b/14

‘am ‘aleyhi’ş-şalavāt ü ve’s-selām ifadesinin kısa gösterim şekli.
‘. 2a/9

ammā Ar. Ama.

a. 10a/11, 10a/9, 11b/6, 12a/15, 12a/17, 14a/12, 14a/14, 14a/16, 14a/17, 14b/12, 14b/13, 14b/14, 14b/3, 15a/10, 15a/6, 15b/10, 16a/10, 16b/11, 16b/13, 16b/14, 16b/16, 16b/17, 16b/9, 17a/16, 17a/7, 17b/13, 17b/6, 17b/8, 18a/10, 18a/11, 18a/13, 18b/7, 19a/10, 19a/13, 19a/8, 19a/9, 19b/17, 1b/7, 20a/11, 2b/16, 2b/17, 2b/3, 3a/1, 3a/10, 3a/14, 3a/2, 3a/4, 3a/5, 3a/7, 4b/5, 5a/1, 5b/11, 5b/4, 6a/15, 6a/6, 6b/12, 6b/4, 7a/16, 7a/17, 7a/7, 7a/9, 7b/13, 7b/7, 8a/10, 8a/11, 8a/13, 8a/15, 8a/5, 8b/1, 9a/5, 9b/14

ana Anne.
a.+ sından 2a/12

ança O kadar, öylesine, öylece.
a. 10b/12, 14a/10, 8a/17, 8b/3
a.+ dın 8a/16

anğçün -dık için, -den dolayı.
a. 20a/15, 3a/9, 4b/4, 7a/3

anlar Onlar.
a. 14a/11
a.+ ğa 2b/1

anunğçün -dık için, -den dolayı.
a. 10a/5, 10b/5, 13b/15, 14a/5, 17a/11, 1b/10, 2a/3, 2b/10, 2b/11, 2b/13, 2b/3, 3a/16, 3b/1, 4b/12, 5a/1, 7b/2, 7b/4, 8a/13, 9a/9

april Lat. Nisan ayı.
5b/12

ara Ara, açıklık.
a.+ sında 2a/8

‘arab Ar. Arap.
‘.+ lar 9a/11

arığ Arı, saf, temiz.
a. 15a/11, 15a/12, 16b/9, 5a/7

arıt - : Temizlemek, kabuğunu soymak, ayıklamak.
a.- kuçudur 11b/10, 11b/14

arpa Arpa.
a. 20a/10, 9a/15, 9a/4

arслан : Kedi cinsinden, yırtıcı bir hayvan.
a. 2b/10, 2b/11, 2b/12, 2b/13
a.+ dan 2a/7, 2b/14
a.+ ğa 2b/10

art - Artmak, çoğalmak.
a.- ur 4a/11

art Arka, sırt.
a.+ ina 5b/2
a.+ undın 4b/6

artuğ Artık, fazla, fazlalık.
a. 11b/5, 14a/8, 1b/5, 4b/13, 5b/12

artur - Artırmak, çoğaltmak.
a.- ur 13a/13, 13a/14, 18b/2

aruğ Zayıf, cılız.
a. 17a/7, 19b/7

aruğlat - :Zayıflatmak.
a.- kıan 18b/10

āsān Ar. Kolay, kolaylık, esenlik.
ā. 13a/15
ā.+ lığı 3b/9
ā.+ lık 15a/14, 15a/6

āsānraḳ Daha kolay.
ā.+ dur 3a/5

ast Alt, aşağı.
a.+ ındın 8b/4

aş - Aşmak, geçmek, bulaşmak.
a.- ar 11b/5
a.- aturğan 14b/17

aşa - Yemek yemek.
a.- ğan 1b/6, 2a/16, 7b/5
a.- ğandan 16a/10
a.- ğandın 17b/11
a.- ğayla 8a/9
a.- laturğan 12a/17
a.- mağa 10a/9, 8a/10, 8a/11
a.- mağaylar 12b/1
a.- maḳ 16b/11, 17a/8, 17b/16,
17b/3, 1b/5, 1b/6
a.- maḳdan 18b/6
a.- maḳdın 8b/1, 8b/5
a.- maşa 20a/9
a.- may 9a/3
a.- p 17b/16
a.- r 10a/6
a.- sa 12b/6, 15a/14, 16b/17,
1b/4
a.- sada 20a/10, 9a/4
a.- sun 20a/11, 5b/2, 8b/6, 9a/5
a.- tḳaylar 15b/12
a.- tsalar 18b/12
a.- y 18b/14, 8b/2

aşal - Aşınmak, yıpranmak.
a.- ur 4a/15

āškāre Açık, meydanda, gözle
görülebilin, belli.
ā. 9b/3
ā. bolur 3b/14

aşuḳ - Acele etmek.
a.- ğuḳı 4b/4
a.- mas 4b/6

ata Baba.
a.+ sından 2a/12

aḳal - Adlanmak, ismi olmak.
a.- dı 2b/11
a.- ur 2b/10

aḳla - Atlamak, hareket etmek.
a.- sun 5b/1

avırt - Ağrıtmak, acıtmak.
a.- ğan 10b/3, 11a/7, 13b/4,
17b/3, 17b/4, 18a/12
a.- ğanına 11b/16
a.- ḳan 10b/2
a.- ḳanğa 11b/15
a.- maḳını 18a/8
a.- up 9b/10
a.- up turğan 11a/6

avırtıv Hastalık, acı.
a.+ larını 16a/8
a.+ unı 11a/10

avla - Av yapmak.
a.- ğaçda 7b/7

avrıv Ağrı, hastalık.
a.+ ına 18a/1
a.+ lı 17b/14

avru - Ağrımak, hasta olmak.
a.- ğan 18a/4
a.- tğan 11b/17
a.- tḳan 19b/10
a.- tḳanda 12a/4
a.- tḳanına 12a/4
a.- tmaḳını 19b/8

ay - Söylemek.
a.- dı 2a/7

ay Ay.
a.+ da 5b/6

ayaḳ Ayak.
a. 16b/7, 19b/8, 19b/9
a.+ da 19b/8
a.+ ğa 12b/15, 16b/4
a.+ ı 16a/1
a.+ ın 13a/2

a.+ ma 16a/2
a.+ larına 6b/9
a.+ lı 19a/3

ayalan - Ayaklanmak, ayağa kalkmak.

a.- mağ 6a/3

ayāric Ar. > Gr. İlaç olarak kullanılan bir grup macuna verilen genel ad.

a.- i lūgāziyā 5a/6
a.- i şehm'ül-ħançal birle 5a/6
a.+ ler 5b/8

ayrul - Ayrılmak.

a.- ğança 8a/8
a.- ğunça 8b/15

ayt - Söylemek.

a.- asın 3b/7
a.- ılgan 4b/17
a.- ulğan 10b/15
a.- up tururlar 9a/11
a.- urlar 10a/14

az Az, azıcık, pek az.
a. 3b/12, 5b/10
a.+ ayur 4a/1
a.+ dur 19a/12, 7b/3

a'zā Ar. Organlar, uzuv.
a.+ ğa 11b/7, 3b/11
a.+ lar 3a/13, 3b/2
a.+ larġa 3b/11
a.+ large 3a/14, 3a/15
a.+ larıning 3a/9
a.+ larning 3a/11, 3a/12
a.+ nung 14a/1
a.+ nungġına 3b/6
a.+ sın 12a/14

azġına Pek az.
a. 15b/4, 11a/16, 2b/3

'azīm Ar. Büyük, ulu.
' 14a/10

azın -den başka, ayrı, diğer.
a. 3a/16

azraq Daha az.
a. 15a/17, 17a/16
a. bolur 4b/16
a.+ ı 2b/15

azuğ Azık, yiyecek, gıda.
a. 10a/12
a.+ dur 10a/11
a.+ lardur 1b/1
a.+ ları 2a/16
a.+ larnı 1b/4
a.+ lıġı 16a/9, 16b/13, 19a/10,
19a/12
a.+ nı 17a/12

-B-

bāb Ar. Bölüm, kısım.
b.+ ında 19b/10
b.+ unda 1b/3

babaħar Ar. Veba.
b. 12b/9

ba'd Ar. Sonra, akabinde,
devamında.
b. 13a/4, 5a/14, 8a/8

baġla - Baġlamak.
b.- mağġa 13a/10
b.- sa 11b/11, 16b/4
b.- salar 11a/5, 11a/9, 16a/14,
16b/1, 16b/2
b.- yalar 13a/8

baġlan - 1. Baġlanmak. 2. Sona
ermek, çocuġu olmamak.
b.- sa 10a/17
b.- sa 10b/2
b.- ğan bolşa 12b/10
b.- ğanın 12b/11

baħş Ar. Mevzû, mesele.
b. 2a/11

- bak** - Bakmak.
b.- dı 8a/3
- bağa** İnsanda, hayvanda ve ağaçta oluşan, ur denilen şiş.
b. 19a/15
b.+ ğa 11b/11
taamak b.+ sına 18a/7
b.+ sını 16b/11
- bal** Arı balı.
b. 11a/13, 11b/3, 13a/9, 15a/17, 17b/12, 20a/4, 5a/15, 5b/3, 8b/11, 9b/1
b. kırtı 12a/7
b.+ dan 15b/1
b.+ lı 16a/3, 20a/13, 9a/7
b.+ nı 15a/17
- bala** Çocuk, yavru.
b. 2a/14, 2a/13
b. bolmay 12b/11
b.+ larınđ 9b/12
b.+ sını 8a/14
- balavız** Mum, bal mumu.
b. 10a/8, 15a/6
- balçık** Kil, killi çamur, balçık.
b. 13b/13
ermenili b.+ ı 13b/13
b.+ nı 14a/10
- balık** Balık.
b. 2a/17
- balta** Balta.
b. 7b/8
- baluş** Far. Dondurulmuş şerbet veya katı ve sıvı olarak un ve nişastadan yapılmış tatlı veya soğuk yenilen pelte, pālūze.
b. + ı 19b/15
b. + ke 19b/17
b.+ ı 19b/15
b.+ ke 19b/17
- bar (I)** Var, mevcut.
b. 17a/17, 19a/14, 4a/6
b.+ dur 11a/1, 11b/15, 11b/16, 12a/1, 12a/2, 12a/8, 16a/9, 17a/5, 1b/17, 3b/9, 4b/15
- bar (II)** Bulantı, ishâl, mide bulantısı.
iç bar+ u 11b/4
iç bar+ unı 11b/3, 14a/7
- bar – (I)** Mide bulanması, ishâl olmak.
içi b.- dur 2a/10, 2a/11
içi b.- durğuçıdur 14b/5
içi b.- durur 18b/7
içi b.- ğan 13b/10, 18a/16, 18b/8, 18b/9
içi b.- up 13a/3
- bar – (II)** Varmak, ulaşmak, bulaşmak.
b.- u bile 3b/12
b.- up 3a/11
- barça** Hep, bütün.
b. 10a/3, 11b/16, 13a/15, 13b/1, 16b/8, 17b/8, 18a/17, 19a/12, 19b/12, 19b/15, 19b/2, 19b/3, 3a/16, 4a/14, 7a/5
- baş** Baş, kafa.
b. 17b/14, 5b/15
b.+ da 19b/13
b.+ ğa 10b/1
b.+ ı 16b/3
b.+ ın 7b/7, 8b/16
b.+ ina 11a/4, 6b/9
b.+ mı 16b/8
b.+ lı 17b/15
b.+ nı 10b/2, 10b/3
- başka** Başka, diğér.
b. 15b/1, 8a/8, 8a/9
- başla** - Başlamak, belirti göstermek.
b.- ğaç 9a/7
bère b.- mağı 3a/17
b.- nğan 3b/3

- b.- r 14b/8, 3a/14, 3b/1, 8b/2, 8b/3
bozula b.- r 3b/2
b.- sa 20a/12
b.- şa 3b/13
- bâtl** Ar. Gerçekle ilgisi olmayan.
b. 17b/8, 19b/13
- bavır** Ciğer, karaciğer.
b.+ ı 18a/11
b.+ un 1b/6, 7b/13
- bayla** - Bağlamak.
b.- gılaç 10b/9
b.- nşa 10a/16
b.- salar 14b/16, 16b/7, 18a/4
- bāz** Açık.
b. 8b/2
- ba'zı** Birtakım, bir kısım.
b. 14a/17, 17a/14, 18b/3, 18b/5, 1b/17, 2a/11, 2a/15, 2b/7, 3b/8, 4a/8, 4b/12, 5b/8, 6b/17, 6b/2, 7a/12, 8a/15
b.+ sı 7b/4
- bék** Pek, fazla, elbette, şüphesiz.
b. 12b/15, 12b/7, 13a/14, 3b/16, 14a/17, 14b/6, 15b/10, 16a/7, 16a/8, 16b/13, 17a/10, 17a/9, 18a/13, 18a/14, 18a/16, 18b/10, 18b/3, 18b/9, 1b/7, 2b/16, 3a/1, 3a/3, 4a/11, 4a/12, 4a/17, 4b/1, 4b/13, 4b/3, 5a/2, 5b/10, 5b/13, 6a/10, 6a/11, 6a/13, 8b/9, 9b/13
- békle** - Kilitlemek, engel olmak, tıkamak.
b.- ngen 1b/13
b.- nür 1b/9
b.- r 18a/10
- békrek** 1. Haddinden fazla, gereğinden çok. 2. Hepsinden evvel.
b. 18a/6, 3a/2, 4a/8, 6b/1
- b.+ de 16b/14, 20a/9, 9a/3
- belkim** Belki, olabilir.
b. 7b/6
- belā** Gam, keder, müsibet.
b.+ sın 3b/5
- belāstur** Ar. Demir hindi meyvesine benzer, et kısmı badem tanesi kadar, tatlı, zararsız, cilt hastalıkları, iltihap, hemoroid gibi tedavilerde kullanılan meyve, belazur. (*Semecarpus anacardium*).
b. 15a/2
b.+ ğa 12a/9
b.+ ına 12a/16
b.+ larğa 15a/3
b.+ un 10a/4
- belki** Belki, olabilir.
b. 10b/10, 17b/11, 20a/6, 5a/2, 5b/6, 5b/8, 6b/14, 6b/17, 7a/10, 7b/3, 8a/16, 9a/3
- ber** - 1. Vermek. 2. Sağlamak.
haber b.- diler 8a/2
b.- güçü 1b/8
b.- güçdür 17a/17, 17b/9
b.- meyince 7b/7
b.- ür 14a/9, 16b/3, 18a/2, 18a/3, 18a/8, 18b/10, 2a/1
- bêr** - bk. ber-
b.- e 3a/14
b.- e başlamağı 3a/17
b.- ür 12b/9, 19b/3, 4b/13, 9b/12
- bêrü** Sonra, -den beri.
b. 8a/4
- bes** Yeter, yetişir, kâfi.
b. 1b/9, 2b/6, 3b/10, 4b/10, 4b/15, 4b/7, 5a/11
b. bolur 3b/4
b.+ ni 3b/7

besfānç Bespaye, kaya eğreltisi.
(*Polypodium vulgare*)
b. 5a/8

beş Beş.
b. 5a/16

beyān Açıklama, anlatma.
b. kılur 7b/15
b.+ ı 13a/11
b.+ ında 10a/10, 10a/13, 11b/12,
11b/5, 11b/8, 12a/14, 12a/8,
12b/14, 13a/12, 13a/14, 14b/2,
15b/15, 17a/5, 18b/15, 3b/13,
4b/7, 9b/14
b.+ ındadır 14a/13

beyāşur Ar. Basur, genişlemiş
toplardamarların meydana
getirdiği meme şeklinde
oluşumlar, bevāsīr.
b. 14b/15
b.+ nı 15a/11

beyle - Bağlamak.
b.- seler 13a/1
b.- sinler 14a/1

biçān 1. Ot. 2. Zehirli süte sahip yedi
çeşit otu karşılamak için
kullanılan ifade. (*Yetu, Lat.*
tutamilun, Far. asfayd kaşir)
b. 15a/16
b.+ ı 16b/4
b.+ lar 14b/2
b.+ larınġ 14b/10, 14b/14
b.+ nınġ 15a/13, 15a/15, 15a/9,
15b/2

bil - 1. Yardımcı fiil ‘yeterlilik’ 2.
Bilmek.
baru b.- e 3b/12
b.- esin 5b/5, 7a/14
toya b.- mes 7b/5
b.- mesenġ 4b/11
b.- seler 4b/14
b.- senġ 4b/9
b.- üp 15a/10, 8a/3

bi’lcümle Ar. Bütün, hep.
b. 19a/3

bi’lküllīyye Ar. Tamâmen, büsbütün.
b. 4a/16, 7a/8, 9a/2

bir Bir.
b. 10b/12, 10b/6, 13b/14,
14a/10, 14a/9, 15a/10, 15a/12,
15a/13, 15b/8, 17a/14, 18a/6,
19b/11, 20a/4, 2a/10, 2a/8,
3b/11, 3b/6, 3b/9, 4a/6, 5a/13,
5a/14, 5a/5, 5b/13, /6, 7a/12,
7a/3, 7b/17, 8a/16, 8a/17, 8b/10,
8b/14, 8b/3, 9a/11, 9b/5

birāz Biraz.
b. 3b/9

birbiri Birbiri.
b. 4b/5

biren 1. Siroz. 2. Pisboğaz kimse,
obur.
b. 9b/13
b. bolġan 13a/1, 13a/4, 14a/5,
19b/14
b.+ den 11b/4
b.+ ge 18a/5
b.+ nınġ 14a/8, 18a/6

birer Birer.
b. 7b/8

birge Beraber, birlikte.
b. 16b/4, 8a/14, 4a/8

birle İle, beraber.
b. 10a/11, 10a/16, 10a/8,
10b/11, 10b/2, 10b/3, 11a/12,
11a/17, 11b/17, 11b/3, 11b/6,
12a/11, 13a/11, 13a/4, 13a/9,
13b/11, 13b/12, 13b/14, 13b/3,
14a/15, 14b/13, 14b/15, 15a/14,
15a/17, 15a/6, 15a/9, 15b/13,
15b/17, 15b/6, 16a/12, 16a/2,
16a/3, 16b/10, 16b/15, 16b/2,
16b/4, 16b/6, 17a/3, 17a/9,

17b/12, 17b/2, 17b/4, 18a/16,
18a/7, 18b/10, 19b/16, 2a/8,
2b/16, 2b/4, 2b/6, 3a/10, 3a/7,
3b/17, 3b/5, 4b/15, 4b/4, 5a/14,
5a/17, 5a/6, 5a/8, 5b/10, 5b/16,
5b/3, 5b/6, 5b/8, 6a/11, 6a/13,
6a/15, 6a/16, 6a/17, 6a/6, 6a/7,
6b/7, 7a/7, 7b/8, 8a/6, 8b/11,
8b/14, 8b/16, 8b/8, 4a/8, 9a/11,
9a/16, 9b/1, 9b/17, 5a/7
b.+ kilerün 7b/13
b.+ sin 3b/5

birlen İle, birlikte.

b. 11a/6, 11b/2, 2a/8, 5a/8, 6a/8

biryulu Aynı zamanda, hemen.

b. 7b/8

biş - Pişmek.

b.- ken 16b/16, 16b/5
b.- keni 19a/9
b.- kenindin 10a/11
b.- se 16a/12
b.- ürgeç 20a/3
b.- ürgeç 8a/14
b.- ürgüçidür 16a/5
b.- ürmek 7b/15, 8a/5
b.- ürse 8a/14
b.- ürsün 7b/15, 8b/14
b.- ürülgen 20a/2
b.- ürülüp 19b/16
b.- ürüp 13a/4, 13a/8, 8b/12

bit - Bitmek, sona ermek.

b.- gen 5a/4
b.- gey 17a/14
b.- mes 5b/6
b.- ürgeç 16a/1
b.- ürür 14b/9, 16b/10

bit Bit.

b.+ ni 17a/8

biye Aygır.

b. 18b/4

bizgek Sıtma, sıtma nöbeti.

b.+ ike 18b/10
b.+ ine 14a/8, 14a/9
b.+ ke 10b/15, 18b/10
b.+ lerke 12b/12
b.+ li 18b/12

boğaz Boğaz.

b. 18a/7, 18a/8
b.+ dağı 17b/5
b.+ ğa 14a/3
b.+ ı 15b/1
b.+ ma 11b/11

bol - 1. Olmak, meydana gelmek. 2. Yardımcı fiil.

peydā b.- a 3b/13
b.- ası 2a/14
peydā b.- dı 14a/10
b.- ğa 12a/7
b.- ğaç 12a/11, 1b/11, 1b/7
revişçe b.- ğaç 2b/5
b.- ğan 11b/13, 18a/11, 2a/4,
2b/2, 7b/1, 7b/11, 9a/13, 9b/13,
9b/7
ağır b.- ğan 8b/9
biren b.- ğan 13a/1, 13a/5, 14a/5,
19b/14
hāşıl b.- ğan 16a/11, 17b/7, 8a/9,
18b/1
kātuş b.- ğan 3a/7
peydā b.- ğan 3a/6, 9a/14
tar b.- ğan 14a/6
b.- ğança 9b/16
tar b.- ğanda 5a/2
b.- ğanğa 12a/2
b.- ğanı 11b/13, 11b/17, 12a/1
kātuş b.- ğanı 3a/2
kebāb b.- ğanı 19a/9
kuvvetli b.- ğanı 2b/16
peydā b.- ğanı 3a/5
za'īf b.- ğanı 4b/3, 4b/5
b.- ğanıdur 11b/8
b.- ğanlığından 1b/8
b.- ğay 10a/12, 11a/5, 11a/9,
12a/12, 12b/17, 13a/6, 16a/2,
16b/17, 18b/12, 8b/12
fāide b.- ğay 9a/6

peydā b.- ğay 10a/12
 şifā b.- ğay 10a/9, 11a/6
 b.- ğuçıdır 4b/4
 peydā b.- ğunça 8b/6
 b.- mağan 5b/5
 hācceti b.- mağanı 4b/3
 b.- maķı 2a/1
 ma'lūm b.- makı 8a/16
 peydā b.- maķı 3a/17
 hāşıl b.- maķına 1b/15
 za'if b.- maķına 12b/3
 hāşıl b.- maķını 19b/17
 b.- mas 15b/3, 4b/6, 5a/2
 çāre b.- mas 5a/4
 taķşır b.- mas 19b/16
 'ucab b.- mas 18a/15
 yaḥşı b.- mas 17a/7
 b.- masa 17a/16, 7b/6
 b.- maşa 17b/1, 18b/3, 20a/7,
 3b/6
 hāccetli b.- masa 8a/10
 hāzır b.- masa 15a/15
 bala b.- may 12b/11
 b.- sa 10a/8, 12b/11, 1b/12,
 1b/13, 2a/14, 2a/16, 2b/11,
 3a/17, 3a/4, 4b/11, 6b/4, 7b/15
 b.- şa 17a/15
 b.- şa 11b/4, 15a/5, 17b/16,
 19a/1, 1b/16, 20a/3
 azğına b.- sa 2b/3
 bağlanĝan b.- şa 12b/10
 cüzām b.- şa 4a/15
 ĝālib b.- sa 6b/1
 ķatuş b.- şa 11b/1
 muḥkemlengen b.- sa 3a/1
 müşkil b.- şa 15b/12
 peydā b.- sa 3a/8, 6b/4
 semiz b.- şa 19a/1
 toķtalĝan b.- şa 12b/10
 b.- şada 6b/12
 b.- şalar 13b/12
 b.- şun 15a/16, 16a/13, 2a/9,
 5a/9, 7a/16, 7a/17
 muḥtāc b.- unur 5a/11
 b.- up 11a/5, 13a/6, 13b/9, 2a/13
 ēski b.- up 3a/1
 ķızıl b.- up 3b/14
 peydā b.- up 12a/4

terk b.- up 7b/10
 b.- ur 14b/4, 16a/11, 16a/12,
 16a/4, 17a/8, 20a/12, 2a/11,
 2a/15, 2a/3, 2b/16, 4a/3, 4a/5,
 4b/1, 7a/13
 āşkāre b.- ur 3b/14
 azraķ b.- ur 4b/17
 bes b.- ur 3b/4
 hāşıl b.- ur 18b/6
 issi b.- ur 12b/9
 ķalın b.- ur 4a/12
 ķarınĝı b.- ur 4a/12
 ķılıķsızraķ b.- ur 4a/4
 köp b.- ur 2b/2
 ķurı b.- ur 2b/7
 lāzım b.- ur 4b/10
 muḥtāc b.- ur 6b/17
 müşkil b.- ur 2b/14, 2b/15
 nūrsız b.- ur 4a/10
 peydā b.- ur 2b/1, 3b/15, 3b/17,
 4a/1, 4a/13, 4a/7, 8a/17, 9a/2
 şāşıraķ b.- ur 4a/3
 vācib b.- ur 17b/11, 4b/7, 5a/5,
 5b/14, 6a/7, 6b/13
 yaḥşı b.- ur 12b/15, 20a/9, 7a/14,
 8a/15, 9a/4
 yaḥşıraķ b.- ur 4b/15, 4b/16

bolcak ?

b. 7b/7

boşa- Boşaltmak, dışkılamak.

b.- ĝaç 6a/9

boşu - : Sıkılmak, kederlenmek,

öfkelenmek.

b.- ining 17b/7

boy : Boy, mesafe.

b.+ ı 2a/8, 2a/9

boya - : Boyamak.

b.- rlar 13b/14

boyun : Boyun.

b.+ ındaĝı 5a/3

boz - Bozmak, tahrip etmek.

b.- ar 3a/11, 3a/12, 3a/15, 3a/9
b.- ula başlar 3b/2

bozuk Bozuk, bozulmuş, aslî özelliğini yitirmiş.

b. 2a/12, 2a/3, 4a/17, 4b/10, 9a/1
b.+ lığı 3b/5
b.+ lıkını 11b/13
b.+ luğunu 15a/14

bozul - Bozulmak.

b.- maıklığını 14a/1

börüce böri *bk. dār-ı fülful*

b.+ dür 6b/15

böyle Böyle, bu şekilde.

b. 9b/17
b.+ dür 3b/8

böyrek Böbrek.

b. 12b/7
b.+ deki 12b/4

bu Bu (sıfat ve zamir)

b. 10a/1, 10a/13, 10a/4, 10a/5, 10a/8, 10a/9, 10b/15, 10b/7, 11a/6, 11a/7, 11a/9, 11b/2, 12a/10, 12a/15, 12a/17, 12a/9, 12b/1, 13a/6, 13b/16, 14a/10, 14a/14, 14a/16, 14b/10, 14b/16, 14b/2, 14b/3, 14b/4, 15a/13, 15a/15, 15a/8, 15b/11, 16a/1, 16b/6, 17a/1, 17a/11, 1b/14, 1b/17, 20a/5, 2a/10, 2a/11, 2a/5, 2b/10, 2b/13, 2b/14, 2b/15, 2b/2, 2b/3, 2b/5, 3a/10, 3a/11, 3a/14, 3b/15, 3b/8, 3b/9, 4b/1, 4b/4, 4b/8, 5a/1, 5b/13, 5b/5, 6a/10, 6a/15, 6b/8, 7a/1, 7a/14, 7a/15, 7b/2, 7b/4, 8a/1, 8a/15, 8b/17, 9b/17, 9b/9
b.+ dur 10a/5, 14b/9, 16b/9, 17a/1, 1b/8, 2b/1, 6b/5, 8a/5
b.+ larğa 15a/2
b.+ nga 3a/13

buğday Buğday.

b. 20a/10, 5b/2, 9a/5
b.+ dan 10a/10

bul - Bulmak, erişmek.

selâmet b.- a 20a/12, 9a/7
halâş b.- gay 17b/2
selâmet b.- mas 2a/13
selâmet b.- ur 8b/5, 9a/2
b.- urlar 12b/9

bulğan - Bulanmak, üzölmek.

b.- mağ 6b/3

bunla - Bunalmak, sıkıntı basmak.

b.- şa 7a/12

burçağ Baklagillerden, taneleri hayvan yemi olarak kullanılan yıllık bir bitki, nohut, bezelye.

b. 13b/11

burun 1. Burun. 2. Önce, evvel.

b. 12b/1, 12b/2, 14a/3, 20a/3, 3b/17, 3b/4, 4a/16, 8a/17
b.+ ğa 16b/8
b.+ ı 3b/17
b.+ ina 20a/11, 6b/3, 7a/14
b.+ ning 4a/15
b.+ una 5b/16, 9a/5

burunrağ Daha önce.

b. 4b/9

buşan : ?

b. 12a/7

busur Bir tür küçük sivilce, (*Fliktenulosis*).

b.+ larını 11b/1

buşa - Bunalmak, sıkıntı basmak.

b.- ğaç 6a/9

buşuçı Kendi kendine sıkılan, bunalan.

b.- 4a/4

butak Budak, ağaç dalı.
b.+ larını 15b/2, 15b/3, 15b/6
b.+ larının 15b/7

buvalğa - Boğulmak, nefes alamamak.
b.- maknı 11a/13

buvun Boğum, eklem.
b. 11b/16, 16b/7
b.+ ları 19b/10, 9b/10
b.+ larıda 4a/10
b.+ ı 13b/4
b.+ sız 16b/5

buyal - Tıkanmak, kirlenmek.
b.- ganını 11b/15
b.- maknı 18b/7

buyavçı Boyacı.
b.+ lar 13b/14

buyulkısız : ?
b. 12b/5

buyur - Buyurmak, emretmek.
b.- ur 2a/6

büdene Bildircin.
b. 13a/12, 13a/13, 19a/2

böri börçi : *bk. dār-ı fülful*
b. 18b/14

-C-

cāymānde Far. Bir çeşit eklem
hastalığı.
c.+ ke 9b/10

cehd Ar. Çalışıp çabalama, büyük
gayret sarfetme, uğraşma.
c. etsün 6a/10, 6b/11
c. kılmak 4b/10

cemā'at : Ar. İnsan topluluğu.
c. 14a/10

cemī' Ar. Bütün, hep, cümle.
c. 18b/14

cerāhat Ar. İrin.
c.+ ke 11b/6
c.+ lerke 15a/2
c.+ lerning 10a/3

cevāb Ar. Cevap.
c. 3b/8

cimā' Ar. Cinsel ilişkide bulunma,
çiftleşme.
c. 5a/5
c. kılmak 7a/8
c.+ dın 2a/14, 7a/8

cin : Ar. İnsanlar tarafından
görülmeyip çeşitli biçimlere
girerek ancak kendileriyle ilgi
kuranlara veya istedikleri
kimselere göründüklerine ve
olağanüstü sayılan bâzı işleri
yapacak güce sâhip
bulduklarına inanılan gizli
yaratıklara verilen isim, ecinni.
c.+ ler 9a/13

cins : Ar. Tür, nevi.
c.+ ini 19b/17

cümle : Ar. Bütün, hep.
c.+ si 9b/8

cüzām : Ar. İnsan vücûdunda yer yer
lekeler veya çibanlar ve yaralar
şeklinde beliren, çok bulaşıcı,
iyileşmesi güç bir deri hastalığı,
miskin hastalığı, lepra.
c. 12b/1, 1b/15, 2a/11, 2a/15,
2a/2, 2a/6, 2b/1, 2b/2, 2b/9,
3a/10, 3a/14, 3a/6, 3a/7, 3a/8,
3b/13, 3b/5, 4b/4, 4b/7, 5b/5,
7a/10, 7a/3
c. bol- 4a/15
c.+ da 3b/9
c.+ ğa 1b/17, 1b/7, 2a/1
c.+ ı 3b/6, 8b/9

c.+ ma 3b/7
 c.+ lı 20a/15, 20a/8, 2a/7, 2b/7,
 3b/3, 4b/2, 5a/11, 5b/14, 6a/2,
 7a/15, 7a/7, 7a/9, 7b/17, 9a/2,
 9a/9
 c.+ nıng 3a/17, 3b/9

cüzāmhande Ar. Cüzām hastası.

c. 7a/15

-Ç-

çaçıl - Saçılmak.

ç.- ur 2b/8

çağır Far. Şarap, kırmızı.

ç. 11b/17

çahta Devrinde meşhur bir zat, hekim adı .

ç. 9a/10

çaq Zaman, devir, çağ.

ç.+ da 2a/14, 3b/17, 5a/4, 5b/4,
 6b/12, 8a/12

çaq - Isırmak, sokmak.

ç.- ğan 12a/8, 12b/13, 13a/6,
 13a/7, 13a/8, 17a/4

çāki Kılcal damar.

ç.+ de 14a/7
 ç.+ deki 10b/8, 1b/15
 ç.+ lerde 18b/7
 ç.+ lerdeki 3a/17
 ç.+ lerke 3b/4, 4b/16

çāre Far. Çare, tedbir, yardım.

ç. 5a/1
 ç. bolmas 5a/3

çatukluk ?

ç. 3b/15

çayka - Yıkamak, kir çıkarmak.

ç.- sa 15a/10
 ç.- ğay 17b/13
 ç.- maq 17b/11

çēmēt - Sancı, batma.

ç.- üp 12a/3

çençeşmek Batmak.

ç.+ likine 18a/2

çençüv Batma, dürtme, saplama.

ç.+ ine 13b/10

çēr - Hastalanmak, tamamen kötüleşmek.

ç.- üp 8a/1

çetlevük Fındık, fıstık.

ç. 6a/5

çık - Çıkmak.

ç.- ar 2b/9, 8a/6
 ç.- ğaç 7a/4
 ç.- ğan 11b/11, 4b/14
 ç.- ğay 14b/12, 14b/14
 ç.- ğaylar 9b/8
 ç.- mağay 14b/13
 ç.- maqığa 9a/17
 ç.- mas 14a/15
 ç.- maz 8a/7
 ç.- sa 14b/12
 ç.- sa 17a/14

çıkar - Çıkarmak, çekip çıkarmak.

ç.- ğandin 6a/8
 ç.- ğay 15b/10
 ç.- maq 7a/2
 ç.- maqlık 4b/8
 ç.- sun 5a/6
 ç.- up 13a/3, 16b/15, 8b/8
 ç.- ur 12b/5, 17a/12, 20a/6, 9b/2

çıla - Islanmak, nemlenmek.

ç.- y 16b/17, 16b/8
 ç.- tup 10a/16

çılq İshâl.

ç. 10b/7

çiy 1. Olgunlaşmamış, ham. 2.

Ciltte oluşan açık yara, cerahat.
 ç. 16a/5

çıyan Kırkayak, çıyan, akrep.
ç. 12a/8, 12b/12, 13a/6

çiçek Çiçek.
ç.+ inden 6b/8

çir Hastalık, vücutta meydana gelen maraz.
ç.+ ini 19b/11
ç.+ ni 19b/7
ç.+ üni 19b/5

çirük Çürük.
ç. 10a/6

çirüt - İnce ince kesmek, hacemat etmek.
ç.- keç 2b/8
ç.- mekke 4b/10
ç.- mey 5a/2, 5a/3
ç.- se 5a/4
ç.- türgeyler 4b/14
ç.- türmek 4b/12
ç.- türmey 5a/1
ç.- ür 17b/9
ç.- ürme 4b/11

çiyne - Çiğnemek.
ç.- p 16b/12

çömlek Çömlek, taştan oyulup içinde yemek pişirilen tencere.
ç.+ ke 15b/3

çöpre Kullanımdan arta kalan, parça, posa.
ç.+ si 13b/2

çünkü Çünkü.
ç. 7b/14

çüprek 1. Bez, paçavra 2.
Kullanımdan arta kalan, parça, posa.
ç. 6a/13
ç.+ in 13b/6

-D-

da Dahi ,da, de.
d. 14b/12, 2b/3, 3a/17, 3b/6, 4b/11, 4b/13, 6b/10

dağı Dahi, ve.
d. 5a/16, 5a/9

dağı Dahi, ve.
d. 11b/2, 12b/12, 13a/13, 14a/1, 14a/2, 14a/5, 14b/10, 15a/12, 15a/4, 15b/1, 15b/16, 16a/12, 16a/2, 16b/6, 17a/12, 17a/14, 17b/16, 18a/7, 18b/12, 18b/15, 18b/4, 19b/4, 1b/17, 1b/5, 20a/12, 20a/8, 2a/14, 2a/15, 2a/17, 2b/9, 4a/2, 5a/6, 5a/7, 5a/9, 5b/17, 6a/2, 6a/4, 6a/7, 6b/16, 6b/7, 6b/8, 7a/11, 7a/14, 7a/4, 8b/12, 8b/5, 9a/2, 9a/6, 9b/7

dâim Ar. Devamlı, sürekli.
d. 10b/7, 18b/12, 4a/11, 5a/16

dala - Saldırmak, ısırarak.
d.- mayınça 7b/11

dâr-ı fülful : Baş biberi, uzun biber (*Piper longum*).
d. 6b/15

dârû Far. İlaç.
d. 5b/13, 7a/16, 7a/9, 9b/14
d. kılmakını 2b/17
d. kıilup 2b/15
d.+ dur 10b/10, 19b/12, 7a/4
d.+ lar 3b/10, 5b/16, 5b/8, 7a/1
d.+ lardın 5b/17
d.+ lardur 6b/13
d.+ larğa 6b/2
d.+ larına 13b/1
d.+ larnı 5a/15, 5b/11, 5b/7, 5b/9, 6b/17
d.+ larun 8b/17

- d.+ nı 10a/4, 10a/8, 10a/9,
15a/17, 3a/1, 3a/4, 3a/7, 5b/3,
5b/6
d.+ nıng 10a/5
d.+ sıdur 18a/7
- dārūw** *bk. dārū*
d. 10a/1, 13a/10, 4b/7, 9b/17
d.+ ıdur 17b/7, 17b/8
- dā' u' lesed** Ar. Cüzzam hastalığı.
d. 2b/9
- dā' ü' lfīl** Ar. Ayak şişmesi
(*Elephantiasis*).
d.+ ni 19b/8
- davā** Ar. Deva, ilaç, çare.
d. 13b/16
d.+ larına 12b/16
- de** Dahi, da, de.
d. 11a/15, 19a/3, 19b/13, 3b/12,
4b/16, 7b/2, 8a/12
- dê -** Demek.
d.- di 2a/9
d.- gen 15a/1, 16b/2, 4a/14,
9a/10
d.- genmez 3b/6
d.- mekdür 13b/13
d.- mekile 10b/16, 10b/17
d.- mişler 9b/12
d.- p 10a/14, 15a/8, 2b/10,
2b/11, 2b/9, 4b/15, 4b/9, 8a/1
d.- yüp 10b/15
- dêgen** Denen, anılan.
d. 2a/10, 2a/4, 3a/8
- dêgen -** Ulaşmak, etki etmek.
d.- mez 3a/13, 4b/17
- degil** Değil.
d.+ dür 14a/14, 16b/13, 17a/6,
17a/7, 19a/10, 7b/12
- degül** *bk. degil.*
d.+ dür 4b/5
- dêgür -** Ulaştırmak, yetiştirmek.
d.- ür 17b/6
- delīl** Ar. Belge, delil, ispat.
d. 2b/11, 2b/12
- dermān** Far. İlaç, derman, deva.
d. 13b/12
- devā** Far. İlaç, ilaç, çare.
d.+ nı 20a/5
- dīw** Far. Cin, şeytan, ifrit.
d. 9a/13
- dewe** Deve.
d. 18b/4
- diger** Başka, özge, öteki, öbür.
d. 18b/13
- dirhem** Ar. Okkanın dört yüzde biri.
d. 10b/6, 15b/11, 5a/12, 5a/13,
5a/16, 7a/12
d.+ ni 8b/10
- dola -** Dolanmak, sürünmek.
d.- p 7b/10, 7b/9
- duralay** Sonlanmaya yakın.
d. 3b/6
- dübür** Kıç, makat.
d. 10a/7
- dügi** Bulgurun incesi.
d. 10a/9
- dürlü** Çeşitli.
d. 8b/7

-E, Ė-

édgürek Daha iyi.
è.+ dür 3a/5

efşimün Gr. Bağbozan, serent, eftimün
(*Cuscuta epythimum*).
e. 5a/7, 5b/8

efyün Far. Haşhaş bitkisinden elde
edilen uyuşturucu bir madde,
afyon.
a. 18b/13

eger Far. Şayet, gerçi.
e. 12b/14, 15a/12, 15b/1,
16a/15, 16b/16, 20a/9, 4b/11,
4b/14, 4b/9, 5a/4, 6b/3, 7a/12,
7b/11, 8b/5, 9a/14, 9a/15, 9a/4,
9b/1, 9b/2

egerçi Far. Şayet.
e. 6b/11

èki İki.
è. 5a/3, 15a/13, 15b/11, 15b/5,
18b/16, 19a/13, 19b/4, 4a/12,
4b/10, 5b/12, 5b/7, 7b/8, 8b/7

èkki : İki.
è. 2a/8

èkinçi İkinci.
è. 10a/1, , 13b/15, 14b/8, 15b/2,
16a/5, 16a/7, 2a/7,
2b/11, 8b/5, 8b/7, 9b/6

èkkinçi İkinci.
è. 10b/17

el-kışşa Sözüün özü, kısaca, özetle.
e. 17b/14

émçek Meme.
è. 11a/10
è.+ lerine 11a/9
è.+ ning 11a/10

èmdi Şimdi, bundan sonra.
è. 1b/11

encîr Far. İncir meyvesi.
e. 15a/12, 15a/15
e.+ ni 15a/14

endürmâhis Gr. Andromachus (MS 64
- 68) Neron zamanında yaşamış
bir hekim.
e. 7b/17, 8a/2
e.+ ke 8a/2

èr - Cevheri fiil.
è.- di 14a/11, 1b/10, 2a/6
kaçar è.- miş 9a/13
è.- se 8a/2
è.- şe 11a/2

eremçek Lor peyniri, kesilmiş süt.
e. 18a/10, 18a/13, 18a/15

erin Dudak.
e.+ i 4a/12

erit - Eritmek.
e. 6a/5
e.- e 9b/11

èrit - Eritmek.
è.- üp 15b/13

ermenî Far. Ermeni.
tîn-i e. 13b/13

ermenîli Far. Ermeni.
e. balçığı 13b/13
e. silteleri 16a/1
e. taş 14a/13
e. taşını 5a/10

èrsele - Soyulmak, kabuğu soyulmak.
è.- eyturğan 16b/1

èrte Seher vakti, sabah.
è. 6a/7, 6a/8

erümçek bk. <i>eremçek</i> e. 17a/13, 17b/2		2a/17 è.+ lerden 19a/12, 19a/5 è.+ leri 8a/7 è.+ lerni 10a/6, 17b/10 è.+ ni 10a/6, 11b/5, 13a/12, 19a/14, 20a/3, 8a/10 è.+ ün 8a/3
ërün Dudak. è. 12b/2, 13a/17		
èski Eski, muhkem. è. 12a/2, 12b/12, 5b/5 è. bolup 3a/1 è.+ rek 13a/6		
èški Eski, muhkem. è. 13b/4, 13b/5		
èşrütkeç Alkollü içecek. è. 17b/12 è.+ ke 15b/8 è.+ ni 15b/9		
esved Ar. Siyah, kara. helîlec-i e. 5a/9		
et Et. <i>krş. ét</i> e.+ in 1b/2		
ét Et. è. 10a/7, 11b/6, 13a/9, 16a/11, 19a/11, 19a/8, 19b/17, 2a/17 è.+ dür 19a/13 è.+ i 13a/12, 13a/13, 16a/12, 18b/16, 18b/17, 19a/12, 19a/16, 19a/17, 19a/2, 19a/3, 19a/4, 19a/5, 19a/6, 19a/7, 19b/1, 19b/10, 19b/13, 19b/14, 19b/4, 19b/5, 19b/6, 19b/7, 19b/9, 7a/15, 8b/17 è.+ iden 19a/4 è.+ idür 18b/15, 18b/16 è.+ in 1b/2, 7b/15, 8a/14, 8a/15, 8a/8, 8a/9, 8b/1, 8b/15, 8b/2, 8b/5 è.+ inden 13a/13, 19a/4 è.+ ine 7a/15 è.+ ining 12b/2, 19a/15, 19b/15, 7b/3, 8a/13 è.+ ke 8b/4 è.+ ler 18b/15, 19b/12, 19b/15, 19b/2, 19b/3, 19b/7, 1b/2, 20a/2,		
		ét - 1. Yapmak, etmek. 2. Yardımcı fiil. hüküm è.- di 9a/10 è.- er 18b/7, 19b/15 ķabül è.- er 3a/1, 3a/4 riyāzet è.- gey 6a/9 è.- küçidür 16a/6 rāhat è.- mek 6b/13 riyāzet è.- mek 6a/7 ķabül è.- mes 3a/1 ķabül è.- mez 3a/8 è.- sün 5a/7 cehd è.- sün 6a/10, 6b/11 è.- üp 10a/17, 20a/3, 5a/13, 5b/9, 9a/14
		eteç Horoz. e. 19a/2
		étmek Ekmek. è.+ i 20a/10, 9a/5 è.+ ini 20a/10, 9a/5 è.+ ke 15a/15
		evvel Ar. Birinci, önce. e. 16b/15, 3a/14, 3a/17, 3b/14, 6a/16, 6b/5 e.+ idür 19a/15
		evvelki Ar. İlk, önceki. e. 16a/4, 9a/10
		èw Ev, hane. è.+ de 7a/6
		eyle - Yemek yemek. ta'ām è. 6a/8
		eylen - Dönmek, dönüşmek. e.- meki 2b/4

e.- mekindin 3a/6
 e.- mekine 2a/1
 e.- mekke 1b/8
 e.- şün 5b/1
 e.- ür 17a/16, 1b/12, 2b/4, 8b/4

eylene Çevre, sınır, yöre.
 e.+ sindeki 14b/15

éz - Ezmek, suyunu çıkarmak.
 è.- ilgünçe 8b/15
 è.- üp 13a/10, 14a/17, 15b/17,
 17a/2, 7a/11, 7a/12, 7a/5

-F-

fāide Ar. Fayda, yarar, şifa.
 f. 10a/15, 10b/16, 11a/8, 12b/3,
 12b/9, 13a/1, 13b/5, 14a/9,
 16b/3, 16b/6, 17a/4, 17b/6,
 18a/1, 18a/2, 18a/8, 18b/10,
 8a/16, 8b/1, 9a/17, 9b/12, 9b/3
 f. bolğay 9a/6
 f. kıılır 9a/17
 f.+ dür 16b/4
 f.+ li 7a/9, 8b/12
 f.+ lidür 10b/5, 11a/14, 11a/15,
 11b/10, 11b/12, 11b/5, 11b/7,
 12a/1, 12a/4, 2a/5, 12a/7,
 12b/12, 12b/5, 12b/7, 13a/1,
 13a/7, 13b/4, 14a/2, 14a/5,
 15a/4, 15b/15, 16a/7, 16b/1,
 18a/16, 18a/17, 18a/5, 18a/6,
 19b/10, 19b/14, 19b/9, 7a/15,
 7a/7, 9b/13
 f.+ si 10a/5, 11a/5, 11b/15,
 11b/16, 11b/17, 12a/12, 12a/2,
 12a/8, 12b/13, 12b/16, 13a/5,
 14a/4, 14b/9, 15b/3, 16a/2,
 16a/4, 16a/9,
 16b/17, 16b/7, 17a/5, 20a/11
 f.+ sin 8a/13, 8a/3
 f.+ sinden 4b/13

fārisī Far. Farsça, Fars dilinde.
 f.+ de 10b/16

fārūḳ Ar. Terkip adı. *tiryāk-ı fārūḳ*
 tiryāk-i f.+ dur 7a/9

feh̄m Ar. Anlama, anlayış, idrak.
 f.+ ni 13a/13

ferbiyūn Ar. Sütleğen otu ve bundan
 elde edilen tıbbî bir zamk, yenū´,
 südlügen, şebrem, ferfiyūn
 (*Euphorbia pep̄lis*).
 f. 6b/17

fesād Ar. Tabii hâlden çıkma,
 bozulma, bozukluk.
 f. 2a/1
 f.+ lar 19b/16
 f.+ larını 16a/5
 f.+ nı 11b/10, 7a/2

fī´l Ar. Eylem, amel.
 f.+ i 4a/3

fī´lhāl Ar. O anda, hemen, şimdi.
 f. 15b/12, 8a/1

fütenc̄ Far. Avşan otu, habak, koca
 yarpuz, *mermāḥūn*, *mer̄v*.
 (*Mentha pulegium*).
 f.+ ni 6b/16

futne Ar. Akasya çiçeği, futüne.
 7a/13

fūfūl Ar. Biber.
 dār-ı f.+ ni 6b/15

-G-

ġālib Ar. Üstün gelen, yenen.
 ġ. bolsa 6b/1

ġargāra Suyu boğazda oynatıp
 çıkarma.
 ġ. 16b/11, 18a/7, 5b/15

ġāyet Ar. Gayet, son derece.
 ġ. 10a/1, 10b/9, 11a/1, 11a/15,
 11a/2, 11b/7, 11b/8, 12a/2,

- 12a/9, 12b/12, 12b/3, 12b/5, 12b/7, 13a/13, 13b/16, 14a/5, 14a/9, 16a/8, 16b/1, 17b/4, 18a/11, 19b/14, 20a/1, 20a/8, 4a/11, 4b/13, 6a/11, 6a/13, 7a/7, 7a/8, 7a/9, 7b/6, 8b/12, 9a/3
- ğayrı** Ar. Başka, diğer.
ğ. 11b/4, 12b/13, 15a/7, 19a/4, 1b/2, 4a/16
ğ.+ ları 14a/12
- gewde** Gövde, kabuk.
g.+ sin 13a/3
- gül** Far. Gül, çiçek.
g. 14a/12, 16b/10, 18a/3
g.+ rek 13b/14
- gümeç** Külde pişirilen ekmek.
g.+ ini 5b/3
- güya** Far. Sözde, sanki.
g. 4a/6
- H-**
- ħabb'ül'arūs** Ar. Nilüfer tohumu.
ħ. 10a/14
- ħaber** Ar. Bilgi, nakledilen söz.
ħ. berdiler 8a/2
- ħācēt** Ar. Gerek duyulan, muhtaç olunan şey, ihtiyaç.
ħ. 8a/11
ħ.+ i bolmağanı 4b/3
ħ.+ li bolmasa 8a/10
ħ.+ siz 12b/1
- ħacer** Ar. Taş.
ħ.- ermenīli 14a/13
- ħadīs** Ar. Hz. Muhammed'in sözleri, davranışları ve başkalarının yaptığı kendisi tarafından tasvip edilen hareketleri.
ħ.+ de 2a/7
ħ.+ inde 2a/10
ħ.+ lerning 2a/10
- ħaķīkat** Ar. Gerçek, asıl.
ħ. 13a/11
- ħaķķında** Ar. Üzerine, husûsunda, dâir.
ħ. 12b/7
- ħāl** Ar. Oluş, bulunuş, durum.
ħ.+ de 8a/10
ħ.+ i 15b/12, 1b/17
ħ.+ ler 1b/14, 7a/1
ħ.+ ning 1b/17
ħ.+ ündeki 2a/14
- ħalāş** Ar. Kurtuluş, refah, sağlık.
ħ. bulğay 17b/2
- ħalķ** Ar. Yaratılış, görünüş.
ħ.+ ı 4a/3
- ħāll** Ar. Oluş, bulunuş, durum.
ħ.+ ini 3a/3
ħ.+ ni 8a/2
- ħaltis** Özellikle göz hastalıklarının tedavisinde kullanılan, Sina Çölü'nden ve Hindistan'dan getirilen koyu kırmızı bir taş, kan taşı, ħamaṭiyus.
ħ.+ ni 5a/13
- ħamr** Ar. Şarap.
ħ. 17a/3
ħ.+ ge 14a/10
- ħarām** Ar. Yasak.
ħ.+ dur 6a/2, 6a/3
- ħardal** Ar. Hardal otu, ak hardal (*Snapis alba*) ve yabancı hardal (*Snapis arvensis*) olmak üzere başlıca iki türü bulunmaktadır.
ħ.+ nı 6b/15, 6b/16

- hareket** Ar. Hareket, davranış.
h.+ ni 13a/15
- hārīk** Ar. Yakan, yakıcı.
h.- i vaḥīd 5b/14
h. 5a/10
h.+ dūr 5b/13
- hāşıl** Ar. Husûle gelen, olan, meydana çıkan.
h. 2a/3
h. bolğan 16a/10, 17b/6, 18a/9, 18b/1
h. bolmağına 1b/15
h. bolmağını 19b/17
h. bolur 18b/6
- hāşiyet** Ar. Bir şeye has nitelik, o nesnede bulunan meziyet, kuvvet, tesir, fayda, yarar.
h.- i kıyan 9a/10
h. 9a/9
h.+ i 11b/12, 11b/5, 11b/8, 12a/14, 12b/14, 15b/15, 16a/4, 16b/9, 17a/1
h.+ ni 10b/7
- haşerāt** Ar. Yılan, akrep vb. küçük hayvanlar, böcekler.
h.+ lar 12b/13, 9a/17
- hatā** Ar. Yanlış, yanlışlık.
h.+ dur 20a/1
- hātır** Ar. Zihin, hafıza.
h.+ unı 12b/3
- hatta** Ar. Hatta.
h. 13b/2, 18b/2, 3a/14, 4a/11
- hatun** Kadın.
h. 12b/11
h.+ lar 11a/8, 12b/8, 6b/2, 9b/1
h.+ larnı 17a/10
h.+ larnıng 10b/12, 12a/6, 12b/9, 9b/13
- havf** Ar. Korku, çekince.
h.+ ı 17a/8
- hayāl** Ar. Zihinde tasarlanıp canlandırılan şey.
h.+ lerni 19b/13
- hayālli** Ar. Hayal gören.
h. 17b/8
- hayvān** Ar. İnsan dışındaki canlılar.
h. 19a/3, 4a/14
h.+ larnıng 13b/2
- hayz** Ar. Kadınların aybaşı.
h. 17a/1, 2a/14, 9a/13
h.+ nı 10b/10, 14a/8
- hazer** Ar. Sakınma, kaçınma, zarar.
h.+ dūr 7a/9
h.+ i 7b/3
h.+ ündin 17b/13
- hāzır** Ar. Göz önünde olma, mevcut olma.
h. bolmasa 15a/15
- hekīm** Ar. Hekim.
h. 7b/17
- helīlec** Far. Helile otu, (*Terminalia*).
h.- i esved 5a/9
h.- i kabilī 5a/9
h. 17b/2, 6a/17
h.+ dūr 5a/9
h.+ ni 5a/12
- helit** ? Devrinde tanınmış bir zat.
h. 9a/10
- hem** Far. Veya, ve, dahi.
h. 10a/10, 10a/12, 10a/16, 10a/17, 10a/2, 10a/3, 10a/6, 10a/7, 10b/1, 10b/11, 10b/16, 10b/2, 10b/3, 10b/6, 10b/7, 10b/8, 10b/9, 11a/1, 11a/10, 11a/11, 11a/12, 11a/13, 11a/14, 11a/15, 11a/16, 11a/17, 11a/2,

11a/3, 11a/5, 11a/7, 11a/8,
 11b/1, 11b/10, 11b/11, 11b/14,
 11b/15, 11b/3, 11b/4, 11b/7,
 12a/11, 12a/12, 12a/13, 12a/17,
 12a/2, 12a/4, 12a/5, 12a/6,
 12a/7, 12b/12, 12b/13, 12b/15,
 12b/17, 12b/2, 12b/3, 12b/4,
 12b/6, 12b/7, 12b/8, 12b/9,
 13a/10, 13a/14, 13a/16, 13a/17,
 13a/2, 13a/5, 13a/7, 13a/8,
 13b/1, 13b/10, 13b/17, 13b/3,
 13b/4, 13b/8, 13b/9, 14a/13,
 14a/15, 14a/3, 14a/4, 14a/6,
 14a/7, 14a/8, 14a/9, 14b/1,
 14b/16, 14b/17, 14b/5, 14b/8,
 15a/1, 15a/11, 15a/12, 15a/15,
 15a/2, 15b/12, 15b/13, 15b/16,
 15b/17, 16a/1, 16a/10, 16a/14,
 16a/15, 16a/16, 16a/17, 16a/3,
 16a/6, 16a/8, 16b/10, 16b/12,
 16b/2, 16b/3, 16b/7, 17a/1,
 17a/10, 17a/12, 17a/13, 17a/15,
 17a/6, 17a/7, 17a/8, 17a/9,
 17b/10, 17b/14, 17b/17, 17b/5,
 17b/7, 17b/8, 18a/1, 18a/12,
 18a/15, 18a/16, 18a/17, 18a/2,
 18a/3, 18a/5, 18a/8, 18b/1,
 18b/10, 18b/13, 18b/14, 18b/17,
 18b/2, 18b/3, 18b/4, 18b/5,
 18b/8, 18b/9, 19a/1, 19a/15,
 19a/17, 19a/2, 19a/4, 19a/5,
 19a/6, 19b/1, 19b/10, 19b/12,
 19b/13, 19b/2, 19b/3, 19b/5,
 19b/6, 19b/7, 19b/8, 1b/1, 1b/17,
 1b/2, 1b/3, 1b/5, 20a/1, 20a/3,
 20a/4, 2a/10, 2a/12, 2a/13,
 2a/15, 2a/2, 2a/9, 2b/10, 2b/16,
 2b/4, 3a/12, 3a/13, 3a/14, 3a/15,
 3a/3, 3a/5, 3a/6, 3b/11, 3b/15,
 3b/16, 3b/5, 3b/7, 4a/1, 4a/10,
 4a/11, 4a/12, 4a/15, 4a/16,
 4a/17, 4a/2, 4a/3, 4a/4, 4a/5,
 4a/7, 4a/8, 4b/16, 4b/6, 5a/12,
 5a/13, 5b/10, 5b/16, 5b/17, 5b/3,
 5b/5, 5b/8, 6a/11, 6a/16, 6a/17,
 6a/2, 6a/3, 6a/9, 6b/14, 6b/15,
 6b/16, 6b/2, 6b/3, 6b/4, 7a/1,
 7a/13, 7a/14, 7a/16, 7a/2, 7a/6,

7b/1, 7b/11, 7b/16, 7b/17, 7b/9,
 8a/12, 8a/14, 8a/6, 8a/7, 8b/3,
 8b/5, 8b/6, 9a/17, 9b/10, 9b/13,
 9b/6, 9b/9

hemîşe Far. Dâima, her zaman.
 h. 3a/8

henüz Far. Henüz, daha.
 h. 7b/10

her Far. Cümle, hep.
 h. 10a/5, 10b/5, 11a/2, 11a/3,
 11b/13, 11b/3, 11b/9, 13b/12,
 13b/16, 14b/3, 14b/5, 15a/14,
 16a/13, 1b/5, 20a/15, 2a/15,
 5a/12, 5a/16, 5b/4, 5b/6, 5b/9,
 6a/17, 6a/7, 7a/10, 9a/9

hergiz Far. Asla, kat'iyen, hiçbir
 vakit.
 h. 11a/3, 8a/12, 9a/16

hesâb Ar. Tahmin, önceden verilen
 hüküm.
 h.+ dan 14a/7

hesâben Ar. Tahmini.
 h. 15a/10

hevâ Ar. 1. Hava. 2. Mânevî hâl,
 mânevî ortam ve etki.
 h. 2a/16, 2a/3
 h.+ da 2a/16
 h.+ nung 2a/1

hızlav Sızlama, acıma, ağrıma.
 h.+ lı 13b/5

hiç Far. Hiç.
 h. 3a/8, 8a/12
 h.+ de 14b/13

hikâyet Ar. Hikâye, anlatı.
 h. 14a/9
 h. olundu 7b/16

hindūstān Hindistan.

h. 12a/15

hoş Far. Güzel, iyi, latif.

h. 12a/14

hulbe Ar. Çemen otu, boy tohumu.
(*Foenum-graecum*)

h. 16b/4, 16b/6

hurma Far. Hurma (*Phoenix actylifera*).

h. 12a/8

huşūşen Bilhassa, özellikle.

h. 10b/15, 10b/7, 11a/14,
11a/17, 11b/13, 11b/16, 12a/1,
12a/5, 14a/10, 14b/11, 14b/9,
16a/6, 17a/10, 17b/12, 17b/15,
17b/3, 18a/6, 18b/13, 18b/4,
18b/6, 19a/13, 19b/4, 19b/6,
1b/12, 1b/4, 4a/7, 5a/4, 5b/14,
7b/16

hük̄m Ar. Karar, yargı.

h. etdi 9a/10

-i-

iç İç, dâhil.

i. 11b/3, 14a/7, 17b/7
i.+ de 13b/9, 9a/8
i.+ deki 11b/1, 13b/8, 15a/11,
15a/12, 15a/14, 16a/5, 17a/11,
17a/17, 20a/14, 20a/6
i.+ den 12a/6
i.+ i 13b/10, 6a/9
i.+ in 13a/3, 7b/12
i.+ inde 10a/13, 10a/14, 12a/8,
17a/16, 2a/3, 9b/7
i.+ indeki 17b/1, 7b/13
i.+ ke 12a/4, 14a/17, 16b/13,
16b/14, 16b/16, 18a/16, 19b/16
i.+ ni 11a/11, 14b/5, 16a/6,
18a/15, 18b/14, 18b/3, 18b/5,
18b/6, 18b/8, 18b/9
i.+ ning 12a/3
i.+ reki 12a/5, 18a/14, 6a/7

iç - Bir sıvıyı ağza alıp yutmak.

i.- di 8a/1

i.- gey 15a/16, 15b/11, 15b/6,
8a/10

i.- geyley 13b/10, 13b/9, 15a/17

i.- ilse 10a/17

i.- ken 18b/12, 5b/4

i.- kende 14a/12

i.- keyler 12a/3, 14a/13

i.- megey 15b/9

i.- mek 17a/11, 18a/11, 6a/6

i.- mekin 15b/10

i.- mekinden 18b/1

i.- mekke 14a/11

i.- se 15b/1, 15b/11, 16b/15,
17a/13, 17a/15, 17a/2, 17a/4,
17a/9, 7a/13

i.- şe 10b/12, 15a/11, 9b/2

i.- seler 9a/16

i.- seler 11a/17, 14b/1

i.- sün 20a/13, 6b/12, 7b/16,
8b/6, 6a/5

i.- sün 15b/9, 9a/7

i.- ülse 10b/5, 11a/13

i.- ülse 11b/3

i.- üp 13b/12, 13b/7, 20a/5,
20a/6, 20a/9, 5a/10, 5a/11, 5a/8,
7b/5, 9a/3

i.- ürgey 5b/3, 8b/11

i.- ürgeyley 13a/10, 15b/13,
5b/10, 5b/11, 7a/11, 9b/10, 9b/9,
8b/10, 8b/9

i.- ürken 13b/12

i.- ürmegeyley 5b/12

i.- ürmek 5b/6

i.- ürseler 13a/5

i.- ürsen 3b/10

i.- ürsünler 5a/16

i.- ürüp 5b/7

içbaruv İshal.

i.+ ı 18b/6

içbawırı İshâl.

i.+ unı 10b/7

içki Alkollü içecek.

i.+ ler 17b/12

içün İçin.
i. 13b/8, 6a/5, 9a/8

içür - İçirmek.
i.- geyler 5b/10

ilgeri İleri, ön, çok, fazla.
i. 16a/6, 1b/6, 2a/17

imdi Şimdi.
i. 15b/11, 3b/10

in - 1. İnmek. 2. Akmak.
i.- mekini 14a/3, 17b/5

inek “İşte, orada” anlamlarında gösterme edatı.
i. 16a/13

irin İrin, cerahat.
i.+ legen 9b/5

is Koku.
i.+i 4a/2

iskenderiyye İskenderiye şehri.
i. 2b/1

issi 1. Sıcak. 2. Sevdavî mizacın genel özelliği olan durum.
i. 10a/16, 11a/1, 11a/11, 12a/3, 12b/7, 13a/16, 16a/14, 17a/10, 18b/2, 19a/17, 2a/16, 7a/11, 7a/5, 7a/6
i. bolur 12b/8
i.+ din 6a/3
i.+ dur 10b/17, 11b/12, 11b/8, 14b/8, 16a/4, 19a/6, 19a/8
i.+ ke 6a/4
i.+ lık 10b/2, 18b/10
i.+ ligi 1b/10
i.+ lik 1b/10, 1b/11, 3a/9
i.+ likde 6a/14
i.+ like 18a/1
i.+ liki 2b/6
i.+ rekdür 10a/10

issi bk. issi.
i.+ dur 14b/7

istiskā Ar. 1. Susuz kalma. 2. Vücudun su toplamasıyla oluşan hastalık, siroz.
i. 13b/7
i.+ ya 12b/12

iş Faaliyet, çalışma, amel.
i. 5b/6, 6a/2

işle - İş yapmak, çalışmak.
i.- mek 6a/3

it İt, köpek.
i. 11b/4, 17a/5, 9b/2
i.+ i 6a/1
i.+ ning 13a/12

iz - Ezmek, suyunu çıkarmak.
i.- üp 15b/6

-K, K-

kabarçık 1. Deri üzerinde meydana gelen sıvı dolu kabarcık, sivilce.
2. Çiçek hastalığı.
k.+ landırur 3a/15
k.+ landurur 3a/3
k.+ lanmas 3a/5
k.+ lanur 4a/14
k.+ lar 4a/13
k.+ larğa 14b/17, 17b/6
k.+ larning 10a/3
k.+ larnı 10b/1, 10b/8, 12a/10, 12a/13, 14a/7, 16a/16, 17b/1
k.+ larnığa 18a/17
k.+ larun 14a/6

kabarçıklan - Üzerinde kabarcıklar oluşmak, kabarcıklanmak, cerahatlenmek.
k.- ğan 15b/16

kabuğ Kabuk, yara kabuğu.
k.+ ı 5a/13

ķabŭl Ar. Kabul, onay.
ķ.  ter 3a/1, 3a/4
ķ.  tmes 3a/1
ķ.  tmez 3a/8
ķ. ķılmas 6b/4

ķaĉ - **1.** Kaĉmak, sıvıışmak. **2.** Saklanmak, gizlenmek. **3.** Kaĉınmak.
ķ.- ar 2a/7
ķ.- ar  rmiş 9a/13
ķ.- ğıl 2a/6

ķaĉan Ne vakit, ne zaman ki.
ķ. 10b/5, 2a/15, 6a/17

ķaĉķur - Kaĉınmak.
ķ.- maĝa 6a/10

ķadar Ar.  lĉŭ, derece, miktar.
ķ.+ ı 7a/13, 12a/12
ķ.+ ın 10b/6
ķ.+ nı 15b/5

ķadarınĉa Ar. Miktarında.
ķ. 5a/16, 15b/11, 19a/10

ķadem Ayak.
ķ.+ taşı 14a/15

ķ 'ide Kural.
ķ. 15b/2, 15b/6, 8b/7
ķ.+  e 13a/7, 8b/7
ķ.+ dŭr 7a/3
ķ.+ si 8a/5

ķ k Uzun dilimler h linde kesilip ateşte veya gŭneřte kurutulmuş et.
ķ.+  t 2a/17

ķaķıruķ Balgam.
ķ.+ larını 15a/11, 19a/7
ķ.+ nı 1b/3

ķal - **1.** Kalmak. **2.** Deĝiřmeden durmak. **3.** Mahrum olmak.
ķ.- ĝanıĉa 5a/14
ķ.- mas 4b/1

ķ.- maşa 2b/6
ķ.- maz 2b/6

ķala Hariĉ, dışında.
ķ. 14b/6, 14b/7, 18b/16
ķ.+ ęı 18b/15

ķaldur - Kaldırmak.
ķ.- mayınĉa 18b/11

ķalın Kalın.
ķ. bolur 4a/12

ķalĉura - **1.** Soĝuktan veya korkudan titremek. **2.** Kalbi hızlı çarpmak. **3.** Sesi titremek. **4.**  ok korkarak yaşamak.
ķ.- ĝan 16b/3

ķan Kan.
ķ. 11a/8, 14a/4, 16a/11, 18a/5, 18b/9, 1b/11, 2b/5, 2b/7, 2b/8
ķ.+ dur 4b/10
ķ.+ ĝa 2b/3
ķ.+ ı 4b/14, 4b/9, 7b/11, 7b/9
ķ.+ ları 4a/10
ķ.+ nı 13b/15, 19a/9
ķ.+ ning 1b/8, 2b/5, 2b/7, 3a/4, 3a/6, 4b/11
ķ.+ uning 1b/13

ķanaĉ Kanat.
ķ.+ mı 6b/11

ķ r :Far. Fayda.
ķ. ķılmas 9a/12

ķar Havadaki su buharının donmasından meydana gelen ve yaĝmur gibi yaĝan hafif beyaz t neler .
ķ. 15b/13

kara 1. Siyah, kara. 2. Koyu renkli. 3. Karanlık, ışısız. 4. Kirli, temiz olmayan.
 k. 12a/1, 12a/5, 18b/17, 19b/10, 1b/8, 5a/10, 5a/12, 5a/9, 7a/15, 8b/7, 9b/15
 k.+ ğa 1b/12, 2b/4, 3a/6
 k.+ lık 2b/3
 k.+ lur 4a/9

kara - 1. Bakmak. 2. Gözünü dikip bakmak.
 k.- şun 7b/9

karak Siyah, kara.
 k. 3b/14

karal - 1. Kararmak. 2. Kirlenmek. 3. Kara renkte görünmek.
 k.- ur 4a/12, 4b/2

karalık Karalık.
 k.+ ın 1b/14

karanggulu 1. Karanlık. 2. Göze perde inmesi.
 k. 17b/17
 k.+ nı 13b/6

karı Yaşlı, ihtiyar.
 k. 6a/1

karın İnsan ve hayvanlarda gövdenin kaburga kenarlarından kasıklara kadar olan ön bölgesi.
 k.+ ındın 9b/1

karıngkı Biraz kısalmış ses.
 k. bolur 4a/12

karşı 1. Karşı. 2. Mukavemet göstermek.
 k.+ tura almas 3b/2

karu Yaşlı.
 k. 1b/2

karut Yaşlı, zayıf, cılız.
 k. 17a/6, 18b/16, 19b/1, 19b/5, 19b/6

kasık Vücûdun karnın altı ile uyluğun üstü arasında kalan kısmı.
 k.+ ka 10b/9

kat - 1. İlave etmek, katmak. 2. Karmak, karıştırmak.
 k.- uş bolşa 11b/1
 k. bolğan 3a/7
 k. bolğanı 3a/2
 k.- uşsa 12b/16, 2b/3
 k.- uşturğay 20a/7
 k.- uşturğaylar 10a/4
 k.- uştursun 6b/16, 6b/2
 k.- uşturulşa 12a/16, 12a/9, 19a/11, 9b/4, 18a/3
 k.- uşturulup 10b/6, 14b/13, 15a/3, 18a/3
 k.- uşturulur 13b/1
 k.- uşturup 11a/4, 12a/3, 13b/12, 14a/13, 14b/15, 15a/17, 15b/15, 15b/17, 15b/5, 16a/13, 16a/17, 16b/10, 16b/6, 17a/3, 17a/9, 17b/2, 20a/5, 6b/14, 6b/3, 7a/13, 8a/3, 8b/11, 16a/2, 6b/14
 k.- uşur 7a/1

katı 1. Katı, sert. 2. Daha sert.
 k. 10a/2, 12b/17, 17b/16, 17b/3, 18a/13, 19a/17, 19b/2, 19b/8, 4a/11, 6a/12
 k.+ rak 11a/5

katuv Kabızlık, peklik.
 k.+ lar 17a/16

kat kat Defalarca.
 k. 11b/6, 14b/12, 15a/9, 17a/13, 6a/6, 8a/2, 8a/6, 8b/6

katu İnce yoğurt benzeri süt ürünü, kefir.
 k. 15b/12, 18a/14
 k.+ ı 18b/2, 18b/8
 k.+ nıng 18b/11

ķavi Ar. Güçlü, kuvvetli, sağlıklı.
ķ. 10b/6, 12b/6

ķavır - Kavurmak.
ķ.- sun 15b/4

ķavuk Sidik torbası, mesane.
ķ. 10b/8, 12b/7
ķ.+ dağı 12b/4
ķ.+ daķı 17a/2, 9b/2
ķ.+ daki 18a/17
ķ.+ lı 12b/6
ķ.+ nı 12b/6

ķayđuymak Endişelenmek,
kaygılanmak.
ķ. 6a/2
ķ.+ ning 17b/8

ķaymak Kaymak.
ķ.+ un 18b/11

ķayna - Kaynamak, köpürüp kabarmak.

ķ.- ğan 11a/4, 16a/7, 17b/12,
18b/7, 7a/11, 7a/12
ķ.- ğunça 5a/17
ķ.- maķnı 11a/12
ķ.- tup 10a/8, 10b/14, 11a/12

ķaynat - Kaynatmak, köpürtüp
kabartmak.
ķ.- avnı 5b/4
ķ.- ğaylar 8a/6, 8a/7
ķ.- sun 20a/5
ķ.- sunlar 5a/14
ķ.- up 10b/12, 10b/13, 11a/17,
11b/3, 13b/3, 14b/10, 15a/11,
15a/16, 15a/9, 20a/4

ķaysı Bazı, kimi, bazısı.
ķ.+ sın 5a/12
ķ.+ sınıĝ 14b/3

ķayt - 1. Geri gelmek, dönmek. 2.
Azalmak, eksilmek. 3. Tekrar
başlamak.
ķ.- up 3b/4

ķaytar - 1. Geri çevirmek. 2. Ters yüz
etmek. 3. Çıkarmak.
4. Durdurmak.
ķ.- ğay 11b/11
ķ.- ur 11a/10, 13a/16, 13b/17,
16a/14, 16a/15, 10a/17, 10b/1

ķayu Bazı, kimi.
ķ.+ sı 14b/5
ķ.+ sun 15b/7

ķaz 1. Kaz. 2. Damakta, boğazda sert
kabarcıkların çıkmasıyla oluşan
bir hastalık.
ķ. 19a/6, 19b/1
ķ. taamaklı 11b/10

ķazan Kazan, büyük tencere.
ķ.+ ğa 7b/14, 8a/5, 8b/13

ķebāb Ar. Ateş üstünde pişirilen et
yemeği.
ķ. 20a/2, 20a/3, 9a/14
ķ. bolđanı 19a/9

ķebūste Rus. Lahana.
ķ. 16a/10, 16a/12, 16a/17,
16a/4, 16b/11, 16b/14, 16b/5,
16b/9, 17a/2
ķ.+ den 17a/3
ķ.+ ni 16b/10, 16b/14, 16b/17,
16b/4, 16b/6, 16b/8
ķ.+ ning 16a/9

ķeç Geç.
ķ. 19a/5

ķeç - Geçmek.
ķ.- ü 18a/14

ķel - Gelmek.
ķ.- gen 10b/12

ķeltür - Getirmek, sebep olmak.
ķ.- ür 17b/17

- kêlûş** - 1. Barışmak, düşmanlığa son vermek. 2. Dinmek, sona ermek.
k.- mes 17b/14
- kêrek** Gerek, lazım.
k. 14a/1, 15a/16, 20a/6, 2b/11
- kerre** Ar. Kez, defa, kere.
k. 10b/12
- kert** - Kertmek, çentmek.
k.- şeler 13b/6
- kês** - Dindirmek, sona erdirmek.
k.- ilken 16b/12,
ümîd k.- ilken 2b/17
k.- üp 7b/8
- kêş** - Kesmek, biçmek.
k.- er 17a/3
k.- keç 15b/3
k.- üp 8b/7
- kese Kran ?**
k. 8a/16
- keste** *bk. kebûste*
k.+ ning 17a/1
- kez** Defa, kere.
k. 16a/13, 19a/11
- keze** 1. Keçi. 2. Erkek keçi.
k. 17b/4, 18a/16, 18a/4, 18b/15,
18b/5, 18b/9, 19a/4
k.+ lik tekesining 18b/17
- ķıçuv** Kaşıntı, egzama.
ķ.+ ı 17a/15
ķ.+ nı 15b/17
- ķıl** - 1. Kılmak, yapmak. 2. Yardımcı fiil.
ķ.- ası 5b/15
ķ.- aturğan 5b/9, 6a/16
köp ķ.- aturğan 1b/3
pāk ķ.- aturğan 5b/6
pāk ķ.- ğac 6a/4
ķ.- ğan 10b/7, 8b/17
ķ.- gandın 9b/15
pāk ķ.- ğandın 6a/6
ķ.- ğay 11a/8, 12a/13, 13a/1,
15a/14, 18a/1, 18a/2, 9b/17, 9b/3
pāk ķ.- ğaylar 5b/7
ķ.- ğuçı 13a/15, 6a/15
peydā ķ.- ğuçı 1b/1
ķ.- ğuçıdur 19a/8, 19a/9
ķ.- ğuçıdur 10a/10, 11b/9,
13a/15
peydā ķ.- ğuçıdur 1b/7
ķ.- ingan 19b/11, 19b/12, 5b/3,
7b/3
yād ķ.- ingan 2a/17, 5b/13, 5b/7,
7b/2
yād ķ.- inmiş 5b/15
pāk ķ.- mağa 1b/14
cimā ķ.- mağay 7a/8
ķ.- maķ 17a/8, 18a/7, 4b/7
cehd ķ.- maķ 4b/10
pāk ķ.- maķ 5b/15
ķ.- maķlık 4b/8
dārū ķ.- maķnı 2b/17
ķabūl ķ.- mas 6b/4
kār ķ.- mas 9a/12
ķ.- sa 16b/11
ķ.- şalar 12b/14
şāf ķ.- sunlar 5a/15
ķ.- up 13b/9, 15a/2, 15b/5, 17a/2
dārū ķ.- up 2b/15
şād ķ.- up 6a/11
yeg ķ.- up 1b/10
ķ.- ur 10a/15, 10b/16, 10b/6,
10b/7, 11a/1, 11a/11, 11a/15,
12a/14, 12a/15, 12b/3, 12b/6,
12b/7, 13a/14, 13b/5, 15a/11,
15a/12, 16a/11, 16b/10, 16b/12,
16b/6, 16b/9, 17a/4, 17a/8,
17a/9, 17b/1, 17b/10, 17b/17,
18b/1, 18b/3, 18b/5, 19a/10,
19a/17, 19a/7, 19b/12, 19b/13,
19b/4, 19b/5, 19b/7, 19b/8,
19b/9, 20a/1, 2b/12, 8a/13, 9b/1
beyān ķ.- ur 7b/15
fāide ķ.- ur 9a/17
müşkil ķ.- ur 3a/3
peydā ķ.- ur 1b/3, 1b/5

kılıksızrak Çirkince görünüş, huy,
tabiat.
k. bolur 4a/4

kımız Kısırak sütü, bir tür içki.
k. 18b/4

kīne Far. Kin, gizli düşmanlık.
k. tutğuç 4a/4

kır - Kırmak.
k.- ilan 13a/2

kıruq Kırık, kırılmış.
k. 5b/9

kırwan ? Bir tür kap.
k.+ ga 5a/13

kışkaç 1. Yengeç. 2. Hayvanların
yiyeceklerini parçalamaya,
avlarını yakalamaya ve
savunmaya yarayan organları.
k. 12b/14, 13a/1, 13a/11, 13a/6,
19b/14
k.+ larun 13a/2
k.+ nı 12b/14, 12b/17
k.+ ning 12b/16, 13a/9

kıyāsfehm Ar. Benzerleri.
k. 2b/1

kıyık Kesilmiş parça.
k.+ larnı 15b/8
k.+ nı 15b/7

kızar -1. Rengi kızarmak,
kırmızılaşmak. **2.** Yüzü ve teni
kızarmak.
k.- ur 3b/14

kızıl Kırmızı, kızıl.
k. 13a/16, 13b/14, 16a/15, 19a/1
k. bolup 3b/14
k.+ gına 3b/15

kızılık Kızılılık, kırmızılık.
k.+ ga 3a/2

ki ki (Bağlama edatı).
k. 17a/12, 3a/14

kibi Gibi (edat).
k. 12a/11, 14a/15, 18b/13,
18b/14, 20a/13, 20a/14, 20a/16,
2a/17, 2a/7, 2b/1, 2b/12, 2b/13,
2b/8, 3a/13, 4b/17, 5b/8, 6a/1,
6a/17, 6a/2, 7a/1, 9a/8, 9a/9,
9b/16
k.+ dür 19b/1, 2b/17, 3a/7, 4a/6

kiçikine Çok küçük.
k.+ 4b/14, 4b/17

kim Ki, ve, veya, ancak.
k. 10a/5, 10a/7, 11a/2, 14a/5,
14b/9, 16b/9, 17a/1, 19b/10,
1b/8, 2b/1, 3a/9, 3b/17, 3b/9,
4a/6, 4b/12, 5a/2, 5b/5, 6b/14,
6b/15, 6b/5, 7a/16, 7b/6, 8a/5,
8b/2, 9a/11

kimerse Kimse.
k. 11a/3

kimesne Kimse.
k. 9a/11

kimircik Kıkırdak.
k.+ leri 4a/15

kip - 1. Yanmak. **2.** Canlılığını
kaybedip kurumaya başlamak. **3.**
Kurumak, zayıflamak.
k.- dūrgey 8b/8
k.- dūrüp 8a/11
k.- er 10a/6, 2b/6
k.- küçidür 14b/4
k.- mekliki 2b/7
k.- tüçidür 16a/6

kiptür - 1. Yakmak. **2.** Kurutmak.
k.- e turğan 5b/17
k.- gey 15b/6
k.- güçidür 19a/11
k.- küçidür 13b/16
k.- küçidür 16a/8

- k.- üp 15a/13
k.- ür 14a/6
- kir** - Girmek.
k.- e 1b/16
k.- gen 7a/2
k.- gey 15b/14
k.- sün 6b/5
- kireç** Far. Kireç.
k. 11b/5
- kirpi** Kirpigiller familyasından, 25 – 30 santim uzunluğunda, sırtı dikenlerle kaplı, tehlike hâlinde top gibi yuvarlanarak kendini dikenleriyle savunan böcekçil memeli hayvan. (*Erinaceus europaus*)
k. 19b/13
- kirpürük** Kirpik.
k. 12a/13
- kişi** Kişi, adam.
k. 15a/10, 15a/12, 15a/16, 15a/9, 16a/1, 16b/17, 17a/13, 17b/2, 2a/8, 3b/3, 6a/11, 7a/8, 7b/17, 7b/5
k.+ de 18a/14
k.+ din 2a/6
k.+ ke 10b/5, 11a/14, 11a/8, 11b/11, 11b/5, 12b/5, 13a/5, 13a/7, 13a/9, 14a/4, 14a/5, 14a/6, 15b/15, 16b/3, 17a/14, 17a/17, 17a/4, 17b/14, 17b/3, 17b/4, 18a/11, 18a/12, 18a/5, 18b/12, 18b/2, 19a/16, 19b/1, 19b/10, 19b/14, 19b/9, 20a/15, 20a/8, 2a/10, 2b/13, 3b/13, 6a/2, 7a/15, 8b/9, 9a/2, 9a/9, 9b/13, 9b/9
k.+ ler 12b/13, 16b/5
k.+ lerde 2b/7
k.+ lerke 12a/8, 12b/13, 13a/1, 13b/5, 17a/5, 18a/12, 18a/9, 18b/13, 19a/14, 19b/2, 5a/11
k.+ lerning 17b/15, 2a/2, 5b/14
- k.+ ni 10a/9, 13b/16, 14b/5, 17a/11, 3a/12, 7b/4
k.+ nin 17b/8
k.+ ning 12b/16, 12b/17, 13b/10, 13b/7, 15b/12, 2a/12, 2b/12, 4b/2, 4b/9, 9a/16, 9b/7
- kit** - 1. Gitmek. 2. Yok olmak. 3. Ulaşmak.
k.- e 8b/3
k.- mekek 8a/17
k.- mesdin 4b/9
k.- mese 8b/5
k.- şe 7b/12
- kitâp** Ar. Kitap.
k.+ da 2a/4
- kiter** - 1. Gidermek, ortadan kaldırmak. 2. Fayda vermek, tedavi etmek.
k.- gey 14b/14, 20a/12, 9a/6
k.- mek 2b/15
k.- mekde 14b/1
k.- tegey 16b/16
k.- ür 12a/15, 13b/6, 14a/17, 14b/11, 15a/11, 17a/12, 18a/13, 18b/2, 19b/11, 9a/15
k.- ürke 3b/12
- ço** Uğursuz.
k. 13a/8
- çobar** - Koparmak.
k.- up 15b/7
- çol** İnsanın omuzundan parmak uçlarına kadar olan organı.
k. 4b/2, 4b/6
k.+ ındın 4b/11
k.+ larına 6b/9
- çop** - Kopmak.
k.- ar 4a/9
k.- arur 11b/14
k.- up 8b/3

korğunç Korkunç, korku verici.
k. 4a/5

koş - 1. Koşmak. **2.** Eklemek ilave etmek.
k.- şunlar 5a/15
k.- up 20a/10, 20a/11, 9a/4, 9a/5

kotur 1. Yara üzerindeki kabuk. 2. Uyuz.
k.+ lap 17a/15
k.+ larına 15a/1
k.+ larını 13a/17, 13b/2, 15b/16, 16b/1, 19b/3, 9b/5, 9b/6
k.+ larun 13b/3
k.+ lı 17b/2
k.+ mı 13b/17

koy - 1. Koymak, bırakmak. **2.** Hastalığı ortaya çıkmak.
k.- alar 10b/14
k.- ğalsalar 9b/3
k.- ğaylar 15a/7, 8a/11
k.- şa 11a/3
k.- up 10b/9, 15b/4, 20a/13, 9a/7

koy Koyun.
k. 18a/6, 18b/15, 20a/8, 9a/2
k.+ nıng 18b/16, 18b/17

koyaş Güneş, güneşli.
k. 8a/13
k.+ da 7a/5
k.+ ğa 8a/11
k.+ lı 14b/11

koyul - 1. Koyulmak, bırakılmak. **2.** Koyulaşmak. **3.** İlaç damlatılmak.
k.- ğan 14a/8
k.- maqmı 11a/16
k.- up 8b/3

koyun - Yıkanmak.
k.- ğay 15b/14

koşur - 1. Suyu çekilmek, kurumak. **2.** Koyu hâle gelmek, koyulaşmak.
k.- ur 1b/11, 2b/4

koşurt - Koyulaştırmak, yoğun kıvama getirmek.
k.- up 10b/14

köz Kor halindeki kömür, köz.
8a/6

köbün - 1. Su ya da nemle kabarmak, şişmek. **2.** Çok yemekten ötürü karnı şişmek.
k.- me 8b/5

köç - 1. Bir yerden bir yere hareket etmek. **2.** Bulaşmak.
k.- e turğan 9b/6
k.- mek 2a/10

kögerçin Güvercin.
k. 8a/14

köl :Göl.
k. 10a/13

kölge Gölge.
k. 15b/6
k.+ de 8b/9

köm - Gömmek.
k.- gey 8b/7

kömür Kömür.
k. 15b/4

köngül Gönül, akıl, bilinç, ruh.
k. 11a/13
k.+ i 6b/3, 6b/4
k.+ ini 6a/11

köp Çok, daha çok.
k. 10b/4, 11a/9, 12b/1, 12b/16, 15b/10, 15b/12, 15b/13, 15b/3, 15b/9, 16b/17, 16b/5, 17a/14, 17a/15, 17a/8, 17b/16, 18a/10,

- 18a/14, 18b/5, 19a/5, 19a/9,
1b/1, 3b/2, 3b/3, 4a/5, 7b/10,
7b/11, 7b/9
k. bolur 2b/2
k. kılaturğan 1b/3
k.+ dür 12b/13, 14a/4, 14b/2,
4b/9
k.+ eyür 3b/16
k.+ likinden 18b/9
k.+ likini 4b/11
k.+ rek 3b/17
- köp** - Artmak.
k.- eyür 2b/3
- köpük** Köpük.
k.+ ün 10b/14
- köprek** Daha çok.
k. 10a/13, 15a/17, 1b/4, 20a/6,
2a/13, 5a/1, 6b/12
k.+ dür 19a/12, 7b/3
k.+ i 3b/7
k.+ indin 2b/17
- kör** - Görmek.
k.- gey 4a/5
- körkem** Gösterişli, güzel.
k. 12a/14, 17a/9
- körset** - Göstermek, ortaya çıkarmak.
k.- megeyler 8a/12
- kötüg** Kötü, zararlı.
k.+ dür 14b/6
- köy** - Yanmak, kurumak, kızmak.
k.- gen 18a/13
- köydür** - Yakmak, kurutmak.
k.- geyler 12a/10
k.- küçidür 14b/4
k.- üp 12a/9, 17a/2, 9b/3, 9b/9
k.- ür 3a/3
- köz** Görme orhanı, göz.
k. 18a/1, 9a/12
- k.+ deki 12a/12, 18a/1
k.+ i 15a/1, 16b/2
k.+ ke 11b/10, 12a/1, 12a/11,
13b/6, 17b/17, 18a/1, 18a/4
k.+ ünde 3b/14
- kulak** İşitme organı, kulak.
k.+ ga 9b/8, 11a/7, 11b/17, 16a/3
k.+ ı 17b/14
- kum** Kum.
k. 2b/8
- kumğan** Türlü metalden yapılabilen
kulplu ibrik, su kabı.
k. 5a/14
- kurğaşun** Kurşun madeni.
k. 9b/13, 9b/14, 9b/15
k.+ nı 9b/15
- kuru** Kuru .
k. 10a/10, 13a/3, 17a/10,
20a/14, 8a/12, 9a/8
k. bolur 2b/7
k.+ dur 10a/1, 10b/17, 11b/12,
11b/9, 13b/15, 14b/7, 14b/8,
16a/5, 19a/11, 19a/5, 19a/6,
19a/9, 3a/10
k.+ lık 6b/1
k.+ lıkdan 17b/6
k.+ lıknı 20a/12
- kurırak** Daha kuru.
k.+ dur 19a/3, 19a/4
- kurşak** Mide.
k.+ ma 13b/10, 13b/7
- kurru** - Kurumak.
k.- maklığı 11a/1
k.- tgaç 7a/4
k.- kaylar 6a/14
- kurulğan** Kuruluk.
k.+ ı 9a/6

ķurut 1. Kurt, b6cek,arı. 2.

Kurutulmuş yoğurt, bir t6r peynir.

ķ. 9b/7

ķ.+ ı 8b/11, 8b/8

bal ķ.+ ı 12a/7

ķ.+ lağan 8b/10

ķ.+ langunęa 8b/8

ķ.+ ları 9b/8

ķ.+ larını 11b/1, 12a/5, 12a/6, 13b/8

ķus - Kusmak.

ķ.- maķ 9a/8

ķ.- şun 6b/4

ķuř - Kusmak.

ķ.- aręa 6b/11

ķ.- maķ 20a/14, 20a/6

ķ.- şa 13b/12

ķuř Ar. K6k6 ilaç olarak kullanılan bir bitki, raziyane, andız, rasen. (*İnula helenium.*)

ķ. 6b/8, 6b/9

ķuř Kuş.

ķ. 19a/3, 6b/11

ķ.+ lar 19a/6

ķuth şanslı, g6zel, nurlu.

ķ. 13a/15, 19a/8

ķutal - Kurtulmak, savuşturmak, azat olmak, iyileşmek.

ķ.- dılar 14a/11

ķutul -Selamet bulmak, iyileşmek.

ķ.- ğay 17b/13, 9b/11

ķ.- maķ 2b/14

ķutur - Kudurmak, kuduz olmak.

ķ.- ğan 11b/4, 13a/11, 13a/8, 17a/4

ķuvvet Ar. G6ę.

ķ. 1b/15

ķuvvetli Ar. G6ęl6, etkili.

ķ. 11a/15, 18a/13, 18b/1, 5b/11, 10b/10, 11a/11, 3b/10, 5b/13, 6a/16

ķ. bolęanı 2b/16

ķ.+ lid6r 14b/6, 14b/7

ķuvvetlirek Ar. Daha g6ęl6.

ķ.+ d6r 14b/1

ķuyan Tavşan.

ķ. 19a/5, 19b/9, 9a/9

ķařiyet-i ķ. 9a/10

ķuyantubıķ 1. Tavşan ayağı. 2. Yaban havucu bitkisi.

ķ.+ ın 9a/11

ķuyı Koyu.

ķ. 1b/8

ķuyruķ Kuyruk.

ķ.+ ın 7b/7

ķuę G6ę, etki.

k.+ i 1b/14, 3b/12

ķuę - 1. Bir yerden başka yere gitmek.

2. Bulaşmak.

k.- mek 6a/4

ķuęeli Lahana yaprağı. *ķrř. ķuęen*

k.+ ning 16a/8

ķuęen Lahana, lahana yaprakları.

k.+ i 16b/16

ķuķe Guguk kuşu.

k. 13a/12

ķuķrek G6ę6s, sine.

k.+ ine 4a/1

ķuķ6rt K6k6rt.

k. 15b/14

k.+ ni 16a/1, 16a/2, 6b/14

kül Kül.
k. 12b/14, 12b/15, 17a/2, 9b/15
k.+ i 12b/16, 13a/11, 16a/8,
19a/15
k.+ idür 9b/14, 9b/15
k.+ ini 13a/9, 9b/11

küllî Bütün, umumi.
k. 15b/10, 3b/10, 3b/7, 5a/16
k.+ si 14a/11, 15a/4, 18b/5,
19a/3, 1b/14, 1b/7, 7a/1, 7b/2,
7b/4
k.+ sine 17b/15
k.+ sini 11b/2

kün Gün.
k. 14b/11, 15b/8, 5b/4, 6a/9
k.+ de 7a/10
k.+ din 8b/3
k.+ idür 19a/15
k.+ ke 5b/4, 5b/9, 8a/17, 8b/10,
8b/17

küz Sonbahar, hazan.
k. 5b/13

-L-

lābūd Ar. Gerekli, lâzım, zarûrî,
terkedilmesi mümkün olmayan.
l. 4b/5

lācīverdān Far. Lacivert taşları.
l. 14b/1

lācīverd Far. Lacivert taşı.
l. 14a/14, 14a/16, 5a/10
l.+ ke 14a/14

lācīvert bk. *lācīverd*.
l. 14a/15

lākin Ar. Ama, ancak, fakat.
l. 14a/15, 18a/8

lāmuḥālete Ar. Mahâl gözetmeksizin.
l. 2a/3

laṭīf Ar. Hoş, nâzik, yumuşak.
l. 11b/9, 6b/13
l.+ dūr 10a/1, 11a/1, 11b/13

lāzım Ar. Gerekli, lazım.
l. bolur 4b/10

lezzet Ar. Ağızla duyulan tat, çeşni.
l.+ lidür 18b/17

lezzetli Ar. Tadı güzel, yenmesi hoş ve
zevkli olan.
l. 19a/10

lüḡāziyā Ar. 1. Bir tür şerbet. 2. Terkip
adı.
ayāric-i l. 5a/6

-M-

māḥastalī Ar. Adı geçen hastalığa
sahip kişi.
m. 9b/9

mā'la- Yağlamak, yağ ile sıvamak.
m.+ makda 6a/16

ma'lūm Ar. Bilinen, öğrenilmiş olan.
m. 5b/5
m. bolmakı 8a/15
m. olunur 1b/3

ma'nā Ar. Anlam, mefhum.
m.+ sı 13b/13
m.+ sında 2a/11

manḡlay Alın.
m. 4b/17
m.+ ina 11a/4

maṣṭakī Ar. Sakız, sakız ağacından elde
edilen bir tür reçine (*Pistacia
lentiscus*).
m. 6b/7

- māy** Yağ.
 m. 10a/8, 5a/16, 5a/17
 m.+ dur 6b/8
 m.+ ğa 9b/4
 m.+ ı 13a/14, 13a/16, 13b/11,
 13b/5, 14b/13, 18a/3, 9a/6
 m.+ ına 8b/11
 m.+ ını 6a/5, 6b/9
 m.+ ınınġ 13a/15, 13b/2, 13b/6
 m.+ laġandın 6b/10
 m.+ laġaylar 6a/14
 m.+ lan-a turġan 6b/1
 m.+ lar 6a/16, 6a/17, 6b/13
 m.+ lardur 6b/7, 6b/8
 m.+ larġa 6b/14
 m.+ larına 6b/1
 m.+ larla 6a/15
 m.+ larnı 6a/5, 6a/6
 m.+ nı 13b/11, 13b/3, 13b/6,
 13b/8, 15b/13, 16b/10, 20a/11,
 8b/12
 m.+ nınġ 19a/10
- māyla** - 1. Yaġlamak. 2. Aġrıyan bir yere Şifa olmak üzere merhem sürmek.
 m.- Şun 6a/15, 6a/16
- māzi** Far. Mazı, pelit aġacı. (*Thuya*).
 m. 6a/17
- meger** Far. Meġer, belki, olabilir, oysa.
 m. 16a/11, 17a/9, 18a/14,
 19a/10
- mek** Haşhaş, haşhaş bitkisi.
 m. 10b/6
- men** Ar. Yasaklama, engelleme, önleme.
 m. 18b/7
- meni** Ar. Erkeklik tohumu, bel suyu, sperma.
 m. 10a/12, 13a/13
- mertebe** Ar. 1. Defa, kere. 2. Mevki, hâl, derece.
 m. 13a/4, 5b/12, 5b/13, 5b/6,
 5b/7
 m.+ de 10a/1, 10b/17, 13b/15,
 14b/7, 16a/4, 16a/5
 m.+ den 14b/8, 5b/12
 m.+ ke 11b/12, 14b/9, 9b/17
 m.+ nınġ 11b/9
- meŐhūr** Ar. HerkeŐe bilinen, ünlü, Őöhretli.
 m.+ dur 10b/16, 10b/17
 m.+ ı 14b/3
- metrüşke** Rus. Kılıç otu, mayasıl otu, koyun kıran. (*Hypericum perforatum*).
 m. 10b/17, 11a/11, 11a/4, 11a/6,
 11a/7
 m.+ ni 11a/17, 11a/2, 11a/9,
 11b/2
- mezkūr** Ar. Zikredilen, adı geçen.
 m. 13a/7, 18b/11, 19b/7, 5b/3,
 5b/7, 8b/13, 8b/16, 8b/7, 9b/11
 m.+ larnınġ 15a/4
- mīrās** Ar. İrsiyet yoluyla bir nesilden diġerine geçen özellik.
 m. 2a/11
- mıŐaġ** ? Misk otu (*Moschiferus*).
 m. 11a/17
- milevşe** Menekşe.
 m. 20a/11, 9a/6
- miŐkāl** Ar. 4,26 grama eşit bir aġırlık ölçüsü.
 m. 7a/11, 9a/15
- miy** 1. Beyin, akıl. 2. Geniz.
 m.+ den 14a/2, 17b/5
 m.+ lerni 5b/14

miye Beyin.
m. 3a/13
m.+ sini 9a/14, 9a/15

miyvīzec Far. Yaban üzümü
(*Delphinium staphisagria*).
m.+ ni 6b/16

mu Bu.
m.+ ndan 1b/2
m.+ ndın 14b/12, 15b/8, 18b/15,
18b/16, 3a/15, 4a/14, 4a/16,
4a/6, 5a/15, 5a/17, 5a/5, 5b/1,
5b/2, 6a/12, 6a/13, 6a/14, 6b/10,
6b/5, 7b/12, 7b/8, 8b/15, 8b/16,
8b/2, 8b/8, 8b/9
m.+ nı 12b/6, 14a/12, 15a/10,
5a/16
m.+ nuṅ 11a/7

mu'ayyen Ar. Belli, belirli.
m. 8a/3

muḥkem Ar. Kuvvetli, sağlam.
m. 11a/15
m. +lengen bolsa 3a/1

muḥtāc Ar. Muhtaç, ihtiyacı olan.
m. bolunur 5a/11
m. bolur 6b/17

munça Hamam, sauna.
m.+ da 6b/13, 7a/6
m.+ dın 7a/4
m.+ ğa 15b/14, 6b/5, 7a/1

muvaḥḩaḩ Ar. Başarmış, başarılı,
üstesinden gelinmiş, iyileşmiş.
m. 17b/15, 19a/14
m.+ dur 20a/8, 9a/3

müṅgüz 1. Boynuz. 2. Bir çeşit şırınga.
m. 4b/15

müstaḩīm Ar. Doğru, gerçek.
sırāṭi- m. 2a/4

müşkil Ar. Müşkül, zor.
m. bolşa 15b/12
m. bolur 2b/14, 2b/15
m. kıılır 3a/3

müşkillik Ar. Zorlayıcı, zorluk.
m. 2b/16

-N-

naḩış Ar. Nakış, resim.
n.+ ke 14a/16

naḩqaş Ar. Nakış yapan, süsleme
ustası.
n.+ lar 14a/16

na'na Ar. Nane. (*Mentha piperita*).
n. 5b/16

na'nā bk. na'na
n. 10b/16

naṭrūn Ar. Doğal sodyum bikarbonat.
n.+ ı 6b/14

naṭīr Ar. Benzer, eş.
n. 19b/11
'acāib-i n. 14a/2

nebc Seliha kabuğu, tedavide
kullanılan bir çeşit ilaç. Katır
kuyruğu bitkisinin kökünün
kabuğu, Arap tarçını kabuğu,
necb.
n. 18b/13

neçük Nasıl, nice, ne şekilde.
n. 3b/8

neḩt Far. Ham veya artılmış petrol.
n. 11b/12, 11b/17, 12a/6

nerse Nesne, şey.
n. 20a/9, 9a/3, 9a/9
n.+ ler 2b/8, 5b/15, 6b/7
n.+ lerdin 6a/2
n.+ lerni 20a/13, 6b/6
n.+ ni 20a/14

nerşe *bk. nerse.*
n.+ lerni 9a/7

nîlüfer Far. Durgun sulara ve havuzlarda yetişen, uzun saplı, yuvarlak ve geniş yaprakları su üzerinde yüzen, büyük çiçekli su bitkisi. (*Nymphaea*).
n. 10a/13

neks Altüst etme.
n. 19b/15

nişâtur Far. Sıvı amonyak, amonyak tuzu, amonyak klorür.
n. 11b/7

nitekim Nitekim, nasıl ki.
n. 14a/9, 2a/12, 2a/4, 2a/6, 2b/1, 2b/14, 7b/16

nürsüz Ar. Nursuz, sönmük.
n. bolur 4a/9

-O-

oğ - Ovmak.
o.- aylar 11a/6

oḡşaş Benzer.
o. 15a/2
o.+ lardur 3a/13

oḡ Kendinden önce gelen kelimeyi vurgulayan kuvvetlendirme edatı.
o. 3b/2, 7b/7, 8b/14

oktabir Lat. Ekim ayı.
o. + de 5b/13

ol - 1. Olmak, meydana gelmek. 2. Yardımcı fiil.
o.- maklıkı 3b/5
o.- mas 17b/15
ḡikâyet o.- undı 7b/16
ma' lüm o.- unur 1b/3

ol O. (zamir veya sıfat).
o. 11a/3, 12a/6, 12b/15, 13b/13, 15a/14, 15b/13, 15b/3, 15b/5, 15b/7, 15b/8, 18a/3, 1b/10, 20a/9, 2a/13, 2a/15, 2a/16, 2b/6, 3a/12, 3b/1, 3b/11, 3b/8, 4b/6, 5a/7, 6a/9, 6b/14, 6b/6, 7b/6, 8a/10, 8b/10, 8b/12, 8b/15, 9a/12, 9a/16, 9a/4, 9b/1, 9b/11

oltur - Oturmak.
o.- açak 10a/7
o.- salar 16b/5
o.- up 7a/6

olun - Olunmak.
o.- dı 14a/9

on On sayısı.
o. 9a/15

onar Onar, üleştirme sıfatı.
o. 5a/12

oḡal - İyileşmek, sıhhat bulmak.
o.- maydur 3b/7

oḡalt - İyileştirmek.
o.- ur 12a/17, 14b/10, 16a/16, 16b/3, 3b/8, 9b/4, 9b/5

orman Orman.
o. 7a/17

orun 1. Yer, mahâl. 2. Miktar, ölçü.
o.+ da 7a/1
o.+ dan 9b/5
o.+ ġa 16b/1, 2b/8, 9b/6
o.+ ı 15a/5, 9a/13
o.+ ina 10a/6, 14a/16, 15a/6, 20a/7

o.+ larundın 4a/17	ö.- üp 7b/12, 9b/8
o.+ un 15a/7	
o.+ una 13a/10	ölet Büyük salgın hastalık.
o.+ undın 11b/14	ö. 14a/10, 14a/9
orungulma - İyileşmemek.	öltür - Öldürmek.
o. 12a/16	ö.- eturğan 13b/16
ot(I) Ateş.	ö.- küçidür 14b/5
o. 12a/10, 15a/1, 16b/2, 9b/16	ö.- ür 11b/2, 12a/5, 3a/12, 7b/4
o.+ ğa 16a/17	
o.+ қа 11b/7	öng Ön.
ot(II) 1. Ot, yabani bitki. 2. Tıbbī	ö.+ ğa 5b/2
bitki.	ördek Ördek.
o.+ ımı 16b/6	ö. 19a/6, 19b/1
ov - Ovmak. <i>krş. oğ-</i>	öt Öd, sıvı safra, zehir.
o.- dursun 6a/12	ö.+ i 7b/14
o.- sa 15b/17	ötkün Güçlü, tesirli, keskin.
o.- şun 8b/17	ö. 14b/3
o.- up 15b/15, 17b/13	ötri Ötürü, -den dolayı.
oyna - Oynamak, hareket etmek.	ö. 2b/3
o.- sun 6a/11, 6a/12	ötüri <i>bk. ötri.</i>
oynav Çarpıntı.	ö. 2b/4
yürek o.+ lı 18a/9	öz Öz, kendi.
oyul - 1. Oyulmak, yarılmak. 2.	ö. 13a/12, 18a/15, 1b/3
Batmak.	ö.+ i 9a/11
o.- aturğan 14b/17	ö.+ in 16a/13
o.- durur 17b/10	ö.+ ini 5a/7
o.- ğan 15a/5, 15a/7	ö.+ ke 3b/11
o.- up 12a/17	ö.+ üng 3b/5
-Ö-	özaldına Kendi kendine, tek başına,
öbke Akciğer.	yalnızca.
ö.+ nüng 14a/5, 3b/16	ö. 12b/4, 14b/17, 2a/2
öl - Ölmek.	özge - Başkalaşmak.
ö.- diler 14a/12	ö.- rür 4a/3
ö.- er 3b/3	özge Başka, diğer.
ö.- eyim 8a/1	ö. 15a/6, 20a/8, 9a/3
ö.- gen 7b/17	ö.+ leri 14b/8
ö.- meyince 7b/9	
ö.- türür 10a/9, 15b/11	

-P-

- pāk** Far. Temiz, saf.
p. 17b/1, 5b/9, 7a/7, 8a/5
p. kılaturğan 5b/6
p. kılğac 6a/4
p. kılğandın 6a/6
p. kılğaylar 5b/7
p. kılmağa 1b/14
p. kılmağ 5b/15
- palçık** Balçık, kil.
p.+ dur 13b/14
- pāy** Far. Ayak.
p.+ lar 19b/11, 19b/5
p.+ larına 19b/14
p.+ larından 19b/6
- peri** Far. Cin sınıfından bir varlık.
p. 9a/13
- peydā** Far. Açıkta ve meydanda olan, âşikâr, zâhir.
p. 12b/1, 17b/17, 19a/17, 19a/7, 19b/12, 19b/13, 19b/4, 19b/5, 19b/7, 19b/8, 19b/9, 1b/7, 20a/1
p. bola 3b/13
p. boldı 14a/10
p. bolğan 3a/6, 9a/14
p. bolğanı 3a/5
p. bolğay 10a/12
p. bolğunça 8b/6
p. bolmağı 3a/17
p. bolsa 3a/8, 6b/3
p. bolup 12a/4
p. bolur 2b/1, 3b/15, 3b/17, 4a/1, 4a/13, 4a/7, 8a/17, 9a/1
p. kılğuçı 1b/1
p. kılğuçıdur 1b/7
p. kılur 1b/3, 1b/5
- peygamber** Far. Allah tarafından emirlerini kullarına bildirmekle görevlendirilmiş kimse, Tanrı elçisi, nebî, resul.
p. 2a/9
p.+ imiz 2a/5

pīrebū'lgāzī Ebū'lgāzī Bahadır Han, 1642 – 1663 yıllarında Hive Hanlığı yapmış hükümdar.
p. 2b/17

piş - Pişmek.
p.- ken 16b/10

-R-

rāhat Ar. Üzüntüsüz ve sıkıntısız olma durumu, huzur.
r. etmek 6b/13
r.+ landura 6b/6
r.+ lanup 5a/5

rāhatlandur -Hastalığa iyi gelmek, ferahlık sağlamak.
r.- a turğan 6b/6

rahim Ar. Rahim, döl yatağı.
r.+ i 12a/7
r.+ indin 10b/12
r.+ leri 12b/10, 12b/8
r.+ li 12b/8
r.+ ning 12b/11

rencütküçi - :Ağrı, sızı, sıkıntı verici.
r.- dür 3a/2

renç Far. Ağrı, sızı, sıkıntı.
r.+ mekliği 3b/16

reviş Far. **1.** Yürüyüş, gidiş. **2.** Usûl, tarz, yöntem.
r.+ ce 6b/9
r.+ çe 14b/16, 15a/8, 17a/11, 2a/5, 8a/15, 8b/17
r.+ çe bolğaç 2b/5
r.+ çedür 6a/10
r.+ de 14b/3
r.+ den 3b/9
r.+ i 3a/9
r.+ inde 19b/11

rewiş *bk. reviş.*
r.+ ke 4b/1

riyāzet :Ar. Perhiz, diyet.
r. 6a/10
r. étgey 6a/9
r. etmek 6a/7

rūşen Far. Parlak, aydın, aydınlık.
r. 15a/10, 16b/10

rūze Far. Oruç.
r. 9b/7

-S, Ş-

şāalçan Kurtçuk, kurt.
ş.+ larını 11b/1

sā'at Ar. Saat.
s. 6b/10
s.+ de 19b/11, 20a/4, 6a/14, 7b/7

şabır Ar. Sabırlık otu ve bu bitkiden elde edilen tıbbî zamk (*Agave americana*).
ş.+ nı 6b/16

şābūn Ar. Sabun.
ş. 7a/7

saç Saç. *krş. saç*
s.+ ı 9a/16
s.+ ları 4a/7

şaç Saç. *krş. saç*
ş.+ ın 8b/16
ş.+ nı 9b/3

şāf Ar. Saf,, temiz, katışıksız.
ş. 16b/12, 8b/4, 9a/4, 9a/5
ş. kılsunlar 5a/15

şāfī Ar. Safi, saf, katışıksız.
ş. 20a/10

şahrā Ar. Çöl.
ş. 19a/2, 7a/16

şakal Sakal.
ş.+ ı 9a/16
ş.+ ın 8b/16

şaklan - Saklanmak, sakınmak.
ş.- ğay 6a/1, 7a/8
ş.- ğaylar 15b/10
ş.- mağğa 2a/6
ş.- şun 7b/14
ş.- up 15b/9

şal - Katmak, eklemek.
ş.- ğan 18b/6, 6a/17
ş.- mağ 19b/17
ş.- şalar 9b/8
ş.- şun 15b/1, 8b/13, 8b/14
ş.- up 10b/13, 11a/13, 14a/11,
14a/12, 15b/4, 15b/8, 16a/7,
7b/14,
8a/5, 8a/6, 8a/7, 8b/11, 9b/16

şalkın Serin, soğuk; kuru. Ahlat-ı erbaada sevdanın mizacı.
ş. 10a/2, 12a/7, 12b/8, 19a/16,
4b/14, 4b/4
ş.+ dur 10a/1, 10a/14, 13b/14
ş.+ lığı 2b/4
ş.+ lık 11b/17, 17b/4

şalkın *bk. şalkın.*
ş.+ dur 3a/10
ş.+ ğa 2b/4

şan'at Ar. Zanaat, hüner, ustalık.
ş.+ ı 7b/15
ş.+ inçe 8a/4

şarı 1. Sarı. 2. Karasu denen göz hastalığı, glokom.
ş. 10b/11, 11a/14, 13a/17,
14a/3, 15b/12, 4a/17, 5a/12,
5a/16, 9b/4

sarılık *bk. sarılık.*
s. 18b/8

- şarılık** Sarılık hastalığı.
ş. 10b/3, 16b/15, 17a/16, 17b/1,
18a/11, 3a/7
ş.+ nı 18a/13
- şarılık** *bk. şarılık.*
ş. 3a/2
- şarov** Mide.
ş. 11a/12
- şāşu** Kötü kokulu, pis kokan.
ş. 4a/17, 4a/3
- şāşırak** Çok kötü kokulu.
ş. bolur 4a/2
- şaşu** - Çok çirkin koku yaymak,
kokuşmak.
ş.- ğan 14b/17
ş.- ğanğa 12b/2
- saşurun** Lat. Yunan mitolojisinde
çocuklarını yemesiyle bilinen
çirkin görünüşlü bir tanrı.
s. 4a/13
- şav** - Sağmak.
ş.- şalar 18a/1
- şāz** Far. Saz, kamış, sazlık.
ş. 7a/17
ş.+ lık 7b/6
ş.+ lıkğa 7b/1
- sebeb** Ar. Sebep, neden, etken.
s.+ den 11a/16
s.+ i 1b/1
s.+ idin 8b/17, 9a/1
s.+ ler 1b/8
s.+ li 2b/5, 3b/16
s.+ şiz 17b/8
- sekkiz** Sekiz.
s. 8b/13
- selāmet** Ar. Kusur ve hastalıklardan
uzak olma; güven içinde olma,
iyi son.
s. 12b/9, 14a/11, 14b/14, 3b/11
s. bula 20a/12, 9a/6
s. bulmas 2a/13
s. bulur 8b/4, 9a/2
- semiz** Besili.
s. 16a/11, 19a/7
s. bolşa 19a/1
- sēmür** - Semirmek, yağlanmak.
s.- tür 17a/10, 17a/11, 17a/9
- sen** Sen (zamid).
s. 7b/12
s.+ ing 2a/8
- sengilrek** Far. Taş, kil cinsinden tedavide
kullanılan maddelerin tümü.
s.+ ni 2b/15
- sep** - Serpmek, yaymak.
s.- selerler 11b/7
s.- üp 11a/2
- sereṭān** Ar. İyileşmez bir tür çıban,
kanser.
s. 19a/16, 3b/6
s.+ lı 3b/11
- sevdā** Ar. Kara safra; eski tıbbın
temelini oluşturan dört hılt
teorisinin esasını teşkil eden dört
vücut sıvısından biri.
s. 1b/7
s.+ dan 5a/7
s.+ dın 6a/4
s.+ nı 14a/17, 14b/1, 19b/12,
1b/1, 1b/12, 1b/3, 1b/5, 1b/7,
20a/6, 4b/8, 5a/5, 5b/5, 5b/8,
6a/6
s.+ ning 2a/1

sevdāvi Ar. Kara safra maddesiyle ilgili, bu maddeden kaynaklanmış.
s. 19a/13

şifat Ar. **1.** Vasıf, nitelik. **2.** Terkip oluşturma yöntemi.
ş. 19b/10, 5b/3, 7b/13, 7b/2
ş.+ ları 3a/7
ş.+ larını 14b/3
ş.+ lı 2b/2

şıgır Sığır.
ş. 18b/16, 18b/4, 19a/12, 19b/4, 1b/2, 6a/1, 9a/15

şıt Ar. Burun otu, enfiye, şu'ut.
ş.+ nı 6b/15

şık - Sıkmak, suyunu sıkmak.
ş.- ulğan 17a/3
ş.- up 15b/9, 16b/14, 16b/8, 20a/7

şıla - Yapıştırmak, sürmek.
ş.- ğay 13b/7
ş.- sunlar 5a/17

şımak Gibi, benzer.
ş.+ nı 11a/14

sın - Kırmak.
s.- durup 15b/2

şın - Kırmak.
ş.- durur 10b/5

şınal - Denenmek, tecrübe edilmek.
ş.- ğandur 9b/11

sırhāw Far. Hasta, hastalık.
s.+ dın 9a/14

şıt - Acı veya beğenmeme sebebiyle yüz buruşturmak.
ş.- ap 8a/2

şitul - Şiş bir şeyi patlatarak içindekini çıkarmak.
ş.- maşun 7b/14

şitrula İltihaplı yara.
s. 15a/1

şıvala - Sıvamak.
ş.- şa 16a/2

şıyır İnek.
ş. 19a/14, 19a/16, 19a/4, 19b/1, 19b/15, 19b/5, 19b/6
ş.+ nı 17a/6, 17a/7

sız - Sızmak, akmak.
s.- ar 4a/6

şızla - Sızlamak, ağrmak.
ş.- ğan 15a/9, 16a/1, 16b/4
ş.- y 15a/4

şızlav Sızı, ağrı.
ş.+ ı 15a/10
ş.+ ina 16b/7
ş.+ ının 19a/16
ş.+ lı 12b/17
ş.+ nı 19a/14

şızlavlı Ağrılı.
ş. 19b/9

şidük Sidik.
s. 17a/1, 18a/10
s.+ i 9b/12, 9b/2, 9b/5

şıhr Sihir, büyü.
s. 9a/12

şikereş - Sıçramak, zıplamak, hoplamak.
s.- üp 6a/12

silti Potasyum nitrat, güherçile, selitra.
s. 13a/4, 15b/17
ermenîli s.+ leri 16a/1

siṅg - Sinmek, bir şeyin dokularına nüfuz etmek.
 s.- güçüdür 19a/5
 s.- küçüdür 18a/14
 s.- mes 1b/6
 s.- se 18a/15
 s.- üp 6a/8

siṅgir Duyu ve hareket uyarılarını beyinden organlara, organlardan beyne ileten beyazımsı teller ve bu tellerin oluşturduğu demet.
 s.+ leri 17b/3, 17b/4

siṅjir *bk. siṅgir.*
 s.+ lerce 13b/4

sipkêl Yüzdeki çil.
 s. 17a/13

sipkêliyetti Çili olan.
 s. 17a/12

sir Hastalık, vücutta meydana gelen maraz.
 s. 9a/9

sirek Seyrek, ender, nadir.
 s. 13b/17

sirke Ar. Sirke.
 s. 11a/17, 14b/15, 15a/9, 16b/17, 16b/6, 6a/17, 8b/13, 8b/15, 9a/7, 9a/8, 9b/16, 9b/17
 s.+ ke 11a/4
 s.+ ni 20a/4

şol Sol.
 ş.+ ğa 5b/2

şoluv Soluk.
 ş.+ ı 12a/2, 14a/6, 4a/11, 4a/3, 5a/2
 ş.+ ınıṅ 4a/10

şoluw *bk. şoluv.*
 ş. 3b/15, 9b/12

song Sonra, son, ardından.
 s. 10a/11, 13a/3, 14b/12, 15b/8, 17b/11, 3a/16, 4a/14, 4a/16, 4a/6, 5a/15, 5a/5, 5b/1, 5b/2, 6a/8, 6b/10, 7b/12, 7b/9, 8a/16, 8b/15, 8b/2, 8b/3, 8b/8, 8b/9, 9b/16

şong *bk. song.*
 ş. 6a/12, 6a/13, 6a/14, 6b/5
 ş.+ dur 6a/7

şovuk Soğuk.
 ş.+ dın 6a/3
 ş.+ ğa 6a/3
 ş.+ luğda 6a/15

şowuk *bk. şovuk.*
 ş.+ luğdan 12b/15

soyul - Soyulmak, sıyrılıp çıkmak.
 s.- up 9a/1

sölek Sülük.
 s.+ den 4b/16

söyek Kemik.
 s.+ i 9b/11
 s.+ ini 12a/10, 12a/9
 s.+ lerün 8a/9
 s.+ leründin 8a/7
 s.+ ni 9b/9

söyel Siğil, nasır.
 s.+ ke 9a/17
 s.+ ni 14b/9

söyleş - Konuşmak, söyleşmek.
 s.- gil 2a/7, 2a/9
 s.- meklik 3b/17

söz Söz.
 s.+ ke 3b/8

şuğar - Sulamak.

ş.- ğay 9b/16, 9b/17

ş.- ğaylar 12a/11

ş.- ulğan 11b/6

sūret *bk. şūret.*

s.+ i 2a/10

şūret Ar. Biçim, tarz, şekil, görünüş.

ş.+ i 4a/9

ş.+ inçe 4a/14

şuv Su.

ş. 5a/14, 7b/5, 8a/5, 8b/14,
11b/6, 12a/3, 12a/11, 11a/12,
13b/7, 4a/17, 13a/17, 13b/3,
15b/5, 17b/5

ş.+ ğa 7a/11, 12a/3

ş.+ ı 6a/6, 8a/6, 8b/11, 16b/15

ş.+ ma 10b/13

ş.+ lar 7a/17, 10a/14

ş.+ larnı 15a/12

ş.+ nı 16b/15, 17a/3

şuvar - Sulamak.

ş.- ğan 11b/2

suvın - Soğumak.

s.- mas 20a/3

şuvın - Soğumak.

ş.- ur 1b/11

şıvır -

ş.- sa 16b/12

ş.- up 13a/2

şuvşat - Susatmak.

ş.- ğucıdur 7b/4

şuw *bk. şuv*

ş. 10a/16, 11b/2, 14a/3, 15b/13,
16a/2, 16a/7

ş.+ nı 16b/14

şuwkalğu ?

ş.+ nung 4b/5

süçü Tatlı, her şeyin tatlısı.

s. 15a/17

süngü Süngü, kargı.

s. 2a/8

sür - 1. Sürmek. 2. Süpürge ucu kadar.

tüyte s.- mes 12a/12

sürke Sirke. *krş. sirke*

s. 15b/17, 16a/3, 17b/12,

20a/13, 20a/14, 20a/16, 8b/16

s.+ ke 15b/15

sürt - Sürtmek.

s.- geyler 7a/5, 9b/1

s.- ilüp 12a/11

s.- keyler 10a/8

s.- se 13b/4, 17a/13, 8b/12

s.- şe 15b/16

s.- şeler 13b/5

s.- sün 6b/6, 6b/9

s.- ülse 14b/10

s.- ülse 14b/11, 14b/13

s.- üp 6b/13

süt 1. Süt. 2. Bitkinin özsuuy.

s. 10a/11, 10b/11, 11a/2, 11a/3,
17a/17, 17b/10, 17b/11, 17b/13,

17b/15, 17b/3, 17b/6, 17b/9,

18a/10, 18a/12, 18a/6, 18a/7,

18a/9, 18b/1, 18b/12, 18b/6

s.+ dür 15b/11

s.+ i 11a/7, 14b/10, 14b/11,

14b/4, 14b/6, 14b/7, 15a/16,

17a/6, 17a/7, 17b/5, 18a/16,

18a/4, 18a/6, 18b/4, 18b/5,

18b/9, 20a/8,

9a/16, 9a/2, 9b/13

s.+ ini 15a/13, 17a/7

s.+ ke 18a/3, 20a/9, 9a/4

s.+ ler 17a/5, 18a/17, 18b/3

s.+ leri 11a/9

s.+ li 14b/2, 15a/8, 15b/2

s.+ ni 15a/4, 17a/15, 17b/16,

17b/17, 18b/5, 20a/13, 9a/7

s.+ ning 18b/8

s.+ ün 9b/1 s.+ üni 6b/2		şêşe Şişe. ş.+ ke 10b/14
sütsüzrek Sütsüz, sütü olmayan. s. 11a/8		şifā Ar. İyileşme, sağalma. ş. 15b/14, 18b/12, 8a/1 ş. bolğay 10a/8, 11a/6 ş.+ dur 14a/6, 18a/11, 18b/13, 19a/16, 19b/14 ş.+ lı 7b/12 ş.+ lıdur 14a/4 ş.+ sı 11a/5, 7b/10, 7b/3 ş.+ sıdur 18b/14
süz - Süzmek, temizlemek. s.- üp 5a/14, 8a/8, 8b/15		şiş - Şişmek. ş.- e 8b/2 ş.- inür 7b/5 ş.- key 15b/1
-Ş-		şiş Şiş, ur. ş.+ e 12a/7
şād Far. Sevinçli. ş. kılpup 6a/11		şişik Şiş, ur, irinli yara. ş. 13b/9, 19a/17 ş.+ ke 14b/16 ş.+ ler 13a/16, 17a/14, 4a/13 ş.+ leri 17a/17 ş.+ lerine 12b/17, 18a/8 ş.+ lerke 10a/16, 16a/14 ş.+ lerni 10a/2, 13a/16, 16a/15, 19b/8 ş.+ lerning 10a/4 ş.+ li 19b/2 ş.+ ni 10a/17, 11a/10, 13b/17, 9b/4
şavla - Kulak çınlamak, uğuldamak. ş.- ğan 17b/14		şol Şu. ş. 2b/7, 3a/16, 6a/14, 7b/7, 8a/4, 8b/2
şāyed Far. Ola ki, şayet. ş. 3b/17		şorpa Far. Çorba. ş.+ da 19a/9 ş.+ ğa 16b/5 ş.+ sı 19b/16 ş.+ sın 13a/5, 7b/16, 8a/8, 8a/9, 8b/6 ş.+ sız 19b/17
şehir Ar. Şehir. ş.+ de 14a/9 ş.+ inde 2b/2		
şehvet Ar. İstek, cinsel arzu. ş.+ den 2a/13 ş.+ i 2a/12 ş.+ ini 10b/5, 10b/6 ş.+ ni 11a/15, 13a/14, 18b/1, 18b/2 ş.+ ning 11a/16		
şeker Far. Şeker. ş. 10b/13, 17a/9		
şerāb Ar. 1. Şarap. 2. Şurup. ş. 10b/15 ş.+ ı 10b/15, 10b/4, 11a/15, 11a/8 ş.+ ina 10b/6 ş.+ nı 8a/1		
şerbet Şurup. ş. 10a/17 ş.+ i 5a/7, 5a/8 ş.+ ini 5a/10 ş.+ ke 7a/12		

şu Şu.
ş.+ gar 3a/10

şulay Böylece, böylelikle.
ş. 4a/16

şū'le Ar. Ateş alevi, ışık, parıltı.
ş.+ si 8a/13

-T, Ʀ-

ta'ām Ar. Yemek, yiyecek.
t. 18b/7, 6a/9
t.+ ı 1b/6, 6a/8
t.+ lar 1b/2
t.+ nı 1b/5, 6b/4
t.+ ning 1b/16

ta'āmet Ar. Yemekler, yiyecekler.
t.+ i 19a/10, 6a/7

tabī'at Ar. 1. Yaratılış. 2. Genel sağlık durumu. 3. Eski tıp anlayışına göre sıcak-kuru, soğuk-nemli özellikten birine sahip nesnelere mizaç özelliği.
t.+ ı 7a/12
t.+ nı 3a/11, 3a/12, 3a/9
t.+ nı 5b/17
t.+ ning 3b/5
t.+ lı 17a/11, 18b/2, 19a/16, 19b/1, 2a/12
t.+ nı 1b/10
t.+ ning 1b/9

tağ Dağ.
t. 7a/16

taḫṣīr Ar. Kusur, hata.
t. bolmas 19b/16

talak Dalak.
t. 10a/17, 1b/12
t.+ ı 16b/16, 18a/12
t.+ nı 19b/15

talḫan 1. Kaynatılıp kurutulmuş yulaf unu. 2. Bu undan yapılmış çorba.

t.+ ğa 15a/15, 15b/5,
16a/13
t.+ nı 15b/5

ṭamak 1. Damak. 2. Anjin, boğak. 3. Damak sertleşmesi.
t. 16b/11
t. baḫasına 18a/7
t.+ ğa 11b/11, 17b/5
t.+ ina 6b/11
ḫaz t.+ lı 11b/10

ṭamām Ar. Tamam, tam, eksiksiz.
t. 5a/17, 6a/12, 7b/5, 8a/7, 8b/14, 9b/15

ṭamar Damar.
t. 4b/11, 5a/1, 5a/2, 5a/4
t.+ ı 4b/17, 4b/2, 4b/6
t.+ lar 4b/17
t.+ lardın 4b/13, 4b/14
t.+ larıdın 2b/8
t.+ larını 5a/3
t.+ larını 11b/14
t.+ nı 4b/10

ṭamçı Damla.
t. 15a/13

ṭamır Bitkinin, ağacın kökü.
t.+ ı 10a/15, 10a/16, 10b/1, 10b/7, 10b/8, 14b/7
t.+ nı 10b/11, 14b/15, 15a/9
t.+ un 15a/16
t.+ unı 17a/2

ṭamur bk. ṭamar.
t.+ lardın 4b/12

ṭamuz - Damlatmak.
t.- a turğan 5b/16
t.- ğaylar 11a/7, 15a/5, 15a/6, 15a/8, 7a/14
t.- salar 16a/3, 16b/8, 20a/11, 9a/6
t.- sun 6b/3
t.- up 15a/13, 15a/15, 5b/16

tap - Gerekli bir şeyi bulmak, arayıp ele geçirmek.

- ‡.- dı 8a/1
‡.- ğay 13b/13, 15b/14
‡.- ulşa 19b/11

tar Dar.

- ‡. 12a/2
‡. bolğan 14a/6
‡. bolğanda 5a/2
‡.+ lıgına 9b/12

taraf Yön, yer, mevki.

- ‡.+ ındağı 5a/3
‡.+ ları 4a/16

tarqat - 1. Düzeni bozmak, alt üst etmek. 2. Maneviyatını bozmak, demoralize etmek.

- ‡.- ur 17a/12

tarlıq Darlık.

- ‡.+ ğa 4a/11
‡.+ ı 3b/15, 4a/10

tart - 1. Çekmek. 2. Taşımak.

- ‡.- aturgan 1b/12
‡.- ğaylar 12a/12

tarı - *bk. tart-*.

- ‡.- aalması 1b/13
‡.- up 1b/14

taş(I) Kimyasal veya fiziksel durumu değişiklikler gösteren, rengini içindeki maden, tuz ve oksitlerden alan sert ve katı madde.

- ‡. 14a/14
‡.+ dur 14a/14, 14a/16
‡.+ ı 14a/15
ermenili ‡.+ ı 14a/13
‡.+ larını 12b/5
‡.+ nı 14a/16, 17a/3, 9b/2
ermenili ‡.+ nı 5a/11

taş(II) Dış taraf, dışarı.

- ‡. 3b/3

taşla - Çıkarmak, hariç tutmak.

- ‡.- ğanından 13a/3
‡.- ğaylar 8a/9
‡.- p 10b/14, 13a/2, 5a/15, 8b/15
‡.- sun 15b/9, 7b/13, 7b/8

taşı Ses, seda, avaz.

- ‡. 6a/10
‡.+ ı 4a/11, 4a/17, 5a/4
‡.+ nı 16b/12, 16b/13

tavuk Tavuk.

- ‡. 16a/12, 19a/2
‡.+ ınınğ 19a/2

ta Dağ.

- ‡. 7b/6
‡.+ da 7b/6

taze Far. Güçlü, sağlıklı, temiz.

- ‡. 3b/11, 8b/4, 9a/1
‡.+ ğa 17a/15

téb - Kalbin her atışında damarda hissedilen atış, vuruş.

- ‡.- er 4b/6
‡.- erge 4b/3

tébiv Basınç, tansiyon, atış.

- ‡.+ i 4b/2, 4b/3

tég - Değmek, ulaşmak, bulaşmak.

- ‡.- mes 9a/12
‡.- mesün 15a/8
‡.- ürup 6b/12

tégi -e kadar.

- ‡. 9b/17

tégre Çevre, etraf.

- ‡.+ si 4a/2

tégrü Doğru, -e doğru.

- ‡. 11b/13, 3a/10, 5b/4, 5b/9, 8a/17, 8b/10, 8b/17

- têgür** - Değdirmek, ulaştırmak, bulaştırmak.
t.- mek 8a/16
t.- mekligi 8b/1
t.- ür 8a/16
- tèk** Boş, sakin, yalnız, uslu.
t. 5a/5
- teke** Teke, keçi.
t.+ sining 18b/17
- tekrār** Ar. Tekrar.
t. 14b/10, 14b/12, 9b/11
- temrevü** Temriye, deride yer yer küme durumundaki birtakım kabartılarla kendini gösteren hastalık. Deride paslı demire benzer lekelerin oluşması sebebiyle bu adı almıştır.
t.+ ke 14b/16
t.+ ni 15b/16
- témrevü** *bk. temrevü*
t.+ lerni 19b/4
- ten** Far. Ten, et, beden, vücut.
t. 3a/5
t.+ de 11b/13
t.+ den 4b/8
t.+ din 5a/6
t.+ ge 10a/11, 10a/15, 3a/16, 3b/10
t.+ i 17a/15, 17b/2, 4a/14, 8b/2
t.+ inde 4a/6, 4b/1
t.+ ine 4a/12, 9a/1
t.+ ini 11a/1, 3a/3, 5a/16, 6a/12, 6a/13, 6a/14, 6a/16
t.+ lerindeki 7a/2
t.+ lerine 7a/5
t.+ lerün 7a/4
t.+ ni 11b/9, 13a/15, 15b/17, 16a/11, 17a/8, 19a/8, 6a/4, 6b/1, 6b/13, 6b/5
t.+ ning 2b/6, 3b/7, 4a/2
- têr** Ter, vücuttan çıkan sıvı.
t.+ i 4a/3
t.+ letmek 7a/2, 7a/3
- têri** Deri.
t. 8b/4, 9a/1
t.+ ler 9a/1
t.+ leri 8b/3
t.+ si 4a/8
- terk** Bırakma, vazgeçme.
t. bolup 7b/10
- tirkeş** - Çekişmek, kavga etmek.
t.- günçe 6a/12
- terklik** Bırakma, sağalma, tedavi.
t.+ ining 3a/9
- têrle** - Terlemek.
t.- geç 6a/13
t.- günçe 6a/11, 6a/13
t.- nmek 4a/1
t.- r 4a/2
- têş** - Deşmek, oymak.
t.- er 17b/9
- tevlêk** 1. Yirmi dört saat, gün, gün boyu, gece gündüz. 2. Yıl boyu.
t.+ i 15b/8
t. + inde 5b/11
- têy** - Faydası dokunmak.
t.- er 16b/7
- t̄in** Ar. Su ile karışıp bulaşır ve içine batılır duruma gelmiş toprak, balçık.
t̄.- i ermenî 13b/13
- tırnağ** Tırnak.
t.+ ları 4a/9
- t̄iz** Far. Çabuk.
t. 18a/15, 3a/8, 3b/2, 4a/4, 7b/11, 7b/9

t̄izrek Çok çabuk.
t. 3a/4

til Dil.
t. 9a/12
t.+ i 15b/1
t.+ ni 11a/6, 16b/9

timrev Deri hastalığı, liken. *krş.*
temrevü.
t.+ ke 9a/17
t.+ ni 9b/6

tiryāk Ar. < Yun. Eski hekimlikte zehirli hayvan ısırığı veya sokmasına karşı panzehir olarak kullanılmış, çeşitli madenlerden oluşan, şurup veya macun hâlindeki karışım. Genellikle panzehir niteliğinde bir grup macun.
t.- i fārūkdur 7a/9
t.+ nı 7a/14

tiryāket Tiryāklar.
t.+ i 7a/5

tiş Diş.
t. 12b/2, 17b/10, 9a/12
t.+ i 15a/9
t.+ ini 15a/6
t.+ ining 15a/5
t.+ ke 15a/4, 17b/9
t.+ lerke 15a/8
t.+ lerni 17b/13
t.+ ni 17b/9

tişle - Dişlemek ısırarak.
t.- gen 11b/4, 17a/5, 9b/2
t.- ken 13a/10, 13a/9

titre - Titremek, sarsılmak.
t.- mekni 9a/15

tobağ Hoş kokulu ve ilaç yapımında kullanılan suud adlı bir bitki.
t.+ in 12a/15

tobalağ Kırkboğum, suut kökü. Kökü ufak ve salkım biçiminde yumrularadan oluşan, yazın darı ve bostan tarlalarında biten, çiğdeme benzer bir çeşit bitki. (*L. cyperus rolundus*).
t. 12a/13, 12b/1
t.+ ı 12a/15
t.+ nı 12a/17, 12b/8

toğ Tok, aç olmayan.
t. 1b/6

toğluk Aç olmama durumu, tokluk.
t. 1b/4

toğta - Hareketi durdurmak, dinmek, durmak, bitmek, sona ermek.
krş. toğta - / toğta-
t.- mağ 8b/1
t.- may 4b/6
t.- may turğan 10b/10, 4a/15
t.- nmayınça 10b/12
t.- r 11b/3
t.- tur 10b/10, 10b/13, 10b/9, 11a/10, 11a/16, 14a/1, 18a/15, 18b/8, 18b/9
t.- tur 10b/8, 11a/12
t.- ğay 15a/10, 16a/3
t.- mağan 13b/15
t.- tur 11a/12, 11a/13, 11a/14, 13b/15, 14a/3, 14a/7, 14a/8, 16a/9

toğtal - Durmak, dinmek. *krş. toğtal -*
t.- ğan bolşa 12b/10
t.- ğanğa 13b/9
t.- ur 1b/9

toğtat - Durdurmak, kesmek.
krş. toğtat -
t.- ur 18a/8
t.- ur 17b/5, 19b/17

tol - Dolmak.
t.- şa 16a/7

- tolu** Dolu.
t. 12a/4
- tomala** - Tıkamak, kapamak.
t.- nur 4a/1
t.- p 20a/2
- tombık** Beyaz nilüfer.
t. 10b/14
t.+ dur 10a/13
t.+ nı 10b/13
t.+ nıng 10a/15, 10b/11, 10b/4
- tombık nilüfer** Nilüfer çiçeği.
t.+ i 10a/12
- tong** - Donmak.
t.- ar 2b/5
- toştuşka** Yumru halinde; yayılan,
bulaşıcı.
t. 9b/4
- toy** - *bk. toy-*
t.- a bilmes 7b/5
- toy** - Doymak.
t.- ğandın 1b/5
t.- mağan 13b/7
- töçé** Tatlı, lezzetli.
t. 17b/12
- töçkür** - Hapşırarak.
t.- meklik 3b/16
- tögül** Değil.
t.+ dür 14a/17
- tök** - Dökmek.
t.- er 3a/15
t.- üp 16a/7
- tökül** - Dökülmek.
t.- kenke 19a/15
t.- meklik 4a/7
t.- ür 4a/1, 4a/8
- tört** Dört.
t. 9a/15
- törtünçi** Dördüncü.
t. 11b/12, 14b/7
- törüt** Dört.
t. 19a/3
- töy** - Dövmek, ezmek.
t.- şe 16b/4
t.- üp 10a/15, 10b/1, 14b/15,
15b/4, 16a/13, 16b/2, 16b/7
- tü'am** Ar. Yemek, yiyecek.
t.+ lardın 6a/1
- tubık** Topuk.
t.+ dın 9a/13
- tur** - **1.** Durmak, sabit olmak. **2.**
Yardımcı fiil.
t.- a almas 3b/2
t.- ğan 11b/4, 12a/16, 12b/11,
15a/4, 18b/14, 2a/2, 6b/6
ağa t.- ğan 13a/17
avırtup t.- ğan 11a/6
kiptüre t.- ğan 5b/17
köçe t.- ğan 9b/6
māylana t.- ğan 6b/1
rāhatlandura t.- ğan 6b/6
tamuza t.- ğan 5b/16
toktamay t.- ğan 10b/10, 4a/15
yörüy t.- ğan 16a/16
yumşata t.- ğan 6b/5
t.- ğay 8b/8
t.- ğuçı 1b/11
t.- mağ 5a/5
t.- masın 3a/8
t.- sa 20a/9, 7b/9, 9a/3
t.- sun 6b/10
aytup t.- urlar 9a/11
- tur** - *bk. tur-*
t.- sa 7b/10
t.- up 5b/1

turāb Ar. Toprak.
t. 15b/3

turma Turp.
t. 20a/5, 20a/6

tut - 1. Hastalık nüksetmek. **2.** Yönetmek. **3.** Belli bir biçimde tutmak.
t.- arlar 14a/16
kīne t.- ğu^çı 4a/4
t.- ğu^çıⁿıⁿg 9b/7
t.- ma^ğ 20a/14, 9a/8
t.- sa 9a/11

tu^ğ - **1.** Yakalamak. **2.** Benimsemek. uç^ğulı^ğ t.- a^ğnı 11a/12
'ādet t.- ğanlar 14a/11

tu^ğam Demet, tutam, bir avuç.
t. 7b/8

tuz Tuz.
t. 16b/2, 18b/6
t.+ la^ğan 19a/11
t.+ lı 13a/4

tu^ğ *bk. tuz.*
t. 8a/7

tuzla - Tuz eklemek.
t.- ğan 16b/13

tüben Alçak, aşağı, alt, yetersiz.
t. 18b/16, 1b/16

tüg Tüy.
t. 14b/13, 14b/14
t.+ i 4b/1
t.+ ler 19a/15
t.+ leri 4a/1, 4a/7, 4a/8
t.+ lerni 3a/15
t.+ ni 14b/11, 14b/14

tükrük Tükürük.
t.+ i 9a/17
t.+ ini 9b/7
t.+ ni 9b/1

tükür - Tükürmek.
t.- ken 11a/8, 14a/4, 18a/5

türkīçe Türkçe.
t. 10a/13, 10b/16

türli Türü.
t. 11b/3, 15a/14, 16a/14

türlüg Türü.
t. 12a/7, 13b/16, 17b/9, 18a/17,
19b/2, 20a/1
t.+ i 13a/15
t.+ nüng 14b/4

tüs Renk, yüz, sima, hâl vaziyet, görüntü.
t.+ i 14a/14, 2b/12, 4a/12, 4a/9,
4b/1
t.+ li 10b/11, 11b/13, 11b/17,
12a/1, 12a/5, 13a/16, 14a/14,
16a/14, 16a/15, 17a/6, 19a/1
t.+ ni 12a/14, 17a/9, 2b/12,
3a/15

tüş Düş, rüya.
t.+ lengen 10b/4
t.+ ler 4a/5
t.+ ünde 4a/5

tüş - Düşmek, inmek.
t.- er 4a/16
t.- ken 11a/14, 11b/10
t.- üp 7b/17

tüşür -1. Düşürmek. **2.** şiddetini azaltmak.
t.- gey 15a/6
t.- mek 13b/8
t.- üp 12a/6
t.- ür 12b/5, 14b/11
t.- ürge 1b/16

tütü - Tütmek, duman çıkarmak.
t.- şün 15b/8

tüyek Ufak *tefek.*
uva^ğ + t. 17b/1

tüyte Süpürge gibi şeylerin ters ucu, sapı.
t. sürmes 12a/12

tüyürçek Şiş, kabarcık.
t.+ ler 4a/13
t.+ lerke 15a/1

tüyürçük *bk. tüyürçek.*
t.+ ke 16b/2

tüzet - Düzgün hâle getirmek, onarmak, iyileştirmek.
t.- gey 14b/16, 16b/11
t.- key 12a/13
t.- küçidür 10b/3
t.- mekte 14a/2
t.- ür 10b/1, 10b/8, 11b/14, 12a/10, 12a/17, 12b/4, 13a/17, 13b/1, 13b/2, 13b/3, 14a/7, 15b/16, 16b/13, 16b/2, 17b/5, 9b/6

-U-

uçā **1.** Sırt arka. **2.** Oturak yeri, kış. **3.** Uca kemiği, kuyruk sokumu kemiği.
u. 11b/15

uçkılık Hıçkırık.
u. ıtakını 11a/11

uluğ Ulu, büyük, yüce.
u. 13b/9, 18a/6, 19a/6, 3a/11, 3a/12, 4a/6, 4b/12, 4b/13, 4b/6, 5a/3, 6a/10, 7a/3, 7a/4, 7a/9

un Un.
u.+ ımı 13b/11

unutçaklık Unutkanlık.
u.+ nıng 17b/7

urluk Tohum, tohumluk.
u.+ ı 10a/14, 10b/1, 10b/9, 14b/6, 20a/6
u.+ ın 10b/11, 20a/5

uruşca Rusça.
u. 10b/17

usa - Uzamak.
u.- r 10a/14, 8b/4

uşal Kötü huylu, tembel, gevşek isteksiz.
u. 10a/6, 16a/11, 2a/16, 8b/3
u.+ dur 16b/14, 18b/16, 19a/7
u.+ ı 1b/16

uštühudūs Gr. Karabaş otu, keşışotu, *aštühudūs (L.Lavandula stoechas).*
u. 5a/8

uşandağ Aynı biçimde, aynen.
u. 18a/2, 20a/2
u.+ dur 19a/17

uşbu Bu, işte bu.
u. 10b/13, 10b/4, 11a/11, 11a/16, 11a/2, 12b/15, 13a/11, 13a/9, 14b/14, 15a/3, 16a/17, 19b/2, 19b/3, 19b/7, 2b/9, 3a/8, 4b/17, 4b/7, 6a/6, 6b/16, 6b/9, 7a/1, 7a/3, 8a/17, 9b/14
u.+ dur 10b/15, 7b/11
u.+ na 14a/1

uvağ Ufak, küçük.
u. 11b/1, 15b/5, 17b/1

uvat - Ufalamak, dağıtmak.
u.- ur 17b/10

uyu - **1.** Uyumak. **2.** Mayalanmış hâlde koyulaşmak, katılaşmak. **3.** Kan pıhtılaşmak.
u.- ğan 18b/11
u.- mağay 11a/3
u.- r 2b/5

uyuş - Uyuşmak.
u.- ur 4a/10

uz - 1. Geçmek geride bırakmak. 2. Vakit geçmek.
u.- ğan 19b/4, 8b/9
u.- ğanı 19a/13
u.- mağan 13a/6

uzak Uzak, ırak.
u. 7b/10, 7b/9

uzun Uzun.
u. 12a/13

-Ü-

üç Üç.
ü. 13a/4, 15a/13, 5a/14, 8b/10, 8b/17, 9b/17

üçki İçki, içecek.
ü. 14a/10
ü.+ ke 14a/12

üçün İçin.
ü. 20a/14, 20a/15, 2b/2, 4b/3, 4b/5, 7a/10, 7a/2, 7a/3, 9a/12, 9a/14

üçünçü Üçüncü.
ü. 11b/9, 14b/8, 15b/6, 2b/12

ülüş Pay, hisse.
ü. 8b/13, 8b/14

ümîd Ar. Ümit.
ü. késilken 2b/17

ün Ses, seda, avaz.
ü.+ i 13b/1

ürmegüç Örümcek.
ü. 13a/7

üst Üst, yukarı.
ü.+ ü 11a/2
ü.+ ündeki 18b/11, 5a/17
ü.+ ünden 1b/6
ü.+ ündin 1b/4
ü.+ üne 15b/4, 8b/12

üstün Üstün, galip.
ü. 14b/10, 20a/2, 20a/4

üstür -Büyütmek, geliştirmek, yetiştirmek.
ü.- ür 10a/7, 11b/6

üze Üzere, -mak amacıyla.
ü. 6a/3

-V-

vâcib Ar. Yapılması gerekli olan.
v. bolur 17b/11, 4b/7, 5a/4, 5b/14, 6a/7, 6b/12
v.+ dür 5b/17, 7a/16

vaḥîd Tek, benzeri olmayan.
ḥārîḳ-i v. 5b/14

vaḳt Ar. Vakit, zaman, dönem, an.
v. 19a/14
v.+ da 12b/1, 14a/17, 17a/14, 2a/1, 2a/11, 2a/15, 3a/12, 3b/3, 3b/8, 4a/8, 4b/12, 5a/1, 5b/5, 5b/8, 7a/12, 8a/14, 8a/15, 8b/2
v.+ de 15b/2, 18b/5
v.+ dür 7a/2
v.+ ı 8b/1
v.+ ide 8a/11

vallāhū ‘ālem bi’şşevāb Doğruyu en iyi bilen Allah'tır.
v. 3b/12
v. 13a/14, 14b/2, 20a/16, 3b/12

ve Ve.
v. 10a/10, 10a/12, 10a/16, 10a/17, 10a/2, 10a/3, 10a/6, 10a/7, 10b/1, 10b/11, 10b/16, 10b/2, 10b/3, 10b/6, 10b/7, 10b/8, 10b/9, 11a/1, 11a/10, 11a/11, 11a/12, 11a/13, 11a/14, 11a/15, 11a/16, 11a/17, 11a/2, 11a/3, 11a/5, 11a/7, 11a/8, 11b/1, 1b/10, 11b/11, 11b/14, 11b/15, 11b/2, 11b/3, 11b/4, 11b/7, 11b/9, 12a/1, 12a/11,

12a/13, 12a/17, 12a/2, 12a/5,
 12a/6, 12a/7, 12b/12, 12b/13,
 12b/15, 12b/17, 12b/2, 12b/3,
 12b/4, 12b/6, 12b/7, 12b/8,
 12b/9, 13a/10, 13a/13, 13a/14,
 13a/16, 13a/17, 13a/2, 13b/1,
 13b/10, 13b/11, 13b/2, 13b/3,
 13b/4, 13b/8, 13b/9, 14a/1,
 14a/15, 14a/2, 14a/3, 14a/4,
 14a/5, 14a/6, 14a/7, 14a/8,
 14a/9, 14b/10, 14b/16, 14b/17,
 14b/5, 15a/1, 15a/11, 15a/12,
 15a/15, 15a/4, 15b/1, 15b/13,
 15b/16, 16a/1, 16a/10, 16a/12,
 6a/14, 16a/15, 16a/16, 16a/17,
 16a/3, 16a/8, 16b/10, 16b/12,
 16b/2, 16b/3, 16b/6, 16b/7,
 17a/1, 17a/10, 17a/12, 17a/13,
 17a/14, 17a/15, 17a/17, 17a/2,
 17a/4, 17a/6, 17a/8, 17a/9,
 17b/10, 17b/14, 17b/16, 17b/17,
 17b/5, 17b/7, 17b/8, 18a/1,
 18a/12, 18a/15, 18a/16, 18a/17,
 18a/2, 18a/3, 18a/5, 18a/7,
 18a/8, 18b/1, 18b/10, 18b/12,
 18b/13, 18b/14, 18b/15, 18b/17,
 18b/3, 18b/4, 18b/5, 18b/8,
 19a/1, 19a/17, 19a/2, 19a/3,
 19a/4, 19a/5, 19b/1, 19b/12,
 19b/13, 19b/3, 19b/4, 19b/5,
 19b/6, 19b/7, 19b/8, 19b/9,
 1b/17, 1b/2, 1b/3, 1b/5, 20a/1,
 20a/3, 20a/4, 20a/8, 2a/14,
 2a/15, 2a/17, 2a/2, 2a/7, 2b/4,
 2b/9, 3a/13, 3a/14, 3a/15, 3a/6,
 3b/15, 3b/5, 4a/1, 4a/10, 4a/11,
 4a/12, 4a/15, 4a/16, 4a/17, 4a/2,
 4a/3, 4a/4, 4a/5, a/8, 4b/16, 4b/8,
 5a/12, 5a/13, 5a/16, 5a/6, 5a/7,
 5a/9, 5b/10, 5b/16, 5b/17, 5b/3,
 5b/4, 5b/8, 6a/16, 6a/17, 6a/2,
 6a/3, 6a/4, 6a/7, 6b/2, 6b/4, 6b/7,
 6b/8, 7a/11, a/13, 7a/14, 7a/16,
 7a/2, 7a/4, 7a/6, 7b/1, 7b/11,
 8b/12, 9a/12, 9a/13, 9a/15,
 9a/17, 9a/2, 9a/6, 9b/1, 9b/13,
 9b/2, 9b/5, 9b/6, 9b/7, 9b/9

velīkin Far. Fakat, ama, lakin.
 v. 17b/17, 19b/15, 4b/13

vesvese Ar. Kuruntu, şüphe.
 v.+ lerni 19b/13

-Y-

ya Hey, ya, ya da, veya, eğer.
 y. 16a/13, 1b/15, 2a/12, 2a/8

yabuş - Yapışmak, bitişmek.
 y.- şa 2b/13
 y.- ur 2b/13

yabuştur - Yapıştırmak, yakı etmek.
 y.- ğaylar 13b/11
 y.- ulşa 15a/3
 y.- up 15a/7

yād Far. Anma, ifade etme,
 hatırlama.
 y. 19b/12
 y. kılınğan 2a/17, 5b/13, 5b/7,
 7b/2
 y. kılınmış 5b/15

yafrak Yaprak.
 y.+ ıdur 14b/7
 y.+ ın 16a/12
 y.+ mı 16a/17

yağşı Güzel, iyi.
 y. 10a/11, 10a/7, 14a/17, 16a/9,
 16b/13, 17a/7, 18b/11, 18b/7,
 17a/6, 19a/10, 5a/12, 7a/11, 8b/4
 y. bolmas 17a/7
 y. bolur 12b/15, 20a/9, 7a/14,
 8a/15, 9a/4
 y.+ dur 10b/4, 16b/16, 19a/1,
 19a/2, 7b/6
 y.+ sı 11b/8, 18b/15, 9b/14

yağşırağ Daha güzel, daha iyi.
 y. 16a/12, 6b/4, 19a/1
 y.+ dur 13a/13
 y. bolur 4b/15, 4b/16

yağ Yön, yer, taraf, yan.
y.+ dağı 3b/1
y.+ dan 3b/1, 3b/3

yāk Çekirdek.
y. 12a/8

yağın Yakın.
y. 7b/1

yağınrağ Çok yakın.
y. 14a/14, 3b/15

yalğan Doğru olmayan, yalan.
y.+ dur 13a/12

yaman Kötü, fena.
y. 13b/17, 9a/12

yan - Yanmak.
y.- ğan 11b/7, 16b/1
y.- mağındın 3a/6

yan Yan, taraf, yön.
y. 11a/4
y.+ ındağı 7a/17

yana Yine, tekrar.
y. 15a/13, 16a/12, 5a/10, 5a/8,
5a/9, 7a/17, 7a/6,
9a/5

yañç - Yassılaştırmak, yapıştırmak,
sıkıştırmak.
y.- ğan 18b/9

yandur - Yakmak.
y.- ğay 9b/16
y.- up 12b/14, 9b/15

yañgalt - Yeniletmek.
y.- şun 5b/4

yañğı Örnek, benzer, misal.
y. 15b/3

ya'ni Ar. Yani, şu, demek ki.
y. 11a/16, 12b/10, 13b/7, 14a/13,
15a/3, 18b/10, 18b/4, 2a/9,
2b/10,
2b/13, 4b/10, 6a/8

yar - Yarmak.
y.- up 12b/17, 13a/4, 7b/13

yara - Yaramak, faydalı olmak.
y.- mas 10a/9, 19a/14, 20a/15,
7b/2, 9a/8
y.- maz 17b/3
y.- r 8a/11

yara Yara.
y.+ ğa 15a/1
y.+ lar 14a/2
y.+ lardağı 11b/5
y.+ larını 12b/4
y.+ larını 12a/16, 12a/17, 16a/15,
16a/16
y.+ larınığ 12a/15, 13b/1

yaratul - Yaratılan.
y.- ğan 2a/13

yardım Yardım, sebep.
y. 1b/8, 2a/1
y.+ dur 1b/15
y.+ lıkı 1b/17

yarıl - Yarılmak, çatlamak.
y.- ğan 10a/7
y.- kan 12b/15

yarımar Yarımşar.
y. 5b/12

yarul - bk. yarıl-
y.- ğağa 14a/4
y.- mağına 12b/2
y.- ur 4a/9

yarum Yarım.
y. 5a/13, 6b/10, 7a/10

- yaruv** Bulanıklık, net görememe.
közke y.+ nı 17b/17
- yaşa** - **1.** Yapmak. **2.** Hazırlamak.
y.- ğaylar 13a/11
y.- dı 8a/4, 8a/5
y.- ğanda 10a/4
y.- lĝan 6b/7, 6b/8
y.- lĝandur 7a/10
- yaşallı** Sahte, yapmacık, etkisiz.
b. 8a/13
- yaşmık** Mercimek.
y. 2b/1, 6a/1
y.+ dan 16a/10
y.+ nı 1b/1
- yaş** **1.** Yaş kuru olmayan. **2.** Yaş, ömür.
y. 9b/12
y.+ dan 18b/16, 19a/13, 19b/4
- yaşrun** 1. Gizli, gizlice. 2. Kısık.
y. 4b/1
- yat** - Yatmak.
y.- ğan 2a/2
- yav** Yağ.
y.+ nı 12b/3
- yavız** Kötü, berbat, zararlı.
y. 12a/9, 16a/16, 17a/14, 19a/7,
1b/13, 9a/1, 9b/5
y.+ dur 19b/6
y.+ lıklar 19b/16
y.+ lıklarını 17a/11
- yawız** *bk. yavız.*
y. 15a/12
- yay** Yaz mevsimi.
y.+ nı 19a/15
- yay** - Yaymak.
y.- mayalar 20a/4
- yayıl** - Yayılmak.
y.- gandur 3b/10
y.- ur 3a/16, 3b/11
- yayla** - Yağlamak.
y.- makka 6b/17
- yaz** - Yazmak.
y.- ılĝandur 2a/4
- yaz** Yaz mevsim.
y. 19a/15
- ye** - Yemek yemek. *krş. yè-*
y.- mek 16b/9, 1b/1, 1b/2
y.- mekde 8a/15
y.- meyince 6a/9
- yè** - Yemek yemek. *krş. ye-*
y.- dürseler 13a/5
y.- geçde 8a/15
y.- geyler 13a/8, 15a/15
y.- seler 12b/8, 9a/14
y.- şün 7b/16
y.+ mekke 19a/14
- yeg** İyi, temiz, saf.
y. 15a/14, 4b/8
y. kılup 1b/10
- yèkünçe** Tüm, toptan.
y. 14b/9
- yel** 1. Yel, rüzgar. 2. Gaz.
y. 12a/4
- yèllet** - Havalandırmak.
y.- üp 15b/13
- yelli** Rüzgarlı, havadar.
y. 5a/17
- yemiş** Yemiş, meyve.
y. 12a/10, 12a/9
y.+ ini 15a/13

yemsüz Çirkin, kötü görünüşlü.
y. 2b/12
y.+ lenür 4a/9

yengidin Yeniden, tekrar.
y. 6a/9

yengilrek Çok hafif.
y. 18b/17, 5b/11, 5b/9

yengil Hafif.
y.+ dür 16a/9

yer Zemin, yer, mevki, yeryüzü.
y.+ deki 10a/5
y.+ den 7b/8, 8b/7, 14a/15
y.+ ke 8b/7, 9b/3
y.+ lerde 7b/1
y.+ lerden 3b/1
y.+ lerine 6b/17
y.+ leründe 2a/2

yêr *bk. yer.*
y. 10a/7
y.+ de 15b/6, 5a/17
y.+ ine 15a/5, 13a/8

yeşke - Koklamak, içine çekmek.
y.- se 16a/3

yeş Yaş, canlı, çiğ.
y. 15b/2

yet - Ulaşmak, erişmek, kafi gelmek.
y.- er 11b/2, 3b/12, 7a/15
y.- mes 3b/12, 3b/4
y.- mese 1b/14, 1b/17
y.- se 3b/12

yeti Yedi.
y. 14b/4, 5b/3
y.+ dür 14b/3

yetiş - Erişmek, ulaşmak, yetmek.
y.- se 4b/1
y.- ür 2b/8, 4a/11

yetmiş Yetmiş sayısı.
y. 5b/1

yeveş Sulu, nemli, rutubetli, ıslak.
y. 15b/3

yığaç Ağaç.
y.+ ınıng 6b/7

yıl Yıl, sene.
y. 5b/11

yılan Yılan.
y. 17a/4, 19b/10, 7a/15, 7a/17,
7b/11, 7b/17, 7b/9, 8a/13, 8a/14,
8a/15, 8a/3, 8b/1, 8b/17, 8b/2,
8b/5
y.+ dın 8b/10
y.+ ı 7a/16, 7a/17, 7b/6, 7b/7
y.+ lar 7b/1, 7b/2, 7b/3, 7b/4
y.+ nı 8a/6, 8b/11, 8b/13, 8b/14,
8b/7

yılkı At.
y. 19a/17, 19b/5, 1b/2
y.+ nıng 19b/6, 19b/7

yımşak Yumuşak, zayıf.
y. 18b/3, 3a/14, 8b/14
y.+ lık 5b/10

yımşakrağ Yumuşakça, daha hafif ve
latif.
y. 14a/15

yımşat - Yumuşatmak.
y.- ğay 14b/16
y.- sun 6b/1

yırağ Uzak.
y.+ dın 2a/9

- yine** Yine, tekrar.
y. 10b/14, 12a/1, 12a/10, 13b/10, 13b/11, 13b/16, 13b/2, 13b/3, 13b/5, 14a/2, 14b/14, 15a/8, 15b/6, 15b/7, 16b/1, 16b/10, 16b/17, 16b/3, 16b/8, 17a/17, 17a/2, 17a/3, 17a/4, 18a/13, 20a/4, 2a/7, 2a/9, 3b/4, 8b/7, 9b/12, 9b/16, 9b/17, 9b/4, 9b/8
- yok** Yok, mevcut olmayan.
y.+ dur 5a/1, 7a/16
- yoğar** - Yok etmek, azaltmak.
y.- ur 4a/1
- yoğlat** - Yok edici, giderici.
y.- güçdür 10b/2
- yol** **1.** Yol, tarz, usul. **2.** Damar yolu.
y.+ ını 17a/1
y.+ ları 1b/13, 1b/9
y.+ un 18a/10
- yol** - Yolmak, koparmak.
y.- ğan 12b/4
- yörü** - **1.** Yürümek. **2.** Akmak.
y.- mekten 1b/10
y.- y almağan 9b/10
y.- y almas 1b/11
y.- y turğan 16a/16
- yötel** Öksürük, boğaz ağrısı.
y.+ ke 10b/4, 12a/3, 18a/4
- yuğla** - Uyumak, uyuklamak.
y.- sı 17b/16
- yuğu** Uyku.
y.+ sında 4a/5
- yulu** Ilık..
y. 13b/11, 13b/8
- yumiş** ? Hareketsiz, durağan.
y. 13b/9
- yumrı bürüce** :Köklü böyrüce.
(*Dolichos bulbosus*).
y.+ ni 6b/15
- yumşak** Yumuşak.
y. 16a/15, 16a/6, 18b/5, 3b/1
- yumşat** - Yumuşatmak.
y.- a turğan 6b/5
y.- ur 10a/2
- yumurta** Yumurta.
y. 18a/3
- yumurtka** Yumurta.
y.+ ning 16a/17
- yunaça** Yunanca.
y. 4a/13
- yuramalı** Mahsus, bilerek, kasten.
y. 7a/10
- yuv** - Yıkamak, paklamak.
y.- ğaylar 12a/11
y.- ulğan 8a/6
y.- up 13a/4
- yuvul** - Su toplamak.
y.- ğan 11b/6
- yuvun** - Yıkanmak, kirlerini temizlemek.
y.- ğaylar 7a/7
- yüvüş** Sulu, nemli, ıslak.
y. 14a/5, 6a/15, 8a/12
y.+ dur 10a/15, 16a/10, 19a/8
y.+ lıkını 10b/13
- yüvüşlik** Nemlilik, ıslaklık, sululuk.
y.+ dan 18a/9
y.+ dur 3a/10
y.+ ı 2b/5, 2b/6

yürek Yürek, kalp.
y. 3a/13
y. oynavlı 18a/9

yüz Yüz, çehre.
y. 3b/14
y.+ deki 4a/7
y.+ ine 17a/13
y.+ lerining 4a/2
y.+ ni 16b/10
y.+ ün 8b/16

yüz - Soymak, çıkarmak.
y.- üp 13b/17

yüzüm Üzüm.
y. 15b/5, 16b/15, 5a/13, 6a/5,
6b/7

-Z-

zağfirān Ar. Safran.
z. 19b/15

zahmet Ar. Hastalık, eza.
z. 2a/3, 2b/10, 2b/13, 3a/11,
3b/10, 4b/8
z.+ de 4b/12, 5a/1
z.+ din 2b/14, 3b/16, 9b/11
z.+ dür 2a/4, 4b/4
z.+ i 12b/1, 17a/16, 17b/1,
18a/11, 2a/11, 2b/1, 2b/10,
2b/11, 2b/9, 3a/10, 3b/13,
3b/4, 5b/5
z.+ inde 4b/8
z.+ ine 12b/9, 18b/8, 7a/3
z.+ ini 16b/15
z.+ ining 14b/15
z.+ ke 3b/2
z.+ lerdin 16b/9, 2a/5
z.+ lerni 15b/10, 20a/1
z.+ li 19a/14, 2a/15, 2a/2, 2a/6,
4b/9
z.+ ning 2b/15, 2b/16

za'if Ar. Zayıf.
z. 12b/6, 14b/12, 16a/3, 17b/10,
1b/12
z. bolğanı 4b/3, 4b/5
z. bolmağına 12b/3
z.+ dür 3b/2, 4b/2
z.+ lengen 1b/15
z.+ rek 17b/15

zamān Ar. Zaman, vakit, devir.
z. 7b/11
z.+ dın 8a/4
z.+ gāça 7b/10
z.+ ında 7b/17
z.+ ındağı 9a/10

zarar Ar. Zarar, ziyan.
z. 17a/17, 17b/9, 19b/3, 3a/14,
4b/13, 4b/16
z.+ dur 17b/16, 17b/3, 17b/4,
18a/10, 18a/12, 20a/15, 6a/4,
9a/9
z.+ mı 18b/2

zehr Far. Zehir.
z. 15b/11, 18b/12
z.+ dür 20a/1, 20a/2, 7b/14
z.+ lerning 18b/14
z.+ ni 15b/11

zeyt Ar. Zeytin, zeytin yağı.
z. 13a/14, 13a/15, 13a/16,
13b/11, 13b/2, 13b/3, 13b/4,
13b/5, 13b/6, 13b/8, 14b/13,
8b/11, 8b/12

ziyāde Ar. Çok, bol, fazla.
z. 10a/12, 12b/3, 13a/14, 17b/16

ziyān Far. Zarar, kayıp.
z. 19a/11, 3a/17

ziyāndaşlı Hastalıklı.
z. 9b/9

SONUÇ

Tıp kitapları insan hayatında ilgi ve ihtiyaçlar doğrultusunda önem arz etmiştir. Bu ilgi ve ihtiyaçlar neticesinde insanlar bu kitapları kütüphanelerine almışlar ve başvuru kaynağı olarak kullanmışlardır. Türk dili çerçevesinde ilk örnekleri Uygur Türkçesi Döneminde verilen tıp metinleri, süreç içerisinde farklı Türk lehçeleriyle ve coğrafyalarda kendini göstermiştir.

Alanla ilgili çalışmaların yoğunlaştığı Eski Anadolu Türkçesi sahasının dışında da Uygur, Memlûk, Çağatay, Kıpçak sahalarında da eserler verilmiştir. Çalışmaya konu olan tıp risalesi de bir tıp mecmuanın içerisinde istiflenmiş, Anadolu sahası dışıyla ilgi ya da temasa sahip bir şahıs tarafından cilt hastalıkları özelinde kaleme alınmış bir eserdir.

Eserin Kıpçak dil özellikleri ağırlıklı bir şekilde yazılmasının yanı sıra metinde tespit ettiğimiz; *bol-* fiilinin yanında *ol-* fiilinin kullanımı, birden çok heceli sözlerde hece başı *ğ/g*'lerin eriyip kaybolması örnekleri, addan sıfat türetme eki *+IIg/+IUg*'un seyrek olarak *+II* biçimine dönmesi, sözcük ve ek sonu *-ğ/-g* ünsüzlerinin eriyip kaybolması, ön seste *t- > d-* değişimi görülen örneklerin varlığı, diş arası */d/* sesinin yaygın olarak */y/li* biçimiyle kullanılması, *al-* ve *bil-* yeterlilik fiillerinin birlikte kullanıldığı örnekler, geniş zaman olumsuz çekiminin *-mAs / -mAz* şekillerinin ikisinin de kullanılmasıyla beraber *-mAs* yapısının daha yaygın olması, Eski Anadolu Türkçesinde işlek olarak kullanılan ayrılma ekinin *+dAn* olmasına rağmen bu saha için karakteristik olmayan *+dIn* ekinin yaygın kullanımı, söz varlığında Çağatay, Tatar, Anadolu Türkçesi örneklerinin de yer alması; eklerin kullanımındaki farklılıklar, Çağatay, Kıpçak, Oğuz Türkçelerinin ses ve yapı özelliklerini göstermesi özelliklerinden eserin karışık dilli eser sınıfında değerlendirilebileceği sonucuna varılmıştır.

Eser söz varlığı açısından ele alındığında hacmine göre oldukça zengin bir kaynak niteliğindedir. Metinde toplamda 44 bitki adı belirlenmiş, bunların 17'sinin Türkçe, 15'inin Arapça, 10'unun Farsça, ve 2'sinin Rusça olduğu tespit edilmiştir. Farsça ve

Arapça madde başı olarak belirtilen bitki ve terkip adlarının çoğunluğunun Grekçeden alınma terimler ve adlar olduğu belirlenmiştir. Ayrıca müellif bazı adları kaynak dildeki şekilleriyle değil kendi ağız özelliklerinin söyleyiş özelliklerine göre ya da sebebini belirleyemediğimiz bir durumdan farklı kullanmıştır (*belāzur* ~ *belāstur*, *besfanç* ~ *besfāyiç*, *efşimūn* ~ *efīmūn*, *ferbiyūn* ~ *ferfiyūn*, *futne* ~ *futūne*).

Hayvan adı olarak tespit edilen 17 maddenin de Türkçe olduğu belirlenmiştir. Tedaviyle ilgili kavramlar göz önüne alındığında -terkip, cevher ve ilaç adları- toplamda 37 madde başı belirlenmiştir. Bunlardan 15'i Arapça, 8'i Farsça, 11'i Türkçe ve biri de Grekçe olarak tespit edilmiştir. Hastalık adlarına gelindiğinde ise 41 madde başının 32'sinin Türkçe, 7'sinin Arapça, 2'sinin ise Farsça olduğu belirlenmiştir. Organ adları bakımından tespit edilen 35 madde başının 30'unun Türkçe, 3'ünün Arapça ve 2'sinin Farsça olduğu belirlenmiştir. Adlar bağlamında özel adlar hariç toplamda 175 madde başı tespit edilmiş, bunların 106'sının Türkçe olduğu belirlenmiştir. Türkçe kelimelerin oranı metinde %85'tir. Madde başı olarak tespit edilen fiillerin metne oranı ise %76'dır.

Metinde geçen ve Anadolu sahası tıp metinlerinde yapılan çalışmalarda daha önce tanıklanmayan Latince *saşurun*, *oktabır*, *april*; Rusça *metruşke*, *kebūste* kelimeleri de eserin yazıldığı coğrafyanın Kırım – Tatar sahası olduğu noktasında destekleyici bulgulardır.

KAYNAKÇA

- Ahterî Mustafa Efendi (2009). *Ahterî-i Kebir*. Ankara: TDK Yayınları.
- Akalın, Ş. H. (2014). “Türkçede Söz Yapım Yolları ve Sözlükselleşme”, XI. Millî Türkoloji Kongresi Bildirileri, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları: I. cilt, 831 – 841.
- Al Türk, G. (2006). *Et-Tuhfetü'z-Zekiyye Fi'l-Luğati't-Türkiyye Üzerine Bir Dil İncelemesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Alkayış, M. F. (2007). *Türkiye Türkçesinde Bitki Adları*. (Doktora tezi). YÖKTEZ – 211751.
- Argunşah, M. (1999). *Muhammed b. Mahmûd-ı Şirvânî Tuhfe-i Murâdî, İnceleme-Metin-Dizin*. Ankara: TDK yayınları.
- Argunşah, M., Yüksekaya Sağol, G. (2012). *Karahanlıca, Harezmece, Kıpçakça Dersleri*. İstanbul: Kesit Yayınları.
- Argunşah, M. (2021). *Çağatay Türkçesi*. İstanbul: Kesit Yayınları.
- Atalay, B. (2013). *Divanü lûgat-it-Türk (Dizin)*. Ankara TDK Yayınları.
- Atay, A. (2014). *Çağatay Türkçesinde Edatlar*. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Batmaz, M. (2013). *Eski Uygur Türkçesinde Tıp Terimleri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Bayat, A. H., Okumuş, N. (2004). *Mahmûd-ı Şirvânî, Mürşîd (Göz Hastalıkları)*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Baydan, B. (1992). *Tıb-nâme-i Türkî*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Bayraktar, N. (2018). *Türkçede Fiilimsiler*. Ankara: TDK Yayınları.
- Baytop, T. (2007). *Türkçe Bitki Adları Sözlüğü*. Ankara: TDK Yayınları.
- Bedevian, A. K. (2021). *Resimli Çok Dilli Bitki Adları Sözlüğü*. İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
- Canpolat M., Önler, Z. (2007). *İshâk bin Murâd, Edviye-i Müfredde*. Ankara: TDK Yayınları.
- Canpolat, M. (2018). *Behcetü'l – Hadâik fî Mev'izati'l – Halâik*. Ankara: TDK Yayınları.

- Clauson, S. G. (1972). *An Etimological Dictionary of Pre-thirteenth Century Turkish*. Oxford: At the Clarendon Press.
- Çetin, H. A. (2020). *Eski Anadolu Türkçesi Eczacılık ve Tıp Terimleri Sözlüğü*. Ankara: TDK Yayınları.
- Deny, J. (2013). *Türk Dili Gramerinin Temel Kuralları* (O. Şahin Çev.). Ankara: TDK Yayınları.
- Dilçin, C. (2013). *Yeni Tarama Sözlüğü*. Ankara: TDK Yayınları.
- Doğan, C. (2022). *XIV – XV. Yüzyıl Tarihi Türk Yazı Dillerinde Lehçe Karşılaştırmaları*. Ankara: TDK Yayınları.
- Doğan, Ş. (2012). *Ebulfeyz Mustafa Efendi, Risâle-i Feyziyye fi Lûgâti'l-Müfredâti't-Tıbbiyye*. İstanbul: Değişim Yayınları.
- Doğan, Ş. (2009). *Terceme-i Akrebâdin, Sabuncuoğlu Şerefeddin (Giriş-İnceleme-Metin-Dizinler)*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Eckmann, J. (2011). *Harezmi, Kıpçak ve Çağatay Türkçesi Üzerine Araştırmalar* (O. F. Sertkaya Haz.). Ankara: TDK Yayınları.
- Eckmann, J. (2012). *Çağatayca El Kitabı*. (G. Karaağaç Çev.). İstanbul: Kesit Yayınları.
- Ehmetyanov, R., Möhemmetdinov, R., Nurieva, F., Ganiev, F. (2014). *Türkçe – Tatarca Sözlük* (M. Öner Çev.). Ankara: TDK Yayınları.
- Ercilasun, A. B. (2007). Batı Türkçesinin Doğuşu, *Makaleler* (E. Arıkoğlu Der.). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Ercilasun, A. B. (2012). *Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Ercilasun, A. B., Akkoyunlu, Z. (2020). *Dîvânu Lugâti't-Türk Giriş – Metin – Çeviri – Notlar – Dizin*. Ankara: TDK Yayınları.
- Erdağı Doğuer, B. (2013). *Tuhfe-i Mübârizî Metin – Sözlük / Hekim Bereket*. Ankara: TDK Yayınları.
- Erdal, M. (2020). *Eren Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü* (Ş. H. Akalın Haz.). Ankara: TDK Yayınları.
- Erdem M., Sarı, M. (2010). Karışık Dilli Eserlere Farklı Bir Bakış. *Turkish Studies*, 5/1: 390 – 415.
- Ergin, M. (2008). *Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: Bayrak Yayınları.

- Gabain, A. M. (2007). *Eski Türkçenin Grameri* (M. Akalın Çev.). Ankara: TDK Yayınları.
- Gökçe, H. (2012). *Ḳayyūm Naşıyrī Enmūzec (Kazan Tatar Türkçesinin Tarihî Gramer Kitabı)*. Ankara: Gece Kitaplığı.
- Gülensoy, T. (2007). *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*. Ankara: TDK Yayınları.
- Gülsevin, G. (2007). *Eski Anadolu Türkçesinde Ekler*. Ankara: TDK Yayınları.
- Güner, G. (2020). *Kıpçak Türkçesi Grameri*. Ankara: TDK Yayınları.
- Gürgüz, A. (2005). *İbn Kutluk Molla Toh Niyaz Ahond'ning Tibb Kitabı*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Hazar, M. (2011). Çağatay Türkçesinde Oğuzca Özellikler. *JASSS, International Journal of Social Science*, 4/1: 31 – 63.
- Kâhya, E. (2019). *Kitâbü's – Saydana Fi't-Tıbb Ebu'r-Reyhan El-Beyrûnî*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- Karaağaç, G. (2013). *Dil Bilimi Terimleri Sözlüğü*. Ankara: TDK Yayınları.
- Karamanlıoğlu, A. F. (2019). *Kıpçak Türkçesi Grameri*. Ankara: TDK Yayınları.
- Karimova, S. (2012). Natural and Exact Sciences. *The Treasury of Oriental Sciences* (1.baskı, s. 29 – 44) içinde. UNESCO.
- Károly, L. (2012). “Panaceas and Other Miraculous Cures in Middle Turkic Medical Writing”. *Shaman*. 20/1-2:5-21.
- Károly, L. (2014). *A Turkic Medical Treatise from Islamic Central Asia: A Critical Edition of a Seventeenth-Century Chagatay Work by Subhān Quli Khan*. Leiden/Boston: Brill's Inner Asian Library.
- Kaya, F. (2018). *Lisânü'l-Etubbâ, Tabiplerin Dili (Giriş, Çeviriyazılı Metin, Söz Varlığı, Madde Başları Dizini)*. İstanbul: Hiper Yayınları.
- Kaya, Ö. (2006). Doğu Türk Yazı Dili Edebiyatı ve Araştırmaları VI: Doğu Türk Yazımına Ait Bir Tıp Metni. *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, 3/4: 111 – 129.
- Korkmaz, Z. (2013). *Oğuz Türkçesinin Gelişimi: Türkiye Türkçesinin Temeli*. Ankara: TDK yayınları.
- Küçüker, P. (1994). *Yadigâr-ı İbn-i Şerif, Giriş-Metin-Dizin*, Elâzığ: Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi.

- Küçüker, P., Yıldız, Y. (2022). *Tercüme – i Müfredât – ı İbni Baytâr Baytârnâme (Giriş – Metin – Dizin – Sözlük)*. Ankara: TDK yayınları.
- Meninski, F. M. (2000). *Thesaurus Linguarum Orientalium Turcicae, Arabicae, Persicae Lexicon Turcico, Arabico, Persicum I, II, III, IV, V*. İstanbul: Simurg Yayınları.
- Muratoğlu, M. (2017). *Ahmed Bin Bâlî - Mecma'ü'l - Mücerrebât (Giriş – İnceleme [Söz Varlığı] – Metin – Dizin [166b – 232a Varaklar Arası] – Sözlük)*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Muzafarov, R., Muzafarov, N. (2018). *Kırım Tatar Türkçesi – Türkiye Türkçesi – Rusça Sözlük* (N. Seytiyahya Çev., Ş. Özer Haz.). Ankara: TDK Yayınları.
- Mütercim Âsım Efendi (2009). *Burhân-ı Katı* (Haz. M. Öztürk, D. Örs). İstanbul: TDK Yayınları.
- Nalbant, M. V. (2014). *Karışık Dilli Kur'an Tefsiri (Çağatay – Oğuz ve Kıpçak Lehçeleriyle)*. Ankara: TKAE Yayınları.
- Nalbant, M. V. (2017). Kıpçak Grubu Türk Lehçelerinin Tasnifinde Yeni Bir Ölçüt: Ünlü Türemeleri. *Türkbilig*, 33: 57 – 68.
- Osmanlı Tıbbi Bilimler Literatürü Tarihi I-IV*. (2008). (Haz. E. İhsanoğlu, R. Şeşen, M. S. Bekar, G. Gündüz, V. Bulut). İstanbul: İslam Tarih, Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi.
- Osmanlıca Tıp Terimleri Sözlüğü* (2004). (Haz. E.K. Unat, E. İhsanoğlu, S. Ural). Ankara: TTK.
- Öner, M. (2015). *Kazan – Tatar Türkçesi Sözlüğü*. Ankara: TDK Yayınları.
- Önler, Z. (1999). *Celâlüddin Hızır Paşa, Müntahab-ı Şifâ II Sözlük*. İstanbul: Simurg yayınları.
- Önler, Z. (1998). XIV-XV. Yüzyıl Türkçe Tıp Metinlerinin Dili ve Söz Varlığı. *Kebikeç Sayı 6*: s. 157-168
- Önler, Z. (2019). *Tarihsel Tıp Metinleri Sözlüğü*. Ankara: TDK Yayınları.
- Özçelik, S. (2001). *Kitâbü'l-Mühimmât*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi yayınları.
- Özşahin, M. (2017). *Başkurt Türkçesi Sözlüğü*. Ankara: TDK Yayınları.
- Öztekten, Ö. (2010). *18. Yüzyılda Karışık Dilli Bir Metin Bahâdur Şâh'ın Arz-nâmesi*. Konya: Kömen Yayınları.
- Redhouse Sözlüğü Türkçe/Osmanlıca-İngilizce* (1999). Sir James W. İstanbul: Sev yayınları.

- Ross, E. D. (1994). *Kuş İsimlerinin Doğu Türkçesi, Mançuca ve Çince Sözlüğü* (E. Gürsoy Naskali Çev.). Ankara: TDK Yayınları.
- Salan, M. (2019). *Tarihî Kuzebatı Kıpçakçası Fiil Yapım Ekleri ve Tarihî Karşılaştırmalı Etimolojik Fiil Sözlüğü*. İstanbul: Hiper Yayınları.
- Sev, G. (2007). *Tarihî Türk Lehçelerinde Hâl Ekleri*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Sırtı, E. (2019). *Kıpçak Lehçelerinde Kök Fiiller (Tarihî – Karşılaştırmalı Söz Varlığı İncelemesi)*. Ankara: TDK Yayınları.
- Steingass, F (2005). *Persian-English Dictionary. Including The Arabic Words And Phrases To Be Met with in Persian Literature*. İstanbul: Çağrı yayınları.
- Sunar, N. (2014). *Ahmed Bin Bâli – Mecma'ü'l- Mücerrebât (Giriş-İnceleme [Ses Bilgisi]-Metin-Dizin [1-115 Varaklar Arası]-Sözlük)*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Şemseddin Sami (2006). *Kâmûs-ı Türkî*. İstanbul: Çağrı Yayınları.
- Tarama Sözlüğü I, IV, V* (1963-1977). Ankara: TDK Yayınları
- Tavkul, U. (2003). Türk Lehçelerinin Sınıflandırılmasında Bazı Kriterler. *Kırım Dergisi*, 12 (45), 23 – 32.
- TDK (2011). *Türkçe Sözlük*. Ankara: TDK Yayınları.
- Toparlı, R., Çögenli, S., Yanık, N. (2000). *Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugalî*. Ankara: TDK Yayınları.
- Toparlı, R., Vural, H., Karaatlı, R. (2014). *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*. Ankara: TDK Yayınları.
- Tulum, M. (2011). *17. Yüzyıl Türkçesi ve Söz Varlığı*. Ankara: TDK yayınları.
- Türk, A. T. (2018). Kazan – Tatar Türkçesi İle Yazılmış ve Çok Lehçelilik Özelliği Gösteren Bir Nogmanî Tefsiri: Yasin Suresi Örneği. *Türkiyat Mecmuası Journal of Turkology*, 28/2, 147 – 176.
- Uçar, E. (2015). “A Turkic Medical Treatise From Islamic Central Asia: A Critical Edition of a Seventeenth-Century Chagatay Work by Subhân Quli Khan”. *Dil Araştırmaları*. 16: 297-304.
- Uysal, İ. N. (2020). *XX. Yüzyılın Başlarında Çağatay Türkçesiyle Yazılmış bir Tıp Metni Tabîbçilik*. İstanbul: Kesit Yayınları.

Uysal, İ. N. (2020). Türk Dili Tarihinde Çağatay Türkçesiyle Yazılmış Tıp Metinleri ve Tabībçılık. M. Arslan (Ed.), *Tarihsel ve Çağdaş Türk Lehçelerinde Tıp: Metinler, Tarih, Uygulamalar, Kavramlar, Terimler* (1. Baskı, 375 – 392) içinde. Detay Yayıncılık.

Ünlü, S. (2013). *Çağatay Türkçesi Sözlüğü*. Konya: Eğitim Yayınevi.

Ünlü, S. (2012). *Harezmi – Altınordu Türkçesi Sözlüğü*. Konya: Eğitim Yayınevi.

TIPKIBASIM

1b

سبب سودا پیداقیلغوجی آزدقلارذری یا صمغی کوب یکم
 قاروق صفرائق یلقه ایتم یکم موندان غیری اغایت لارواغ طعام
 معلوم اولنور اوز بابوننه و هم سودا پیداقیلور قاروق کوب قیلور
 تورغان آزدقلار کوبلک آشا سه خصوصاً قوق او ستونین آشا
 سا سودا پیداقیلور و دخی هر طعامی تو یغاندین آرتوق آشا ق و م
 ایلکاری آشاغان طعام سنکما س پوردن طرف او ستونان آشا ق
 کلسه بیک اغ سودا پیداقیلغوجی در اما سودا پیدایو لغاج جرافو
 ایلانک کایاردم بر کوچی سبب لار بود و کم قان تنک قوی قرا بولغان
 لغندان طبیعت تنک یوللاری بیکل نور بس توقطالور طبیعت تنک
 استی لکی یورمکدان آنونکچون اول استی لک ایردی طبیعتی یاک قیلور
 تور غوجی ایمدی استی لک یوری الماسی بولغاج قان صونور قویور
 قاراغ ایلان نور خصوصاً طلاق ضعیف بولسه سودان تارتاتور
 غان یوللاری بیکل انکان بولسه طارط الماس بولسه قانو تنک یاوز
 قارالعین طارطوب پاک قیلماغ کوچی بیتما سا بو حال لار کلسه
 جوام خادم بولما قینه یاردم در یا اینک چاک دک قوه ضعیف
 لنگان بولسه طعام تنک او صله کیر الماس تو بان توشورور کا
 حلی تمسه بو حال تنک جوام غم هم یاردم لک باردر و دخی بعضی

واقته سودانک جزا مغرایلا نمکینه یاردم برور هو انونک فسا بولما
 اورا آلدینه وهم جزا من جملة کشته لازنک یا تعان تورغان بیرلارونده
 هوا بوزوق بولولا محاله آنونک چمون زحمت آدم ننگ اچنلر اضا
 صل بولغان زحمت دورنتکم صراط مستقیم دیکان کتابده یاز
 لغاندور بوروشچیم پیغمبر من علیه الصلوة والسلام اچ کما رحمتلار دیک
 صا قلا غنغم بیورور ایدر کی تته کم جزا من جملة کشته دین قاجعل
 آرسلانان قاجار کبه وینه ایکجه حدیثده ایدرکی سویلاشکل جزا من
 کشته برله ن سسنگ برله آنونک آراسنده برسنگو بویسی یا ایتک سونگو
 بویسی بولصو دیدر یعنی بیراقدین شویلاشکل دیدر پیغمبر عه مینه
 بر حدیثده کشته کا کوچاک دیکان سوز هم باردور بو حدیثلار ایتک
 معناسنده بخت باردور بعضی واقته ابو جزا من زحمت میراث بولور
 یا آتاسندان یا آناسندان نته کم بوزوق طبیعتله کشته شگ شهوت هم بوزوق
 بولوب اول شهوتدان یاراتولغان بالا هم شتلا بولماس کو براک
 چاقدا **دایخ** حیض حالونده کی جا حدین بالا بولاس بولسه
 اول هم آخر جزا من جملة بولور بعضی واقته **دایخ** هر قحان
 هوا ایتک بولسا اول ایتک هواده آشاغان ازو قلاری او حال بولسه
 بالوکبه قاق ایتک بے **دایخ** ایلکاری یاد قیلنغا اغرایلا کبه و حسی

یا صحت کے قیاس فہم بود در کم آنرا غم جز نام ز حجتے پیدین بولورنتہ کم ا
 سکندر ریشہ شہرندہ بوصفعلی بولغان او چون جزام کو ب بولور
اقا بو قراق قانغہ قاتوشصہ آن غنہ بولصہ او تری کو بایور آنکچو
 قراغہ ایلانکے بر لہا و توری قویور ورو ہم صالغونغہ ایلانور صالغونغہ
 سبیلے قان ادیور طونکار بوروشچے بولغاج قان ننگہ یوشلے کے
 قالماز بسی یوشلے قالمی صہ تن ننگہ اسے لکی بیلہ کیسار اول
 قان قوری بولور بعضے جزامی کشتے لارده قان ننگہ کیسماک لک شولہ
 اورونغہ یتشور قان طیر لارون چیرو نکاچ قوم کے نرسہ لارجا
چلور چپیغار و خشی او شیو جزام ز حجتے داء الاسد دیب
 یعنی ارسلان ز حجتے دیب اطالور آنونکچون بور حمت ارسلانغام
 بولسا کہ ایکنجی دلیل آنونکچون ارسلان ز حجتے دیب اطالوری
 کشتے ننگہ توسنے ارسلان توسے کے یکتسز قیلور او چو یخی دلیل
 آنونکچون بور حمت کشتے کا یا بوشصہ ارسلان کے یا بوشور یعنی
 بور حمتدین قوتولماق مشک بولورنتہ کم ارسلانڈان قوتولماق
 مشک بولور بور حمت ننگہ آزاراقہ بیکلراکن داروقیلور بیکلرا مکی
 ام مشک لک بیلہ بولور اما بور حمت ننگہ بیک قوتول بولغان
 کو برکنڈین او مید کیسلکان کے دورا ما یا ننگہ پیرا بولغان داروقیلماقنہ

قبول ایتار اما ایسکے بولوب محکم لانکان بولسد اورو بیک قبول
ایتاسو اما قریلغو صالوق قاتوش بولغان بیک راک رنجو تکوچی
در حالے بیک مشک قیلور بیک کویدورور تنخے ہم بیک قیرجیقلاندور
اما لایا بولسد ارونے تیز راک قبول ایتار اما قان ننگ اغلغندان
پیدا بولغان آسانراق دور ایدکورا کدورتق ہم قیرجیقلانماس اما
قان ننگ قرغے ایلا نکندین و ہم یا نکندین پیدا بولغان جوام
صفتلاری صاری لقی برله قاتوش بولغان جوام کبے دور اما دارو
تیز قبول ایتماز او شپو جوام دیکان پیدا بولسد هیچ تور ماس
اعضالاری ننگ طبیعتین بورار انکچون کم تر کلک ننگ روشے ایسک
برله یوش لکدور بو جوام رحمتے صالوقندور قوریدور اما شوکار تیکو
بورار بور رحمت اعضالار ننگ طبیعتین آخری باروب اولوغ ا
اعضالار ننگ طبیعتین ہم بورار اول و اقتدا کشفے اولتور اولوغ
اعضالار دیکانمزیوراک کبے می کبے و ہم بورنکا او خشاشلار دور
اما بو جوام اول ضرر بیز باشلار حتمے که اعضالار کا و ہم یشاق
اعضالار کا توسنے بورار توکلار توکار و ہم قیرجیقلاندور و
نذین سونک آریں آریں بار حبه تن کاشول یا بیلور انکچون
جوام ننگ اول پیدا بولسا جال لاردا ال بولسا ده دیان بیره باب

تشق باقدان یوم شاق دیرلردان باشلار آنونکیم چون اول تشق باقدان
 اعضا الار ضعیف در زحمت ککوب قاوشه تووالیما س تیز اوق بوزلا
 باشلار کوبه واقتر اجرامه کشته اولار طشقه یاقدان باشلانغان
 زحمت چالک لار کاینه قایتوب یتماس بورون بس بولور آنونک
 اولمالکک جبرام برله و هم طبیعت ننگ بوز و قلعغی برله سن اوونک بلون
 سرطان دیگنیز بر اعضا نونک غننه جبرامه در الای بولما حده
 کوبراک آنونک هم ادنگالما یور بس ایت سن کلی تن ننگ جبرام
 مین اول نخوک بعضی واقتر ادنگالما دور بوسوز کاجوب بولیه
 دور جبرام ننگ بر روشدا بر آن آسانلغی بار دور بوزوشدا کم جبرامه
 زحمت کلی تنکایا بیلک اندور بایمسی آتک قوتیلک دار اولار الجور
 ساک اول اورن کار طاره سکت اعضا الار غم بایلیور طارنه اعضا
 بار و بله یتماس یتسپاده آن یتار کتار و ککوچی یتماس و الی علم
 بالصواب **علامت لاری بیاننده** جبرام زحمت کشته کابیده بولاننده
 اول یور قزار در قزاراق قزل بولوب اشکاره بولور کورنده
 چتوق لوق قزل غننه یقین راق و هم صولوق طارلغی بیده بولور و
 زحمتین او بکانونک رنجما کلک سیله توچکور منکک هم کوبایور
 بورون برله سویلا شمدک لک بیده بولور شاید کم کوبراک چاقدر بور

طومالارغا

طومالانور و ہم توکلاری آن ایور توکلور یوقارور کوکر کینہ تیر لائیک پیدہ
 بولور و ہم یور لاری ننگ تیکر سے تیر لار **روخی** تن ننگ سے صحتی
 راق بولور و ہم تیری و ہم صولوی صامع بولور و ہم ضلع و فعلی اور
 کار و قلق سز راق بولور تیز آجیغلا نخوجی تیز بوشوجی و ہم کینہ
 تو تعوجی بولور و ہم تو سندنہ تور قیغ تو شلار کوب کور کای و ہم بو
 قوسندنہ سیزار کویہ کم تندنہ بر اولوع اغراق بار کبہ دور موندین سونک
 توکلاری ہم سا چلاری توکلور لک پیدہ بولور خصوصاً یور داک
 توکلاری بکراک توکلور و ہم بعض واقندہ توکلاری تیری سے بلر بکا
 قوبار تر ناقلاری یار دلور صورتی **یمن** ز لاور تو سے قرالور نور سز
 بولور و ہم قان لاری بونلار پیدہ او یوشور و ہم صولوی ننگ طار لغ
 دایم آرتور حتی قح بیک طار لغ بيشور صولوی و ہم طاوش غایت
 بیک قار ننگ بولور ایک ار نے قالن بولور تو سے بیک قرالور و ہم تندنہ
 تو یور چکلار قبر چکلار پیدہ بولور قبر چکلار ششکلار یوناخچہ سا
 طور وک دیکان حیوان صورتی موندین سونک بار جاتنہ قبر چکلار نور
 توقطامای تورغان جوام بولور و ہم بورون ننگ کیم چکلاری آشالور
 موندین سونک بورون بالکلایہ تو شار و ہم غیری طرفلاری شولا
 آقار بورون و ق اور و نلار و نذین صامع صواری و ہم طاوش بیک

یا بشرون بولور پور و شکایتش هیچ بر تو که تنده قالماس تو سبیک
 قارالور جزامله کشته ننگ قول طبری تبوی ضعیف قول طبری
 تبوی ضعیف بولغانه او چون بیک تیار کا حاجت بولغانه او چون
 آنکچون بوجرام صالقم زحمت در آقرین لقب برله بولغور چیدر آشو
 قخرچی دکولردر صوقالغوننگ ضعیف بولغانه او چون امثال ایدر
 بری آرتون دین توقطامای تیار آشقماس هم اولوغ بولماس اول قول طبری
دارق قیماق بیاننده بسی اوجب بولور او شیبو جوام
 زحمتده سودا آنندان و جقار معلق و پاک قیماق لقب بورد حکمت او
 غم کتماسیدن بورد نراق اگر بیلسان زحمت کشته ننگ کان کو بدور و ب
 یعنی بورد حق قاندر بسی لازم بولور بورد قیماق طمخچیر و تاملکالی
 قولندین بولساده اگر قان ننگ کو بلکنه بیلماسانک طمخچیر و تورمه
 انونکچون کم اولوغ تمور لار دین چیر و تورماک زحمتده بعضی واقده
 ضررده بیورد غایت بیک فایده سندان آرتوق و لکن اولوغ طم لار دین
 چقغان کچکنه طم لار دین چیر و تورکای لار اگر بیلسالار صالقم قان
 باردور دیب بس مونکوز برله آلدورغان دین بخشه راق بولور
 وهم سولکدان دای بخشه راق بولور وهم چاک لار کا ضرری آرتوق
 بولور او سب و ایتلکان کچکنه طم لار دیکانغز ما نکلا ی طبری کسب

اما کوبراک و قندابوز حمت ده طر حیر و تورا می چاره یوقدور انکون
 کم صولوی بولویینه طر حیر و تماه بولماس بلکه صولوی بیک طار بو
 لغانه بوینده غی ایکی طر افند اغی اولوغ طر لار نه چیر و تماه چاره
 بولماس خفتو صفا طاروشه بتکان چاقده اگر طر حیر و تورا واجب
 بولور بر کجمر راحت لنوب تیک تورماق موندین سونک سودا
 چقار سون تندن ایار جلو غاذا یابرله ودخی ایارج شم الحنطک
 برله ودخی اریغ ایتسوا و اوز اول سودا دن افشیر و شربت
 الجوب یا که اسطوخودوس شربتینه بران یا که بسفانج شربتینه برله
 ودخی هلیج اسوقرا هلیج دور یا که هلیج کایلی بولصوت ودخی
 قره خریق شربتینه الجوب یا که لاجور شربتینه الجوب یا که ارمنی
 طاشنه الجوب بس محتاج بولنور جبرامله کش لار کا الصو
 صاری هلیج نه و هم قره هلیج نه هر قیس سبیل او نار درم بخش
 حلیت نه یاروم درام و هم قابوغی آغان یوزوم بر کوفنکا ایتوب
 قاینا تسونلار اوج قومغان صوبرله بر قومغان قالغانچه بعد سوب
 دار لار نه طاشلاب صاف قیاسونلار موندین سونک باله قوشه صور
 بشی درام قدر پنجه موهر دایم الجور سونلر ودخی کلی تننه صاری ما
 برله یلی برجه صلا صونلار تمام او ستوندا که مای قاینا غونچه موندین

سو تک طروب آطل لاسون یتمش آدم موندین سو تک ایلا نپسون
 او تکغ صولغ آر تینه الدینه موندین سو تک آشا سون بوغرای
 کوما چینی بال برله وهم اچور کای صفت قیلنغان مد کور دار قور
 کونکاتیکر و وه کون قایناتونه یانکالرتسون اچکا چاقده **اما**
معلوم بیل سن کم بو جرمم رجم ایسکے بو طغان واقته سو دا
 پال قیل تورغان دار و تیر مرتبه اچور مک برله اش بیتاسی بلکه سو آیه
 ایکی مرتبه مد کور دار و لار اچور و پال قیلغای لاریا قیلنغان
 ایارج لار برله وهم افشیمون کبر دار و لار برله بلکه بعضی واقته سو دا
 بلکه قیل تورغان دار و لار ینکلر اکل ایتوب قروق کونکاتیکر وه
 اچور کای لاری عشق لقا برله وهم بیک از آن اچور کای لار وهم
 قوتی ینکلر اکل دار و لار اچور کای لار **اما** غرق سلی دا و لار
 تا و لکشه ایکی مرتبه دان آرتوق اچور مکای لاریا مد مرتبه آریلده
 کوز بر مرتبه او کتاب ده بو یاد قیلنغان بیک قوتل دار و خریق دور
 خصوصاً خریق و شی دو اجم بولور جزامله کشی لار تیک می
 لار پال قیلحاق باش آغزنده یا قیلنشی غزغه قیل لار نرسالار
 برله وهم بولور لونه نغغه طاموره تورغان دار و لار برله بولور لونه طامور
ودخی واجب دور طبیعت کبورا تورغان دار و لار دین وهم کتورا

اتورغان

اتوغان طعام لار دین صاق لانغای قاری صغرت کبیر یا صغرت
 کبیر نر سالار دین و دحی جرم کیش کا قیغوی کبیر امرد و هم ریش
 اشلامک ارنه ایلا انفاق حرامد و هم اسس دین صوق و طوق
 بن اسس کا کوچک ضرر دور و دخی سن شود ارنه یال قیلغاج
 ایکن مای لار اربت چت لار کئی مای بنی آچی ماغان یوردم
 صوی نرله اما اوشبو مای لار اچک سوداقت قت یال قیلغان دین
 صونک دور و دخی واجب بولور هر اربت بر لاریا صنت ایتمک اچد اکلها
 مته چیقارغان دین سونک یعنی اربت بر لان ایلکان طعامی سنکوب
 هم اچکی بو شاعاج بکنه دین اول کون طعام یما اینچه ریاضت ایتکای
 ریاضت بوروشی ددر بیک قچ قور مغ جهدا بیتسون اولوغ طار
 برله هم کونکلن شاد قیلوب اویناسون کتت برله غایت بیک تیر لاکونچ هم
 سیکر شوب اویناسون تمام قته تر کارشکونچ موندین صونک تننه اولدر
 سون غایت بیک تیر لاکونچ موندین صونک تیر لاکاچ چوبیر ال برله تننه
 قور و تقای لار موندین صونک شول ساخته تننه مای لانغای لار اسه
 لکده صوقلو قده عدل اما یوروش قیلغوی مای لالابر لامای لالامون
 و هم اول ما علامتة بن کتوتلی قیلان تورغان مای لار بر لامای لاصون
 هنلیج برله و هم مازی برله سر کابره صالحان مای لار کبیر و هم هنلیج

قوری لقی بیک کل غالب بولے تین چمباتسون مایلانہ تورخان مای لاری
 خانو نلا رسو تو قاتو شتورسون و ہم خانو نلا رسو نے بعضے دارو لار
 فہ قاتو شتور سو پورنت ہم طامورسون اک کو نکل بولغانغ پیلا
 بولسا و ہم کو نکل صلعا منے قبول تیلما س بولسا قوسون اما بخشی
 بود در کم اولہ موخہ فہ کرسون موئین صو ک تن تو مشادہ تورخان
 راحت اندر انورخان نہ سالار سورتسون اولہ راحت اندر انورخان
 ن نہ سالار مصحکے لایا صالحان مای دورودخی یوروم بیغاج
 تک چچا کندان یا صالحان مای لار دورودخی قسط مای دوروبو
 قسط مایغ باشینہ قول لاریہ آباق لاریہ سورسون او شپور
 شی مای لاریہ مین صو ک یاروم ساعت تورسون لہ موئین صو ک
 قوش قشاطغ قوصارغ جہدا شپون اگر جہ طراغہ قوش قشاطغ
 تیکوروب بولہ دہ افسینہ نے اچسون اما کو بہرک چاقہ واجب
 بولہ موخہ دہ تن راحت ایتمک لیلیف دارو لار دور مای لار سو تو
 کم اولہ مای لاریہ نظر قاتو شتوروب ہم کو کرہ نے قاتو شتوروب بلکہ
 خردلے صحت تو مری بوروجن دار قلفلے کم بوروج دوری دور ہم عاقو حاکم
 قاتو شتورسون ہم میبوزنج نے خردلے جبہ نے فوتیج سادخی او شپو
 دارو لار خرابی لامک کامحاج بولہ بعضے آغخان یر لاریہ بلکہ فریبون

کے دارو لار

کردار و لار هم به آرزو شده قاتو شور او شپو حال لار کلسی موخه
 کز کلان وقت که دور تن لار اندک نسا چقا رمت او چون و هو نه لار تمک
 او چون آنک چون او سب و جز ام از سمته بتر لار تمک بر اولوغ قاعده
 دور اولوغ دارو دور دخی موخه دین چسقا حاج تن لارون قدر
 قعاج بار چه تن لاریت نه بلاقه اندوب سور تکای لار استیست تو
 یا شده اولت در رب پاکه انسی ای فزده پاکه اسسی موخه ده و هم مو
 نچاده پاک صابون به لایونغا یار غایت فایده له دور اما جرمه
 کشته جماعه دین بالکله صاقلانغای هو چیده جماعه قیلما غای غایت
 حذر دور اما جرمه غایت اولوغ دارو غایت فایده له دارو تر باق
 فارو قدر بلکه جرمه او چون دور اما له باطال غا در هو کوه به بار دم
 مشقلا اچور کای لایخشی قاینانغان اسسی صوغا در رب و دخی
 قاینانغان شربت کای ابد رب اگر طبیعتت بو کلا اسپا بعضی واقته بر در هم
 قدری اچسه هم بولور و هم فوننگا قاتش تور رب اچسپ هم
 بخشی بولور و هم بوته بلاقه بورنه طام غای لار وخی بیلاسن
 بو جز امه کشته کافر ایلان اینته غایله دور جرمه ام حنده یلان ایتت یثار
 همج بردار و بو قدر **اما** واجب دور کم طاع یلا بولسون و هم صح
 ایلاتی بولسون **اما** اور مایلا پاکه صاقلانغای صولار یا شده غای یلان

آغاچ لقمه صان لقمه و هم آجی لقمه لار غه یقین بر لاده بولغان یلان
 لار بویلا قیلنغان یلانلار کلسه ده براماسی آنونک حون بو صحت
 قیلنغان یلانلار ایته تک شفاسه آردور حوری کوبیرال دور بلکه
 ده صحنه سکن اولتور در آنونک چون بویلان لار کلسه کشتی صو
 صات غوجی دور اشانغان کشتی صوا چوب تمام ششونور تو بیله ماس
 بلکم طاقیلان کم اول طاو لاه آغاچ لقمه صان لقمه یولطاسا غایت بخشه
 در اما قیلا اول آغاچه شول ساعته اوق بولجال بر مایینه باشی قویور
 غن برار طوطام بر مان اینی بال طابره بر یوک کیسوب طاشلا سون موئین
 صوتک قاصون تیز او طابینچ اوزاق دولاب تورسه فاهیم کوب آتمسابلان
 هنوز ترک بولوب اوزاق ره مان عاچه دولاب حطور سا شفاسه کوب
 بولغان یلان او شپودور اگر فاهیم کوب آتما سا و هم تیز در مان ده لاما
 ییچا بولوب کیتشپاشفال لکلدر رانه املغای سنی موئین صوتک اچکن
 یاروب صنعت بر لکه لارون اچندک باورون الوب طاشلا سون اما
 صا قلا سون اوز صتولما صون چو کله اوز ره در قرانغه صالوب
 بشور سون بشور مک صنعتی بیان قیلور بیز خدای خان بولسا ا
 تاین هم ییچون شور باسیان هم اچسون نتم حکایت اولنده خلسو
 صا اندر ما حسی حکیم زمانه بر جبر املی کلسه یلان تو شوب اولکان هم
 چیروب

چیروب اینزول کاشترانه اولایم دیپ اچدی فی الحال شفا طابدی بو
 حاله اندراس ماسی کاخبر بولایلا ایسا اندر ماسی قوت قوت صیاب
 باقدی فایه سیان معان بیلوب یلان ایتون قاندر شتوروب دریا
 قانوق یا صلا ی شول زماندین بیر آنونک صحتتین قانوق یا
 صالادور اما بشور مک قاعده سے بودور کم پال قزانغ صوصالوب
 قوز صوی بله قوت قوت بولغان یلان صالوب قاینا تقای لار هم چقار
 حقی از طوز هم صالوب قاینا تقای لار تمام ایت لاری سو یال لار دین
 ایزر لغانچه بعد سوروب الغای لار ایتین باشق بشور یاسیان
 باشق الغای لار سو یال لارون طاش لای لار ایتین اغای لاشور
 یاسیان اچکای اما اول حاله اشاما غه حاجت لوبولسا ایتنه
 کیددروب تو یغای لار حاجت واقته اشاما غه چارار اما قویاشغ
 هر کیز کورساتم کای لار هبیبه هم یوش چاقده هم توری چاقده
 آنونک چون قویاش شعلد سے یلان ایتنه تک فایه سیان یا صلی قیلور اما
 یلان ایتیان بشور کلان واقده کور جان بالاسیان هم بربا بشور سا
 یخش بولور اما بوردوشی یلان ایتیان یلده بعضی واقده بیجا چده معلوم
 بولماکی بلکه برانچه دین صوفت کساکد ان فایه نیکور بلکه فایه نیکور مال
 بوردن پیده بولور عقل کتمک اک برانچه کور کاتیکور او شپو عقل کتمک اک آنونک

فایه تیکور مالک علامت دور اما یلان اینان آشامق دین قوقصلاماق وقت
 شول وقتند ز یلان اینان آشای آشای تنه بار شمشد باشلار موندین صو
 نکه عقل هم کتابا باشلار بر آنجه کوندین صونک اوصلاتی لاری قوبوب قوبو
 لوب استندین بخش تیری اوسار صاف طاره ایت کایلان نور سلامت
 بولور اکی یلان اینان آشامق دین کوبوغا سلعقل هم کتاسه درخی اینی
 وقت آشامق شول پاسین هم اچسپون علامت لاری پید بولوغی
یند اینی در لو قاعده و اینان مذكور قاعده چه ایکی بر دان کیسپون بر کاکه
 الله تدرغای قوربت لانیغونجه موندین صونک قوربت بر چپ قارب کیبدر کای
 کوله کاده موندین صونک جدا مریکه اوزغان آخربولغان کنش کایچور کای
 لارا اوج کونکاتیکر مرون بر در هم اول قوربت لایغان یلان اچور کالی
 قوربت بله صوی قاتوشتوروب اچور کای **یلان** زیت ماینه صالوب
 پشوروب اول زیت ماینه اوستون سورمه غایت فایده بولوغای وکی
 مذكور یلان قزاقه صالسون سکر اوشی سکر که پشوروب یلان
 صالسون بر اوشی صو صالسون پشوروب سون لانیغی و مشاق او قوربت لانیغی
 اید کونکاتیکر و لغونجه موندین صونک اینان سوروب طاشلاب اول سکر
 بر لایقان صاحب آله دروب موندین مذكور سکر کابله باشان یورد
 اوصون اچ کونکاتیکر و یوردوشی یلان ایند اارولارون قلغان **سبب**

یا و ز بوردون

مسیبدین یاوز بوزوق تیری لار سو یلوب تیان طاره تیری پیده
 بولور بالملکله سلامت بولور **و درخی جز اوله** کشف کاتوی سوت
 غایت موافق در بلکه اور کافر سا اشامای ائی اچوب نور سید
 اکنه یخشی بولور اگر اول سوت کا قوشوب اشاساده صاف ارب
 ایتکل یال صاف بوغدی ایتکل توشوب اشاسون **آما بونون**
 میلوشه مای طامر سالار فایه بولغای تورولقنه کتارکای **و درخی** سلا
 بولا بارشلا غاچ سوتنه قویوب اچی نرب لار اچیت باللی سرکا
 کجه توری سرکای قوسماق اوچون اچکده تورماق اوچون یاراما
 سی انونکچون هاجی ساجد اوله کشفی کا ضرر دور سرکجه قویان خاصیت
خاصیت قویان چا خط دیکان حکیم ابتدی اولگی هلیت زما ننده
 غیوب لار ایتوب ترور لار کم برکست قویان تو یغن اورزی برله توشیا
 تیل تیشی میان کور تیکماس و سحر کار قیلماس انونک اوچون اول
 توبقیدین دیو پری و حین لار قاچار ایش حیضی اور تبولغان
 اوچون اگر آله کباب ایتوب میده سنه سیب لار سرخا و دین پید بولغان
 تهمکنه کنارور **واک نور آرب آخونه** میده سنه اون آله مقال مغ
 سوتنبر لار اچسا لاهو کیز اول کشفه شک مقال ساکی آقار میده **آدم ننگ**
 توکروک حشرات لار چقا قیغ فایه قلو و صوم ترو کا و هم سو بالکافایه

قلور اوله توکرون سور تکالار اچ قنندین و اگر خاقو نلار سوتون بلبله
 اچسے قوتلار تایشنه چقارور و ال آدم رتک سیدور ایت ششلاخان
 یرکافویغلسالار استکاره فایده قیلغای ادمنک صاچنه کویدررب
 صاری مایغ قاتوش تور لسان شتوشق دیوششکینگ او نکالتورین
 آدم نیک سیدرک باورن ایزلاکان قوتورلار او نکالتورور اورونان
 ایکنی اورونغ کوچاقورخان قوتورلار تور اتر و هم ترخه تور
 اتور و شی اچ کشته نکر وره تور توغوجی نکر توکرون ایکنه تور و یلغان
 قولاتغصاله لار قوروتلاری جمله نسه اولوب چقغای لایبته آدم
 سویالنه کویدررب بوم خسته کشته کاوهم زیاندا شته کشی کالجورکای
 لار هم یونلاری اورتوب یوردی آماغان جای مانده کا اچورکای لار
 مدکور آدم سویالنه کولنی ایبته اولن حمتدین قوتولغای تکرار و نلغا
 ندر ایت لارینه یاش بالار نکر سیدرک صولطار لغین فایده یورد
 وهم خاقو نلار نکر سوتورین ان بولغان کتک لایبک فایده ادر قور
خاشون اینکله بیانشده او شپور او قورخاشون کلی دور امانجشی
 سه قاراقورخاشون کلی دور قورخاشوننه تمام یان دوروب کل قیلغانن
 سوتک سرکا صالوب صوغارغای یینه اوت کتک بولغانچه یاندرغای
 یینه سرکاره صوغارغای اوچ مرتب کاتیک بویله قیلغای بودار قور

خایت لطف

بودار و غایت لطیف دور سالقن دور قور دور او کین مریده
 یومشاقور سالقن ششک لار و هم قاتنه ششک لار بی
 مشاقور و هم باد چ جاحت لارنک قبجق لاری تک و باجه
 ششک لارنک پلاستورون یا صغانده بودا و نه قاتوشتو
 رعای لارنک چون بودا و ننگ فایده سے بود در کم هر کله
 اوصل ایت لارنک اشار و هم حیدرک ایتنه کیسار و هم اورنه
 یکنی ایت اوستور و هم بزرگم ادرتور اچق بریارلغان
 بولسا بودا و نه مای بره بالا و ر قایتوب سور تکان لار شفا
 بولغای اما بودا و نه ایشاماغ بر اما کیکن اولنور در دور
 بیانده بوغرای لان استی راکدور و هم تن قورای قیلغوجی
 دور اما سوت بره بشکانندی سونک تن کاتفق دور یکنی
 اروق پیبه بولغای و هم منی زیاده بولغای **طومبیق نیلو**
و بیانده بو نیلور ترکی طومبیق دور کورال کولاجند آق
 معغان مولا اراچند او سارا و ر لخی حب العروس دیب ایتور لار صا
 لکن دور یوش دور طومبیق ننگ طوی الاتن کافایده قیلور تو تو ب
 صوبله چیلاتوب بیلانسیا و هم طوی استی ششک لار
 کابغلانس قایطارور و هم شیت ایتوب اچله طلاق ششکنی هم

قایطار و رهم طری و هم اور لوغی قب حوالا رنے تو اور تو یوب باشغ
 باغلا تپا یوقلا تقو حی دور و هم سیک بره اور تقان باشغ
 تو اقلو حی دور و هم هتار لقی بره اور شغان باشغ تو اقلو حی دور
 او شپو تو میونک شراجه یوتالکا یخشیج دور کوپ تو شلان کان
 کشه کافایده اور انو تک چون شس هوننه حسد و رهم قچان ایچو
 مال شراشته قانوش تور ولوب بر در هم قدر سن و هم شس هوننه قوی قیلو
 خصوصاً بو خاصیت ن قلو و هم طری دایم چیلق قیلغان ایچ باؤ
 رو تو قضا طور و هم چکله لے قب حقیق لار تور اور و هم طری فوق
 اغغی تو قضا تور قاسق قه قویوب با بلا کلج و هم اور لوغی غا
 یت قوتی لار و در بلکه بجهه تو قضا مای تور عان حبصی تو قضا
 تور و هم صاری تو سله تو مبیق ننگ طری و هم اور لوغی سوت بره
 قایناتوب بر ایچ کره ایچ خاتونلار تک رحمنین تو قضا نایچه کیلکان
 یوشلکے تو قضا تور او شپونف مبیق قایناتوب صوغ شس شک صاف
 ینه قایناتوب قویو رتوب کوپکن آوب طاشلاب سبب کافویه لار نف
 مبیق شس ایوب ایتولکان او شپو دور بو شاب خصوصاً بار کال
 کافایده قیلور **تصناع تو رکی و هم قاسیده** نکتہ دیا کیله مشهور دور
 اور و هم مترو شک دیا کیله مشهور دور اسس دور قویو بره ایچنی مترو

آامنونک

آمانوگ تن نه استی قیلور هم تور مال کن بار دور و هم خایت لطیف
 در تو کم از پر او شپو و هم غایت مژ و شکله سوت او مستور سبزو
 قویس اول سوت هر کت اخی معای و هم او یومغای و هم تو کم از پر
 مژ و شکله قایتان سو شکره کافا تو شتورک و شیبک یا کما افلا
 بند باغلا سالار فایه کشفایس بولغای و هم قتر راق بولوب و هم
 آور توب تورغان تلی جو مژ و شکله بر لان اوغای لار شفا بولغای
 و هم آور تغان قولاتغ مژ و شکله سو قن نامون خالا او هم بولوب مژ و شکله
 شلخ قان تو کور کان کشفایس بولغای و هم سو تپس از آل خان
 دلار جو مژ و شکله ایجی آل لاری بیغلاسه لار سو تپس لاری کوب بولغای
 ایجی آل آور توبه تو قطان و هم ایجی آل تنک شکره قایتار و هم
 او شپو مژ و شکله ایجی قوتلی قیلور و هم استی قیلور و هم ایچ قوت
 طوطا قن تو قطان و هم صار و قایتان قن تو قطان و هم صوبه قایتان
 توب بلل صالوب ایچولسه و هم کونکل دیو الغامقن تو قطان و هم
 صاقن تو قطان و هم صار و شکله کشفایس کافایه لار در خصوصاً
 شایخایت ده فایه لار و هم مشهور قوتلی قیلور و هم حکم قیلور
 یعنی بشپه تکه آن خن سبیدان قویلماقن تو قطان و هم او شپو
 مژ و شکله صاف بر لا قایتان توب ایچ لار و هم خصوصاً سکر و هم تو

قاترینی بولیم اچده که صالحان لار قورم بوسور لارنه و هم او قورم
 لار کلسن اولتورور و داخی قورم و سشکان یتمه صوارخان طسور لار
 قایناتیب و هم بال بره قایناتوب اچولسپار قورم لایح بار لار قورم
 قورخان بران دان خیری پارو بولیم و هم قورم غان ایت تشلاک
 کتسه کافیه در **کراچ خاصیتی بیاننه** بار لار داتور قورم ایت اشقا
 اما صوبله قورم و صوار و لغان قورم لغان جراحت کالیت اوستو
 رنه و هم اوتق یا نغما اعفناغ سبب لار عایت فایده دور **نشا**
قور خاصیتی بیاننه بخشه غایت آق بولغا دور ایتسی در
 قوریدر اوجونچی عربیت تک آخیزله تن نه لایق قیلغور چی دور و هم
 فسلا ارتکونچی دور و هم آق قورم کان کور کافیه دور و هم قارطیا
 قورم کتسه کافیه در بولغا سا قایتار خای و هم تاتوغ چقغان باقا
 فایده دور **نفا خاصیتی بیاننه** اسی دور قوریدر تور تنجه میت
 تیکر لطف دور خصو صفاق ترسه بولغا ایت دا بولغا دور و هم
 لفته اورنون دین قوریدر تورنه اقر و هم ارتکونچی دور و هم لار تک
 بولغا کان اچقور چی دور و هم اوج آوتقان فایده دور و هم
 بار چه بون آغغنه اورم نغمانه فایده دور و هم صفاق قور
 ترسه بولغا چاقو ترسه نفا صالح لوق بره آورم نغما و لاقغه فایده

بار دور

بار دور وین آق قوش کلن کوز کا فایده لے دو خصلو صفا قوتی سلی بو
 لغا و ص صولوی طار بولغا غغ فایده سے بار دور و ص غایت آسلی
 یوقلا کا اسکی صوغه قاقوش توروب اچکای لارا اچک کچک چتوب
 اور رتقاند فایده لے دور هم اچک کاقوی یل پیدا بولوب اور رتقاند
 فایده لے دور و هم اچک الی قور رتقاند اولتور در خصو صفا قوتی سلی
 نفل و هم اول قوتی لار قوش توروب اچکای و هم خاق تار کتک
 رحمی صالحن بولغا فایده لے دور و هم کور لور کتک ششہ پال قوتی
 چیلن چققان کتک لار کا فایده سے بار دور و هم اچک ندره یال یال
 بیخس سولایک کوز بوردرب پلاستور غغ قاقوش توردلہ غایت یا
 وز قوجق لار توز اتور نیت بو عشی سولایک کوز بوردکای لاریت اوت
 کت بولغا چ صولوب صوغار غای لار و هم بولغای لار کوز کاسر قیاب
 ناریتغای لار توتیا سورمه سی قدری فایده سے بولغای هم کوز داک
 قوجق لار توز اتکای و هم کوز کوز اوزون قیلغای **طوبالاق**
خاصیتی بیانده ادم ننگ قوسنه کوز کام قیلور اچھناسین خوش
 قیلور اما هندوستان طوبالاق کتک کتار و ر بو طوبالاق یارالار کتک
 پلاستورینه قاقوش توردلہ اُر و ننگ لمای قورغان یارالار کتک
 اونکالتوق و هم او یولوب اشالا قورغان یارالار توز اتور اما بو طوبالاق

حاجت سر وقته کرب اشامغای لاجند ام رحمتی پیدای بو طوبیلاق پورین
 هاتو مامو غانغ و هم اردون و بعدون یار دلمایه تشی ایستی تنک
 کنعین مو طایه غایت فایه قیلور و هم یا و خطاط و خنایت دیلور قیلور
 و هم آغ داق اور آینه و یولغان یار ارا تون تون اوز و هم قوداغی بولور
 کدک طایر لار خنایقار در تون شورور بو یولقسه کیشو کاغایه فایر ادر
 و هم ضعیف قوتل کیشو کاسلیه فایله مو اشاساقون قوی قوی
 و هم استسی قیلور قوق حقه یور آل حقه غایت بیک فایر ادر
 دور و هم صالحون رحم لی خاتون لار طوبیلاق بیسپه لار رحم لاری ا
 سستی بولور سلامت بولور لار و هم بابا حرم حتمه فایره پیدور و هم خا
 قون لار کرم لاری بغلانغان بولور یعنی قوطالغای بولور
 یالک بالا بولمای تورغان خاتون بولور هم تنک بغلانغان
 اچار و دغی استقای غایت ایسک بزرگه لار کافایه لی دور و هم چن
 چاقغان کیشی لار کا و هم غیری حشاک لار چققان کیشی لار فایره بیسک
 لدر **قصه حاج خاصه** بیانده اکره قه حاجنه یا ندر رب کل قیلور
 راول کل صوقلوقدان یار لغان آیا قغ بیک یخه بولور و هم او شپو
 قه حاج تنک کل الاس کیشی تنک دا اولارین قانق شمه فایره کرب
 بولغای و هم لار اول کیشی تنک قه رششک لارین قه حاجنه یار

بیلار

پیلار قاپه قیلغای تصقاچ برین بولغان کتشی لار کافایده
 دایا عن قون وهم قسقاچ لارون صورب طاشلاب وهم
 ایکن باؤردن چغاروب طاشلابانندین صوبک قوری کاؤ
 داسن یاروب تونل سلتی بره اوج مریت یورب بعد بشور بران
 بولغان کتشی کایدور سالار هم شعور پاسان اچور سالار قاپه
 بولغای اسکے رال بولوب اورن ملکمان بو تصقاچ چپان چاقغا
 کتشی کام اور مالوچ چقغان کتشی کافایده ادر هم مذکور قاعده
 چ بشوروب ییکایلا هم چقغان برین باغلائی لار **قوه قوتور**
خان ایت تالاکان کتشی کاوشبو تصقاچ تنک کتشی بلال بره
 ایزوب اچور کای لارو هم تالاکان اورنت بخلامقدا
 سر و یا صاغانه لار او شبو تصقاچ کل بره حقیقت بیاقوتور غل
 ایت تنک اور بیاننده بالغاندور **بیکانه** ایتی بیاننده بودن ایت کوی
 ایتندان یعنی راق دور بودن ایت می آرتور دور و دخی فهم نخای
 بیک آرتور دور هم شهورتنی زیاده قیلور **والله اعلم زیت مایه بیاننده**
 زیت مایه تنک باوچه قورکلی تن قوتلی قیلغوی وکت ایلکن قیلغوی
 دور زیت مایه ایتشی شسنگ لاقول توسیله شفق لار وایتار دور هم
 صاری صواغاتورغان ابرون آخاقورغان قوتور لار تونانور هم

نیل

وهم او کتور انور هم بار چایا لار کتک دار و لارین قاتو شتور رولور
 وین زیت مایه کتک چو براسه قوتو رلا کتور اتور رختی حیوان
 لار کتک قوتو لار دن هم قوتو اتور وین زیت مایه صوبه لاقاناق
 یوننه آوردن سخاں سکلار کاسور رتسه فایده کی دور هم ایسه
 مایه آقا حلا و کتک لار کافایده قیلور سو تسیالارین ایسه زیت
 مایه کون کار تسیالار قاتو غولقی کتور **زیت مایه کتک چو**
 سن استسعا یعنی صواب چو رلیما خان کتک قورصا غنہ صلا
 غای و صلا چدا کی توردت لار شوشور مک او چون زیت مایه نیله
 قیلوب ایچکای لار وها چده ششنگ بولوب اولوغ بومش قوقلا
 لغاغده هم چکای لار طایم چچوین وین ایچی بار غل کتک قورصا
 غنہ بر جاق اوین زیت مایه برله یابستور غل لار وین مایه پای
 صوبله قاتو شتور ب اچوب قوصه نه هراچوب کان بولسه لار درما
 ن طابقای **طاین آرمه معناسه** ارمنی بالی جمع دیکدر اوله پالا
 کتک بر کتک آره بالی قدر بویا وکی لار آنونک برله آتور جو بار لار صالتی
 در قوریدور ایکی مینده طوقطامغان قاتو قوقلا تورا آنونک
 غایت بیک کیستور کتک دورین بودا کشف اولتور اتور جان هور لور
 ششنگ قاتار دور و هم بیان قوتور کتک اراک بوزوب اچکون

اکال او سقا

کمال او شپونہ بیلاں لارودخی اغھنا توک بورو ملاقنہ توقلا
 تورودخی یارلار تور اتمالہ عجایب رفا فایده ادرین **مہر می**
 دان بوغار غاصاری صفا ایملک نے طوقتا تو روصم غور و بورون
 یارولغانغ فایده سے کو بدور و هم قان کو کور کان کتہ کا شفا ادر
 ودرخی بران بولغان کتہ کا غایت فایده ادر اکتیون کم اور کان توک تو
 شی قبیحق لارون کیستور در و هم صولوی طار بولغان کتہ کا شفا ادر
 و هم چاکلہ قیرچقلا رتور ادر و هم ایچ بار و طوقتا تو روصم حساب
 دان ارتوق تو بولغان حبیبی نے تو قطاق و هم بران توک بزکالین
 و هم اولات بزکالین غایت فایده در وقت کم حکایت اولندی بر شہرہ
 بز عظیم اولات پیدہ بولدی انچه جماعت بولایق قنہ انچه کتہ خصوصاً اثر کا
 صالح ایچکال کا عادت طوققانلار ایدی انلار کلمس سلامت قور
 تلدی لاری لاری اولدی لار اما موئے ایچکی کا صالح ایچکانه کلی صولوی
 هم قانوشتور رب ایچکای لار **الحج الارضی یعنی ارمنی طائشہ بیانندہ در**
 بو طائش لاجور کایقین راق طائش در اما تو سه لاجور ادر تو سه ل
 کلدر و هم لاجور تیرلہ بردان هم چھتاس لکن قوم طائشہ کبہ عشق
 راق طائش در **امانقا** شلار بو طائش لاجور اورمنہ نقش کا تو تار
 لار بعضی واقندہ ایچ کاییک یخنے تو کولدر اما سودا کتار در ایزد

اچا لاریاری کونلے سولے کنار مکنه لاجور وان هوقولے راکل دور
 والذ اعلم **سورکے بچان لاریا ننه** بوست لے بچان لاری کوب دور
 راماشهوری یے دور صفت لاری بور روشده هوقایسه سے تنک او
 کون سوته بولور کویدر کوجی دور کپسکوجی دور بو یے دور کولک
 تنک هوقایه سے کشن ادرتور کوجی دور وهم اچنے بار دور غوجی دور
 سوته بیک قوتل دور اندین قال اور لغنی قوت لے دور اندین قال
 طری قوتل دور اندین قال یفاغیدر سوته ایه دور قوریدر دور تیجی دور
 ده اور کالاری هوستی دور قوریدر ایانچی مرتبه وان باشلاری او
 جویجی مرتبه کایکونجه فایه سے دور دور کم سو یالنه بتور در خصو
 سوته اور سو تن قناتوت فکر ارسور تلسه ادرنالتور دور وخی بو بچان
 لاری ننه سوته کونے کنار دور خصو صفا قویاشلے کون سو قلسپاق کونے تو
 شور دور عودن سو تک چقبلا ده من عقیق چیتغای اما قناروت تن
 سور تلسپاق کون هچیه چیتغای اما دیتمای بره قاشتور لب سورق
 لسان کونے کنار کای اما قنک یه سلامت چیتغای اوشپو بچان لاری کنک
 طامخه قویوب سسر بره قاتوشتور لب بیاصونز حجه تنک ایلان سنه
 که ششک کاپیلاسه لاریمشاتغای وهیم تیم ادرکابور سشی بیلا سالار دور
 اتکای وهم صامو خان وچیق لاریغ وهم او یول تورغان اور اندینه آشا

لاریغان

قورغان يارغ و هم و لا قور لار يه و هم اوت كور يه لكان قور
 بو چكلا ر كام بو لار غه او خشاش جملت لار كاسلا صور قلوب
 يعنى بلا صور لار غه قاتوش تور لوب يا بو شتور مله او شيبو
 عد كور لار تنك كلسه فايده ل دور و دكي ص لاي قور سان تشا سوتيه
 طامون غاي لار تش تشك او يولغان اور بولمه او يولغان بر
 طامون غاي تشه تور شور كاي اسلان لق برله اما اور كا اور نه بلا اور
 يا بو شتور ب او يولغان اور نون غنه آچون قوب غاي لار خيري
 تش لار كاتيكما سون ديب بوروشيه طامون غاي لار يه سوتيه
 چان تنك طيمه سر كار له قايتا قوب تشه عز لاغان كشه قه آخون
 چليقا سا حنلا وى ط قتا غاي اما بر كشه مو نجه حسابن رر شان ييلو
 قايتا قوب اچيبه اچك ك بيا صور شيم رور و هم قاق و قلا ار ريع قيلو
 و هم اچك ك ياق و ص لار يه ار ريع قيلو و دكي اكر بر تشه انجيره
 ميشه بو پچان تنك سوتيه بر ايكى تا پچي ياله اوج تا پچي قامون ب كيبستور
 اول انجيره اشاسا اچك ك تور له بوزق لقنه آسان لق برله ياك قيلغا
 و هم انجيره صا حن ب طاسا اينمال كاكه طالقانغ طامون ب بيكاي لار پچان
 تنك سوتيه بولسون كراك طردن كراك پچان قايتا قوب اچك كاي كشه
 سوچو بال برله قاتوش تور ب اچك كاي لار بالغ كور كه دار و اراق

صالحون اگر بالدان یا سقہ اچسہ اغوی قلی بوغانی شس شکای و درکن
 آیتنی قاعده سو قلی بچان کند بو نایق لار شس سند در سب الھون شی واقفند
 سیکاج فایه سے کوب بو طاس اول یوش بو نایق لار شور اب یا نلی چو طال
 کامالوب آرغنه کومور او برتو قویوب آفرین آفرین قورسون قویوب
 اواق قیلوب ایکی یوزوم قدر طالقانغہ قاتر شس عروب اول طالقان صو
 برلر ایردوب اچکای بین اوجوبخی قاعده بو نایق لار کوب کولہ کایدر کہ کبتو
 کای بین اول بو نایق لار ننگ قایر سون قویوب رب العالی بین اول قیغنی
 ایسرو نایچ کامالوب برکون کولکی نو قویوبون موندین سو تک اول قیق لار
 و عوب طاشلا سون ایسرتا بخی اچسون صا قلا نوب کوب ایچکای
 کای رحمت لار شس قارغای امما کوب ایچکال دین صا قلا نغای لارا اما بیگ
 نه سو دور ایلی در هم قدر نجه اچسہ اولتورور ایدی بوز صا اچکای
 کتشد حاله مشک کولہ در فی الحال قاتوق کوب آشتاقای لار هم صا
 فاین کوب اچور کای لار و هم قارایر دوب ییلتوب اول صو برلر
 موخه خد کای قویوب نغای انشاء اللہ تعالی شفقا نغای **کوکری**
حاصی بیانغہ الائی کتشد کافایه در او ب رده کاکا قاتور شس
 سو تپ و هم دخی بر جفانغان قور لار شور و اور و هم شیم او نایق
 رده کابره هم سیلے برلر قاتو شس ررب ایردوب تی خرم بوسه قویوب

بتولکای

بتور کای وهم آیغی من لایغان کش جو کورت ۲۰ ارمنی سینه لاری و
 دخی صوبه قاتوش تور رب ایغنه صلاحه فایده سے بولغای کور
 تنه بیسکاسا طوق تلغای وهم بالی سه کاره صنفیف قولانغ طامون
 سنلار فایده سے بولور **کابوسته خاصیتی استستی** دور اولکده
 ده توریدور ایکنی مرتب ده اچکلر پی فسادلار خنه بشتور کورچی دور
 هم اچنی یومسناق ایتکوی دور هم کیتوی دور خصوصنا ایلکاری
 قایناغان ضنون توکوب ایکنی صوفی صالوب قولده بیک فایده
 لے دور کوجالے تنک کول بیک غایت کیتوی کورچی دور وهم آورنولار
 توقطانور عجب بخشه فایده سے بار کابوسته منک آروق لغی بیکل
 دور وهم یورش دور هم قدان اما کابوسته اشاغانده ان حاصل
 بولغان قان اوصل قان بولور شنه آغریلوهر مکسره ایت
 دله یاکه تاوق ایتی بله بشتیبه بخشاق بولور وکی کابوسته باواغون
 قویوب اورین کنه یا اینکد طالقانغ قاتوش تور رب بولسون هر
تور استستی رشک لار کابغلا سالار قیتارور وهم آق توغلی
 یشق ششک لار وهم قول توغلی ششک لار قایتارور اکر یارالار
 وچق لار هم اونکالتف وهم یوری تورغان یاور یارالار هم نکالتور
 وهم یومور تقانک اغنه قاتوش تور رب اور شپو کابوسته یفاغنه اورنغ

لادوس

بانغان اور نغہ بغلا سالار غایت فایده ادا و رینہ ایر لای تورغان تور
 لار تور اور و هم چون بر لار تو یوب اوت کوزی دیگان تو یور چون کا بغلا
 سالار فایده دور او نکالتورینہ بائے قالمطور اغان کئی کا فاسه برور و هم
 حلب لیجا شرد کا بوست نے بر کافر پسر ضرا اغان ایا قغہ بغلا سه فایده
 دور **یون سن** کئی لار کا بوست بهشکان شورا پاخه کوب اولتور
 لار فایده قیلور و دخی بو کا بوست نه حلیه اوتنے سر کایر که قاتوشستور
 تو یوب بایلا سالار آیاق ضرا لاری فاو هم یون ضرا وینہ فایده ای قیار
 یب کا بوست نه پی لای صغوب صونے بور نغہ تور سه لایا شنه بارجا
 زحمت لار وین آریغ قیلور اما کا بوست نه حکم خاصیتی بو دور کم کل نه
 بستر و هم یور و روشن قیلور یب نه یشکان کا بوست نه کل عانی بر اقا
 قوشتور و ب غوغه قیلر طماق باقاسنه قور تا کای اما کا بوست آ
 شاماق طاوشنه صاف قیلور و هم چیتاب صو نخور سه کیسلکا
 ن طاوشنه تور انور اما از و قلعی اچ کا بیک یخشنه دکلد در اما تور
 لاغان کا بوست بیک الله اچ کا اوصال در اما کا بوست نه صغوب شقی
 نه حعد و ب اول صو یور و هم سوی بر لای چسه صاره لاق رحمتی
 کیتار نه کای اما بشکان کو چا اچ کا یخنه دور اطلاق طلاق آغر
 خان کئی کا بوست نه چیلای سر کاشناسا فایده سن کوب بولغای اما یب

بوکاست

بوکاسته شک خاقیتی بود در کم سید و کل یونک آچار و هم حین یونک
 آچار و رینه کا بوست طامرنه کوید دروب کل قیلوب ایردب اچ قو
 قلاقه طاشنه کبپارینه کا بوست دان صغولغان صوغور قو
 توشتور دب اچپساریلان چققغان کیش کا قابله قیلوب وینه قوق
 سخان ایرت تشلاکان کیش لار کا فاید اسه بار در **سوت لار بیانده**
قاروت حیرتک سوت یخنی دکلدرو هم آق قوسا صیرتک
 سوت یخنی دکلدرو هم آردق حیرتک سوت یخنی بو طاس اما سوت
 کوب آرشاماق بته کوب قیلور و هم تن آلا دیماق خوفه هم بولور
 مد شک بر لاقاشتور دب اچسا تو سینه کور کام قیلور و هم بیک سیمو
 رقر خصو صا خاتونلار بیک سیه قوسا و هم اسستی و هم قوری
 طبعیت کتنی بیک سیمو قوسا کچون بود شیا اچمال اچدکله یا
 و دلقلار کت رده هم چغالور و آرزون کا طار قاتور و دخی شبکل
 بت لکشی اردو هچک سوت اچسا و هم یوزینه قت قت سوت سپاس بکل
 بتکای و دخی بعضی واقنده برکشی کا یا و ن شستک لار کوب چقیبا
 و هم تته قوتور لاب هم قچوی کوب بو سپاسو تته کوب اچ تته طاران
 ایلانور اچنده آرزاق صاری لقا زحمتی بو طاسا اما اچنده قاتو
 لار و شک لاری بار کیش کار سوت مشر بر کوی ددورینه سوت اچدکله

اواق تو یک قبچقلا رنه نوار پاک قیلو اچنده که صاری لقا رحمت بولمه
 ارنجهک صونه هلیج بره قاقوش تور رب تنه قوتوراکش خلاص بولغا
 سنک لاری آرتغان کتک کاسوت آشامق یارامق قه ضرر در خصو
 صا صالغی لقا بره سنک لاری آرتغان کتک کاغایت ضرر در خصو
اسوت می دان صلا تغا اچی صو اینمانک طوقتا تور نور ا تور و هم بو
 غار دا ق قبچقلا رنه فایده میکورود اما سوت قوی لقا دان خا
 صا بولغان اونو چاقلق تنک دار ویدور و هم اچ بوشوه تنک
 و سبب سپر فیغومیک تنک و هم باطل حیال کتک تنک دار ویدور اما بارک
 توراک سوت تنک کا ضرر بره کوچی دور تنشی یقشاد چیر
 تور او بولدور و ا تور و هم سوت تنشی ایت لار خضعف قیلو
 بلک سوت آشا خندین سوکک واجب بولور آغزی چای قامق
 قوی بل بله اسه کلچ اچک لار بره خصو صا بله قاینا غان سه کار
 چای قاقای تنک لار نه ا خوب ضرر وندین قوتولغای اما سوت
 کیلو شماس باشی آورو کتک کا و هم قولاغی شاولا غان کتک کا الوهم
 ضعیف راک بارش کتک لار تنک کلپسینه موافق او طاس خصو صا سوت
 اشاب یوقلاسه بولمه یارامق ضرر دور و دخی سوخته کرب اشا
 مق کوزنه کا و ا مغولف کلتور هر و هم کوزنه کا یارنه پیده قیلور و لکن سوتنه

کوزنه کا صام

کوز کا صلا وصالا کوز آورینہ فایہ قیلغای و ہم کوز تک استنی لکس
 فایہ قیلغای و ہم چنچن شمس لکس لکس فایہ برور و ہم او شالاق فایہ
 برور اول سوت کا پورق آغی قاتغش نور لعد و ہم کلی مای قی
 توشتور لوب آورغان کوز کا بیلا سالار **کار** اسوت قوتال
 کا و ہم بیان کا فایہ اچور و ہم قان قور کوز کان کتہ کا فایہ اچور
 خسو طاقوی سوت بیک ال فایہ اچور سوت بیان تک بیل و لغ
 داروس دور و دخی سوت برلہ غورہ قیلما طماق باقسینہ بوغان
 ششک لارینہ فایہ پیر و ہم بوغان اور و تاقق قو قطاق سالان
 بو شلکان حاصل بو لغان یوراک اوینا و لکس لار کا سوت
 ضرور اما سوت سیدک بولون بیک لار اچیک صونے کوب
 اچیک صاری لالقا نحتی بو لغان کتہ کا فایہ شفا دور اما با و
 ری اور تغان کشیک کا و ہم طلا قی اور تغان کتہ لار کا سوت ضرور
 دو کابینہ اچیک صوی بیک قی قوتکی کوب کان صار لقی کتار و اما
 قانوق اچد بیک کیچو کوب ہسنگ کوچی در ملا چرکی کتہ شی دہ
 تیز سنکبہ عجب بو طاس اچیک صوی اچن قو قطاق و ہم اوز
 سوت بیک فایہ اچور اچی لقی برلہ بارغان اچ کا و ہم کار اسوت
 فایہ اچور قوقلا فی قو ققلار غور و ہم بارچاقوراک سوت

لار شهوتی قوتی قیلور و هم سوت ایچک عدان حاصل بولغان
 منر شکر در رحی قاتوغ هم استستی طبیعتی کشک کاشه حق ارسوز
 بیک ایچ برطاص و هم بعضی سوت لارا سینه میمشاق قیلور
 خصو صکایه سوت یعنی قار و هم در اسوت و در کس طاهر است و هم
 کاد اسوت کلسه ایچ میمشاق قیلور و هم بعضی واقته سوت کور با
 انشامقدان ایچ باردی حاصل بولور خصو صکاتوز سالغان سوت ایچ
 باردور و اما چک لارده طعام بولمکنی منع ایثار اما یخشی قایتاغ
 سوت تنک قاتوغ ساری لقا و حمته بارخان ایچنی توقطانور و هم
 قان کولکندن بارخان ایچنی توقطانور کار اسوت بیک یا یخکان
 بزکالی کایعنی بیک افسسک برله آردلن قان بزکالی کافایده برور و هم
 یخشی اویوغان قاتوق تنک اوستونکالی قایماقون قالدره مایچه مندی
 بزکالی کشی کادایم ارشاشالار شفا بولغای و دخی سوت رهو ایچکا
 ن کشی لار کاشفادور خصو صکاتیون کی بیج که و هم دینک لار کاشی کالی
 بوسه ی بویچی که و هم جمیع ایچنی آرشای تهرخان رهو لار کاشی کالی
ایرت لار بیاننده یخشی سی قوی ایتی دور موندین قالاش کار ایچی دور اول
موندین قالایکی سفندان قویان صف ایچی دور قدرت قوی تنک لقا او
صالدور قوی تنک ایچ بکلر کور هم لند اعلی دور و هم کوزک تکاسی تنک

بایت
 یاننده

یخشی

بخشی رلق سیم بولند وهم قزل توستلی ای تو سلی بولند بخشی
 در افلیج ای قاقو ای هم صوا انا و قی تنک الی بود ایست بخشی
 دور کلسه ده و بالجه قوش ایست قوری لاق در تورز ایاق لی حیوا
 ایستدان وهم صید ایستی کان ایستی دان قوری راقدر وهم کان ایستی
 ایست لادان قور بیدرو هم کچکوب سسنگوچی دور **قویان ایستی**
 ایستسی دور قوریدور اولوغ قوشلا ایستی اورداک هم قاز
 الی او صالدور آنردور باور قاقو قزلارنی پید قیلور سیمز
 ایست سسی دور یونشدر اما ایست شن ننی قوتلی قیلغوچی
 دور قاننه کوب قیلغوچی دور شور پلا ده بشکان اما کباب بولغا قوریدور
 در اما مای تنک آنر قلعی بخشی کلدر مکه طعمه ایستی قیلور قدر
 بخشی کد قانوشتور لده ریان مالک **تور لایخان ایست** قوریدور کیتور
 کوچی دور آنر قلعی آنر دور صغایستی آنر قلعی کوبدر کدر بار چای ایست
 ران ایست اما آنر ایست در خصوص ایستی یا شد ان اور خلنه سول او ای
 بلیجی ایست لاری بار کشتی لاری یا اما س صید ایستی همک کاموافق و ایت
 بار کونه در هم دی تنک اولیدر جاقه ایستی تنک کلی توکلر توکولکا
 نکاشفادر **صید ایستی** صالحن طبیعتی کشتی کار سلطان من لاور تنک
 قوش شک پید قیلور وهم اور شاند اقدرد قلعی ایستی ایستسی

طبیعتی کئی کا وہ اور خاک و قان لیتی آخر دور و قدرت صیرایت کئی دور
 او شب پو باچا آفرایت لار هم بار چا تو لو کہ تی ششک کی کئی لار کا
 صریر دور هم او شب پو باچا آفرایت لار آدمغہ قوتور لار هم نیم
 نیم و لار پیہ قیلور و دخی ایلی یا شدان اور خان و لار نیم و کئی
 صفاقوت صیرایتی بایلا چیر پیہ قیلور و هم بیلگی ایلی قار
 صیرایتی بایلا رقدان هم یا و ن دور خصوصاً قار و یلغی کئی ایلی و خصو
 صفاقوت یلغی کئی ایلی منکر چیر پیہ قیلور و هم او شب پو آفرایت
 لار ایاق آور غاق و هم ایاقه قی ششک لار پیہ قیلور و هم ۶۱
 الفیل پیہ قیلور **قویان ایلی** ایاق صر لار کئی کا قایہ دور و
 هم یقوت لار ای اور رتقان کئی کا قایہ دور قریلان ایلی کم یا بندہ صفت
 قیلغان روشندہ طالبولہ بایلا چیر پیہ بیا ساعنکہ کئی اور پیہ نظر
 دار دور و هم بار چا یا د قیلغان آفرایت لار سو داپیہ قیلور و هم
 یا شدہ یا طل و سوسه لار شور خیال لار پیہ قیلور و هم کئی ایلی
 یا لار ریت غایت شفا دور **قصاح ایلی** بران بولغان کئی کا قایہ
 دور بار چا آفرایت لار طلاقه فکسی ای تار و کان صیرایتی کئی بولغان
 غقتان بلر بشو لب شو پاسی تقصیر بولما آچ کا یا و ن لار نسلا
 حاصل بولما قی طوقتا قوراشما شو پاسی بولوشکا ایلی جنسنی صالما

غایت

غایت خطا در آدم کاره دور دور نور کز رحمت لاری پید قیلوی و هم
 او نشانداق زه دور کباب ایت لارا و سنون طومالاب پیشه ملکات
 بولمه و هم ایت کباب ایتوب پیشه کلاچ هم سو نماس بوزن
 لاری سنون یا ایملار برسا غنه **وینہ بال** سر کلان قایت توب و هم
 طور ما اور لو عن قاتو شتعلوب قایتا سنون بودو آچوب
 بلکه کویر آل اچوب قویماق کراک اچدکی سوز اچقارور طور ما او
 رلغی بولمه انونک اورننه طور ما ضونیه صغوب قاتو شتورخای
ودخی جنداملو کش کا قوی رسو شغایت موافق دور بلکه اوز
 کافر سا اشاما آنے اچوب قور سا بیک الہ بخش بولور اگر اول سنو
 قوشوب آشا رسادہ صاف آراپ ایتماکی صاف بوغدا ایتماکی نه
 قوشوب آشا سنون اما بوزنه میلوشه ماین طامر سالار قابه
 سی بولور قوری لقتن کتار کای دخی سلامت بولا با شلاسه
 ایتوب اچبی نه سالار نه اچسون بالای ستر کا کی
 قویان کنی ایتوب که کی قوصاق اوچون اچدکی نه سا تو تم
 اوجوب یرامس انکیون هر اچبی جنداملی کشی کا ضرر دور
 ستر کا کی واللہ اعلم

